

כפר חק לישראל

פרשת ואתחנן

מז חמשה חומשי תורה

עם מ"ב פירושים. מגדולי המפרשים ראשונים ואחרונים.

א) תורה כמשה בשלמות עם המפרות וחמש מגלות עם המפרשים.
ב) תרגום על התורה.
ג) מ"י רש"י בשלמות ועם מ"י רש"י יוסף.
ד) מ"י שפתי דבנים תורע ללמוד תורה.
ה) מ"י הישבים ויל נבר רש"י ויל.
ו) מ"י בעל המורים סריבנו בעל ארבעת פורים.
ז) מ"י דעת וקנים סבבלי התוספות ויל.
ח) תולדות אהרן סריבנו סקס כל סוקס בש"ס.
ט) מנין המצות למהר"ם חאנו ויל גרסא בגנים חומשים עם המפרשים.
י) מעמי הקרבנות כרך. חרש ומפלא נאספו מגדולי המפרשים ויל.
יא) דיני הקרבנות בקצרה.
יב) דהפמרות עם לקטים ומשלים.
יג) עניני המדרה פורים על מקומו אשר גם הוא נאסף מגדולי המפרשים כמוב בעם ודעת.
יד) ענין המדרה על לש"ל למי כל מדרה.
טו) תנ"י על התורה הוא כמסע התעקת חרשה כמוב טעם וכן בהתפמרת.
טז) ליקוטים יקרים עם המפרשים הקונים בשמות למסח (יותר מחמשים במספר).
יז) משלי חכמים וניסים המשיכים לבקורא למסור ויראת ה'. על התורה והמפרות.
יח) ספר פדר"א עם ספר הישי וידו בעקל על ע"ס (יפדור ואל ווסקן וואס עם איז נידעק פון העלם בעשעאונג כיו הינס.
יט) מצות השם על תרי"ג מצות (אויף ע"ס) ידעקן סקנסש ואל ווסקן יד מצות וואסמאס תאם נובאסן.
כ) חמש מגלות עם מרש"י (במקל כל כרך מוקומס גרסא הכלה חשיכה לכך תווא). וולת זה

נאספו על חמש מגלות עור פירושים חדשים להלוא אשר לא בא עור כבושם הזה מוקומס מגדולי המפרשים והקורא בו יתענג מאד, ולפי מ"י הקברי העתקנו גם מ"י ע"ס (ידעקן וואס העס לייעקן וועט נרום פערענדיקן האבין).
כא) על ספר שיר השירים נקוב בשם שירי שלמה.
כב) על ספר רות נקוב בשם יחוס דוד.
כג) על ספר איכה נקוב בשם קינות ירמיהו.
כד) על ספר קהלת נקוב בשם חבלי העולם.
כה) על ספר אסתר נקוב בשם מור וחדם.
כו) לקוטים יקרים על ח"מ מגדולים אנשי ש"ס.
כז) משלים קרבים וניסים על כל חל"י.
כח) תרגום שני על מצלת אסתר.
כט) פתשן הכתב על תרגום שני בחקן נפלא.
ל) תעקל ע"ס מהתרגום שני בחוספות וקונים.
לא) גרסא במקל כל כרך סדר התעלה וכו'.
לב) גם הספגן קצווי הדינים תעצבים להלחל.
לג) נביאים עם מרש"י ומצודת דוד.
לד) כתובים עם מרש"י ומצודת דוד.
לה) המעלות עם ברפגורא וניקף תוי"ס בגרסא מכבר עם הספגת וקונים.
לו) נברא עם מרש"י ותעקל ע"ס איזה רבדור חוספות.
לז) ההלכה פסקה עם התעקל ע"ס.
לח) המוסר עם התעקל ע"ס.
לט) למדרשים ללמוד ככל וסו דהרי"ג מצות כאשר חקן הקריבנים.
מ) ארחות חיים מרש"י ויל.
מא) ארחות חיים וכו' נקוב גם ללשן ע"ס.
מב) אגרת הרמב"ן ויל לבנו ולי נקוב גם הוא לק"מ

מיט אלע מפרשים אויף עברי טייטש, תנ"ך, משניות, גמרא, מוסר, הלכה, איבערזעצט אויף א לייכטע אידישע שפראך, מיט שיינע ליכטיגע אותיות און קלארען דרוק.

הוצאת אמונה — 388-8812

גערנקט צו דיא עבירה זרה פער פון דעספונעני
 נאכט חבבים בח' אלהים איהר האט אייך גאר
 באהעפט צו הקדוש ברוך הוא איהר האט גאר
 גיבעט ביי הקב"ה ער זאל אייך מוחל זיין דיא
 עבירה חיים פלגס הים לעבט איר היינט אלע, נוייל
 איהר אלע צו נאמען האט גיבעט בייא הקב"ה
 דריבער איז איינער תפלה אנגענומען גינארין,
 אונ דער מענטש דארף שטיין אין שוהל געבין
 פרוקע מענטשין, וואס ביידין גיט אין שוהל
 פראסקער ביידי, דער ווהר שרייבט עס איז אנרוקע
 עבירה אז מען רעדט אין שוהל פראסקער ביידי,
 גאך נאנט די גמרא יעדער מענטש זאל זיין פון די
 ערשטע צעהן מענטשין אין שוהל, מיט אים זאל
 נוערין דער מלך, אונ ער זאל אויפשטיין אביסיל
 פריער ער זאל קענען זיין מאכין דעם קערפער
 זיינעם, רבי חניא בר אבא האט גינאנט פון רבי
 יוחנן'ס נוענין דער מענטש וואס שטייט אויף פריה
 אונ בייניגט זיך אונ וואשט דיא הענט אונ זיינט
 תפלין אונ לייגט קריאת שמע אונ דאווינט שמונה
 עשרה, אי דאס גירעכנט ביי הקב"ה גלייך וויא
 ער וואלט גיבאט אמונת אונ האט אויף איהם
 מקריב גינען גאקרבן, אונ ווען דער חזן נאנט דיא
 הויכע שמונה עשרה איז מחויב יעדער מענטש צו
 האלטן אפין אסדר אונ הערין יעדער נאנט וואס
 דער חזן נאנט אונ ענטפערין אמן אויף יעדער
 ברכה, פון דעם פארשטייען מיר וויא גרויס דיא
 עבירה איז פון דיא מענטשין וואס שמועסן ווען
 דער חזן נאנט דיא הויכע שמונה עשרה, אויסקער
 וואס זיי ענטפערין גיט אמן, אונ אפילו זיי נאנט
 אסאל אמן ווייסן זיי גיט אויף וועלכע ברכה זייא
 נאנט דעם אמן, ווערט דער אמן גירופין אמן
 יתוקה, נאנט די גמרא פאר אמן יתוקה ווערין חזי
 זיינע קינדער יתומים, דריבער דארף יעדער יוד
 גוט אכטונג געבין אויף די אלע דיגים אונ מוסר,
 אויסקער דעם מוסר אונ דיגים דארף יעדער יוד
 לערנען שלחן ערוך אונ מוסר פריסער זאל וויסען
 וויא צווא דאוונען פאר הקב"ה וועט זיין תפלה און
 גינען ווערין בייא הקב"ה אונ מען וועט איהם
 געבין אלץ וואס ער האט גיבעטין געוילס הות
 ובעולם הבא:

גלייכעס איר זאלט זיין נאט מיט איינער הארצן
 נאנט דיא גמרא דאס מיינט מען דאוונען, דאס
 דאוונען זאל זיין מיט די מראבונג פון הארצין,
 דיא הארצן זאל דאוונען, ווי דער של"ה הקדוש
 נאנט אז אפענטש זאל שטיין פאר אסלף אונ
 זאל ביידין צום סלף וואס ער וועט ביידין איבער
 הויפט אז ער וועט ביידין זיינע אבקשה, אונ אין
 טישען וועט ער ביידין אנדערע ביידי, גענויס וועט
 דער סלף אויף איהם ביי ווערין אונ וואס ער
 קעט וועט מען איהם גענויס גיט געבין, אז
 אפענטש שטייט אונ דאווינט פאר הקב"ה וואס
 בייא הקב"ה איז דאס פראקטין אונ ביידין אלץ
 זיינט, ווארום הקב"ה ווייס גאך וואס דער
 מענטש פראקט, אונ הקב"ה נעהט דער מענטש
 מראבט אנדערש ווי די מויל זיינע קעט ווי אזוי
 קען זיין תפלה אנגענומען ווערין פאר הקב"ה,
 גענויס וועט איהם הקב"ה גיט געבין וואס ער
 האט גיבעטין אונ הקב"ה וועט גאך ביי ווערין
 אויף איהם, גאך נאנט דיא גמרא דער מענטש
 וואס וואהנט אין אשטאט וואס דארט איז דא
 אשולה אונ ער גיט גיט אין שוהל דאוונען, גאר
 ער דאווינט אין דערהיים, ווערט ער גירופין
 אשלקעטער שכן, אונ ער וועט גיטמראפט
 ווערין מיט זיינע קינדער זייא זאלין פארטריבען
 ווערין פון זיינע ארמער, רבי יהושע בן לוי
 האט גינאנט צו זיינע קינדער זייא זאלין גיין פריה
 אונ אקענד אין שוהל דאוונען, שחרית מנחה
 אונ מעריב וועלן זיי לאנג קעבין, אונ יעדער
 יוד דארף דאוונען מיט אסגון, דער ספר שיערי
 אורה שרייבט אז אפענטש דאווינט בעוונדער
 און אסגון, נעהט מען אין היסעל אויב דער
 מענטש איז ווערט זיין תפלה זאל אנגענומען
 ווערין אונ אויב אין די תפלה איז גיטא אפעלער,
 אבער אז ער דאווינט מיט אסגון אפילו זיינער
 תפלה איז גיט אזוי גוט ווערט זיא אויף אונ
 גענומען אין היסעל, דאס האט משה רבינו
 גינאנט צו דיא יודין זיך האב גיבעטין פינג
 הונדערט פופצעהן תפלות אונ מיינע תפלות
 זענען גיט אנגענומען גינארין, אונ עס איז אויף
 מיר גינארין איה זאל שוין שטאקיין, נוייל
 איה האב גיבעטין אלזין, אונ איהר יודין האט

ת"א אעכרס לא . שם: הסר סטוב . צרכות פח ג'יפין כו :

מן ואתה:ן עד יבלבנן מ' חייבות, לומר זכור לי מ' יום שמעדתי
לפניך בזה. לעולם יסדר הדם שבהי של מקום ואת"כ יתפכל,
מלא לן ממנש: אם גדלך. זה האל כגדול: ואם ידך סחוקה.

אָסײַס : (כּה) הַטְּבִירָה נאָ. סײַרן י' אָז אַם לֹא אַטְבִּיר הִלֵּל אָמַם
אָהָה : הִלְבֵּן. אָמַם וי"ו. פֿ"ט שְׁשֶׁה דַּבָּרִים שְׂבֹאֵם הַתּוֹרָה ,
נְעוּלָה , לַמַּחֲסֵה , לְחַבֵּשׁ , לַמְּלֻאִים , לִזְבֵּה הַשְּׁמִימִים .
רמ"ו

ל שנים זו מענין בקשתי וזה כמו כי ביר חתק יתלם וגו' י
מה ענין זה לבקשתי: כי וחסו מענין בקשתי ולא בשכרתי שאין
דומם לו כי אין כבוד באלהים וגו' דמה ענין זה לבקשתי: כי
שקטותי: כי אין השם דבר דבור לבקשתי כמדת המהר
שחלום לכדלות אומי שמי שמתחמזה של יסיון ועוד סרלני
נס מלחמה ל"ה מלכים: ע' כלומר נה כלמיר כל' אבל שר נה
שדורם

שאלה כובש ברחמים ל את מלת הדיון החזקה: אשר מי אל וגו' חזק דומה למך בשר ודם מ שיש לו וטען וספקת דרין ב הממחין בידו כשרוה לעשות חסד ולעבור על מצוותי אלה אין מי שימחה בידך לשם מחולו ולחבול ביריבך. ופי' פשוטו אלה החלות החלות אלה עבדך מתחמת פסחיו ועוד כדכתיב (דברים כ) ראה אעברה לפניך מ הלאש מתחמת ללא מליש: (דה) אעברה

בא. אין נא ע אלא לשון בקשה: הדר השוב הזה. וי

הלבנון, אבל סיס ס' ג' פחות :הא' כדי לקיים במלות הסטיוס
בארן ולסוסף שלמות על שלמותו, כי השלמות הספסי יסוסף
למס שיהוסף חמיר בפלות ופ'ס' ודרך קניינו סוס בפ'ס'
סוסיוס פ'ס' ופ'ס' וכמ' צמשה (צבוס ס'ס') יסס פ'ס' אפס
צתסובס ופ'ס' צב'ס' וכל ח' הפ'ס' וכוונס ב' אפס

והנה ראה אדונינו משה להפסד על הכנסתו לארץ כל כך
לא כדי שיעזבו ימי חייו כי ידע כי כפי הסדר המקובל
שלא בעולם השמות הם סוד פתוח וצפוי, ולא יצ"ל לחלוט
מסירותיה ולשבות מזהבם כה העצבני דם העצבני גמלי, ומי
שחשבים כי ידע לא יסב שיבאם לרליית הכהנים ולא לחשונם

ליקוטים על התורה

[illegible]

אויך אהרן מלך דיין גרויסקייט דאס איז דיין גוטע
מדה וואס יעד און דיין האנד דאס איז דיין רעכטע
האנד וואס איז אויס גישרעקט צו אלע מענטשן
פון דער וועלט קמבל צו זיין ווערער השגחה ותפלה
התורה דא שטארקט וואס מיט דער מדה פון
דברים נעקסטו איין דעם שטארקין מדה דין
אשר וואס מ'ווער איז אזוי אנאם ווי דא אסר געט
וואס ער אל קענען טאהן כפשיף אזוי ווי ביינע
ווערק ונבחרת אונ אזוי וויא גיין שטארקייט.
רש"י שרייבט משה האט אזוי געזאגט אז הקב"ה
דא ביסט גיט מ'לייך צו אסר'ך קשר ודס וואס
גר האט יעצט אונ אנדערע שררות וואס וויא
לאזן איהם גיט טאהן חסד ער זאל מוחל זיין צו
דעם וואס האט אקעגן איהם גיין דעם, אבער
דא ביסט גיט אזוי אז דא וועסט מיר וועלן
מוחל זיין מיין ווער אונ וועסט וועלן קמבל זיין
דיין גדרה וואס דא האסט אויך מיר גיט גייען
אויך זאל גיט קומען אין ארץ ישראל איז גוט
אנעלכער ער זאל דיר קענען ווערן: (נח אברהם)
אויך וועל אריבער גיין נא איה' בעט דיר וואס
אונ איך וועל דיר פלומר משה האט געזאגט צו
הקב"ה איך בעט דיר לאזן אריבער זיין אונ
איה זאל ווערן אה דאס נאמען האנד אשר וואס איז
אויך דער אנדערער גיט ווערן דער דעם גוטן

בַּפְתָּחָא הָדִין : כִּי מֶסַךְ
לְרִישׁ רַמְתָּא וְזִקְוֹף עֵינֵךְ
לְמַעַרְבָא וְלִצְיָוְנָא
וּלְהִרְוֵמָא וּלְמַדִּינָתָא
וְחַזִּי בְעֵינֵךְ אַרִי לָא
תַעֲבֹר יֵת יִרְדְּנָא הָדִין :
כִּי וּפְקִיד יֵת יְהוֹשֻׁעַ
וְתַקְפְּהִי וְאַלְמַתִּי אַרִי
ת"א עֵלֶּה רַמְסַס מִדְּיוֹשֵׁן כֶּסֶם :
וְלֹא מִדְּיוֹשֵׁן כֶּסֶם :

הטעות כי הרב שלך יעצוב כך. ד"ה רב לך הרבה טובות מחיבתם לך מה רב טובך אשר אסנת לביאליך: (כת) ותקומו. כ', דין, ואיך החזק מלמעשה אל בעיר וסדרם ותקומו ביום. כמו שישלם סיה של הכלל כך סיה יסועם של הכלל אף כח

רנ"י

(כז) וראה בעיניך. בקשת ממני ואראה את הארץ הטובה אני מראה לך באת כולה שנאמר (דברים לד) ויראהו ה' את כל הארץ: (כח) וצו את יהושע. על הפרתו ועל משאלתו ועל המריבות: וחקקו וימסרוהו. בדברך ר' של' לכו לומר כפי ששמענו רבי עליהם כך סופי לישגם עליהם מנשיהו הוא כי הוא יעבור והוא יניחלו: כי הוא יעבור. אם יעבור לפניהם הן ינחלו ואם לאו לא ינחלו, וכן אתה מואל כשפנים את העם אל העי והוא יצב (יהושע ו) ויכו מהם אחי העי וגו' ובין שפסל על פניו אמר ו לו קום לך קום לך ו כחיה אתה הוא העומד במקומו ומשלה את בני למחמה אלה זה הוא נוטל על פניו לך כך מחתיר למחמה

למה צריך משה לחזק ב"כ את יהושע

[illegible]

פירוש לתורת אלהים

בַּעֲהֲלָסִין פֿון בֵּינֵנֶם וועגן לעהרד לבוא איז
 מער פֿון דעם נאָם וואָס דאָס וואָלט געהאָט
 אין אָרץ יִשְׂרָאֵל: (כז) עֲלֵה רֹאשׁ הַסֶּפֶת נְיִי אֲרוּרָה
 אויף דעם שְׂמִיךְ פֿון דאָס בֵּינֵי וְשֵׁי אָנֹכִי אֲנִי
 אויף בֵּינֵי אֲוִינִי: אָז אֲנִי מִשְׁכָּב אֲנִי אֲנִי
 צָפִין אֲנִי אֲנִי אֲנִי דָם אֲנִי אֲנִי אֲנִי אֲנִי אֲנִי
 וְאֵת אֲנִי אֲנִי אֲנִי אֲנִי אֲנִי אֲנִי אֲנִי אֲנִי אֲנִי
 יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי דאָס אָמֵץ מִיךְ גִּבְעֵתִי וְאֲנִי
 דאָס אֲנִי מִיִּשְׁשׁ לֹא מִיךְ: עֲלֵה דאָס נֹשֶׁע לֹאנִי
 וְעַל אֵיךְ דִּיר וְיִיזֵן דאָס נֹשֶׁע לֹאנִי כִּי וְאֲנִי
 דאָס וְעַסֵּם נִיט אֲרִיבֵרֶךְ נִיט דעם יִרְדֵּן: (כח) וְנִי
 אֵת יְהִשֵּׁע אֲנִי גִבְעִים צו יְהִשֵּׁע אויף דאָס מִשְׁחָת
 אֲנִי אֲנִי דאָס מִשְׁחָת אֲנִי אויף דאָס קִרְיָן דאָס
 יִשְׂרָאֵל עֵר: וְאֵת לִיזֵרִי וְחִמּוֹר וְאֲנִי אֲנִי
 שְׂמִיךְ אֲנִי אֲנִי אֲנִי אֲנִי אֲנִי אֲנִי אֲנִי אֲנִי
 לֹאנִי אֲנִי וְאֵת נִיט מִשְׁחָתִי אֲנִי נִיט נִיט

יַעֲבֹר רַפְּנִי הָעַם הַזֶּה וְהוּא יִנְחִיחַ אוֹתָם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּרְאֶה :
 הוא יעבר יתחין והוא יחמן יתחין :
 ית ארעא די תתין :

בעל המורים טעם כדי לסחוקו, וכמו שמעלם כמלחמם ממלך :
 רש"י

רנך הוא עובר עוברין ואם לאו אין עוברין :
 למה צריך משה לחזק כ"כ את יהושע

אל יסופם סיים מנינו כמו שפס ואלך שמוע עובר לפניי פסם ,
 ופסם לריכס ללך אחרינו כדי לשמור עלך ואויב, וסוף אינו
 מייב צנחן סוף ופסמיתן ממקרים כפסמיתן נלך נעלם ורק
 מליו להדריכס ולסמלל לוחם את סוף ולסלל פסוק עיד שושק
 ואינו כדפסם אשכ יפסור אחריי סוף מסיים לסם למנן ולסם אלל
 כמו סמלל אשכ עובר לפניי, כדכתיב ויפסור מלכס לפניי
 וס' כדלכס, וספסם סוף כי נלסם מעלם ערפ"ס ממעלם וספסם
 כי יכוסע לין די יכולל לספסור סם ישרלל כלכס כסמס מרס"ס
 לקבל סלל על עלמו וסלל לך לך, חיוק ואומן עמסם כרס"ס
 לסם מכוון מליו, וס"ס וסלל סם יכוסע וסוקסו וסמלסו, וסם
 שריר חיוק סוף יסן כי סוף יפסור לסם ססם סוף, כ"ל
 לין לו כח נדול כשיתך לספסור סם ישרלל כדנפסם סדוסם
 הסולך אחריי סוף כר לסיס מין כסמסו מליסם ככל דכר
 אלל סוף יפסור לפניי ססם סוף, כ"ל נדנפסם מלך וסוסם סלינו
 מקבל סל על עלמו לספסור ורק סוף ינחיל לוחם סם סלסן אשכ
 מלסס וכל כיוולל כוס וסוס מוס לין מקבל על עלמו כי לין
 כמו נדול כמות ולכן לך לך, חיוק ואומן עמך לסם כסמך
 וסדן עליו :

פירוש לתורת אלהים

מיין סוף אויף זיין אויף נועל אויף נישפארפם
 נוערין ונענין וינא, בין איך איהם מכסחים כי אז
 ער נועם איפער פארין פאר דעם פאלק וינא
 ער נועם מאכין ארביין זיין אף הארץ דאס לאנד
 אשר תראה ונאס רוא ונעסם ועתה, רש"י שרייבם
 אזוי האט נאם גיזאנט און ער נועם גיין מיט זיין
 אין דער מלחמה ונעלין וינא ירשנן דאס לאנד
 און אז ער נועם גיט גיין מיט וינא ונעלין וינא
 דאס לאנד גיט ירשנן און אזויא נעפניען מיר אז
 יהושע האט נישקם איין ערך פון דרייא מויונד
 מאן פון דיא ישראל מלחמה האלטין צו דער
 שטאט עי אונ, ער אליין איז גיט גיזאנטן מיט
 וינא האבין דיא לייט פון דער שטאט עי אויס-
 געברנגן עקליכע און דרייסיג מאן פון די ישראל
 איז יהושע גיפאלין אויף זיין פנים און האט
 געשרינען צו נאם, האט נאם צו איהם גיזאנט
 ונאם שרייבסו און פאלקס אויף ביין פנים דאס
 איז דאך נוענין דיר ונארום איך האב גיזאנט צו
 דיין רבי משה אז רוא ונעסם מיט וינא גיין אין
 דער מלחמה ונעלין וינא מצליח זיין און וינא
 נועסם גיט גיין מיט וינא ונעלין וינא גיט קוסען
 און אז דאס וינא ונעלין וינא גיט קוסען און ארץ ישראל :

תרנום

נביאים ישעיה ס

לחשם טג"ה דו"א צבאות נפש צ צב צבא צבא צבאות רוח יהוה נשמה אדני נשמה דודי יהוה חיה חיה
 דנח יהוה חיה חיה חיה אל שם ב"ן שבעשה :

נַחֲמוּ נַחֲמוּ עַמִּי יֹאמֶר אֱלֹהֵיכֶם : ב דְּבַר עַד-לֵב
 נחמו נחמו עמי יאמר אלהיכם : ב דבר עד-לב
 עמי אמר אלהיכם : ב מליו
 רש"י

מצורת דוד

(א) נחמו נחמו. אלוהים יאמר אל סביבאים נחמו את עמי,
 וכפל מעלם וירם על המוקד : (ב) על לב דכריס סמקין וכלס

אין תורמין מטהור על הטמא. גזירה שמה יתרום שלא מן המוקף משום דמסתפי שמה יגע הטמא כשהור ויטמאנה ואין נפיק שבתורם יתרום מן המוקף (א): באסת אמרו. כל היכא דחננין בלחם חמרי כאלו היא הלכה למשה מסיני שהרי כפ"ק דשבת שנינו בלחם חמרי כהן רואה היכן התינוקות קורין ומדברין הלא העגול של דבריה. אע"פ שהדבר מדרבנן או כוונתו העגול אינן השוכות חבור לענין קוממה ואם נגעה קוממה בלחם מן הדברות לא נטמאת האחרת: וכן

אגודה של ירק וכן ערימה. וזריכה דלי אשמיטת עגול ה"א עגול שכלו גוף אחד תורם אגודה שחיתו גוף אחד אינו תורם ולי אשמיטת אגודה ה"א אגודה שכל תפיסה אחת תורם ערימה שחיתו תפיסה אחת אינו תורם זריכה: ר"א אומר תורמין

לכתחלה: מן המטהור על הטמא. דלא גזר ר"א שמה יבא לתרום שלא מן המוקף, ואין הלכה כר"א: ב אין תורמין מן הטמא על המטהור. משום פסולא דכהן: ואם תרם שוגג תרומתו תרומה. ודוקא שיהיה לה שעת הכושר והכונה לעשות מעשרות קודם שנטמאת דמלאווייתא תרומה מעלייתא היא אבל

פרק ב אין תורמין מטהור על הטמא מען קאר גיט אפ שיידען תרומה פון פירות וואס זענען מטהור אויף פירות וואס זענען טמא און אויב מען האט אפ זיך שיידיגט איז דאס גוטע תרומה באמת אפערט העגול של דבילה אין אמת האט מען גיטאנס פייגין וואס זענען צוא נאמען גיטאמין פיל צו נאמען און זענען גיטאמט קיי לעכדיג שפיקאט ספיקאט און אביסיל פון זייא זענען טמא ווארום אז עס רירט אן אפיקאטא אין עטדיגע פייגין ווערן די איבעריגע גיטאמט וירט מן המטהור שיש בו של הטמא שיש בו מען מען אפ שיידען תרומה פון דעם ביטיל וואס איז מטהור אויף דעם ביטיל וואס איז טמא, וואס זיי זענען נאך צו נאמען וכו' אפערט של ירק און א ביטיל ירק וואס עטליכע שטיק לאך ירק פון דעם ביטיל זענען טמא מען מען אפ שיידען תרומה פון די וואס זענען מטהור אויף דיא וואס זענען טמא וכו' ערימה און אז אין איין גיטאמט תבואה איז דא אביסיל נאמען וואס זענען טמא מען מען אפ שיידען תרומה פון די איבעריגע

פירוש ע"ט

וואס איך האב פון מיינע שולאנים: (ז) סו"ט מטייל כל פועל און גיט אנועם פון מיר איהר אלע מענטש'שין וואס איהר מוהט אוקרעכט כי שפ"ה קול בדי' ווארום גאט האט גיהערט מיין וויינענדיגע שטיקמע: (ח) שפ"ה חתמי הקב"ה האט גיהערט מיין גיטעם ה' תפילתי יקח הקב"ה וועט געוויס געקען מיין תפילה: (ט) יבשה ויחלה קאר כל אויב מיינע אלע פיינט וועלן זיך שעקען און וועלן שטארק דערשטראקן ווערן יבשה ויבשה נגע און זיי וועלן זיך נאך אפמאלה שטעקען און נאך אפמאלה שטעקען אין איין נגע:

הכנת: ד' כל מין חטים אחד. ופע"ג דליכא שמחית ולכנה: וכל מין האנים אחד. ופע"ג דליכא שמחות ולכנות חלטים בעודם למים קרוין חלטים וכשיכשו קרוין גרונרות וכשגדלסין בעגול קרוין עגולי דכלה: תורם מן היפה. מן החלטים על הגרונרות דחלטים יפוס מן הגרונרות: תורם מן המתקנים. מן הגרונרות על החלטים דגרונרות מחקים טפי: לעולם הוא תורם מן היפה. דמכחי כהריונס את חלנו לעולם בעינן חלנו ולי סמל יסביר, ואין הלכה כר"י:

כחג א"ת בשנה יקיים ואמר
הפירוש שנה סיפית: ופע"ג
כן פלוגתא פירוש דפלונית
דליכא ה"א וכו' דתקן וברכה
דפך מתניתין דכלל פלוגתא
דכסי נכסה וכן אין שם כסן
או י"ט פליגי בשלש וסמכות
ענייני עדיף, ועיין תוי"ט:
[ה] ומוכרין כו'. כלל סמכות
כ"י דמוכר מן היפה, סמ"ט:

שאינו מינו, ואם תרם אין תרומתו תרומה. כל מין חטים אחד, כל מין האנים וגרונרות ודכלה אחד והורם מזה על זה. כל מקום שיש בהן תורם מן היפה וכל מקום שאין בהן תורם מן המהקיים. ר"י אומר לעולם הוא תורם מן היפה: ה' תורמין בצל קמן שלם ולא חצי בצל גדול. רבי יהודה אומר לא כי אלא חצי בצל גדול. וכן היה ר"י, אומר תורמין בצלים מכני המדינה על הכופרים, אבל לא מן הכופרים על בני המדינה מפני שהוא מאכל פולישקין: ו[ה] ותורמין יותר שמן על יותר כבש ולא יותר כבש על יותר שמן ויין שאינו מבושל על המבושל ולא מן המבושל על שאינו

ה' תורמין בצל קמן שלם. לפי שהוא מתקיים (ד') ולא חצי בצל גדול. חט"פ שהוא יפה ממנו: ר"י אומר לא כי. ר"י לעמיה דאמר לעולם הוא תורם מן היפה: מכני המדינה. טובים לאכילה מן הכופרים הנזלים על בני הכפרים אבל על בני הכפרים מתקיימים יותר: מפני שהוא מאכל פולישקין.

נזלים של בני המדינה הוא מחלל לנאפים חסונים והם יפוס יותר מחלות של בני הכפרים, פולישקין בני פטורים של מלכים: ה' תורמין יותר שמן. העומדים להוליע שמן: על יותר כבש. יותרם שאין מושין שמן וכוונתם אותן ביין או כדומין לקיים אותן לאכילה ויותר שמן יפוס מותר כבש הלכך מפרשין מותרם שמן של יותר כבש דה"ל מן היפה על הכע: ויין שאינו מבושל. ופה לשמים מן המבושל:

האם רבי יהודה גי'אמט מען גיט תרוקה פון דיא ציבעלע וואס וואקסין אין שטאט אויף די ציבעלע וואס וואקסין אין דאך אגל לא מן הכופרים על בני מדינה ספני שווא פאכל פולישקין אבער גיט פון די ציבעלע וואס וואקסין אין דאך אויף דיא ציבעלע וואס וואקסין אין שטאט, טייל די ציבעלע וואס וואקסין אין שטאט זענען בעסער וויא דיא ציבעלע וואס וואקסין אין דאך, זייא זענען א עסין פאר איר דעלע קעמפן, אפילו די וואס וואקסין אין דאך קענען לייגער ליגען, ווארום רבי יהודה גיט נאר נאך דיא וואס בעסער איז, דריבער אז ער גיט תרוקה פון די וואס וואקסין אין שטאט אויף די וואס וואקסין אין דאך הייסט דאס מן היפה על הרעה פון נועם אויף שלעכטע איז דאס תרוקה, און אז ער גיט תרוקה פון דיא וואס וואקסין אין דאך אויף די וואס וואקסין אין שטאט הייסט דאס מן הרעה על היפה פון שלעכטע אויף נועם איז דאס גיט תרוקה: ה' ויירשין וית שפילעל וית בעש מען מען געבין תרוקה פון איילבערין וואס מען קען נועם פון נייא מאכין אייל אויף די איילבערין וואס מען קען גיט מאכין פון זיי אייל נאר מען נועם זיי איין פרעסין אין טיין אדער אין עסין און מען נועם זיי אזוי עסין, ווארום די איילבערין וואס מען קען נועם פון זייא מאכין אייל זענען בעסער וויא די איילבערין וואס מען נועם זיי אזוי עסין, הייסט דאס פון נאמע אויף שלעכטע, אבער פון די איילבערין וואס מען נועם אזוי עסין פאר מען גיט געבין תרוקה אויף די איילבערין וואס מען קען נועם פון זיי ארויס געקען די אייל, ווייל דאס הייסט פון שלעכטע אויף נועם ויין שאינו מבושל על המבושל גיט גיקאכטע ויין איז בעסער צום טרינקען וויא גיקאכטע, דאריבער

האם מען גי'אמט אז סיי במויד און סיי בשונג מוז ער אויס רייסקן דעם בוים: ד' אין תורמין סמין על שאינו מינו מען טאר גיט אפ שיידין תרוקה פון איין מין תבואה אויף דעם אנדערין מין ואם תרם אין תרומתו תרוקה און אויב ער האט אפ גישייט אז דאס קיין תרוקה לא מן חטים אחר אלע מינים וויין רויפע און ווייפע ווערט גערעכנט איין מין כל מין האנים וגרונרות ודכלה אחר אלע מינים פייגין שווארצע און ווייפע און געטריקענע פייגין, און צוואקען גיקאכטענע פייגין, דאס הייסט אלע איין מין ווערט מזה על זה און מען מען אפ שיידין תרוקה פון איינס אויף דאס אנדערע כל מקום שיש בהן תורם מן היפה אין אלע ערטער וואו עס איז דא אכנה גיט מען תרוקה פון די בעסערע און מען גיט די תרוקה באלד צום בהן וכל מקום שאין בהן תורם מן המהקיים און וואו עס איז גיטא אכנה און מען דאך נוארשין ביו מען נועם זעהן אכנה איהם צו געבין דיא תרוקה, גיט מען תרוקה פון די מינים וואס נועלין גיט קאלע ווערין אז זיי נועלין ליגען. רבי יהודה זאגט לעולם תורם מן היפה מען מוז אייביג געבין תרוקה פון דיא בעסער, אפילו וואו עס איז גיטא אכנה און ביו עס נועם קומען אכנה נועם דער ווייל פארפולט נוערין, איז דאס אויך תרוקה: ה' תורמין בצל קמן שלם ולא חצי בצל גדול מען גיט תרוקה אגליגע ציבעלע אגאנצע און גיט איין האלבע ציבעלע פון אנדערע, אפילו די האלבע איז בעסער, זיא קען אבער גיט לאנג ריין און דיא גאנצע קען לאנג ליגן, רבי יהודה זאגט לא כי אלא ד' בצל גדול איז דאך נאך גיין, נאר ער דאך גיבן תרוקה איין האלבע ציבעלע פון אנדערע טייל זיא איז בעסער, וכן היה ר"י אומר תורמין נזלים מבני מדינה על הכופרים און אזוי

כל שהוא בלאים בחבירו לא יתרום מזה על זה.
לח"ק כל חלב יזהר וכל חלב תירוש ודגן אמרה תורה
תן חלב לזה וחלב לזה (ה): חוץ מן הוונין. בערב"י
זוה"ק וכל"ל ויל"ל ואינו לכול חלב ומקמיים אותו
ליוס: הקישות. בערב"י
מקום: והמלפפון.
בערב"י כ"א"ר: מין
אחר. ומורמין מזה על זה:
שני מינין. ואין מורמין מזה
על זה, ואין סלכה כ"י:

(ה) נמצא כ"ס דרכות ואמרינן אשכנח תירוש ויזהר דחלב
חלב בכל חד תירוש ודגן דגן ויזהר חלב תירוש ויזהר
שטין כללים וז"ל. אמרם תירוש מן חלב כ"י תירוש ודגן דגן
ודגן סכס כללים לא כ"ס ואינן שתי מינין בקישה מדכבן
תקינו כמין דלדוויקה: (ו) ס"ח. דכתיב ואל תהא עליו
חטא כדלענין וז"ל חטא
ס"ח לא תירוש מן סכס
חטא חטא וס"ח חטא
ס"ח חטא חטא. נמצא
יבטח(דף סט): (ז) והקישות
כ"י. וכל פליגי לענין כללים
ס"ק דכללים. וז"ל תירוש
כ"י דכתיבה ודכבן דכתיב
דכתיב המן הקישות ועלמין
ס"ק כללים. וז"ל חטא כללים

בושול. זה הכלל כל שהוא כללים בחבירו לא
יתרום מזה על זה אפילו מן היפה על הרעה וכל
שאנו כללים בחבירו תורם מן היפה על הרעה
אבל לא מן הרעה על היפה ואם תרם מן הרעה
על היפה (ו) תרומתו תרומה חוץ מן הוונין על
החטים שאינו אוכל (ז) והקישות והמלפפון מין
אחר, רבי יהודה אומר שני מינין:

היה אב"ד ג"ס פון דעם ערנערין אויף דעם בעסרין
ואם תרם מן היפה על היפה תרומה אונ אויב ער
האט געגעבן תרומה פון דעם. ערנערין מין אויף
דעם בעסערין איז גוטע תרומה. חוץ מן הוונין על
החטים שאינו אוכל נאר פון וונין אויף וויין איז גוט
התרומה. ווארום וונין איז קיין עסין צוא מענטשן
והקישות והמלפפון מין אחר קישות אונ מלפפון איז איין
מין. גיט קיין תרומה פון איינס אויף דאס אנדערע
כ"י יהודה אב"ד שני מינים רבי יהודה ואגם דאס איז
צוויי מינים אונ קען קאר גיט געבן תרומה פון
איינס אויף דאס אנדערע:

קען מען געבן תרומה פון גיט גיקאכטע וויין אויף
גיקאכטע לא מן המבטל על שאנו מבטל אב"ד פון
גיקאכטע וויין נאר קען גיט געבן תרומה אויף גיט
גיקאכטע זה הכלל כל שהוא כללים בחבירו דאס איז דער
כלל. ר' יוחנן מינים וואס נענען פלאים אונ קען
קאר וי גיט ווייזן צו זאגן לא תירוש מזה על זה קאר
קען גיט געבן תרומה פון איין מין אויף דעם
אנדערין אפילו מן היפה על הרעה אפילו פון גוטע אויף
שערעכטע וכל שאנו כללים בחבירו אונ ר' מינים וואס
נענען גיט פלאים קען קען ווייזן צו זאגן תורם
מן היפה על הרעה קען ער געבן תרומה פון דעם
געסערין מין אויף דעם ערנערין אכל לא מן הרע על

נמצא ברכות דף נא ע"א

רש"י

סלכה ה' כלל כ"י סתמין דמסד דמלכות דכ"ס אלא למד
הנא הרחה מבפנים ושמיפה מבחוץ. א"ר יוחנן
האט תניא אמר ר' זכור וזכור שני עולמים
בתלמידים, רב חסדא מעטר ליה בנמלי. אמר רב
הנן ובחי אמר רב ששה ובכרכת הארץ. עיטוף.
עומר דער בוס פון בענטשין דארף האבן עיטור
אבעקריינונג, וואס מיינט קען אבעקריינונג רב
יהודה מעשרי בתלמידים ווען רב יהודה פלעגט
גענטשין ווענען אלע תלמידים גינעסין ארום
איהם רב חסדא געסר ליה בנמלי. רב חסדא פלעגט
שטעלן פוסות ארום דעם בוס פון בענטשין ווען
ער האט געגענטשט אפ רב רב יוחנן רב חנן ואגם
דער מיין נאל ויין רוער ויין ופארצייטיגער וויין
איז גינען וייער שטארק אויף איין קווארטירל
וויין האט קען ארויף גינאסין דבייא קווארטירל
וואסער אונ קען נאל אויף איהם גיטן וואסער
כ"י אפערטיל לוג אפ רב ששת יבבבבב האבן רב
ששת ואגם איידער קען הייבט אן בענטשין נאל
קען שטעלן אויף דעם מיט רוען ויין אין אכוס
אפערטיל פון אפערטיל לוג אונ אז ער וועט
האלטן ב"י די ברקה נודה לך נאל קען דער
גיטען דעם בוס מיט וואסער כ"י אפערטיל לוג
עיטוף דער פוס פון ברקה דארף האבן עיטוף.

מעטרהו בתלמידים, תלמידיו סוכבין אותו כשרוב
מנח: בנמלי. כוסות: ובכרכת הארץ.

כל המסכר על כוס מלא נוהגין לו נחלה כלי מצרים, שנאמר ומלא ברכת ה' ים ודרום ירשה.
ר' יוסי ברבי חנינא אמר וזכור וזכור שני עולמים
בתלמידים, רב חסדא מעטר ליה בנמלי. אמר רב
הנן ובחי אמר רב ששה ובכרכת הארץ. עיטוף.

תנא הדיה סתמין ויטמיה בבחי קיור האבין גילערינא
דער בוס פון בענטשין דארף האבן שמיפה
אונ הרחה, הרחה מיינט קען דעם בוס נאל קען
אויסשוויינקען איינזייניג, שמיפה מיינט קען
ארומוואשן אויפווייניג אפ רב יוחנן כל הבכר על
גוס מלא רבי יוחנן ואגם דער בענטש וואס בענטש
שם אויף אפולין בוס נחמין לו נחלה כלי מצרים וועט
קען איהם געבן אנהלה אן אנדערעין שנאמר
ווארום עס שמיט אין סכס וסלא ברכת ה' ים ודרום
ירשה דער וואס ואגם אברקה צו גאט אויף אפולין
בוס, וועט ער האבן אברקה אויף דעם ים אונ
אויף דער ערד, ווא ער וועט האנדלען וועט ער
האבן אברקה ואונ אלע אנדערע ברכות אויסער
גענטשין דארף אויף ויין אויף אפולין בוס,
רבי יוסי ברבי חנינא ואגם דער בענטש וואס
מאכט אברקה אויף אפולין בוס ויזה ויחל שני
שליש וועט ער וזכה ויין צו ירשן צוויי וועלמין
השם ה' והשם ה' די וועלט אונ ר' וועלט
וואס ער וועט צו איר קושען נאך ויין שטארקין

רב פפא מעמף ויהיב, רב אסי פריס סודרא על רישיה: ונוטלו בשתי ידיו. א"ר חנינא בר פפא סאי קראה שאו יריכם קודש וברכו אתה: ונוטנו לימין. אמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן ראשונים שאלו שפאל מהו שהסייע לימן, אמר רב אשי הואיל וראשונים אבעיא להו ולא איפשט להו אנן רב אחא ברבי חנינא סאי קראה כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא: ונותן עיניו בו. כ' היכי דלא ניסח דעריה מיניה: ונשגרו לאנשי ביתו במתנה כי היכי דההבדק דביתיה. עולא איקלע לבי ר"ג כריך ריפתא בריך ברכת מוונא יהב ליה ככא דברכתא לר"ג א"ל ר"ג לישדר מר כסא דברכתא לילתא, א"ל הכי א"ר יוחנן אין פרי במנה של אשה מהבדק אלא מפרי במנו של איש, שנאמר וברך פרי במנך פרי במנה לא נאמר אלא במנך. אדהכי ושמועה ילתא קמה בויהרא ועלתה לבי חמרא ותכרה איבע סאה דני דחמרא. א"ל ר"ג נשדר לה מר כסא אחרינא שלח לה כל האי

אויף אבוס פון הילף. איך תייב אויף אין דער הייף אבוס וויין צום פרינקען איך זאל פרייליך ווערן צו לויבן נאט אויף די הילף וואס ער האט מיר גיהאלפן ונטן שוין בו כי היכי דלא ניסח דעריה מיניה. און ער זאל קנזן מיט די אויגן אויף דעם פוס ער זאל גיט פארנעסן אז ער האלט אין האנט אבוס צום פרינקען ופשוט לאנשי ביתו במתנה כי היכי דההבדק דביתיה נאך דעם פרינקען זאל ער שיקין דעם פוס וויין צו ויין ווייב ויא זאל אביסל פרינקען פון דעם פוס. ויא זאל גיגענשט ווערן עילא איקלע לבי רב נחמן עולא איז אקאהל געקומען צו רב נחמן פריד ריפא פריד ברכת מוונא ער האט גיגענשט פרויס ביי רב נחמן און ער האט גיגענשט אויף אבוס יהב ליה כסא דברכתא לר"ג נחמן און עולא האט גיגענשט דעם פוס פון פרינקען צו רב נחמן און ער זאל פרינקען פון דעם פוס אפרי ליה רב נחמן האט רב נחמן גיזאנט צו עולא לישדר מר כסא דברכתא לילתא זאל דער רבי שיקען דעם פוס פון פרינקען צו מיין ווייב ילתא אפרי ליה האט עולא גיזאנט צו רב נחמן הכי אפרי רבי יוחנן אזוי האט גיזאנט רבי יוחנן אזוי פרי במנה של אשה מהבדק אלא מפרי במנו של איש אאשה האט גיט אפריה בווידער נאר ויא גיהער צו די ברכה פון מאן שניארו ווארום עס שטייט אין פסוק ויבד פרי במנך נאט וועט פרינקען די פרוקט פון דיין בויה פרי במנה לא נאמר עס שטייט גיט אין פסוק נאט וועט פרינקען די פרוקט פון איהר בויה אלא במנך נאר עס שטייט נאט וועט פרינקען די פרוקט פון דיין בויה. ווייל דיא אשה ווערט גיגענשט פון איהר מאן, דריבער אז רוא וועסט פרינקען דעם פוס פון פרינקען דארף קען שוין גיט ויא זאל פרינקען ודהכי שמועה ילתא קמה בויהרא איז ויא אויפגעשטאנען מיט בעס ועלתה לבי חמרא און איז געגאנגען אין דעם קעלער וויין ותכרה איבע סאה דני דחמרא און ויא האט צופראכטן פרי דההבדק פרינקען וויין אפרי ליה רב נחמן רב נחמן האט גיזאנט צו עולא

קען זאל ויך איינזינקען אין אויפגעשטן סאמיל רב פפא סעפף ויהיב ווען רב פפא האט געדארפט פרינקען האט ער ויך איינגעווינקען מיט אבאמיל און האט ויך געזעט גענשטן רב אסי פריס סודרא על רישיה ווען רב אסי האט געדארפט פרינקען האט ער בארעקט וויין קאה מיט אהמיל וטלו בשתי ידיו ער נעמט דעם פוס מיט ביידע הענט אפרי רבי חנינא בר פפא סאי קרא רבי חנינא בר פפא נאנט פון וועלכין פסוק ווייסן מיר דאס אז קען דארף נעמען דעם פוס מיט ביידע הענט, ווארום דור המדבר האט גיזאנט שאי ידכם קודש וברכו את ה' איהר זאלט אויפהייבן אייערע הענט וביידע הענט מיט הייליגקייט און איהר זאלט לויבן נאט, ווען איהר ווילט לויבן נאט און פרינקען זאלט איהר אויפהייבן דעם פוס מיט ביידע הענט ונטנו לימן און ער זאל געבן דעם פוס אין דיא רעכטע האנט. רבי חייא בר אבא האט גיזאנט פון רבי יוחנן ווערן ראשונים שאלו שפאל מהו שהסייע לימן די פרינקען ווערן תנאים ווס ווערן געווען פאר און וואסין גיגענשט אייב עס איז איהם שווער צו האלטן דעם פוס אין די רעכטע האנט קען די לינקע האנט העל פון די רעכטע האנט האלטן דעם פוס אדער גיין אפרי רב אשי האיל וראשונים איבעיא ליה ולא איפשט ליה רב אשי נאנט ווייל ביי די ערשטע תנאים איז דאס געווען אטאלא און עס איז ביי ויי גיט געוויס געווען ווי דער דין זאל ויין און נעבד ליסמא דארפן מיר קאהן ווי שווערער איז, דיא לינקע האנט זאל גיט העלפן די רעכטע האנט סגפיה מן חקבט פפא ער זאל אויפהייבן דעם פוס פון דער ערד אפפא ופאראייטיגן האט קען גיזאנט געסין אויף די ערד, און היינט און קען עסט ביי אמיש דארף קען אויפהייבן דעם פוס מיט אפפא וברכו ווי די האנט (דור) א"ר אחא בר חנינא סאי קרא רבי אהא ברבי חנינא האט גיזאנט פון וועלכין פסוק ווייסן מיר דאס, ווארום דור המדבר האט גיזאנט כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא ווען איך רוף בעס גיגען פון הכפיה הייב איך

כל האי נבגא דברכתא היא. כל יין שנכתב כסוס של ברכה הוא שמה ממנו: נבגא. כמו נתי מר אנבגא: ממחרורי מילי. מתחורי בעירותו ירבו תמיד דברים: ומסמרטומי כל מי. וממשהי נגדים כלום וממורטוס ירבו כנים, כנס מתגרמנין כלמחא: אין מסחין. משאחו עד שברך: מוסב. במטה דרך הסנה. והלכתא ככלהו יושב מברך:

אין מסחין על כוס של ברכה. רש"י שלל יסוף דעת המברך מבטחו לו כוס של ברכה וי"ה המוכין שלל דשלין הכיין דנתיין סיחיון דומע וישמע וגם חין לספיק פסומים נשחת חולין כמו שלין המברך רש"י לספיק ואל פ"ה שלמה הכס (ספר הכס) דר"ה דף (לו) שם שם ספרה: דשט שטות ביום ילא משט ששטות כה ביום: ופס"ה ילא חך לכתלה חין לפסוקין, ויביו נלח ודיינו דוקא כשם המברך שוק שט טין ברכה לברכה חלל בשט הכס אנדן חס בים מדבר חס' נדוסבר לא ילא: והלכתא ככלהו יושב ומברך:

לפי שכתבנו דל"ה"י החצוי יושב ומברך שס"י עשרה דברים נאמרו בו משל"כ בשל"כ כדכוס וסוף נשקרו וכלכל שטות ש"ה שט וברכה ש"ה ש"ה משה חללים:

ואנט גייע ואכין אז ריא גאנצע פאס וויין ווערט גיגענשט פון ווענין דעם פום פון גענשטין אסר רבי אסי אין פסחין על פום של ברכה רבי אסי ואנט וויא קען געקסט אין האנט דעם פום צום גענשטין פאר קען שוין גיט ביידין פון קיין אנדער ואך בשהנחא חנה אין אברייחא האבין מיר גילעדיג האבן וספדן מברך שפיר אז איינער עקס גייענדיג זאל ער גענשטין שטייענדיג ופשהא אבן מעסר אונ אז ער עקס שטייענדיג מברך מיט זאל ער גענשטין וייענדיג ופשהא מיט אבן וישב וספדן אז ער עקס אנגעלעגנט זאל ער גענשטין וייענדיג וספדן וספדן וישב וספדן אז ער דרין איז אבן געדער עקסן אפילו ער האט גיגעסן שטייענדיג כון קען גענשטין וייענדיג:

גשדל לרס כסא ארריאן שיק צו מיין ווייב איין אנדער פום וויין שלח לה האט עולא געשיקט צו ילחא אבוס וויין אונ האט גינאמט צום שריח ער זאל איהר ואנין כל האי נבגא דברכתא היא די גאנצע וויין וואס אין פאס גייערין צו דעם פום פון גענשטין ווייל דער פום פון גענשטין איז גענומען גינארין פון די פאס וויין. איז די ברכה אין די גאנצע פאס וויין שלח לה האט ילחא געשיקט ואנין צו עולא מסחרין מלי וספמטיס בלי די קענשטין וואס גענען שטייענדיג אין וועג אונ גייען פון איין שטאט אין די אנדערע וויא ביידין פיל. ווייל וויין האבן פיל גייעס צו דער ציילען, אונ אין ריא שטאטעס געפינט קען פנים, אונ ווייל עולא פלעגט אלע מאהל גיין אין וועג דרייער רעט ער פיל אונ

וזהר ואתחנן דף רס ע"א ת"ת דאצילות יוד הא ואו הא

ואתחנן אל יי' בפת הדיא לאמר. אדני' יודי' חתה החלות להראות חת עכדן חת גדלן וגו'. ר' יוסי פתח (ישעיה לה) ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויחפל אל ה'. ת"ה כמה הוא חילת חזקיהו דאורייתא וכמה הוא עלה על כלא דכל חתן לאשדל באורייתא לא דחיל מעלין ותחיל ולא דחיל מערערין שיצן דעלמא בנין דליהו אחד בליאל דחיי וחלבי מניה בכל יונא דהא אורייתא חליף ליה לב' למיהר ברחם קטן חליף ליה פיעט היך יתוב קמי מאריה (לכטה הדיא גורה) ופס' יתגור עליה מוחא כלא יתכטל ויסתלק מניה ולא שריא עלוי (פיעט דב"ג כהי עלמא) ופ"ד בעי לאשדל באורייתא יתחא וליני ולא יתעדי מנה, ה"ה (יוסעף ח) והגית בו יומם ולינה. ואי אכדי מיניה אורייתא או אפרס מנה כאלו אפרס מן חיי. ת"ח עיטא דב"ג כד איהו סליק בליאל על ערסיה כד לקבל עליה עול מלכותא דלעילא בלבה שלים ולאקדמא למימסר גביה פקדונא דנפשיה. והא אוקמה גנין דכל עלמא טעמין טעמא דמוחא דהא חליגא דמוחא שריא בעלמא וכל רוחין דבני נשא נפקין וסלקין וחתמון (ס"ה וחתמון) גביה ובגין דאוינן בעקדונא כללו חייבין לאחרייהו. ת"ח כד אהער רוח נפון בפלגות ליליא וכדווא נסיק וקב"ה אחי לגמלא דעסדן לאשטשטא כדווחין דלדיקייא כדן מחכווי (ג"ה מחפרי) כל בני מסרויתא וכל בני היכלא לשבחא ליה למלכא קדישא וברין כל אינן פקדונין דרוחין דחתמון בידה כללו אחיב למאריהו. ורובא דבני עלמא מחפרין כהיהו שעתא. והא פקדונין דכלכו אחיב לגבייהו. אינן דבני היכלא עלמא קיימי בקווימיהו מחפרי ומשתדלי בתושבחתא דאורייתא ומשתחי בכנסת ישראל עד דנהיר יממא כד אחי נפרא היכל וכל בני היכלא (דמלכא) כללו אחיב למלכא קדישא ואינן אקרון בנין דמלכא ומסרויתא והא אוקמהו. כד אחי נפרא כדן לנקאה גרמיה בכלל ולמיון וימינה לאשדל על מלכא קדישא דהא בליאל אשדל במסרויתא השתא אחא עס מסרויתא לזונגא לה עס מלכא. אחי לני כניסחא מדכי גרמיה בקרבנין משכח בתושבחתיהו דדוד מלכא אחיד תפילין כרישיה (ס"ה בידה) וכרישיה) וליניא בנדיסיה חומר תלה דוד והא אוקמה. ללי לזוחא קמי מאריה:

מוסר יוסף לחק חלבה פסוקה

מספר חסידים סימן קנה. יצר סוב ויצר סוב ללדין שריאס סכרשט עמרים ערמכ לפאל חלוא נפשו לשכח חמה ויחוס פסעים פשים נסכו יצר סוב ויצר הרע סוב לצדיק דער יצר טוב אונ דער יצר הרע ביידיע ונענן גוט פאר דעם צדיק שריאש עררשע עמרים ערמכא לפזא האות נפשו לטעה אחת

הרמב"ם הלכות חסילה פרק יג. (א) מקום שמשפטיקן בשבת בשחרית שם פורין בסנהא ובשני ובחמ"צ ולשבת הבאה. כיצור שבת (א) מקום שמשפטיקן בשבת בשחרית שם פורין בקיץ ובב' ובח' ולשבת הבאה ורואו קען ענדיגט דאס וייענען שבת פריה דארטין זאל קען אנהייבין

שני כפרים בשרדות בראשין קורין בו כסדר איהו שבת וביניה קורא בו המושלים ובראשי חרשיכם והמפסיר : ורא ענין ראש חרש, וכפסירין והיה כדי חדש בחרשו, ור"ח אב שחל להיות בשבת מספירין חדשיכם וסופריכם שנהא נפשי, וראש חדש שחל להיות באחד בשבת מספירין בשבת שלפניו ויאמר לו

יולד ויטעם חלום נפשו שלל ויקן לו דבר פלוני סולל וכל אלס דברים ע"ק הכתוב ונדונים הקרי לכ כפולין אלס המהלויס ואלל קוליס ואלל חרשים ככוד לסיך סירכ דבר ס' רולס סילך מחפשים וחרים למר חלום נפסס ולפלוס רגע ספק מכלליס נפסס מרמזין וי"ל ח"י וכן סוס חוזה וקדסתי בחור צני יכאלס נפססנים על קדישה ס' ש"מ"ר כי עליך סוכנו כל סיוס :

יהונתן מחר חדש :

בשבת אונ אויב ראש חדש איז שבת מציאין שני ספרים בשבתות נעקט מען ארויס אין דער פריה צוויי ספרי תורות באחד קורין בו כסדר אותה שבת אין איין ספר תורה ליענען מען די ספרה פון די וואך וישני קירא בו המושלים ובראשי חרשיכם אונ אין די אנדערע ספר תורה ליענען דער ספסיר וויכוס השבת ובראשי חרשיכם והמפסיר קירא ענין ראש חדש אונ דער ספסיר ליענען אין נביא אויז אקאפסיל וואס שמועקט פון ראש חדש ופספירין והיה מדי חדש בחדש אונ ער זאל זאגין אין די הפסרה דעם פסוק והיה מדי חדש בחדשו וענין בכסף משנה וראש חדש אב שחל להיות בשבת אויב ראש חדש אב איז שבת מספירין חרשיכם וסופריכם שנהא נפשי זאל מען זאגין די הפסרה דעם ערשטין קאפסיל אין ספר וישנה ור"ח שחל להיות באחד בשבת אויב ראש חדש איז זונקאג מספירין בשבת שלפני זאל מען זאגין דעם פריערדיגען שבת דיא הפסרה ויאמר לו יהונתן ספר חדש :

ופאר אנדערע ביאוסה זאכין או צריך להשרים ביצר יעשה האות נפשו שלא יקח לו דבר פלוני דאקאלס בארף ער וזכין חכמה וויא אויז ער זאל סאן וואס זיין נפש נלוקט יענע ואך איז קיין שארין קאן חזאי וכל אלה הדברים עקבי התקנת דיי ר' אלע זאכין זענען די מופקידים פון די חכמה ויחולס חכרי לב הפציון אצל המלאים ואצל קנאים ואצל חרשים כבוד אונ די גרויקע חכמות וואס ערשטען זיך שפענדיג ביי די מענקי שין וואס גלוסקין צוא אלע האות אונ ביא דיא מענקשין וואס זענען מקנא אונ וואס ווילען האבין כבוד לסיך תירא דבר ה' וואה אד המושלים וחרים אחר האות נפסס ולפלוס רגע ספק מכלליס נפסס מרמזין דער וואס האט מורא פאר נאם עקט וויא די מענקשין וזכין צו ערשטען זייערע האות אונ וועגין אפערעניגען אויף איין רגע שפעלין זיי איין ויער לעבין אפילו אויף אספק וכל שכן זני אונ איך בארף געוויס איין שפעלין מיין לעבין וועגין תורה אונ סצות וכו' ווא אומר אונ אויז זאגט דער פסוק ונקבשתי בידו בני ישראל איך זאל גיחיליגס ווערין צווישען די יידין שנהרנים על קדישת ה' וואס זיי ווערין גיהרנה וועגין די הייליגקייט פון הקדיה שגאסר וויא עם שמיים אין פסוק דור הבלף האם גיזאגט צו הקדיה כי עלך חרנט כל היום פון דיינעמוענין ווערין מיר גיהרנה אנאנצין סאג מיר גיגען אונזער לעבין וועגין זייער תורה אונ סצות, מיר היקשען זייא מיס אונזער לעבין :

אונקלוס ואתחנן יום ב תורה

למשל : סח"ת דיא יתרה נפשי יה יהו יתרה רוח יוד הא וא הא נשמת יתרה חיה יתרה ד רמלי יו"ד אל שם בן שבעות בניקור חולם :

נט ויתבנא דחילתא כס ונעשב בנ"א מור בית פעור : פ לקבי בית פעור : * וכען ישראל שמע ד * ועתה ישראל שמע אל התקנים לקימא ודדינ"א די אנא מאלף יתכן למעבר בעל המורים רשב"ם

(א) ונשב בנ"א מור בית פעור : (ב) ונשב בנ"א מור בית פעור : (ג) ונשב בנ"א מור בית פעור : (ד) ונשב בנ"א מור בית פעור : (ה) ונשב בנ"א מור בית פעור : (ו) ונשב בנ"א מור בית פעור : (ז) ונשב בנ"א מור בית פעור : (ח) ונשב בנ"א מור בית פעור : (ט) ונשב בנ"א מור בית פעור : (י) ונשב בנ"א מור בית פעור : (יא) ונשב בנ"א מור בית פעור : (יב) ונשב בנ"א מור בית פעור : (יג) ונשב בנ"א מור בית פעור : (יד) ונשב בנ"א מור בית פעור : (טו) ונשב בנ"א מור בית פעור : (טז) ונשב בנ"א מור בית פעור : (יז) ונשב בנ"א מור בית פעור : (יח) ונשב בנ"א מור בית פעור : (יט) ונשב בנ"א מור בית פעור : (כ) ונשב בנ"א מור בית פעור : (כא) ונשב בנ"א מור בית פעור : (כב) ונשב בנ"א מור בית פעור : (כג) ונשב בנ"א מור בית פעור : (כד) ונשב בנ"א מור בית פעור : (כה) ונשב בנ"א מור בית פעור : (כו) ונשב בנ"א מור בית פעור : (כז) ונשב בנ"א מור בית פעור : (כח) ונשב בנ"א מור בית פעור : (כט) ונשב בנ"א מור בית פעור : (ל) ונשב בנ"א מור בית פעור :

בו אכן חציר העם : י יבש חציר גבל ציין
ודבר אליהנו יקום לעולם : ג על חר--גבה
עלי--לך מבשרת ציון הרימי בכת קולך מבשרת
ירושלם הרימי אל--תיראי אמרי לערי יהודה הנה
אליהם : י הנה אדני יהוה בחוק יבוא וירעו
משלה לו הנה שברו אתו ופעלתו לפניו :
לקרוא בבית יהודה אתגליאת מלכותא דאלהבון : ד הא יי אלהים בחקף סתלי וחקף דע גבורה
שלטא קדמוי הא אנר עברי מימריה עמיה דכל עובדיהון גלן קדמוי :

רש"י

מצודת דוד

יסי כחציר, וכסל הדבר לחוק : (ב) יבש חציר, הסס כזס
יסיכס כחציר ויכסוץ לין וכל יכסוץ ודכס י' סכסכס פ"י
סכסכס יסיכס לסוס ילא ויכל לסל דכריו : (ג) על הר
גבו, להשמיט סקול :מחמק : מכשרת לין, סרת סכסכס
סמל מכס ומסר : הכס אלסיכס, גל סקוס לגול סמכס : (ד) בחוק, דכס ונכסרס : ודכסו מכל לז, ר"ל לא יסי לכך
לעורס זולתו : שברו סחז, סכר סמסס מועמס סמז לשס לכ"ס כנמולו : וסמלז, סכר סססול מועמס לפניו, וסוס
סל סין כמ"ס :

דעס מירוש עברי טייטש געפינט מען ביא דער תפסות מון דער וואך :

כתובים תהלים כד

לחמשך מוסר ומלכות דוא שין דלת יוד נש שין שין דלת שין דלת יוד רח יאהרונדי נשמה דיסור א אד
ארנ ארני נש ארני רח אלף דלת נון יוד נשמה ומלכות יו דה וז דה תיה יחידת דיסור ירהוה תיה יחידת
דמלכות אל שם ב"ן שבעשית :

* כי דכיהנו במקום תנים ותכם עלינו בצלמות : ב אם--
שכחנו שם אליהנו ונפרש בפניו לאל זך : ג הלא-אלהים
יחקר-נאת כי הוא ידע תעלמות לב : ד כי-עליה הרגנו
כל-היום נחשבנו כצאן טבחיה :
* הלא אלהא נכשר דא איום הוא חפס טמירי לכא : ד איום מסולתך אתקטילנא קל יוקא
אתחשבנא כענא דמסירא לנכסא :

רש"י

מצודת דוד

(6) כי דכיהנו, סס כי דכיו, מוסר במקום חפס וסוס משל
סל סמליות : (ב) אל ככחנו, סכס ככחנו סס כי ככחיס
וכי ככיס ככיו לל דר : (ג) הלל וגו', כי חמלנו סלל אלסיכס
יחקר זלס טניס יעס : (ד) כי פליך, סלל כככר ירחק סורגנו וסיינו כככיס ככיו ססכיס כללן ססוקן לסכס :

פירוש עברי טייטש

הארצין האבין מיר געדינט צו דיר : (א) הלא אלהים
יחקר ואת נאם וועט דאך דאס פארשטין כי ויה יורע
תעלמות לב ווארום נאם ווייס דאך אלע פאר-
דוילענע זאכין וואס ביי דעם מענטש אין הארצין
ווייס דאך הקב"ה אז אונזער הארץ איז נאר צוא
איהם, אונז נאך אצייכין איז אז אונזער הארץ איז
גינזען נאר צו הקב"ה, אונז אין דערשטיל האבין
מיר געהיט די מצות פון נאם, (ווארום (ד) כי עליך
הירגנו כל היום פון דייןעסונענין האט מען אונז גע-
הרגה אלע טאג נחשבט כצאן טבחיה מיר זענען
גינזען גערעכנט וויא שעפסין צום שעכטונג,
ווייל דאס פיינד האבין זיך דערוואוסט אז מיר
הייען הורה אונז מצות אין דערשטיל :

(א) כי דכיהנו במקום תנים גיואנמ
פאר הקב"ה אפילו ווען דוא האסט אונז
צושטויסן אונז האסט אונז געבריינגט אין אארם
פון שלאנגען, שלעכטע מענטשין ויכם עלינו
בצלמת אונז דוא האסט אונז בארעקט מיט דעם
שאטען פון טויט, וואס קען האט אונז געהרגה
מיט גרויעס יסורים, פון דעסמוענין ועד : (ב) אם
שכחנו שם אליהו אויב מיר האבין פארנעסטן דעם
נאמען פון אונזער נאם, מיר האבין שפענדיג
גיואנמ דער נאמען הורה איז אונזער נאם ונפרש
כפני לאל דר אפילו ווען מיר האבין אויסגעשפרייט
אונזערע הענט צוא געמען אפערעדן נאם אין
אונזער האנט, האבין מיר דאס נאר גיקאן ווייל
מיר זענען גינזען געגייט מיט יסורים, אבער אין

(ב) נגמרה ואפי' דמסקין דיו"ט בעלמא נמי לאכילס אפי' עוקעין למחיתין בעיקר דינן וסא דקעט יו"ט ולא שבת ויסע מירוש שבת שחחר דס"ט דוקא שבת פטורו דטרא סכנה ואין יו"ט ענין לשבת אבל יו"ט שחחר שבת אימא לא יחסר דבחול פטורין שאין פטורו נמי סכנה סלקן לערער למחי יו"ט ושבת אח"כ בעלמא, ופטור יו"ט : (ג) גמ' דלטו סיוס נגמרה ק"ל בעירובין דשבת ענינה נעלמה וס"ט יו"ט וקלאר נגמרה דלטו לא נגמרה אפי' שבתגדל לא מיתבאר דל"ס גי'ו"ט אחר שבת סיני שפתינן וכלל ככר נגמנדו בשבת אלא דלה השני נן סכנה אלא כי נגמרה שגל

כלי אמלטי דגבורס דעלכות דיערס אלהים

ביצה שנולדה ביו"ט, בית שמאי אומרים האכל, וב"ה אומרים [א] לא תאכל. ב"ש אומרים שאור בכזית וחמין [ב] בככותבת, ובה"ה זה שחור בחזית חיה ועורף ביו"ט, ב"ש"א והכה כי הך דיכא אפי' דכידו שמים אפי' היה יחפור בדקר ויכסה, ובה"א לא יאכלו אפי' היה

דחשיבו נמי פטורין הומה בחול ואין אחר חמין מין מין לחבירו אפי' הכנה דכידו שמים אכל פטורה חול לא אכילא ולא נעיא הומה הלכך בחדד בשבת בעלמא שאינו יו"ט לית לן למימר ביצה שנולדה בו לפי נגמרה בשבת דפטורה חול לא אכילא רחמנא וימון מעבדו יום ואסרו ביצה שנולדה בכל יו"ט ואפי' שאינו אחר שבת גזירה משום יו"ט שאחר שבת וכן אסרו ביצה שנולדה בכל שבת לגומעה חיה גזירה משום שבת שאחר יו"ט. ושבת יו"ט הסמוכים זה לזה ביצה שנולדה בזה אסורה בזה (ו) וכן שני ימים טובים של ר"ה (ז) אבל שני ימים טובים של גיליות דממה נפשך אחד מהם חול ביצה שנולדה בזה מותרת בזה (ח) : מדפסחא דכחוס בשאור וס"ט דחמין בשאור לא יאכל דכתיבס כי כל אוכל מחמץ לומר כי זהו שאור וזהו חמץ כזה כן זה כי פליגי לענין כשור ב"ש סברי מדכחוס רחמנא למריוהו שאור וחמץ (ט) ולכחוס חמץ שאין חמוצו קשה ואפי' חייב לכבד וכו' לשאור שחמוצו קשה אלא "מ שיעורו של זה לא כשיעורו של זה ולא ילפינן כיעור מאכילה וכו' סברי זה וזה בכזית דילפינן כיעור מאכילה. ומשום דהך חלת מלי

מקולי ב"ש ומחמרי ב"ה גבי יו"ט חתא להו הכא גבי הדדי : במכותב. ממרה : זה השוחט חיה ועורף. הבא לשחוט חיה ועורף ומלך כב"ד כילד יעשה : בש"א. ב"ד מורין לו שיחטו לכתחלה ואחרי כן יעורף דקור נעור סכינו מעט' כלומר שיעקר אותו ממקום נעילתו ועלה עפר ויכסה ומיירי כשהוא נעור כעפר תיחוס הראוי לכיסו שאינו מחוסר כתישה (י) דקר. יחד שנועלים בלרן. לשון ודקרא חת שנינים : שאמר

א איילברט אדער ווען גענוגט חמץ ליגט גרויס ווי אשקיילט איר ער עובר אויף אלא לא ירצא לה חמץ ולא ירצא לה שאור עס זאל ניש גינעוהן ווערין ביי דיר חמץ אונ עס זאל ניש גינעוהן ווערין דיר שאור. אונ בית הלל זאגן יתיה בבית חמץ אונ שאור אויב עס איז גרויס וויא א איילברט איז קען עובר אויף אלא : זה השוחט חיה ועורף ביום טוב איי גער וויל שעקמין אחרי אדער אעורף אונס יום טוב. אונ ער קומט פרעגין דעם דין ווי ער זאל טאהן. ווייל קען דאך צו דעקן ויער בלוט מיט ערד. בית שמאי זאגן יחפור בדקר ויכסה אויב ער האט ערב יום טוב אריין גישעקט אשפיו אדער ארדעל אין דער ערד, זאל ער שעקמין אונס יום טוב די חיה אדער דעם עוף ביי דעם לשון אדער ביי דעם רידעל, דער נאך זאל ער ארויס ציהען דעם לשון אדער דעם רידעל פון דיר ערד וועט דיר ערד ארויף פאלין אויף די בלוט אונ וועט צו דעקן. אונ אויב ער האט ניש אריין גישעקט לשון אדער אריין גישעקט רידעל אין דער ערד פון ערב יום

טוב א א ביצה שנייה ביום טוב א איי וואס איז גיר בארין גינארין אונס יום טוב וואס נאך שבת, וונקאנא בית שמאי זאגן תאכל ויא מענ גינעקסין ווערין, אונ בית הלל זאגן לא תאכל ויא קאר ניש גינעקסין ווערין, ווייל ריא איי וואס איז גיבארין יום טוב וונקאנא, אונ ריא קארן לשבת אן פערטיט גינארין אין דיר הון, האט דאך לשבת אן גינעקסין אויף יום טוב, אונ מען קאר גים אנגרייטן פון שבת אויף יום טוב אונ גים פון יום טוב אויף שבת, אונ די חקמים האבין גיאסרה אלע אייער וואס ווערין גיבארין יום טוב אפילו גים נאך שבת אונ וואס ווערין גיבארין שבת אפילו גים נאך יום טוב, בית שמאי זאגן שאור בבית שאור איז אזוי אטיג וואס איז שחאק ווערען קען איהר ניש עסין פון ווערעקייט זאגן פון איהר שניידט מען גישעקלאך אריין צו לייער און אנדערעס מיט צו זייערן, אונ חמץ איז גיווינקליכע מיט גיוויערעם צום עסין. זאגן בית שמאי אונ עס ליגט ביי איידן אין שטוב אונ פסח אשקיילט שאור גרויס וויא

דלג נספס ככלה כו', וספ' י"ט: (יז) וספ' כג' נספס לא סור
דלג כג' ככלס וקאסר ליה ד"ס עדרכנן ומן סלד סיינו ידוס
נשי דלג' סדף, דש"י: (יח) דלג' אש' וסלד לכל נספס כסרי
וססולסה. אף ה'א סדף וספסל וספ' ספ'א דכרסו ארס'
אמרינן ספס', העמר: (יט) דמלאווימל סוסרס לנמרי אלס

ככנ דנאור כמדי דהא ספסל
סלס לנאור וכלס לא כמל לנאור
ספסל דלג' נאור' נרסס אל
לנאור סלס' כ'וב סלס' וסלג'
לנאור סלס' דש"י: (כ) יס'
לנאור סלס' דש"י: (כ) יס'
לנאור סלס' דש"י: (כ) יס'
לנאור סלס' דש"י: (כ) יס'
לנאור סלס' דש"י: (כ) יס'
לנאור סלס' דש"י: (כ) יס'
לנאור סלס' דש"י: (כ) יס'
לנאור סלס' דש"י: (כ) יס'

סלס כסכר ספ' סרי סולס וסכר כסכר, דש"י:
(כז) כסכרס ספ' סרי סולס וסכר כסכר, דש"י:
נרנ' אפ' ד'כרס מלי כ'י ס'י דקמנ ססל כפ' ס'י יכר דמורס
סכרס מדרכנן לא ארס, תו"ט: [1] וסמלס. כסכרס ספ' סרי

דשרי אפ' לנעול כהן פתח בית שבתוך החצר ובתריסין
שם לכן יר מן הדל כ"ע לא פליגי דלסור לנעול כהן
אפ' פתחי חטיות דדמי לנכין (יח) כי פליגי בתריסין
שם לכן יר בלמנע כעין בליטה ומחזיקים אותה כמור

אין מוציאין לא את הקמן ולא את הלולב ולא את
מ"לרשות הרבים, וב"ה מתירין: ו בש"א אין
מוליכין חלה ומתנות לכהן ביו"ט, בין ששורמה
קאמש בין ששורמו מהיום, וב"ה מתירין. אמרו
להם ב"ש גזירה שוה חלה ומתנות מתנה לכהן
ותרומה מתנה לכהן כשם שאין מוליכין את
התרומה כך אין מוליכין את המתנות. אמרו להם
בית הלל לא אם אמרתם בתרומה שאינו זכאי
בהרמה תאמרו במתנות שזכאי בהרמה: ז ב"ש
אומרים תכלין נדוכין במדוך של עץ [1] והמלח

שמות הוצאה לנאור חליה אותה נמי שלא
לנאור חליה והוא שהיה כהן לנאור מטה (יט) כהן הני
דחשיכי במתניתין או לנאור הנאה כהן מפתח ביתו (כ)
וכיוצא בזה לאפוקי הוצאת אכסין וכיוצא בזה דכחא מורו

כ"ה דלסור: א' אין מוליכין חלה ומתנות ביו"ט. אע"פ שמותר בהפרשה לא שרו לה בהולכתה חלה מן
טיטו החציר לו (כא) ולא יותר: מתנות. הורע והלמים והקנים: גזירה שוה. ללא דוקא דכולה מדרבנן גזירה
משום גזירה דלחין מגביהן תרומות ומעשרות ביו"ט חלה דומיא דגזירה שוה: מהנה לכהן. מכ"ד מתנות כהונה:
כשם שאין מוליכין את התרומה וכו'. הן מתניתין אדמיה לה כגמלא דלא נחלקו כ"ס וב"ש שמוליכין חלה
ומתנות לא נחלקו חלה בהולכת תרומה שכו'. אומרים אין מוליכין וכו'. מוליכין אמרו להם לנ"ב חלה ומתנות
מתנה לכהן ותרומה מתנה לכהן כשם שמוליכין את המתנות כך מוליכין את התרומה אמרו להם ב"ש לא אם אמרתם
בחלה ומתנות שזכאי בהרמה כהן ורשות בהפרשתן לפי שהזכיר שלהן ב"ש ביו"ט דלשון ושחשין ביו"ט
וכיון שהותרו אותן של יו"ט שרינו להן להוליך אותן שנעשו מעו"ט חלמה בתרומה שזכאי בהרמה שכו' (כז)
אלא שיהא חזק תרומה לכרי ביו"ט לפי שאין חזק תרומה חלה משנת מירסה ככרי ואין מותרין ביו"ט (כז)
הלכך אין מוליכין תרומה ביו"ט: ז במדוך של עץ. חלה לא של חטן ומיהא כמדוך של עץ נדוכין כדכרס
וא"ל שני מפני שהן משפין קעמן אס נדוכין מחמתו:

ואין אויף איהר פערעמין און נאך דעם אפציהען
די פעל פון די בקשה קען קען יא פראגין וואו
היין קען וויל, בית שמאי זאגן אין מוציאין לא את
הקמן ולא את הלולב ולא את ספר חלה לרשות הרבים קען
קאר גיט יום טוב ארויס פראגין פון קטוב אין
נאם גיט אקנד און גיט אלולב און גיט אספר
הנהר ויבית הלל ספירין און בית הלל זאגן קען קען
זיין ארויס פראגין אום יום טוב: ו בית שמאי
זאגן אין מוליכין חלה ומתנות לכהן ביום טוב קען קאר
גיט אונזעק פראגין צום פהן אום יום טוב די חלה
נואם קען נעקט פון מייג אדער פון גיבאקעסע
כרויס און די באקין מיט די פארעלשעקע פום און
דעם קאגין נואם קען דאך דעקען פון יעדער
גישאקעקע בקשה פאר דעם פהן קאר קען דאס
גיט נעבין צום פהן אום יום טוב ודאס רופט קען
סקנותא ב'י' שדורס מאקש סייד זיין זענען נעקמין
ווער יום טובא אפ גישידים גינארין ב'י' שדורס
מהם סייד זיין זענען היינט אום יום טוב אפ
גישידים גינארין. קאר קען אלץ גיט אונזעק
פראגין צום פהן אום יום טוב ויבית הלל ספירין און
בית הלל זאגן קען קען נעבין דיא חלה און
מתנות צום פהן אום יום טוב אסרי להם בית שמאי

האבין בית שמאי גינאגם צו בית הלל גינאגם
קען קען לערענען אנהער שוה או קען קאר גיט
נעבין צום פהן אום יום טוב גיט חלה און גיט
מתנות חלה ומתנות ספירין לכהן חלה און
שיינקט קען דעם פהן ותרומה ספירין לכהן און
תרומה שיינקט קען דעם פהן כשם שאין מוליכין את
תרומה אזוי ווי קען קאר גיט אונזעק פראגין
תרומה צום פהן אום יום טוב אפ מוליכין את
תרומה אזוי קאר קען גיט אונזעק פראגין גיט חלה
און גיט מתנות צום פהן אום יום טוב אסרי להם
בית הלל האבין בית הלל גינאגם צו בית שמאי לא
גיין עץ קאר גיט גלייך זיינען צו דאס אנדערע
אם אפריס בתרומה אויב איהר זאגט אז תרומה קאר
קען גיט נעבין צום פהן אום יום טוב אסרי
זכאי בהקפה נוייל קען קאר גיט אפ שירין תרומה
אום יום טוב אסרי בהקפה נוייל איהר זאגן בייד
סקנותא זאל אויף אזוי זיין שפיר בהקפה נוייל קען
קען זיין אפ שירין אום יום טוב קען קען זיין
נעבין צום פהן אויף אום יום טוב (ועין בהרמב"ם):
ז בית שמאי זאגן פהלן ידלגו כמדוך של עץ כשמים
קען קען שמויסיין אום יום טוב אין אהרעלעקעס
שמויסייל והמלח און ואלץ שמויסיט קען יום טוב

והמלח בכך. של חרם ידיכט: או בעץ פרוור.
הוא הכף שמתניסין בו הקדירה דמלח כפי שמי שהיה
לו לדוד מחתמול שאינו מפני טעמו והלכה שהכל לדוד
מלח ביו"ט מסה המדוכה על לזה ודך ע"י קטיו והתנבין

לדוכין כדרכן ואין לריבין
שמי"ח בורר אוכל. מלקט
האוכל אחד אחד מן הפסולת:
בורר בדרבו בחיקו. וכלכל
שלא יהיה טורח ברירת
הפסולת מרובה על טורח
ברירת האוכל אבל לא טורח
ברירת הפסולת מרובה על
טורח ברירת האוכל כגון
שהפסולת רק ביותר זעם
שהאוכל מרובה כשגורו על
הפסולת מודים ב זה שגור
אח האוכל ומניח את הפסולת
למטעו כשרחל שקיו: אף

כמו
של נעליך, ואין הלכה כר"ג: מ אין משלחין ביו"ט. דרון חיס לרעשו: אלא מנור. דבר מוכן שאינו עשוי להניחו
למחר כגון חמניות כשר ודגים: ובה"ב בור. ולא שרי ב"ה חלל לשלוח ע"י חרם אחד או שנים חלל שלשה בני אדם או
יותר נושא מזה חסור לחושא מלח טובא ונרמין כמוליכין למכור בשוק: אבל לא בתבואה. שאינה ראויה לאכילה
שכרי לריכה פמינה ואין טומאין ביו"ט (כג): ורבי שמעון מתיר בתבואה. שיכול לכתסה במחשבת קטנה (כד)
וישלה מעשה קדרה, ואין הלכה כר"ג: י משלחין כלים. תפוזים דמזון מלכוש ושאין תפוזים חזו לאכסוי:
כלאים. כשהן קטין שאין מחממים מותר לשכב עליהם: סנדל המסומר. של עץ מופשט ממחרים שגורו חכמים
פלוז לא לטעול בשבת ויו"ט מחס מעשה שריה נטהרנו הרגיו מלכות על ידו (כה). כמחור כמסכת שבת פרק כמה
לשה: ולא מנעל שאינו תפור. אפי' הוא מחובר ביתדות של עץ וכיוצא בזה: אף לא מנעל לבן. באתרים דרבי

גסס, רש"י: [ז] בסבלו. דעמיז כמלך דמכיר לנזכר מחכ
שלין ודך לפיכך ככלים סללו 36 הכנה. רש"י:
(כג) ומסמיתו כש"י וס"ג שיהיו לו למסון מאתמול ולא
סמית סממל וקטיל י"ב לשיכרי דכספים מירי דסות
לשמיקס מלח ודולי שטא. מולד: דעומן ככל שמיקס
סמלין ומסמיתים שטס מולד
דמחן. וס"ג כרפ"ג נתן פנים
לסר. ואמר לסר הכנים
סמיתים לפי שטס מלחכה
סממס לפיכך סמית וסמית
סמלין אפי' שטס מולד
פין אומס שריקס נפשים כלומ
גנין שטס נפשים ימים הכנה
שא כדפדן וזו דמסית ופך
סמלין כלמים שטס חיס
כדך סמיתים חסית לרע
סמית וכתב סכ"ס דרבי
למכור דמיל: (כד) וס"ק חיל
כמר רובא. כמנדר: (כז) אפי'
דסן קמלן סרנו זכ אפי' זכ
סמיל וסמיל ויכיר סיו סמיר
קרי לס סמיו מלכות:

סמית ושולה. שמיא כלי מלח קטנים ונותן עליו מים והפסולת קף על פני המים ומסיר אותו בידו: שולה. כמו
של נעליך, ואין הלכה כר"ג: מ אין משלחין ביו"ט. דרון חיס לרעשו: אלא מנור. דבר מוכן שאינו עשוי להניחו
למחר כגון חמניות כשר ודגים: ובה"ב בור. ולא שרי ב"ה חלל לשלוח ע"י חרם אחד או שנים חלל שלשה בני אדם או
יותר נושא מזה חסור לחושא מלח טובא ונרמין כמוליכין למכור בשוק: אבל לא בתבואה. שאינה ראויה לאכילה
שכרי לריכה פמינה ואין טומאין ביו"ט (כג): ורבי שמעון מתיר בתבואה. שיכול לכתסה במחשבת קטנה (כד)
וישלה מעשה קדרה, ואין הלכה כר"ג: י משלחין כלים. תפוזים דמזון מלכוש ושאין תפוזים חזו לאכסוי:
כלאים. כשהן קטין שאין מחממים מותר לשכב עליהם: סנדל המסומר. של עץ מופשט ממחרים שגורו חכמים
פלוז לא לטעול בשבת ויו"ט מחס מעשה שריה נטהרנו הרגיו מלכות על ידו (כה). כמחור כמסכת שבת פרק כמה
לשה: ולא מנעל שאינו תפור. אפי' הוא מחובר ביתדות של עץ וכיוצא בזה: אף לא מנעל לבן. באתרים דרבי

בכך מים אשר דענעם קריגיל ויגז פהיר ארער מיט
אדילצקענע קאה לעפיל, אונ בית הלל זאגין
פבלו נדוכין כדרכן במדוך של עץ
קען יום טוב ווי דער שטייגער איז אלע קאהל
צו שמויטען אין דער וואכין אין אשטייגערענעם
שמויטקל וסמל דהדך של גן אונ ואלן שמויטק
קען יום טוב אין אדילצקענעם שמויטקל: דן פהיר
קאטיות ביום טוב אז איינער קלויבט ארבעס אום
יום טוב, בית שמאי זאגין ביר אפיל וואכיל ער
קלויבט אויס דין גוטע ארבעס פון די שלעכטע
אונ עקט וויא באלד, אונ בית הלל זאגט ביר
כדרכו ער קלויבט וויא גין שטייגער אוי אלע
קאהל צו קלויבין, אויב צו קלויבען די שלעכטע
אוי גיט שווערער וויא צו קלויבין דיא גוטע,
קלויבט ער דיא שלעכטע בחיך אין שוים קאטין אין
ארער ובחמיו אין אשטיקעל אפיל לא בפלא אפער
גים אויף אפערט לא בנפח אונ גים אין ארניע ויפ
לא בנכח אונ גים אין אגראבע ויפ, רבן גבליא ויפ
זאגט אף מדין ושא, ער קען אריין שיקען דיא
ארבעס אין אפלי אונ ארויף גיטען וואסער קומט
דיא שלעכטע ארויף אין דער מיך, לעכט קען
זיין אראפ: מ בית שמאי זאגין אז פסליון ביום
טוב אף מדין קען קאר גים אום יום טוב שיקען
אמתנה איינער צום אנדערין קאר פערשיקע
מלקים ושטיקער פלייש ארער גיש ארער אג

דערע עסינווארגן, אונ בית הלל זאגין שפליין
בהמה חיה וטף בן חור בן שמיס קען קעגן שיקען
בהמות ארער חיות ארער עופות סיי לעבעדיגע
און סיי גישארקענע שפליין ייטח שמיס וסמל
וקאטיות קען קעגן שיקען ויין אייל קעהר ארבעס,
קאר דאס אלץ זאל קראגין איין קענטש ארער
צווייא קענטשן גים קער אפיל לא תבואה אפער
תבואה קאר קען גים שיקען, טייל קען קען גים
קאטין אום יום טוב, ווארום קען דארף דאס קאטין
ירבי שמעון סמיר בתבואה אונ רבי שמעון זאגט קען
קעגן שיקען תבואה, טייל קען קען דאס שמויטק
אין אקליינעם שמויטקל אונ קאטין אום יום טוב:
י שפליין כלים קען קעגן שיקען קליידער בן חסיד
בן שאגן חסידן סיי גינייטע אונ סיי גינייטע
ואף על פי שיש בהו כלאים אפיל עס איז דא אין ויי
שעמנו מעג קען אויף שיקען ויפ לערד פהיר קאר
אז קען דארף דא קליידער צו יום טוב קעגן קען
שיקען אפיל לא סנדל חסידן אפער אדילצקענעם
שוך מיט משוועקעס בשלאגין קאר קען גים
שיקען יום טוב, טייל קען קאר גים גין אין ויי
אום יום טוב ולא מנעל שאינו תפור אונ אלערענעם
שוך וואס ער איז גים צו גינייט קאר קען אויף
גים שיקען, רבי דהדך זאגט אף לא מנעל לא
אנויטען שוך קאר קען אויף גים שיקען פפי
שציד אפן טייל קען דארף אפער קלאכה ער

יהודה לא היו נופלים מעל לכן עד שמשחירים אותו שרץ רומן להשחירו: כל שנאותין בו. ה"ק כל שנאותין בו
 לחול כמות שהוא ואינו נרדף אומן. זה הכלל כל שנאותין בו בוי"ט משלחין (כו) כיון דליכא שפחה וי"ט
 למלכה אחרת חז"ל שאלו אומן. וזה הכלל כל שנאותין בו בוי"ט משלחין (כו) כיון דליכא שפחה וי"ט
 נאותין בו בוי"ט כגון הפנין אחרת: אומן. זה הכלל כל שנאותין בו בוי"ט משלחין (כו) כיון דליכא שפחה וי"ט
 (כו) שכול לובשין אותן כמו שכן ובידיו סוב אין לובשין אותן משלחין אותן בוי"ט: ידו, פוס' ופסו"ט:

פארברשען. אפילו אום יום טוב גייט קען גיט
 אין דער נאך ורבינו פערשיקע הפילין גיט
 מיט קשחין אומ קען קען דאס שיקען אום
 יום טוב:

נאל איהם שווארץ מאבין. און דאס קאר קען
 גיט אום יום טוב וי' קלל דאס איז דער קלל
 שווארץ וי' אלע זאבין וואס אום דער וואבין קען
 קען גיין אין דעם אומי ווי דאס איז. און קען
 בארף גיט איין בעל קלאה ער נאל עפעס

רש"י

נמרא ביצה דף יד ע"א

למיסך. לכפלה: שמא הכרך לו גימא. ויש מימין
 גדולים ונסים ומחמת במקומה וסוכר משום
 לא חלבה שעשו, ח"כ נחמא בעלמא כיון דעיקר הכנד
 מהנהו ומחמתו מלמסה הוי ליה הא לבישה דלית בה
 הנאה: דמפסיק מיד. שטות נגד אחר גימא: אסור
 לישן עליהם. מדרבנן: כוידון. שאלו למרסו כנגד
 הסחה: וילון טמא. מקבל עומאה ולא עשאה כחמד
 ממחולות

דברושלים אפילו עשר מצעות זו ע"ג זו וכלאים
 אלא בוילון והאמר עולא וילון טמא מפני

שעמנו קאר קען גיט, אָבער אז קען נועם עפעס
 פארשפרייטן אויף דעם שעמנו קען קען ליגען
 אויף דעם פאר שפרייטונג, נועם קען דאך יום
 טוב קענען אויף קאהן. קען נועם ליגן דעם
 שעמנו, אויף דעם שעמנו נועם קען עפעס פאר
 שפרייטן, און אויף דעם פאר שפרייטונג נועם
 קען זיך ליגן. נוצט דאך שוין דער שעמנו אום
 יום טוב וואס אר רבי שטען בן פון רבי שמעון בן פון
 האט דאך גינאנט פון רבי יהושע בן לוי'ס וועגן
 און רבי יהושע בן לוי'ס האט גינאנט פון רבי יוסי
 בן שאול'ס וועגן. און רבי יוסי בן שאול האט
 גינאנט בן רבי'ס וועגן. און רב האט גינאנט משום
 קהלא מדינא דבירושלים פון וועגן די הייליגע פאר
 נאכדונג וואס אין ירושלים אפילו עשר מצעות זו על
 גבי זו וכלאים התחתין אסור לישן עליהם אפילו עשה פאר
 שפרייטונג ליגען איינע אויף דאס אנדערע און
 אונקער די עקענטע פאר שפרייטונג ליגט שעמנו
 פון דעם שטונען קאר קען גיט שלאפן אפילו אויף
 די אויבערשטע פאר שפרייטונג משום שפחה לא יכלה
 עליה ויורי עס שטייט אין פסוק שעמנו ואל גיט
 ארויף גיין אויף דיר. און עס קען דאך זיין אז די
 שעמנו וואס ליגט נאר אונטען ואל זיך פארבייגן
 אין דער הייך און ואל באדעקן זיין לייב. זעהן
 מיר דאך אז שעמנו נוצט נאר גיט, פאר וואס
 קען קען שיקען שעמנו אום יום טוב אלא בילד נאר
 די קיטנה קיינט אפארהאנג פון שעמנו קען קען
 שיקען אום יום טוב, פרעגט די נקרא וואס נאך

סלכס ס' כלס כל ה'יון דנכנס דמלכות דברילס אכרסם
 בין תפודים וכו'. בשלמא תפודים חון למלכוש
 שאין תפודים חון לכסוי אלא כלאים למאי
 חון וכי תמא חון למיך תותיה והתניא לא יעלה
 עליך אבל אהא יכול להציעו החרף אבל אמרו
 חכמים אסור לעשות כן ימא חכר לו גימא
 על בשרו וכי תמא דמפסיק מיד רבינו ביני וואס
 אמר רבי שמעון בן פיי אמר רבי יהושע בן לוי
 אמר רבי יוסי בן שאול א"ר משום קהלא קרישא
 תחתיהם אסור לישן עליהם משום שנא לא יעלה עליך

פין פסדים אין דער קיטנה שטייט יום טוב קען איין
 קענטש שיקען צום אנדערין קליידער פיי
 געגייטע קליידער, און סיי צייג אויף קליידער,
 און אפילו די צייג איז פלאים וואס אים פלאקס
 קען קען דאס אויף שיקען אום יום טוב, אויב קען
 בארף דאס אויף יום טוב, פרעגט די נקרא בשלמא
 פסדים חון למלכוש געגייטע קליידער קען קען בארפין
 אויף יום טוב און צו קליידער אויף זיך שאין פסדים
 חון ליטש צייג גיט געגייטע קען קען זיך צודעקן
 מיט זיי אום יום טוב אלא כלאים למאי חון אָבער צייג
 וואס איז פלאים צו וואס נוצט קען זיין אום יום
 טוב וכי תמא חון למיך תחתיהם אסור לעשות וואס
 דא פלאים נוצט קען ואל זיך ליגן אויף זיין
 ויהינא מיר האבן דאך גילערינט עס שטייט אין
 פסוק אקלייד וואס איז פלאים (שעמנו) לא יכלה
 עליה ואל גיט ארויף גיין אויף דיר ואלקסו דא
 קלייד גיט אקליידן אויף דיר און גיט זיך צו
 דעקן מיט איהר אבל אהא יכול להציעו החרף אָבער
 אום שפרייטן אונקער דיר קענטש ליגען אויף
 דעם שעמנו אלא אמר חכמים אסור לעשות כן אָבער די
 חכמים ואני קען קאר גיט אום קאהן, קען קאר
 גיט ליגען אויף שעמנו שפחה וי' גיט על בשרו
 מאקער נועם זיך פארנוקלען אפארים פון דא
 שעמנו אויף זיין לייב. זעהן מיר דאך אז שעמנו
 נוצט נאר גיט, פאר וואס קען קען דאס שיקען
 אום יום טוב וכי תמא דמפסיק מיד רבינו ביני קאמער
 נועם ואני ליגען מיט דעם בליוין לייב אויף

ממחלות הכיה שאין מקבלות טומאה: מהחמם כנגדו. מעטף בשליו לסיכך יש תורת כלי עליו וכיון דמתחמם כנגדו אסור לשאתו כלאים: בקשין קשין שאין מתחממין מותר ליטע עליהם: גמרא. קשה דבר שהוא כיון נעשה קשה: דגנש. שם מקום: שריא. ליטע בשליו מתחמם: צררי דפשימי כו'. כנגד כלאים שזורין בו מעות מותר להחן כיון שהמעות מקצין אותו ואינו מתחמם: בורני. זוריר כהן ורשעים: יש בהם משום כלאים. ואסור להחן בתוך חיקו: ערדלאים. שרגילין ללשנן תחת מנעליהן וחולה עליהן מור של חיסים מעובדין תחת קרקעיתן כנגד העקב של רגל ויש עושין לחוץ של גמר וקורין לחוץ נמכי:

האלטין דעם זעקיל געלט אין שוים אונג עס איז נים אסור וועגן פלאים, ווייל עס איז הארש ווארעקט דאס נים דרבינ' יש בהם שטום פלאים אונג אעקעלעפון שענגט וואס אינעווייניג ליגט קערנער הבואה קאר קען נים האלטין אין שוים דעם זעקעלע הבואה ווייל עס איז ווייך ווארעקט דאס איז אסור וועגן שענגט רב אשי אפר אחר זה ואחר זה איז דהם שטום פלאים רב אשי ואנאם סייד דער זעקיל איז כים געלט אונג סייד ער איז כים קערנער הבואה, קען קען איהם האלטין אין שוים אונג עס איז נים אסור וועגן פלאים אעקעלעפון שוין חיסים כנגד ווייל פון דעם רעווארעקט קען זיך נים אפר רב פאפ ערדלאים אין דהם שטום פלאים רב פאפ ואנאם ערדלאים דאס זענען אעקעלע זאקין אפילו וייל זענען געמאכט פון שענגט פון רעקטעוועגן זענען וייל נים אסור:

וילן פאפ עולא האט גיאנאם אויב אפוקאף דירט אן אפארהאנג ווערט דער פארהאנג שקא פאג' פחשש מתחמם כנגד ווייל דער פערניקער פאר וויקילט זיך כים דעם פארהאנג עס זאל איהם זיין ווארעם, אונג אז קען פאר וויקילט זיך כים דעם פארהאנג קאר דאס נים זיין דער פארהאנג שענגט, פאר דאס קען קען שיקען שענגט יום טוב, צו וואס נוצט דער שענגט אלא בשוין נאר דא שטוקעט און די שענגט איז הארש וזי הא דאס רב וינא גריי רב וישע ווי רב וינא דהא בריה דרב יהושע האט גיאנאם הא נפאס נפאס דיש שריא רי פילשקשין פון שענגט וואס ווערט געמאכט אין דא שטאט נרש קען קען וועגן אויף וייל וייל וייל וייל הארש רבא אפר היי דרי דרשיט אין דהם שטום פלאים רבא ואנאם אעקעלע פון שענגט וואס אינעווייניג ליגט געלט וקופערנען ארער וילקערנען קען קען

וורד ואתחנן דף רסא ע"א ת"ח דאלילות יוד הא ווא הא

בצלוחא בעי למיקס כנוונא (ס"ח כנוונא) דמלאכי עלאי לאתפכרא בהדיהו דליטון אקרון העומדים. כד"ל (זכרים ג) ונחתי לך מהכלים בין העומדים ויכוננו רעותיה קמי מאריה ויחבט בשותיה. ת"ח כשעתא דכ"ח קאים בפלגות לילא מערסיה לאשחלאל בלוריהא כרוזא קארי עליה ואמר (תהלים קלד) הנה כרכו את יי' כל בעדי יי' העומדים כבתי יי' בלילות השחא כד איבו קאים כללוחא קמי מאריה ההוא כרוזא קארי עליה ואמר ונחתי לך מהכלים בין העומדים הלאה בחר דמסיס ללוחא ברשו (ס"ח וקאים כעיסא) קמי מאריה הא אוקמוה דבעי למימר נפשיה ברשותא דלנא לההוא אחר דלאצריך. וכמו עיסין אית ליה לב"כ ככלא וכשעתא דללוחא קיימא (ס"ח סימא) כל ליטון מלין דאפיק ב"כ תפומיה בהאי ללוחא כלוא סלקין לפילא ובעטין אוריון ורקיעין עד דמטו לההוא אחר דמטו ומתפסרו כרישא דמלכא וזכיר מנייה עשרה. והא אוקמוה בהרייא ללוחא דבעי ב"כ לקב"ה לכוונא דיהא ללוחיה תחטוים מנגל ממשה דכתיב ואחמק אל יי' דא איבו ללוחא מעליא. ת"ח מאן דקאים כללוחא בעי לכוונא רגליו ואוקטוה ובעי לחמיה רישיה במאן דקאים קמי מלכא ובעי למכסיה (כ"א לאתפכרא) כ"א לאתפכרא בעי ללוחא כללוחא דכ"א דמנוא סכא אחר מאן דפקא עיניו כשעתא דללוחא או דלא מאין עיניו בארשא חקדים עליה מלאך המות. וכד תפוק נפשיה לא יסתכל כנהירו כשכיתא ולא ימות כנשיקה. מאן דמזולז בשכיתא תחולז הוא כההוא שעתא דלאצריך כיה. ה"ד (שמאל א ז) כי כמכדי אכבד וכיוי קלו. האי מאן דאסתכל בשכיתא כשעתא דלאצריך מלי. והיו יכול לאסתכלא בשכיתא חלא ליהוד דודאי שכיתא קיימא, ה"ד (ישעיה ה) ויכס חקיקאו פניו אל הקיר דחמון שארי שכיתא כג"כ לא בעיא למכוי חוץ כינו וזין הקיר ואוקמוה:

הלכה בשוקה

יוסף לחק

מוסר

מספר חסידים סימן קח. יצר הרע מוכ' נאדם שאלו לא היה יצר הרע שולט על האדם שם כדלי פאג' יקבל על סוכות פאס שיליו מתנכר כניו יצר הרע איב לאדם וואס הקב"ה האט פגאמין אצור דער דאס איז גוט פאר דעם קענקשין שילי לא היה יצר הרע שילי על האדם ווארם אז דער יצר דער וואלט נים גיוועלטיגט אויף דעם קענקש פא שריו אש' קבל על הוהב וועלכער קיבר וואלט דרש"ב'ם הלכות תפלה פרק יג. (א) כל העולה לקרות בתורה מותח בדרך טוב ומספיק בדרך טוב, אבא פרשת האזינו קורא תראשון (א) כל העולה לקרות בתורה יעדער קענקש וואס קוקט אויף די ביקה לייגען אין די ספר הורה מותח בדרך טוב ויפסי' בדרך טוב זאל ער אנהייבין לייגען כים אנטשע זאך אונג זאל ענדקען כים אנטשע זאך אבא פרשת האזינו קורא תראשון עד ובור שות:

וכסאיו בעבור הקב"ה כרי יום לו שבת טוב, ולחשיב יום טוב
כע נסח חילו לא טעמו ילך טוב יכולת סיו לומר לא ידענו מס
טובו כל ילך טוב. כשיכל לירך שום דבר שלם בכלל הקב"ה
ומצי הכוס למס עונם אומי שקפס למשול ומפניו כע ירך
מכר לו שום לך ילך כעט שמחנכר מלך למכור או לפשות
מחשבות חלו סיוט כעט כנוכס כרי יום לך כל סיפורי ח' מוט

לקרות אותם בבהכל בפחות מעשרה אף ע"ס שהכל
למורה הוא וכשה סמי הגבורה אחרם הואל ומשמען שהם
לקרות אותם: (ג) קללות שבכחור כהנים אין מפסיקין בהן
ומסיים בפסוק שלאחריהם. וקללות שבכחור תורה אם
בהן אלא אחד קורא אותם:

איהם געקומען פאר ויין געקומען עתה שיעור
עלי וכו' בעבור הקב"ה אבער איצט אז דער יצר
הרע האט זיך געשטארקט אויף איהם ער זאל
וידענען אונז ער האט איינגעבויען דעם יצר הרע
ער האט נישט געוידענעט ווייל הקב"ה האט געזאגט
מען זאל נישט וידענען דאס וואס איז פאר אונז
אונטערן שבת וירשעם יצר טוב דע להם אונז פאר דא
רשעים איז שרעם וואס עס איז דא אבער טוב
אילו לא טעמו יצר טוב ווען זיי וואלטן נישט פארקומען
דעם יצר טוב, ווען דער יצר טוב וואלט זיי גיין
מאחל אנגערעם צו געשען וואס הייבט זיך און וואלט
זייא געקענט זאגן לא ידענא מה סיבא של יצר טוב קיר
האבן נאר נישט געוואקט וואס דאס איז אבער
טוב, מען האט אינא גיין מאחל געווינען אונטער
ווען, אבער אז דער יצר טוב רעט זייא און צו
גוטן און זייא פאלגן איהם נישט און וידענען
דארפן זיי גישטראפט ווערן כשיבא לירך שום דבר
שלא ברצון הקב"ה אייב, עס וועט קוקען צו דיין
האנט צו מאהן אזוי אזאך וואס איז נישט דער
וויילען פון הקדוש ברוך הוא דוא וואלט דא
זאך טאהן וספני הובשת אהה טוע אהה און ווייל
דוא שעקסט דיר צו מאהן דא זאך דריבער
וויילסטו נישט גיט מאהן שגשג לעשות אדער ווייל
די זאך איז דיר שווער צו מאהן דריבער ווילסטו
זיא גיט מאהן וספליא בעיף הקדוש אדער ווייל דא
זאך איז דיר וואנדערבאר דריבער ווילסטו זיא
גיט מאהן, אבער נישט ווייל נאט האט געזאגט
מען זאל דא זאך גיט מאהן, מוהסטו זיא גיט
אז שיש לך יצר הרע שמתברר עליך לגבור או לעשות אדער
דא האסטו אבער דער וואס רעט דיר און
שמארקט זיך אויף דיר דוא וואלט וידענען און
מאהן וואס נאט האט געזאגט דאס וואלט נישט
מאהן השוב וואלט דאמאלס מראקטין אילו הייט
בשעת הנה ווען דוא וואלט געווען אין די פארד
צייטיגע יאהרין וואס מען האט געויר געווען אויף
יודין זיי וואלטן נישט הימען הורה און מצות ה'
היי לך כל היסורין אז מות בעבור הורה וואלטו דאך
אויף דיי גענומען אלע יסורים אדער דו וואלט
זיך גלאזט הרגנן וועגן דא הורה און מצות

עד זכור ימות עולם, והשני מתחיל מזכור ימות עולם
עד זכור ימות עולם, והשני מירכבהו עד זכור ימות עולם,
והרביעי מן וירא ה' וינאץ עד לו חכמו, והחמישי מן
לו חכמו עד אשא אל שמים ידי, והששי מבי אשא
אל שמים ידי עד סוף השריה, והשבי מסקין בה
בענינים אלו כפני שהן תוכחות כדי שיתורו העם
בתשובה: (ב) שמנה פסוקים שבסוף התורה מותר
תורה הוא וכשה סמי הגבורה אחרם הואל ומשמען שהם
לקרות אותם: (ג) קללות שבכחור כהנים אין מפסיקין בהן
ומסיים בפסוק שלאחריהם. וקללות שבכחור תורה אם
בהן אלא אחד קורא אותם:

עלם אבער די קדרה האזינו דער ערשטער ליענעם
פון האזינו ביו זכור ימות עולם והשני מתחיל דער
אנדערער הייבט אן ליענען פון זכור ימות עולם
ביו ירכבהו והשליש אונז דער דריטער הייבט אן
ליענען פון ירכבהו ביו וירא ה' וינאץ והרביעי אונז
דער פערטער ליענען פון וירא ה' וינאץ ביו לו
חכמו והחמישי אונז דער פינפטער ליענען פון לו
חכמו ביו כי אשא אל שמים ידי והששי דער זעקס'
סער ליענען פון כי אשא אל שמים ידי ביו צום
סוף שירה ביו וירא משה ולקה פסוקין בה בענינים אלו
פאר וואס מייילט מען אפ אויף די ערשטער כפני שהן
תוכחות ווייל דאס אלץ איז כוסר, דריבער זאל מען
דאס ליענען צו עטליכע מענטשן כדי שיתורו העם
בתשובה דאס פאלק זאל דערין דעם מכור און טאן
השובה: (ג) שמנה פסוקים שבסוף התורה מותר
פסוקים פון די הורה מותר לקרות אותם בבית הכנסת בפחות
מעשרה קעג מען זייא ליענען אין שוהל אפילו עס
זענען גיטא צעהן מענטשן אין שוהל אף על פי שהכל
הורה היא אפילו די אכט פסוקים זענען אויך הורה
ומשה סמי הגבורה אחרם און משה האט זיי געזאגט פון
הקב"ה הואל ומשמען שהם אחר מיתת משה ווייל עס
זעהט אויס אז זיי זענען גישריצען גיטאריין נאך
דעם וויא משה איז גישטארבן כדי נשמת זענען
שוין די פסוקים גענערערט גיטאריין פון די גאנצע
הורה ולפיכך מותר ליתיד לקרות אותה דריבער מען איין
קענטש זייא אויך ליענען קללות שמתורת כהנים אין
מפסיקין בהן קללות וואס שמייען אין תורת כהנים
ואין די קדרה ביהקתי מאר מען גיט אויפדערין אין
מישען אלא אחר קרא אותה נאר איין מענטש זאל זיי
אפ ליענען אין גאנצן מתחיל בפסוק שלפנינו ער זאל
אנהייבן ליענען אפסוק פריער פאר די תוכחה
וספייס בפסוק שלאחריהם און ווען ער ענדעט די תוכחה
זאל ער ליענען אפסוק נאך דא תוכחה והללות
שבמשנת תורה אם רצה לפסוק בהן פוסק און די קללות
וואס שמייען אין משנת התורה ואין די סדרה הבא
אויב ער וויל אויפדערין אין מישען און ליענען צו
איין אנדערין, מען מען יגבר הני הני שלא לפסוק בהן
אלא אחד קרא אותה עס איז אבער דער מנהג מען זאל
גיט צו מייילן די פסוקים נאר איינער ליענען אפ
אלע פסוקים פון די תוכחה:

תאמר לאין לן בכם הפן אלו ימי כמשה שלן רכס לא נזית
ולא חזרה לסיקן מייד לעשות איתו דבר שילך כרע מתנהג עלי
ושכנים אלו ילכו כעצמם בסודא יתב מסא מלוח שלן ילך הרב
חושב כפן סלח חשדא כרי המלוח שקליות קלה כמחשבה עין
גדול טובא על המלוח שלן סלח מקשרה וסוד עינך עניס
יחסר ממלות סהילי כרע מקשרה עניס:

זכירה זכורה, שנאמר על כן נמלוח הסוכר. וזה היו כולם
לכבוד אורן לו יסורים לעשות לך שנבחר מוח מהם היית
סודא וכלם זה הדבר שאינו כלל גדול כמתנהג עליך ילך ומקבל
סודא פיר שמים כוסף חס ילכו מלוח מלוח שלן ילכו מלוח
והקושי והזקנה עליהם סביר אפילו לך סוד על המלוח שיעשו לעיל
פד סלח יבולו ימי כרעס אלו ימי סוקים ויעשו שנים אשר

דעם קענש צוקאן קצות ויניש שנים אשר חסר
אין לי בכם הפן אור דוא ואלסט דרך איליון צו מאן
קצות אידער עס וועלן קומען דיא יאהרן וואס
דוא וועסט ואגן אין זיי האב און גאר ניש וואס
אין וויל האבן אלו ימי כמשה דאס מיינט קען דיא
קען וואס קשים וועט קומען שאין בכם לא נזית ולא
חזרה אין דיא צייט וועט קען ניש האבן קצות
און ניש עבירות לסיק סוד לעשות איתו דבר שילך הרע
מתנהג עלי דריבער איז בעסער קען ואל מאהר די
קצות וואס דער גר דערע שטארקט וך אויף אים
און לאזט איהם ניש מאהר ופכנס את יצור בקביו
הבואר און ער מאכט אונזערע ענין דעם גר דערע
וויל הקבה האט און נבאטין, אנעלכע קצות
וענען בעסער צו מאהר שטאר מלוח שאין גר הרע
חישב כפן ווי די אנדערע קצות וואס דעם גר
הרע הארט ניש אז קען וועט זיי מאהר און ער
רעם ניש אן דעם קענשט ער ואל זיי ניש מאהר
שלא חסר הרע כמשה שקליות קלה כמחשבה דו ואלסט
ניש ואגן די קצות וענען דאך נליך אנרינגע
קצות איז ווי אשווערע קצות וקן גדול נושא על
קצות שאין הרע קפדן וואו שבר עליהם דער קענשט
וואס הרע ניש די קצות וואס דער גר דערע רעם
איהם ניש אן עובר צו זיין אויף זיין וועט ער
דאבין אנרינגע שטארף יתור קצות שטארף קפדן
שנים פיל קער ווי ער איז עובר אויף די קצות
וואס דער גר דערע רעם איהם אן ער ואל זיין
עובר זיין:

פון הקב'ה שנאמר על כן נמלוח הסוכר. וזה היו כולם
לכבוד אורן אין פסוק שלמה הקהל האם גיואנט פאר
הקבה ווענען זיין לבישאפט גינען די יודין צום
שטארבן וואס היו רצים לתור אחר אויב קען וואלט
דיך גיוואלט הרגן או יסורים לגישה לך אדער קען
וואלט דיר גיוואלט מאהר אנעלכע יסורים שגבר
קוץ פנים וואס דער מוים איז בעסער פון דעם
לעבון היט סלח וואלטו געליטען די יסורים נאר
ניש צו וינדענען ענין הקב'ה ואל שוין מתיר שאני
על כן גדול די נאך דארפסט דאך גענוים מאהר
אדער צו שטיין פון זיך דעם גר דער וואס
דאס איז ניש און אנרינגע ואל וואו צו ליידין
יסורים שטארף עליך גר וקבל שבר סוד שאנס סוף
את יצור כפיה קצות שאין יצור כפיה וקבל עליה
אז דער גר דערע שטארקט וך און רעם אן
אשכנשין צוקאן אשכנשה אונזערע קענשט בייך
אין דעם גר דערע רעם ער אנומין שבר פון
הקב'ה מער וואו ער וואלט גיבן דונערעם קצות
וואס דער גר דערע האט אים ניש אנרינגע אויף
זיי ער ואל זיי ניש מאן שטארף און דער גר דערע
לעבון קביר לוא ווארען די חכמים האבן גיבן
קען וועט קיין שבר נעמען אויף דיא קצות וואס
קען וועט מאהר ווען קשים וועט קומען. ווייל
דאמאלס וועט קיין גר דערע זיין. ווי שלמה
הקהל האט גיואנט מען ואל וך איליון צו מאהר
קצות די שלא יבוא ימי הרע אידער די שטארקע
קען וועלן קומען אלו ימי חזקת דאס מיינט קען די
קען פון די אנדערע דאמאלס איז שוין שווער ביי

ואתהנן יוםג תורה

אנקלום

לחשיך סתם דוא יהודה נפש י יה יהוה רוח יוד הא ואו הא נשמה יהודה חיה יחידה ה דמליה הא אל
שם כ"ן שבכשה בניקוד חולם

ואתה דאדבקתן ד ואתם תדבקו ביהוה אלהיכם
בדחלתא דיי אלהבן
קמין כללון יומא דין : חיים כלכם היום : שני ה ראיה למדת
ה חזו דאלפית יתכון
ת"א וחסר הדקס. כמכות קל סנדרין סד 5 : דאס למדתי נדלים לו גם כמכות סס:

בעל המורים

(ד) וחסר הדקס. חנין על קו"ף, רמז לך כמכות סלר
כנך ככל יום: כלכם חיים. וספר לך למדתי חלום, רשעשת
עמי ליתא כמשה, וזהו חיים למדתי. ויוד כלכם חיים כמכות
סדנים סוף מביעם: (כ) למדתי חלום. כמס. ס"ו שמים

פירוש לתורה אלהים

פער חיים לרום לעבט איהר אלע מיינס: יח רח
און איהר האט ניש געדינט עבדות פוקבים בעל

אתכם חקים ומשפטים באשר
צוני יהוה אלהי לעשות כן בקרב
הארץ אשר אתם באים שמה
דרשתה: ושמרתם ועשיתם כי
הוא חכמתכם ובינתכם לעיני
העמים אשר ישמעון את כל
החקים האלה ואמרו רק עם חכם
ונבון הנני הגדול הזה: כי מינינו

קמיא ודינא פקא די
פקדוניי אלהי למעבד
כן בנו ארעא די אתון
עאלין תמן לטירה:
ותמרון ותעבדון ארי
היא חכמתכון
וסוכלתנותכון לעיני
עממיא די ישמעון ית
פל קמיא האלין וימרון
לחדד עם חכים וסוכלתן
עמא רבא הדין: ו ארי
ת"א ובעלמס. שבת ט: כי מי.
דכנסו ו מניס יל מנסדון
לס:

בעל המורים

לימוד בתשנא חורב רמז כן ס"ו לע"ז: כלים כמה לרשעא ומשכח. כדכתיב וימן לאל לאלות גוים בבעור וישרו תקיו: (ו) האלם
ואמרו רק פס. ס"ח מקרא ר"ח פרוס לגד פרוס האחוה לפרסיה ועבות נח פרוס פיתח וימר אקרא פ. כלה מעבד ואלס מסכ
קור: יב: חינו מעבד. רק מיעוטא הילס שאינס יודעים טעם כללים ופרס יבילה כהם.

שפתי חכמים

ט שפתיס כולל סלימוד וספטיס כולל קיום סמלות שכל שאינו
למד חינו מוסס: י' סינא הכי שפות חכמים וסינא כחמות
ספוא: פטי שפין סמכאס וסינא כחם כל סלומות רק

(ו) ושמרתם. זו מ' משנה: ועשיתם. כמשמעות כי הוא
חכמתכם וגו'. כולת תחשבו חכמים י ונבונים לעיני

פירוש על פסוק זה מהע"ז

שאלסכ לקיום סלומא כנסכ עלי סמכודות רק לחיות חיי
מספחא פס פשחו ו"ב ימד, וסינא פסוח ספס: רק פ"ד
מס סהחירכ סחורס. וס סודיס פסכ לישאל, וס: לס
לס לעמוד לחכס חקים ומספטיס וגו' לעשות כן בקרב סלון,
סס סחיס בקרב סלון זכא חכ ודכס, וסספס דנגר וגו' וסוכל ליסכוס
סולת סיל סלון זכא חכ ודכס, וסספס דנגר וגו' וסוכל ליסכוס
פסס כלל סלון, רק פ"ס סחורס: כמלום:

פירוש לתורת אלהים

נעה איה האב אייר גילערינכם חקים וספטיס גילעין
אונ רינים באשר אזוי וויא סיינ גאס האם מיר
גילערינכם לעשות צו סאחן אזוי אין דעם לאנר אשר
אסם כאים וואס איהר קוקס אהין צו גילעין ויא:
(ו) וישרתם אונ איהר ואלס היסין דאס סיינכם מען
איהר ואלס לערנען וישרתם אונ איהר ואלס סאן
כי הוי חכמתכם ובינתכם ווארום דאס איז אייער
דעס פאר די אוינין פון דיא פעלקער דורך דיא
פארשענדריגע ביי די פעלקער אין די אוינין
אשר וועלן הערין את כל ביהמים האלה די אלע חוקים וספטיס וועלן וי ויגין כן גאר איין
קלוג פאלק אונ איין פארשענדריגעס פאלק איז די גרויסע פאלק וי וועלן ויגין עס איז ניקא
א קלוגער פאלק ווי די ישראל: (ו) כי מינינו הגדול הזה: כי מינינו הגדול הזה: כי מינינו הגדול הזה:

משלי חכמים

בעבדן ויין סאכטער. אסאחל האם געפארטין אין די סאכאס
איז געקעסען אנרויסער גביר פון אנווייט פרייגה. וואס דער
גביר פון וינע אלסערין נענען גרויסע נוסע פרייגה גייען:
אונ דער גביר האט ויך באקענס מיט דעם געקעסען גביר אונ
עס איז גייערין געשלאסן דער שידוך, פון גרויס פרייגה
שאטס וואס דער גביר האט געקאם צו דעם פערשדן האט
ער גאר מאקעסען אז דער פערשדער איז פון אנווייט פרייגה

(ו) כי מינינו הגדול הזה: כי מינינו הגדול הזה: כי מינינו הגדול הזה:
סאכטער ווי עס איז געקעסען די צייט צו סאחן פון
איהר אשירך, נענען געקעסען שדכנים אונ האבן געקעס
שדוכים מיט די גבירים פון די יסאס וייל וי האבן געקעס
בעבדן דער גביר וועס געוויס גיט וועלן אנוועס בעבדן ויין
אנווייט פאכטער אין אפגעבדעט שטאם, די אלע גבירים פון
שטאם ונענן איהר דעם גביר גיט געשעלן ער ואל צו וי

ליקוטים על התורה

(ו) כי מינינו הגדול הזה: כי מינינו הגדול הזה: כי מינינו הגדול הזה:
נאכער אין אשכנז, אונ אז וי ויילען בעבדן צו וייער
גאס גייען וי צו די שטוב וואס דארט שטייט וייער גאס אונ
בעבדן צו איהם, אכער וייער גאס קען גיט קעסען צו וי וי
אין שטוב הערין וייער סתלה, אכער ביי אונ וידן קענען מיר
בעבדן צו גאס ווא מיר ויילען, ווארום איהר וועלען ארם
מיר בעבדן צו גאס איז שוין דא גאס בעבדן אונ אונ ער
הערס שוין אונזער סתלה:

קלוגהיים אונ אייער פארשענדריקייט לעיני
סכות וועס איהר ווערין גילערינכם פאר חכמים אונ
אשר וועלן הערין את כל ביהמים האלה די אלע חוקים וספטיס וועלן וי ויגין כן גאר איין
קלוג פאלק אונ איין פארשענדריגעס פאלק איז די גרויסע פאלק וי וועלן ויגין עס איז ניקא
א קלוגער פאלק ווי די ישראל: (ו) כי מינינו הגדול הזה: כי מינינו הגדול הזה: כי מינינו הגדול הזה:

גְּדוֹר אֲשֶׁר-לוֹ אֱלֹהִים קָרְבָּיִם אֵלָיו
 כִּיהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּכָל-קְרָאֵנוּ אֵלָיו:
 "וּמִי גְדוֹר אֲשֶׁר-לוֹ חֲקִים
 וּמִשְׁפָּטִים צְדִיקָם בְּכָל הַתּוֹרָה
 הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם:

ת"א כס' אלסינו. כ"ס יח נכמוס ספ קס: ועי' גוי. ברכות סס:
 שפתי חכמים

מן עם רב די ליה אלהא
 קריב ליה לקבלא
 עלותיה בעדן עקמיה
 כיי אלהא בכל עדן
 דאנחנא מצלין קדמויה:
 " ומן עם רב די ליה
 קמיו ודינין קשיטין בכל
 איריהא הדא די אנא
 יתיב קדמכון יומא דין:
 רשי

העמים: (ח) חקים ומשפטים וגו'. הגוים כ ומקובלי:
 סיף על חקים ומשפטים לדיקים דוקא נבי אדם שייך לזס, ומעט דלשון לדיקים הגוים כיו ומכא נס על חקים:
 פירוש לתורה אלהים

פאלק אשר נואם ואל יין צו איהם נאהבם כיי
 אלהיו ווי אנדער נאם איז צו אנדן נאהבם בכל
 קראט אלו אין אלע צייט ווען מיר רופין איהם:
 (ח) וימי טי נחל אנד נער איז אזוי איין גיאָרפערט
 פאלק אשר לו נואם עם איז דא צו איהם גינעצין
 אנד ריגים צדיקים גירעקשע בכל אזוי ווי די תורה
 אשר אנכי נתן נואם איך גיב היינט פאר אייך:

קסען אין דיין מדינה נאלסטו דארט באהיין אפאלאץ פון
 נעבען אייך, נאנט דער שדרש דאס געלביגע איז גיווען ביי הקב"ה מיט די תורה, אלע מלאכים האבין גיוואלט נעבען די
 תורה און די יידן האבן גיוואלט נעבען די תורה, נאר ווייל הקב"ה האט געהאט דריי גוטע מריגה איהן די וועלעס אקדריס
 יצחק יעקב, דריבער האט הקב"ה גינעבין די תורה צו די יידן, עם איז אבער כביכול פארנעמען גיווארן אז די יידן
 סוין אראפגעסען די תורה איהן די וועלעס האט הקב"ה גיוואלט צו די יידן איהן איהן די תורה איהן די וועלעס
 איך, ווייל איך האב דאך געוואלט אז איר זענט פון די וועלעס אונ איך האב אייך די תורה גינעבין נאר איין נאך וועל איך
 אייך בעסין באלד ווי איהר וועט אראפגעקען איהן דער ער, די תורה נאָלט איהר באהיין אשטוב פון מינעסעס איהן
 נאל ווארנען פאלק ווי איר זענט נואם דאס איז גיווען דער משכן, דריבער האט משה גינאָם, צו דיא יידן נער איז נאך אזוי
 נואם נאם האט זיי גינעבין תורה אונ סצות אזוי ווי ער האט גינעבין צו אייך, גווארס ווער איז נאך אזוי אפאלק
 די תורה דריבער נאָלט איר זעהן צו היקען די תורה ויא נאל גיט פארנעמען נעבען פון אייך וועט תקדוש ברוך הוא אייביג
 נאָם יין צו אייך:

תרגום

למשך מנה"ד"א צבאות נשצ צב צבא צבאות רוח יהוה נשמה דנצח ארני נשמה דנצח יהוה חיה
 יחידה דנצח יהוה חיה יחידה דנצח אל שם ב"ן שבעשה:
 " פרעיה דערר ירעה בורעו יקבץ מלאים ובחיקו
 יבסריה סבניש אפריו ישא עלות יבקר: ב מיי-מדר בשעלו מים ושמים
 מנקמא בגיז סדר: ב מן אסר אליוקום אסר נעביר רבל מי עלמא חשיבין קדמויה קספא בשעלא
 רשי

(6) ברועה, אשר עדרו ירעה: עלות, מניקות: ינהל. (6) כרסס, כמו סרופס סמכסס מדרי דנחמ ומקנן ספלאים
 מנהיג: (ב) בשעלו, כהליכחו:
 כ"ל מ' כסוסי סידע סוכא כהים כללו מדד כהגרוסו יודע כוחס ספסיס כללו סקן מדוס כוחס יודע מדס ספס כהין כללו
 מדדס כהי"ס יודע מסקל ססי"ס כללו סקלס כסלס ומסלס
 דעם עירוש עברי מייס"ש געפניט מען ביא דער הסמרתה פון דער וואך:

בזרת תפן וכל בשלש עפר הארץ ושקל בפלם
 הרים וגבעות במאונים: ^י מי-תכן את-דוה
 יהוה ואיש עצתו יודיענו: ^י את-מי נועץ
 נבינתו וילמדנו בארץ משפט וילמדנו דעת
 ודרך תבונות יודיענו: ^ה הן גוים כמר מדלי
 ובשחק מאונים נחשבו הן איים בדרק יסול:

ומשחת שמיא פאלו בוקא
 סתקנין ועפרא דארעא פאלו
 פסקילא אהכל ומורא פאלו
 סתקל תמלין וסתקא פד
 בבאנא: ^י מאן סתקן יתרות
 קודשא כפום כל גביא תלא
 יי וצדיקיא עבדי מיסביר
 פתמי רעומיה תודיעינו:
 י דתון דקעו סן תרמיה
 אסתר חוקמא ואלפינו אורח דרין ויהב לבניהון אורייתא ואורח דסובלתנו לבני גניהון תודיעינו:
 ה הא עקמיא כמפא מדול ובקעיל מונויא חשיבין הא נקוחא פדוקא דפכח:
 רש"י

מצורת דוד

ובמלכות יודע כל שלם יוכל הוא למחות את זמנו: (ג) מי מכן
 מי סתקן רמנו של פקוס ר"ל מי סתקן רמנו של פקוס: (ד) מי מכן
 זמנו: (ה) מי מכן רמנו של פקוס ר"ל מי סתקן רמנו של פקוס:
 זמנו: (ו) מי מכן רמנו של פקוס ר"ל מי סתקן רמנו של פקוס:
 זמנו: (ז) מי מכן רמנו של פקוס ר"ל מי סתקן רמנו של פקוס:
 זמנו: (ח) מי מכן רמנו של פקוס ר"ל מי סתקן רמנו של פקוס:
 זמנו: (ט) מי מכן רמנו של פקוס ר"ל מי סתקן רמנו של פקוס:
 זמנו: (י) מי מכן רמנו של פקוס ר"ל מי סתקן רמנו של פקוס:

וכל בשלש ומדל בשלושיות שלם מדבר וכו':
 בפלם כמחקל: (ג) מי הכן. את רוח הקודש כמי
 הביטויים. ומי איש אשר עמלו יודיענו להקב"ה: (ד) את
 מי נועץ. הקב"ה: (ה) כמר מדלי. כמפת מרה
 המעטפת משולי הדלי: ובשחק מאונים. וכחלודה
 שהנחת מעלה עפוש ומשחק: בדרק יסול. כלכן
 הניטל כרוח:

למולו למחות זמנו מלכותו סם יסול פקוס:

כתובים תהלים ער

לחמשך מיסור ומלכות ד"א שין דלת יוד נפש שין דלת שין דלת יוד רוח יאהרונגרי נשמה דיכור א אר
 ארנ ארני נפש ארני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו דו וו חיה יחידה דיחיד יתה חית יחידה דמלכות
 אל שם ב"ן שבעשים:

א זכר-זאת אויב הרף יהוה ועס-נכל נאצו שמך: ב אל-
 תתן לחית נפש תורה חית ענייה אל-תשכח לנצח: ג הפט
 לברית כי מלאו מחשבי-ארץ נאות חכם: ד אל-ישב דך
 נקלם עני ואביון יחללו שמך: ה קומה אלהים ריבה ריבה
 זכר חרפתך מגי-נכל כל-היום:
 דגדקמא לאקדחתן ארסם אחסילאון גניהון חשוקא פרים על ארעא ואוניאוקא ותמוסין: ד לא יהוב
 מסבין מסבין עניא נחשוקא ישבחון שמך: ה קום אלקא נצי סצותך ארבר קלנא דעקן סן סלפא
 אפשא קל יוקא:

רש"י

מצורת דוד

(6) זכר. ר"ל אס אשכס ככל בורן ותשנית על הכל זכר נס
 זמנו: (ג) מי מכן רמנו של פקוס ר"ל מי סתקן רמנו של פקוס:
 זמנו: (ד) מי מכן רמנו של פקוס ר"ל מי סתקן רמנו של פקוס:
 זמנו: (ה) מי מכן רמנו של פקוס ר"ל מי סתקן רמנו של פקוס:
 זמנו: (ו) מי מכן רמנו של פקוס ר"ל מי סתקן רמנו של פקוס:
 זמנו: (ז) מי מכן רמנו של פקוס ר"ל מי סתקן רמנו של פקוס:
 זמנו: (ח) מי מכן רמנו של פקוס ר"ל מי סתקן רמנו של פקוס:
 זמנו: (ט) מי מכן רמנו של פקוס ר"ל מי סתקן רמנו של פקוס:

(3) אל תהן לחיות. לגדולי הרשעים: נפש תורך.
 מוריס ויונים שלך: חית ענייה. נפש ענייה:
 (ג) הבט לברית. אשר כרת לאבותינו: כי מלאו
 כהנים עמך ישראל: נאור. חכם. ל' מדור: (ד) אל
 ישוב דך. מפניך בתפלתו כללם: (ה) חרפתך. גדוסך
 שעת כל מהרפים חותך:

כי למזקן קמו לגדף: כל כיום. מס שמחקר ככל סם:

פירוש עברי ביימ"ש

(א) חכם לברית ועה נאר דעס פאקנידונג וואס דוא
 האקסט געמאכט מיט די קעניגשין פון דער וועלט
 עס נאר גוט גלזן אייגנר ביי דעם אנדערין כי
 פלאי מחשבי ארץ נאות חכם אונ דיא פיקסערע
 ערד וועלכע מיר זענען אויף איהר זענען אלע
 ווארונגען פוהל מיט רויב: (ד) אל ישוב דך נקלם
 דקב"ה איך עמך דיה דער צו שטייבערע. דיא

(א) זכר וזאת אויב הרף ה' נאם נעדיינג נאר דאס אז
 דער פיידר לעקסערט דיה ועס נכל נאצו
 שפה אונ דאס שלעקשע פאלק דערצערענען דיין
 נאקען: (ב) אל תתן למת נפש תורה הקב"ה ואלקמ
 גים געבין צו דיא שלעקער אין האנט דאס לעבין
 פון דיין מאהב חית ענייה אל השכח לנצח ביינע
 ארעקע יורין ואלקטו גים פאקנעסין אויף אייביג:

היה נוסל. בעלה את המנחה שאין מלות כהונה במנחה אלא הקמילה ואילך והנשה נמי תחת המילה הוא שאין זר קרב למזבח אבל קדושי כלי ויוזקה וכלילה במנחו' העטות שכן כשר נזר: ונוהגה על ידה. להניח: ובהן מניח ידו תחתיה. שאלמר בשלמים ידיו תיחלטה

כלי אלעזר דת"ח דתלכות דליכא צבאות

היה נוסל את מנחתה מתוך כפיפה מצריח ונוהגה לתוך כלי שרת ונוהגה על ידה ובהן מניח את ידו מתחתיה ובמניפה: ב' הניף והניש קמין והקמיר והשאר נאכל לכהנים. היה משקה ואח"כ ב' מקריב את מנחתה, ר"ש אומר מקריב את מנחתה ואח"כ היה משקה, שנא' ואחר ישקה את האשה את המים. אם השקה ואח"כ הקריב את מנחתה כשרה: ג' עד שלא נמחקה המגילה אמרה ב' איני שותה מגילתה ג' נגזרת ומנחתה מתפזרת על הרשן ואין מגילתה כשרה לכהנים. שייכן נאכלים: היה להשקות בה סוטה אחרת. נמחקה המגילה ואמרה

(ב) ירושמי ואין דבר כיסור מניה מסס ואינו הלי' ומכיל כן וכן ואל"מ כן ילך שמין יס"ד מלי' נכסה: חס"י: (א) מקריב. גמ' סא סקריב ס"ק כו' ובהשקפה גימס סגני כ"ש ורכלן: (ב) ל"ד קמס דקמל סמל נרשמו ניכר דכיון דכתיב ומהם פנילו פשעין ארשמו ניכר דללו מרשו סא כו' אל"מ עיקר קמל סא סקריב

גמחיה ואל"מ כהנה כשהר כדוריה כ"ש וספק קמל, חס"י: (ב) פני כו'. ואל"מ פשעין סמל סא אל"מ כיון חס"י נכסוס, כ"ס: (ג) נגזרת. דל כתיב סקמס סאין לקמל כהן נגזין סמל יתכנו, ד"ס: (ג) והוא מספורס סיימ נכרס דלמס לקמן ואלו סמחוסין נכרסות

הקריב את מנחתה כשרה: ג' עד שלא נמחקה המגילה אמרה ב' איני שותה מגילתה ג' נגזרת ומנחתה מתפזרת על הרשן ואין מגילתה כשרה לכהנים. שייכן נאכלים: היה להשקות בה סוטה אחרת. נמחקה המגילה ואמרה

את מנחתה. תלח קרלי כתיבי והסקה קמל ואחר יסקה והסקה בתרא והסקה קמל לנופיה שמסקה אחר שמחקה המגילה קודם הקשרת המנחה: ואחר יסקה א"ע ג' משמע דוקא על כרחי מקמל האמור ראשון נדרס לנוסו ומקריב יתרות האמורים האמורים נתנו לירס הלכך. ואחר יסקה א"ע ע"פ שכתב אחר הקשרת המנחה אקודס הקשרה קלי ולמחקה הכתיבה למעלה קלי וקמל דלס לא נמחקה יפה ועדיין רשומן של אותיות ניכר לא יסקנה (ב) והסקה בתרא לשמעינן סמל נמחקה המגילה ואמרה איני שותה מערערין אותה ומשקין אותה כע"כ: רש"א מקריב את מנחתה ואח"כ משקה. כע"כ ואחר יסקה דוקא הוא דוקא כתיבי לאחר הקשרה והסקה קמל סמל נבישכד השקה ואח"כ מקריב מנחתה כשרה והסקה בתרא סמל נמחקה מגילה ואמרה איני שותה מערערין אותה ומשקין אותה כע"כ ואין הלכה כר"ש: ג' מגילתה נגזרת. כד ההיכל: ומנחתה מתפזרת על הרשן. ונכרסת על בית הדגן שהיה בעורה שסורפס שס פסול קדשי קדשים דהוליל וקדשה בכלי שרת טעונה כרפה בעורה (ג): ואין מגילתה כשרה להשקות בה סוטה אחרת. דכע"י כתיבה לשמה דכתיב ועשה לה הכהן כל עשייתה

דיא כנחה ואח"כ דיא פשקה נאכרסם האם ער איהר גינעקין סרינקען דיא מים המאזרים שנאמר וויא עם שמיים אין פסוק ואחר ישק את האשה את הפס דער נאך וויא ער האם מקריב גינעקן דיא מנחה ואל ער עקבין סרינקען דיא אשה דיא מים המאזרים אם השקה איבי פריער האם ער איהר גינעקין סרינקען די מים המאזרים ואח"כ דיא את מנחתה דער נאך האם ער מקריב גינעקן דיא מנחה פשה איז אויף פשר: ג' עד שלא נמחקה המגילה איבי איידער קען האם א"פ גינעקס דיא מנחה וואס שמיים פרק ב' משנה ג' אסיה איני שותה האם ויא גינאמס איה וועל גימ סרינקען מגילתה נגזרת ווערס די מנחה בבחלמקען ומנחתה מתפזרת על הרשן און די מנחה פון די מנחה ווערס פאר שפריים אויף די אש ואין מגילה כשהר להשקות בה סוטה אחרת און די מנחה איז גימ פשר א"פ צו עקען צו עקבין סרינקען מים איהר איין אנדער סוטה נאר פאר איין אנדער סוטה מוז קען שרייבין איין אנדער מנחה נמחקה המגילה ואמרה פשה איז און דיא מנחה

פרק ג' א' הנה נוסל את מנחתה מתוך כפיפה מצריח ער מאן האם ארויס גינעקען דיא מנחה פון דער קארב וואס איז גיפלאכטען פון קארע ונהנה לכל שרת און האם ארוין גלייגס דיא מנחה אין אהליקען פלי פון בית המקדש ויתקנה על ידה און ער האם גינעקען די פלי מים דער מנחה אויף איהר האמס ובהן פניו די מנחתה און דער פלין ליינס ויין האמס אונקער דיא האמס פון דיא אשה ויפשה און ויא הייבט אויף דיא מנחה: ב' הניף ער האם אויף גיהיבין די מנחה ויניש און האם גינעקס די מנחה צום ווינקעל מעריבית דרוכית פון מנחה קמל עב האם גינעקען אביסעל מעהל פון דער מנחה וקמיר און האם פאר ברענס דיא ביסעל מעהל אויף דעם מנחה והשאר און דיא אבעריגע מעהל פון די מנחה נאכל לכהנים האמין די פהנים גינעקין ה"ה פשה ער האם איהר גינעקען סרינקען די מים המאזרים ואח"כ מקריב את מנחתה נאכרסם האם ער מקריב גינעקן דיא מנחה, רבי שמעון ואמס מקריב את מנחתה פריער האם ער מקריב גינעקן

פירוש ע"ס

און קריב דין דין קריב. די קריב איז דינעק דיון נאמען ואל גימ פארשעקס ווערין ויכר דחידה מ"י נכל כל היום געזינגען דיון שאנדע ווי דוא ווערסם פארשעקס פון די שלעכטע קענקשין אנאג- צין טאג:

ידין וואס נעקען צו שמוסין און צו בראכין זאלין גימ אונעק גיין פון דיר פארשעקס גינאכין ואלל ש"ד די ידין וואס נעקען ארעם וועלן לויבין דיון נאמען פאר דיון הילף וואס דוא וועקס ויא העלפין: (ה) קופה אלהים ריבה ריבה גאם שמי"א אויף

להחלין : וכל הנשואות לבנים מנחותיהן
נשרפות. ואפי' קרב קומן כהנא ולא נעמלח כשרים
שירה על בית הדש ואין נאליס מפני שיש לכן
בעלה חלק בה שמעלו היא בזה והחורה אמרה וכל

שמנחותיהן נשרפות האומרת במאה אני לך
ושבאו לה [י] ערים שהיא ממאה, והאומרת אני
שוחה, ושבועלה אינו רוצה להשקותה, ושבועלה
בא עליה בדרך. וכל הנשואות לבנים מנחותיהן
נשרפות : ז בת ישראל שנשאת לכהן מנחה
נשרפת. וכהנת שנשאת לישראל מנחה נאכלת
[כ] מה בין כהן לכהנת מנחת כהנת נאכלת
ומנחת כהן אינה נאכלת כהנת מתחללת ואין כהן
מתחלל כהנת מטמאה למתים ואין כהן טמא
למתים כהן אוכל בקרשים קדשים ואין כהנת
אוכלת בקרשי קדשים : ח מה בין איש לאשה
האיש פורע ופורם ואין האשה פורעת ופורמת.
האיש מדיר את בנו בניור ואין האשה מדירת את
בנה בניור. האיש מגלח על נזירות אביו ואין

לפסולים (טו) שוב אינה חוזרת לשכרותה לעולם : כהן
אינו מתחלל : אס נשא גרושה חלה או זונה חלה כל
זמן שהוא עמה הוא פסול לפסידה (טו) משגרשה חוזר
להכשירו דכתיב ולא יחלל וכו' וכלל וכו' חלל

[י] עדים כו' כל עדים. ואפי' דכתיב אנלי מלחה למפסד דר
קריש כפסות קדים גורם שמה ואמרו פוליס מלכי כה
לחול, נא : ח"ח : (יג) כלה דקדוק כהן כן דקדוקי פירו
על הכותבת וכו' בית הדש כיוני מקום שפוסד לפסול : נקדשם
השפסדים כמ"ס ס"ב ל"ג מ"ג חלה כפסול וכו' וכל
שמענו לזכרים כ"ו : כה
הקסיו מנחתו כל הקסיו
פסול כו' כל שמענו כו' ד"ס
סכר מקריב הפסול על הפסול
וכס : פסול ונכנס לית ליה כו'
סכר חלה שפסד שירה על
בית הדש : כדלחא כהן :
(יד) ל"ד ד"ס חוסה : ושין
ח"ט : (טו) ד"ס
קדושין (דף טו) : (טו) וכו'
סכר להלו כהן שפסד שירה וכו'
ע"ה : ס"ו חוסה חלין :
(יז) ואפי' מ"ג דכתיב חלין
משמעין ולא כהן חלין כהן
קדש וכהן זכר לדורות כהן
מומן למחוקת שכתב הכ"ס
דפ"ס דגומים : [ג] מה
כין כו' : שירה שפסד חלין
דפ"ס דקדושין וכן כל דפ"ס
ג"ס מידות דברי כהן : (יח) מ"ג פסול
מ"ו כו' י"ג דפי' כשגדל כהן חלין שפסד גדול
דכתיב ופסול עד שיבא כו' שפסול חלין י"ג פסול וכו' דפ"ס
דמסין ש"ס מרששו נפדי' פסול לם סדרם וכו' ומ"ס ג"ס

כהנת מטמאה למתים. דכתיב בני חלק ולא כהן חלק : וכן חלק
ואס ומנחה כדלחא כתיב זכר בני חלק (יז) יאכלנו : ח האיש
פורס את כנדיו דכתיב איש לרוע הוא וכו' איש פורע ופורם
בניור. כו קטן והנה נזירות עליו ואפי' כשגדל (יח) וזו הלכה כה
מגלח על נזירות אביו. אס נדר אביו נזירות והפסד קרבנותיו ומת
בניור או שגדל כהן חלין חלק

בריינגט אמנה ווערט ויא גיט גיגעסין גאר ויא
ווערט פארברענט כהנת מתחללת אויב אפגעקוש
וואס איז פסול צו רער בהונה האט כהנה גינען
אמאקטער פון אפנהן איז וי פסול צו עסין תרומה און
גאר גיט חתונה האבין מיט אפנהן אויף אייביג וינא
אין מתחלל און אויב אפנהן האט גינעקען אזוי אויב
וואס ויא איז פסול צו איהם, אז ער גט איהר איז
ער קשר צו רער בהונה ווי ער איז גינען פריער
כהנת כשהיא למתים אמאקטער פון אפנהן מען זיך
קטמא ויין צו מתים ויין כהן כשהיא למתים אקער
אפנהן קאר זיך גיט קטמא ויין צו מתים כהן אויב
קדשי קדשים אפנהן עסם קרבנות וואס ויין גענען
קדשי קדשים ודרייניו אחתא אפנהן ויין כהנת
אויב קדשי קדשים אקער אפנהן אקער פון אפנהן
קאר גיט עסין קרבנות וואס ויין גענען קדשי
קדשים : ח מה בין איש לאשה וואס איז דער חילוק
צווישן און און אקנה האיש פורע ופורם און און
ער האט אנגע וצערעהו דארף ער לאזן וואקסין
די האר פון קאפ און צו בייסן די קליידער ויין
האיש פורע ופורם אקער אקנה איז ויא גט אנגע
דארף ויא גיט לאזן וואקסין די האר פון קאפ און
גיט בייסן די קליידער האיש פורע ופורם און און
אפאקער קען קאהן אנדר אויף ויין ווהען זאל
וויין אנדר ויין האיש מודה את כהנת בניור אקער
אמוקער קען קאהן אנדר אויף איהר ווהען ער

שפחותיהן נשרפות און דאס גענען דא סוסות וואס
ווייערע מנחות ווערין פאר ברענט האפנה אז דא
סוסה נאנט צום מאן שפחה איז לך איה בין טמא צו
ריר ויניי איה האב מנה גינען נשואת לך בים שהיא
שפחה אדער עדרה גענען גינעקען ואין אז ויא איז
קמא גינעקען ויא האט מנה גינען ווייערע ווייערע
שהיא אדער ויא נאנט ויא וייל גיט טרינקען די מים
המארים ושבועלה אינו רוצה להשקותה אדער דער מאן
ווייל גיט ויא ואל טרינקען די מים המארים ושבועלה
זא עליה בדרך אדער דער מאן האט איר בועל גינען
אין ווען ווען ער האט איר געפירט אין ירושלים
צו געבן טרינקען דא סוס המארים וכל הנשואות
לבנים און אלע ווייערע סוסות וואס גענען ווייערע
צו אפנהן מנחותיהן נשרפות ווערין ווייערע מנחות פאר
ברענט : ז בת ישראל שנשאת לישראל אקער אויב
אשראל וואס האט חתונה גיהאט מיט אפנהן אויב
וואס בריינגט אמנה מנחת נשרפת ווערט איר מנחה
פאר ברענט וינא שנשאת לישראל און אמאקטער פון
אפנהן וואס האט חתונה גיהאט מיט אשראל אויב
וואס בריינגט אמנה מנחת נאכלת איר מנחה ווערט
גינען צו די פהנים מתין כהן למתה וואס איז דער
חילוק אויב אפנהן בריינגט אמנה אדער אמאק
שער פון אפנהן בריינגט אמנה מנחת נאכלת די
מנחה וואס אפנהן אקטער ברענט ווערט גיט
גענען צו פהנים מנחת כהן אינה נאכלת און אז אפנהן

מיתת אביו הרי הני מנחל ביום מלח ומכיל קרבנות שהפריש אביו וגם זו הלכה ואין לה ספק: האיש במקדש את בתו. מקבל קדושי בתו קטנה (יט) שלא מדעתו דכתיב את בתו נתתי לאיש הזה: האיש נסקל ערום. דכתיב ורננו אותו וז"ל לומר אותו ולא אומה דהא כתיב והולאת את האיש ההוא או את האשה ההיא אלא אותו בלא כסותו אבל אומה בכסותה (כ): האיש נגנבה. דכתיב נגנבה ונמכר נגניבתו ולא

לסעליס עיר נדחיתו, ופתי"ט: [ג] בתו. לאמה כסיה קטנה כס"י: [מ] כסה. דכתיב כי ימכור איש את בתו, נמ: (יט) ללו לאסורי נערה דכתיב חנן הלוש מקדש את בתו כסיה כסיה בלא לאסורי נערה: [ג] מקדשה. מביא דקדש דלא כתיב נתי לאיש ילף נס ולאמר חכי כסיה כל חוקים משמע לאסורי נערה דכתיב כסיה לתם, חס: (כ) אותו לנשים אסורין דכלל כסותו וסיקר טעמה חסותו, ופתי"ט:

האשה נמנחת על נזירות אביה. האיש מוכר את [ג] בתו והוא האשה מוכרת את [מ] בתה. האיש מקדש את בתו ואין האשה [נ] במקדש את בתה. האיש נסקל ערום. האיש נמכר בנזירותו ואין האשה נמכרת בנזירותה: נתלה. דכתיב ותלת אותו על עץ אותו ולא אומה: האיש נכבד בנזירותו. נגניבתה:

מקדש את בתה אביו. האיש מוכר את [ג] בתו והוא האשה מוכרת את [מ] בתה. האיש מקדש את בתו ואין האשה [נ] במקדש את בתה. האיש נסקל ערום. האיש נמכר בנזירותו ואין האשה נמכרת בנזירותה: נתלה. דכתיב ותלת אותו על עץ אותו ולא אומה: האיש נכבד בנזירותו. נגניבתה:

האיש נמכר בנזירותו ואין האשה נמכרת בנזירותה: נתלה. דכתיב ותלת אותו על עץ אותו ולא אומה: האיש נכבד בנזירותו. נגניבתה:

גמרא סוטה דף כב ע"א

רש"י

סולם ס' כלל כלי הסיון דמ"ח דגלוס דכתיב השתמא אשה פרושה וכו'. ת"ר בתולה ציילנית ואלמנה שובבות הרי אלו מבלי עולם. אינו והא"ר יוחנן למדנו יראת חטא מבתולה וקיבול שכר מאלמנה יראת חטא מבתולה רכבי יוחנן שמעה לההיא בתולה דנפלה על אפה וקאמרה רבש"ע בראת גן עדן ובראת גיהנם בראת צדיקים ובראת רשעים ידו רצון מלפניו שלא יכשלו כי בני אדם.

ציילנית. בעלת תפלה: אלמנה שובבות. בעלת טעיות הולכת ומקדשת עבירותיה תמיד: הרי אלו מבלי עולם. שאין אלא נואפות ומכספות ומראות עלמן להקנות שלא יבדקו אחריהן: וקבול שכר מאלמנה. שהיה טורחת עמלה יותר מן הנורך כדי לקבל שכר כדמפרש ואולי למדנו שיערית חס עלמן במלות לקבל שכר יותר: בראת צדיקים. לנהול בן עדן: בראת רשעים. לירש גיהנם: שלא יכשלו כי בני

אשה פרושה ואלמנה שובבות. האשה נמכרת בנזירותו ואין האשה נמכרת בנזירותה: נתלה. דכתיב ותלת אותו על עץ אותו ולא אומה: האיש נכבד בנזירותו. נגניבתה:

אשה פרושה ואלמנה שובבות. האשה נמכרת בנזירותו ואין האשה נמכרת בנזירותה: נתלה. דכתיב ותלת אותו על עץ אותו ולא אומה: האיש נכבד בנזירותו. נגניבתה:

אדם. להספיד חלקם על ידי מנ"ע ולרש ניהס: קאמר. מכלי עולם כנון יוחי בת רטיבי חלמנה מכשפה היתה וכשנתיב עת לידת אשה היתה עולרת רחמה נמכשפו ולאחר שמתערת הרבה היתה חומרת אלן ואלדק רחמים וילי חשעת תפלו והולכת וסומרת כשפיה ואלדק וילא פסס אחת היה לה סכיר יום בניהה והיא הלכה לבית האשה היולדת ושעת השכיר קול הכשפים מקשקים בכלי כמו שכולד מקשקש כמפי האם וכל וסחח את מנופת הכלי הכשפים וילא חלול וולד וידעו כי בעלת כשפים היא: פרוש שכמי פרוש נקפי פרוש מדוכה. כלה מפרש לכו: מעשה שכמי. שלא מלו לש"ס אף זה מעשיו להנחתו סיככדו כזי חלס ולא לש"ס: המנקף רגליו. מהלך כשפלות עקב כלל נולד ולחו מריס רגליו מן הארץ ומחוד כך מנקף אלכזותיו כלנניס: מקין דם בכתלים. עושה עולמו כעולם עיניו שלא יסתכל בנשים ומחוד כך מכה ראשו

צדיקים אונ האקט בשאפין רשעים וי רצין סלפיד שלא יכשלו בי בני אדם עם ואל ויין דער ווילען פון דיר נאם קענקשין ואלין גים וינדען דורך מיר קיבל שר סלפנה ווי אזוי האבין מיר גילעריקס פון אאלקנה צו נעמען שער פון מצות ויהיה אלמנה ויהיה בי כנשאת שביבית עס איז געווען אאלקנה וואס גים ווייס פון איהר וואהנונג איז גיווען אשוהל צום דאוונען כל יסא ויה איהר וספלא בי פדרשא דרבי יחקן אלע קאס פלעגט די קומען דאוונען אין דעם בית הקברות פון רבי יוחנן אמר לה אקאהל האם רבי יחקן גינאקס צו איהר ביי לא בית הנפס יש בשביתת מיון סאקסער איז דען גינא אשוהל צום דאוונען נאקטס פון דיין וואהר נונג. צו וואס קוקסמו אהער דאוונען די האקט דאך אשוהל נעבין דיר אמה לו רבי ולא שער פסיעות יש לי האם די אלקנה גינאקס צו רבי יוחנן וועל איה דען גים האבין שער פאר יעדער פריים וואס איה גיט צו די שוהל וואס קער פריים איה גיט, קער שער וועל איה האבין. דריבער גיט איה צו דיא ווייסערדיקע שול. ועהן מיר עס געגען דא בתולות וואס דאוונען אונ געגען פרום אונ אלקמות וואס געגען פרום. געמפערט די גמרא בי קאסר בנין יחגי בת רטובי קען מיינט גים אלע אלקמות פארדארבין די וועקס. נאר קען מיינט די אייגע אלקנה יוחגי בת רטובי אונ נאך אזעלכע ווי יוחגי ורשאי שרייבט דיא יוחגי איז גיווען א אלקנה אסכשפה. אונ עס האט קיינער גיוואקס אז ויא איז אסכשפה. קען האט גימיינט אז ויא איז אנריקע פרוקע. אונ ויא פלעגט מיר צו אלע מעוברתע ווייבער צוא וויסען ווען וי דארפן גיבארין ווייבער קינער פלעגט וי מאכין מיט פשוט ויא ואלין גים קעגען גיבארין דאס קינד. אונ אז ויא אשה האט שוין גיהאט גרויסע שמערצן פלעגט קען קוקען צו איהר ויא זאל סתפלל ויין. פלעגט ויא אפמאן די פשוט אונ די אשה האט גי ארין דאס קינד. האט קען גער מיינט אז איר תפלה האט גיהאלפן דאס קינד ואל

קעגען גיבארין ווערין. אקאהל האט גיבארפין ויא האט גימאכט פשוט אויף א אשה ויא זאל גיט קעגען גיבארין דאס קינד. אונ ויא איז אונעק גי נאנקען פון שטוב. דעם קאס האט גיבארעם אקענטש ביי די אלקנה אין שטוב. אונ ער האט גיהערט ווי עס קראפט געפעס אין אפלי. האט ער געפרייט די פלי אונ האט ארויס גינאקען די פשוט האט די אשה פאלד גיבארין דאס קינד. האבין אלע גיוואקס ויא איז אסכשפה וס רבנו די רבנן האבין גילעריקס שביבית פרוש וס עס געגען דא ויגען ערליי פאלשע פרושים נפרומען, דאס געגען ווייבער נעמען פרוש שכמי. פרוש נקפי. פרוש קוואי. פרוש מדוכה. פרוש מה חוכתי ואשקנה. פרוש מאהבה. פרוש מיראה. איצט זאגט די גמרא ווער די פרושים געגען אונ וואס וי מוהען. פרוש שכמי מיינט קען יה העשה מעשה שכמי ער מוהע ויא שכמי האט גיטאן. ער האט זיך מל גיווען אקער גים טייל האבן האט גיבארפין. נאר פון ווערין ויין האהא. אזעלכע קענקשין געגען דא וואס ווערען אלץ מיט פרוקקייט. ווייל ויער פרוקקייט גריינגט וייא פרנסה אדער כבוד. אקער אז וייא וואלמין גיהאט פרנסה אן פרוקקייט, וואלמין וי גים פריס גיווען. פרוש נקפי מיינט קען יה סמנקף את רגליו ווען ער גיט אין גומ וויינט ער אז ער גיט שוואך אונ פארזארגט אונ איז בייא זיך אזוי גידערט אז ער גיט פריס ביי פריס אונ קוים וואס ער שלעפט די פיס. דערטייל האקט ער די פיס אן די שטיינער אונ האט גרויסע שמערצן. אונ פאר פראגט די שמערצן נאר קען זאל זאגן אויף אים אז ער איז פרום. פרוש קוואי וואס מיינט קען אפר רב נחשו פי יחקק האט רב נחמן בר יצחק גינאקס יה חפיו דם בתלים ווען ער גיט אין גאס האלט ער די אויגן אזוי ויא פארמאכט. ער זאגט ער וויל גים קוקען אויף ווייבער. דערטייל גיט ער צו אונזאט וגיט געהערניגט אונ צו קלאפט דעם קאפ אונ עס גיט ארויס כלום. פרוש מדוכה וואס מיינט קען אפר

ראש כחול והדס יואל : דמשפע . שחולך כמפ : כי מדוכיא . ככונת עשוי כמקנת וראש כמפ : פרוש מה חובתי ואעשנה . למדתי מה עלי לעשות ואעש : הא מעליותא היא . אל אינו בקי בליוסין ודקדוקי מלות וכל למד : מה חובתי תו ואעשנה . מה לעשות עוד ולא עשיתי ומראה עלמו כאלו קיים את הכל : פרוש מאהבה . של מלכות עבר המלות ולא להכת מלות בורא : מיראה . של מוסקין אלל מה על האדם לעשות מאהבת ה"י לחשד לוטו ה"י אלכינו וסוף השכר לבא : דמסמרא מסמרא וכו' . הנסתרות נסתרות מכל' והגלויות גלויות זמ"מ לב"ד הגדול כלם גלויות והוא יפרע מן המתכסים כסליחות ומראין עלמן כפרושין ואין פרושין : אל תתיראי מן הפרושין . שהפרושין היו שולחן אוחז לפי שהרג מן ההכמים הרבה ונהפך להיות לדוקי כדמרג בקדושין מבניה וסיהא אומרת לו לבקש מלפניהם עליה ואל' אל לבקש שלא תטול להם : ולא מבוי שאין פרושין . שהם אלהי : אלל מן הצבועים . כלומר שאין מראיתם בחולדותם אלל כטעין מנחמן ואין חוכן כדרס : שמעשיה' כמעשה זמרי . שכן רשעים ומבקשין שכר כפחם אומרין לבקש לבדן כפחם ואיכא דמס' ליה לענין לניעותא :

וכשמת היתה אשתו יראה מהן שלא יענינו המלכה ותיראי מן הפרושין שלדקים כן ולא ינחלק רעה ולא כמקנת עשוי כמקנת וראש כמפ : פרוש מה חובתי ואעשנה . למדתי מה עלי לעשות ואעש : הא מעליותא היא . אל אינו בקי בליוסין ודקדוקי מלות וכל למד : מה חובתי תו ואעשנה . מה לעשות עוד ולא עשיתי ומראה עלמו כאלו קיים את הכל : פרוש מאהבה . של מלכות עבר המלות ולא להכת מלות בורא : מיראה . של מוסקין אלל מה על האדם לעשות מאהבת ה"י לחשד לוטו ה"י אלכינו וסוף השכר לבא : דמסמרא מסמרא וכו' . הנסתרות נסתרות מכל' והגלויות גלויות זמ"מ לב"ד הגדול כלם גלויות והוא יפרע מן המתכסים כסליחות ומראין עלמן כפרושין ואין פרושין : אל תתיראי מן הפרושין . שהפרושין היו שולחן אוחז לפי שהרג מן ההכמים הרבה ונהפך להיות לדוקי כדמרג בקדושין מבניה וסיהא אומרת לו לבקש מלפניהם עליה ואל' אל לבקש שלא תטול להם : ולא מבוי שאין פרושין . שהם אלהי : אלל מן הצבועים . כלומר שאין מראיתם בחולדותם אלל כטעין מנחמן ואין חוכן כדרס : שמעשיה' כמעשה זמרי . שכן רשעים ומבקשין שכר כפחם אומרין לבקש לבדן כפחם ואיכא דמס' ליה לענין לניעותא :

בבב בר שילא האמרה בר שילא גיואנט דמשפע כדדוקי
ער גים דעס קאפ אראפ גיבויגן אונ צו שמויטין
צו בראכן ביי יוך ווא אשמויטיל . אזוי נייט ער
פאר מענטשן און אין הארצין איז גאר אנדערש .
פרוש מה חובתי ואעשנה . ער זאגט צו מענטשן
זאגט מיר וואס איז מין שלדדניקייט צו קאן נועל
אין דאס קאן . פרעגט די נקבא הא מליהא היא דאס
איז דאך גוט אלא דאס מה חובתי תו ואעשנה ער
די נקבא מען מיינט . ער זאגט וואס איז נאך מין
שלדדניקייט צו קאן נועל אין קאן . נעהם אויס
פון וינע רייר אז ער האט שוין קנייט גיוען די
גאנצע תורה אונעס איז נאך ווייניג פאר אים ער
זאגט גערין נאך מקיים גיוען . פרוש מאהבה .
סיינט מען ער איז פרום ווייל ער וויל אונ האט
ליב דעם שכר וואס הקב"ה נועם געבן די צדיקים .
אבער מען ווייל ער האט ליב הקב"ה נאר ווייל ער
האט יך ליב . פרוש מיראה מיינט מען . ער איז
פרום ווייל ער האט מורא ער זאל נישט מראשט
נערין . ער האט גוט מורא פאר הקב"ה נאר ער
האט מורא פאר יוך אסר ליה אבוי ודבא למא אבוי אונ
דא האבין גיואנט צום הנא לא תתני פרוש מאהבה פרוש
מיראה זאלקס גיט לערנען אין די ברייתא די צוויי
פרושים פרוש מאהבה פרוש מיראה . ווייל די צוויי
פרושים פאר דארבין גיט דא וועלט דאס רב יהודה
אסר רב נוארום רב יהודה האט גיואנט פון רביס
נעגין לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה
אמענטש זאל אייביג לערנען תורה וזאל קאן
מצות אפילו ווען ער מיינט גיט צו קאן ווייל נאט
האט גיבאמין . נאר ער מיינט פון ויין הנאה וועגן
שטיות 'שלא לשמה כא לשמה ווארום דער סוף נועם ויין
ער נועם לערנען תורה אונ נועם קאן מצות ווייל

בבב בר שילא האמרה בר שילא גיואנט דמשפע כדדוקי
ער גים דעס קאפ אראפ גיבויגן אונ צו שמויטין
צו בראכן ביי יוך ווא אשמויטיל . אזוי נייט ער
פאר מענטשן און אין הארצין איז גאר אנדערש .
פרוש מה חובתי ואעשנה . ער זאגט צו מענטשן
זאגט מיר וואס איז מין שלדדניקייט צו קאן נועל
אין דאס קאן . פרעגט די נקבא הא מליהא היא דאס
איז דאך גוט אלא דאס מה חובתי תו ואעשנה ער
די נקבא מען מיינט . ער זאגט וואס איז נאך מין
שלדדניקייט צו קאן נועל אין קאן . נעהם אויס
פון וינע רייר אז ער האט שוין קנייט גיוען די
גאנצע תורה אונעס איז נאך ווייניג פאר אים ער
זאגט גערין נאך מקיים גיוען . פרוש מאהבה .
סיינט מען ער איז פרום ווייל ער וויל אונ האט
ליב דעם שכר וואס הקב"ה נועם געבן די צדיקים .
אבער מען ווייל ער האט ליב הקב"ה נאר ווייל ער
האט יך ליב . פרוש מיראה מיינט מען . ער איז
פרום ווייל ער האט מורא ער זאל נישט מראשט
נערין . ער האט גוט מורא פאר הקב"ה נאר ער
האט מורא פאר יוך אסר ליה אבוי ודבא למא אבוי אונ
דא האבין גיואנט צום הנא לא תתני פרוש מאהבה פרוש
מיראה זאלקס גיט לערנען אין די ברייתא די צוויי
פרושים פרוש מאהבה פרוש מיראה . ווייל די צוויי
פרושים פאר דארבין גיט דא וועלט דאס רב יהודה
אסר רב נוארום רב יהודה האט גיואנט פון רביס
נעגין לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה
אמענטש זאל אייביג לערנען תורה וזאל קאן
מצות אפילו ווען ער מיינט גיט צו קאן ווייל נאט
האט גיבאמין . נאר ער מיינט פון ויין הנאה וועגן
שטיות 'שלא לשמה כא לשמה ווארום דער סוף נועם ויין
ער נועם לערנען תורה אונ נועם קאן מצות ווייל

(ווא הקב"ה האט גיגעבן צו פנחס :

און ער האט גענומען פיל געלט פאר די גיכאט פון סוף. אבער דער אנדערער קעגן שטייט פיל ביסל צוויי העלפערען די רייך פון סוף גייען ביים איהם אומא וואלונד אז פאר אגרינגע זאך פאר

תענית שאין בו נעילה כגון תשעה באב ושבעה עשר
בבבוי, הואיל ותפלת מנחה שלהם סמוך לשקיעת
החמה הרי נראית כנעילה ואינה מחלפת במנחה של
כל יום, ולפיכך יש בה נשיאות בסיס, וכהן שעבר
ועלה לרוכב במנחה של יום הכפורים הואיל והדבר
ידוע שאין שם שכרות הרי זה נושא כפיו ואין מורידין
אותו מבני החשד שלא יאמרו פסול היה לפיכך
הורידוהו :

במסכת שבת פ"ג הל' ט"ז ע"פ ר"ש ור"ת ע"פ ר"ת

צוא מנחה נאר צוא נעילה אבל תענית שאין בו נעילה
אפער די תעניתים וואס קען דאווינקט גיט אין נוי
נעילה כגון תשעה באב ושבעה עשר בחמיו דהיינו השקעה
באב און שבעה עשר בפסחא ואון עשרה במסכת
צום גדליהו) הואיל ותפלת מנחה שלהם פסוק לשקיעת החמה
נוייל קען דאווינקט אין די תעניתים מנחה נאקענט
ווען די ווען דארף אונזער נייגריגאית נעילה וועט
אויס די מנחה ווייז זיך וואס קען גיווען דיא תפלת
נעילה ואינה מחלפת במנחה של כל יום אונזער וועט גיט
זיין פארטאגש מיט אנדערע מנחות פון גאנצן
יאהר ולפיכך יש בה נשיאות בסיס דריבער זאל קען
ביי די מנחות דוכן וכהן שעבר ועלה לרוכב במנחה של
יום הכפורים אויב אפון איז געקומען צום ארון
קדש דוכן צו מנחה פון יום פסחא הואיל ותדבר
ידע שאין שם שכרות נוייל אלע קענטשין ווייסן אז
די פהגים זענען גיט שכור הרי זה נושא כפיו ואלין
די פהגים דוכן וואן מורידין איהו און קען זאל גיט
הייסן דעם כהן אונזער קען זאל גיט חושד זיין גיט
גערונט פון חושד קען זאל גיט חושד זיין גיט
כהן שלא יאמרו פסול היה לשקיעת החמה וועט זאל גיט
זאגן נוייל קען ווייס אז ער איז פסול צום דוכן
דריבער האט קען איהם גיט גילאנס דוכן און
קען האט איהם געזייען אונזער קען זיין פון
ארון קדש :

שחוט כדכר שחין ילכו מהנכר פלוי שוטרו יוסר גדול וכל דבר
שחל לידך לנפשו וליוק מוסר עשני כשחוט שיקלוקן חסיד
שועט מחשבו מללי סייט כשחוט כדגורס סייט נסכר על מנייה
קלס אלס אפדקס דעמאלט ו"ס שחוטק סח ילוי הכסוס
צידו ואל נכנס מוסר והעמוד לך ואל סכסכ מלכנס סנין
סח וס כקרבן כסרס וסכסכ סחסיניס כפני מלס ואל סחסיניס כפני
כסרס ככסות וכסני סחוס עתנס לסח מילק וכן ססונס סח
ססונס סחסי כסוס כין פ"ע כין מלוח סח יסניניס כסססס
לסח מילק כסססס ואלו סח" כססיס כסו כדקסוס סחסר סח
ססססס ואל ככנס כפני סח וסססו סנינו וסססו סח סח אססס
סח סח פסוס כל כל כי כל ססון ססון כי כל ססונס גיווען מדה

אפאר גראשין האט ער גיט גימאהן וואס דער
מלך האט איהם גימאשין כדן פה שחסיס כדכר שאין יצרו
סחגבר עליו עשניס ויהר גדול אזוי כין דעם מענטש
גענין חקביה דער מענטש וואס ינגריקט מיט
אזויא אעבירה וואס דער יצר הרע האט זיך גיט
געשטארקט אויף איהם, איז ויין שפראך גרעסער
פון דעם מענטש וואס האט דעם יצר הרע געווינדקט מיט אזוי
אעבירה וואס דער יצר הרע האט זיך געשטארקט
אויף איהם וכל דבר שגא לידך לעשות און ערער
מצינה וואס קוקט צוא דיר דוא זאלסט זיך מאהן
וואך עושט פני הכולת שפראך חסיד שופה און דוא
סוהקט זיך גיט ווייל דוא שעקסט זיך זיך צוא
סאהן ווייל דוא האקט סוהא קען וועט דיר רופין
גארעשער חסיד חשוכ כאלו היה בשעת הערה
זאלסטו סראקשין גלייך ווייז דוא גיט אין דיא
ציים וואס עס איז אנגריקען זאל קיין מצינה קאן
היה תגר על עבירה קלה וואלסטו דיר געמונט לאוין
הינגן אפילו אויף דיא גרינגעלע עבירה אפילו
אעבירה ססססא אפילו אויף אשגריקעל פון אשגריקעל וכל
שכן שפראך את יצרי חסרס כדן איז דאך גענויס אז איך
דארף גיימין דעם יצר הרע וואס ער איז אין מיין
האנט איך זאל גיט ינדריקען וואס גנבת און אויב דו
האסט געפסע געגנבת הנהיג וסססו לך זאלסטו סוהר
זיין און זאלסט קענען פלעשטיין אונזער גענין דיא
גנבת וואס הכולת מלכנת כדן אויב די חרפה מאכט

גויס דין פנים, דוא שעקסט דיר דין לקרבן כדן
יוססב שתבניש כפני סח עס איז פסערעך וואס זאלסט
תבניש כפני סח רכבות און דוא זאלסט וואס דארפן שפעקער זיך שעקען פאר זעהן סויעקשין דער
קענטשין ויכני איהם עפעס לאחר סיהר און פאר די ועלכדיגע קענטשין וועסטו דיר דארפן שעקען נאך
דיין שפראך וכן סססו את סססו ספני הכולת און אז איינער וויל גיט סאהן אסצוה ווייל ער שעקט
זיך כין סח דשה ויין סח לא תשפה סייא ער וויל גיט סאהן אסצוה ווייל ער שעקט זיך, און סייא ער
סוהק אעבירה ווייל ער שעקט זיך ודהיינו נאך קענטשין זייען חברים סוהקען אעבירה און ער
שעקט זיך פאר ווייז ער זאל גיט סאהן אעבירה) תבניש כפני סח לאחר סוהו סססו דריבער וועט ער
זיך שעקען פאר ווייז נאך זיין שפראך ואלו אסל כססיס און עס קען זיין ווען ער וועט נאך לעבין
וועט ער זיך שעקען פאר ווייז כמ דקדקי אזוי ווייז עס האט גימארפין כייא דעם מלך צוקדוה שפסר
פן העלל כין זאל גנבת לסני סח צוקדוה האט גימארפין ער האט סוהא סססו קען לעבין און איהם
און דריבער איז ער גיט אונזערעמענין גימארפין פאר גאט וססו סנינו האט קען פליגר געמונט זייען
אויגין וחשוב לך שמי אססו כף כף און זאלסט אלע מאהל סראקשין וועגן די צוויי אססו אססו כף כף
פריש כל כל דאס מיינט קען דוא זאלסט סראקשין וועגן די צוויי ווערשער כל כל, איין כל איז דער
פסוק כי כל קאן סססו אלע שפראךעניגן שפראךעניגן מיט ציטערעניש, דער אנדערער כל איז כי כל חסל
גיווען מדה כסדה דיא גאנצע וועלט ווערט געשפס, דער שפראך זאל פאקשין צו די עבירה שפסר ווייז

כד אמר וילי כגושקדמי
ית עמא ואשמענו ית
פתגמי די ילפון למדחל
קדמי כל יומיא די אנן
קמיין על ארעא וית
בגיהן ואלפון:
י וקרבתון וקמתון
בשפולי טורא וטורא
בער באשתא עד צית
שמאי חשוכא עננא
ואמטתא: יכ ומליל יי
עמכון מנו אשתא קר
פתגמין אתון שמעין
ודמות ליתכון חזן אלהן

בְּחֶרֶב בָּאֵמֹר יְהוָה אֵלֵי הַקְּהִל־לִי
אֶת־הָעָם וְאֶשְׁמַעֵם אֶת־דְּבָרֵי
אֲשֶׁר יִדְמֹדוּן דִּירָאָה אֵתִי בְּל־הַיָּמִים
אֲשֶׁר הֵם חַיִּים עַד־הָאֲדָמָה וְאֶת־
בְּנֵיהֶם יִלְמְדוּן: י וְתִקְרְבוּן וְתַעֲמְדוּן
תַּחַת הַהָר וְהָהָר בְּעֵר בָּאֵשׁ עַד־
לֵב הַשָּׁמַיִם חֲשֹׁךְ עָנָן וְעֶרְפֶּל:
י וידבר יהוה אליכם מתוך
הָאֵשׁ קוֹל דְּבָרִים אֲתֵם שֹׁמְעִים
וְתִמְוֹנָה אֵינְכֶם רְאִים וּלְתִי קוֹל:

רשב"ם

בהחתית ההר, כל גבוה אצל גבוה נמוך, דבוכה קרוי על
והנמוך תחת, ישב פתח האהל נצבים עליו, וכן תחת ההר

שפתי חכמים

ואלו קלי לפסס סיס לו נמוך וסודס לכסך: ג כלס לומר
ילמדון ככרנמו ילפון דסיטו שיענדו למלפן. כלל ילמדון

ליקומים על התורה

דער פסוק ארץ ימים ביסית, אין איהר רעכט האנד אין די
רעכט האנד פון די תורה אין דא לאנגע יארהרין צו געבען
דעם סעקשעל וואס לערנעם תורה, אין איהר לינקע האנד אין
רייכקייט און גבול צו געבען דעם מענטש וואס לערנעם תורה
דאס זענען די תעללות וואס דער גוף האט פון די תורה,
די תעללות פון גוף זענען נאך גיס דער עיקר ווייל זיי זענען
נאר אויף אקורצע צייט אויף עקליכע צעהנדליג יארהרן.
דער עיקר איז אבער די תעללות פון די נשמה וועגן די תורה
און תעללות וועט די נשמה בנליקען צו זיין אין גן עדן אייביג
און די תעללות אין נאך אקעסערע ווי די תעללות פון גוף
אויף די וועלט, ווי דער פנא וואס איין שעה פערקעניגן
אויף עולם הבא איז פייערער פון דעם פערקעניגן פון עולם
הזה פון די נאנצע וועגע צי יארהר, דריבער וואס דער פסוק
השם לך דא וואלסט דך היסען דא וואלסט היסען דין גוף,
ושמור נפשך פאר אונ דין נשמה וואלסט היסען נאך מער
ווי דעם גוף, מיט וואס וואלסט ווי ביידע היסען דא וואלסט
גיס פארקעסן די תורה און תעללות וואס דא האסט ווי געטען
אויף דעם בארג בארג און וואלסט ווי לערנען צו
און צו דייעק קינדערס קינדער:

וְיַדְבֵּר יי און גאט האט צו
אויף גירעט מתוך האש פון דעם פייער קול דברים אקול פון בייך האט איהר גירעקט וחסונה און

(יא) ותקרבון ותעמדון תחת ההר וגו', דכתיב ויוצא
משה את העם לקראת האלהים סן הכהנה ויתיצבו

רש"י

את הקולות ואת הלפידים: ילמדון. ילפון נ לעמס:

פירוש לתורת אלהים

לפני פאר גאט דיין גאט אין חורב. רש"י שרייבט
דער פסוק גייט ארויף פלוקר דא וואלסט גיט
פאר געסין וואס דייעק אויגין האבין גינעהן דעם
גאט וואס דאס גיכט גישטאנען אין חורב האקטו
דאמאלס גינעהן קולות און בראנדן פייער דאס
איז גינעהן אין דער צייט באטיר ווען גאט האט
צו מיר גיזאגט הקהל זאמיל איין צו מיר דאס
פאלק וואסמיט אונ איר וועל ויזא לאזין הערין
מייעק בייך אשך וואס ויזא זאלין ויה לערנען
ליראה איהי צו פארקסטן ויה פאר מיר כל תמים
אלע טעג וואס ויזא וועלן לעבין על האדמה אויף
דער ערד ויה בניהם און ויערע קינדער ילמדין
זאלין ווי לערנען: (יא) ותקרבון איהר האט גינעהנט
וועסער און איהר האט ויה גישטעלט תחת ההר
אונטער דעם בארג ויהר און דער בארג האט
גיברענט אין פייער עד לב השמים בויז אין ביסין
הימיל חשה עם איז גינעהן פינצטער עט אנואלקין
אויף גירעט מתוך האש פון דעם פייער קול דברים

משלי חכמים

אין נאך אנשני דאס פארקעסונגען נאך דאך גיס דער סעקשעל
שיינעשען, אסאחל פארקעסס אפענטש וואס ער וויל גיס
פארקעסין און אסאחל געדיינקס ער וואס ער וויל גיס גע-

קלא : י וחי לכו יח
קמיה די פקיד יחכו
למעבר עשרא פתמין
וכתבנו על תרין דוחי
אבנא : י וחי פקיד יי
בעידנא ההיא לאלא
יחכו קמין ודיגין
למעברכו יתהו
בארעא די אתון עברין
תמן למידתה :
ת"א וחי לכו : כדרי לכו
פסדרינ כד :

י ויגד לכם את-בריתו אשר צוה
אתכם לעשות עשרת הדברים
ויכתבם על-שני לוחות אבנים :
י ואתי צוה יהוה בעת ההוא
ללמד אתכם חקים ומשפטים
לעשותכם אתם בארץ אשר
אתם עברים שמה לרשתה :

רשב"ם

הגדלה וגו' : (יד) ואותי צוה . ללמד עשרת הדברים :

רש"י

ולמדון . ואלפון לאחרים : (יד) ואתי צוה ה' בעת
ההוא ללמד אתכם . תורה ס שנעל פס :

סדכרות דהיינו כללותיכם ופסוקיכם וזה כל הפסוק הנכללות
דמלחל כה"ס נמוס לכו פסוק ויכל ללמד פסוק מעלם :

פרוש לתורה אלהים

פון שמיניער : (יד) ואתי אונ מיה האט נאם גיבאמין
בעת ההיא אין דער זעלבער צייט ללמד אונס צו
לערנען אייך דיא אויסגייניגקע הורה וקום
גיועץ ומשפטים אונ דיינים לעצונס איהר זאלס די
מזות קאדן נאך אין דעם לאנד אשר אונס וואס
איהר קומט אין איהר לששח צו ירשגן ויא :

משלי חכמים

דען דעם איס גיסנעמיס אין דר יונגער אונער הייבס אן קרום צו
נוערין וואקסער שר קרום ביי אין זיין אלסער . דאס זעלבע
אין ביי דעם מענקש אויך , אז דאס קינד הייבס אן צו גיין
אין דער יונגער אין גלייכין וועג גייס , ער אזוי אין גלייכין וועג
ביי צו זיין אלסער , דריבער נאנס משה צו די יודין אויב איר
וויילס די תורה זאל גיט פארנעסן נוערין פון אייך זאלס איר
זיי לערנען מיט איינער קינדער אונ מיט איינער קינדערס
קינדער , אז זיי וועלן לערנען תורה אין דער יונגער וועלן זיי
די תורה גיט פארנעסן אזוי לאנג ווי זיי וועלן לעבן :

תרגום

לחשף כח"ה דא צבאות נש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמת רנצח ארני נשמה דהור יתנה חיה
יחידה רנצח יהוה חיה יחידה דהור אל שם ב"ן שבעשה :

א ולבנון אין די בער וחיתו אין די עולה : א ואלנא לבנו לא וספון
ב כר-הגנים באין נגדו מאפס ותהו נחשבו-
לו : ג ואל-מי תדמינו אל ומה-דמות תערכו-
קמחיה : ג ולמן אתון קדמן למיד קדס אל וקא דמות אתון קמחיה : קמחיה : הא

מצורת דוד

(6) ולבנון . לכו כוב גדלו סין די כבלי וסר הלכנו : (סכסכי)
כסם שם של מוכס וסין די כבליס הלכנו לכהרוב מוליס
לפניו : (כ) סין . כלל דבר : נחשבי לכו : נפון : (סכסכי) כלל

ו קא זלמא נגרא עבד וקנאה ברהב כחפי ליה ושלשון דכסף קנאה כאחר ליה: האורן דבי אגא דלא אחיד ביה דקא דחר נגר אוסן בעי ליה דאחיקא צלם דלא יצטלי: ו הלא נדעתון הלא שמתון הלא אתחנא מן אוולא עובר סדרי כראשית לבן הלא תספקלון למרסל קרם כן דקא יסודי אגא:

רשי

לעולם: (ד) נסך. ל' מסכה: חרש. של כרול: בזהב ירקענו. מרקעו וזכו ומסכה ומלמלה: ורתוקות. שלבלאות של כסף עטבה האורף: (ה) המסוכן תרומה. המלמד להכחין ולהכיל בין עלים המתקיים לשאר עלים: (ו) הלא תדעו וכו'. מי יסד מוסדות הארץ ואותו היה לכס לעבוד:

מסורת דוד המקום ומהו הדמיון אשר השוו לו וכפל סדרי כמ"ס: (ד) ספסל. וכי חזקין לו את הספל אשר האומן הכתוב מנחה: וסלוקר יכדד עליו את כוסב ממעל וסלוקר יעטס לו שלבלאות כסף למעשה: כהם כי מתקומו לא ימוס: (ה) ספסל. בעי מלכאס מלכסו של הספל כמו המעשים כהם יכחז מעין ספנים מן חזק אשר לא יקבץ ומכסס לו חרש חסס לכדין לו מעט פסל חזק שלא ימוס כ"ל שלא יספרו חלקיו זה מוס וסלוקר חס מלכירך לחזקו נכל וספרו חלקיו ח"ך ידמכו: לעלין: (ו) הלא חסדי. מן המוסס והמלמד אשר הקד מעשה: הלא חסד. מן הקבלים ח"ס מפי ח"ס ספסל ח"ל מלכס כ"ל מיעים קממיום: הלא הכינותס וגו'. הלא חזקו לכדין יסודות סלכין מה כהם וכסמר כלא ח"ך לה יסוד כי כשמים עקף אוחס מכסיב ועל מה עומדת חס לא כגזרם המקום: דכס פירוש עברי מייסדס נעשים כין ביא דער המסרה פון דער וואך:

כתובים תהלים צו

להשיף מיסוד וכלכות ד"א שין דלת יוד נש' שין שין דלת יוד רוח יאהרונדי נשכס דיסוד א אר ארנ ארני נש' ארני רוח אלף דלת נוז יוד נשכס דמלכות יו דו דו הוה יהודה דיסוד יתודה דמלכות אל שם ב"ן שבועשה:

א אלקא קרי פורענותא וי אלקא קרי פורענותא דופעי: ב אהנמל דין ארעא אהיב גומלא בישא על גינתעא: ג עד איסתי רשינעא וי עד איסתי רשינעא וי הכין דשלותא: ד ובעון ויסללון אררין מלין דקלגא כל עברי שקר: ה עקד וי ישופון ואחסנתך ימסכנן: ו ארמלהא וגינרא וקסלון ייחמי ברצחון:

רשי

(6) הופיע. הראה וגלה לנו את נקמתך: (ד) עקב. דכרי ידופים: יתאמרו. יסתכחו:

(6) כל נקמות ס'. אהס ח' היכול על הנקמות לכן אהס הלא סופיע קאמוס דקתס נקס מלכעיס: (כ) הנשכס. סרסס כומעוודי: שש נמול על סלכיס: (ג) פד מהי. וסורל ומסרס פד מחי יעלנו ויכמסו:

פירוש עברי מייטש

(א) אל נקמות ח' גאם וואס דוא מוהקס ששענדיג נקמות אין די רשעים אל נקמת גאם וואס דוא מוהקס ששענדיג נקמות אין די רשעים הופיע ואלקסמו היינט אויף ערשיינען אויף דיא וועלט כוים דייענע נקמות: (ב) הנשא שופס הארץ דורך דיא נקבות וואס רוא וועקס סאורן אין דיא רשעים, וועקסמו דערחויבין ווערין אויף דער וועלט. אונ אלע וועלין וויסען אז דוא ביום דער שופט פון דער וועלט, דריבער השב נמול על גאם בצאהל די מענטשין וואס זענען גרויס ביא וי' אונ ווארף זייא אראפ פון וייער גרויסקייט: (י) די פתי רשעים ה' גאם! ביו ווי לאנג וועלין די רשעים בענגליקין אויף קער וועלס ער פתי רשעים יעלנו ביו ווי לאנג

מסורת דוד

וועלין דיא רשעים זיך פרייען אויף דער וועלט: (ד) יביע ידברו שקד וי' ביידין פיל שטארקע בייד יתאמרו כל פזלי און אלע רשעים וואס מוהען אומד קעכס בערירקען ויך. אונ וואגין (ה) עקד ח' ידכא ונחלקה שני די מענטשין וואס זענען די פאלק פון גאם וואס זענען צדיקים וועלין זיי צו שטייטן, אונ די מענטשין וואס זענען דיא נחלה פון גאם, וואס גאם האט זיי געארבט ואויסגעקלעפן פאר זיין פאלק, די מענטשין וועלין זיי פרייענען, זייא נאגין. (ו) אלקמה גיר יתרוט זייא וועלין הרגנן דיא אלקמות אונ דיא גרים, ויתמיס יצחו זייא וועלין הרגנן יתומים:

ד עבודת כוכבים של כותי אסורה מיד, דכתיב פסילי אלהיהם משפסלו נעשה לו לאלה: וישל ישראל עד שהעבד. דכתיב וסס כסתר עד שיעשה לה דברים של סתר כלומר שיעבדו שהיה ישראל אינו מוכר ע"ג

אלא כסתר חסתי שמתירא מניח דין: כותי מבטל עבודת כוכבים שלו. דכתיב פסילי אלהיהם תשפרון בלא כסתר וכו' כן מהנה אלהות חכל חס בטלו הרי חלו מותרים (ו): ושל ישראל. כותי שיש לו בה שותפות (ו) ואין כן הלכה דעכו"ס אין מבטל עבודת כוכבים של ישראל אפי' יש לו בה שותפות וישראל אינו מבטל ע"ג של ככרי ואפי' נתן לו העכו"ס רשות: ה' פחתה בפניה. מעשה כקורנס עד שהסיר לורת פניה: גררה. סמוך והשלך בחור הסמי: אינה במלכה. דלפי שעה רחמ עליה והדר פלה לה (ח): רבי אומר במלכה. פלוגתא דר' ורבנן כשמכר' לעכו"ס חכל

מכרה לישראל נורף דכרי הכל כעלה (ט) והלכה כחכמים: ו' שהניחוה עובדיה. ואין דעתם לחזור: בשעת שלום מותרת. הוחלו ויחלו לרעה ולטובה עממה כעלו: בימוסיותא של מלכים. חננ

למטי שרי סה מריות למ"ג ומפסד סלס וסוק פוסד למ"ג סלס שכתב שרי ול"ד ג... ש"ק בתויות מפורסות דכסס מריות שסאסס סול ללור ספ"ג, וס"ן מריות: (ו) וכל דס"ל סלססס ל"ל דלי כרלסליס: כספסלו כו' למוד סלי סל"ל ספספסין כססן וסססין כו'.

ד עבודת כוכבים של כותי אסורה מיד ושל ישראל אינה אסורה עד שתעבד. כותי מבטל עבודת כוכבים שלו ושל (כ"א של ישראל) חבירו וישראל אין מבטל עבודת כוכבים של עכו"ס, המבטל עבודת כוכבים בימל משמשיה. בימל משמשיה משמשיה מותרין והיא אסורה: ה' כיצד מבטלה קמע ראש אונה ראש חוסמה ראש אצבעה פחסה אע"פ שלא חיסרה במלה. רקק בפניה השתין בפניה גררה וורק בה את הצואה ה"ו אינה במלה. מברה אן משכנה, רבי אומר בימל, וחכמים אומרים לא בימל: ו' עבודת כוכבים שהניחוה עובדיה בשעת שלום מותרת בשעת מלחמה אסורה. בימוסיותא של מלכים

למספסין כרסוס דס"י בלורק כו"ס כסלו כו' וכסס סר"ן ומססס כנון סס"ל סס כססס"ן לך כססן עד יום סלס"י סרי סס"ל סלס וססס סססן וסל סססס דס"ל כסססס דס"ל מלי כרסוס דלורק ע"כ כו' ומססס דכסס סר"כ סלו כרסוס

מכרה לישראל נורף דכרי הכל כעלה (ט) והלכה כחכמים: ו' שהניחוה עובדיה. ואין דעתם לחזור: בשעת שלום מותרת. הוחלו ויחלו לרעה ולטובה עממה כעלו: בימוסיותא של מלכים. חננ

הנאה האבין סיי קען דארף דאנקען אונ סיי קען דארף גיט דאנקען ונח"ו: ד' עבודת גלילים של עכו"ס אויב איין עובד גלילים מאכס אנגען אסורה מיד כאלר נויא ער האט אים גימאכט, אפילו ער האט נאך גיט ער אים, איז ער שוין אסור ושל ישראל אונ אויב איזר האט גימאכט אנגען אינה אסורה עד שיעבד איז דער געץ אנדערש גיט אסור סיידין קען דיקם צוא איהם עכו"ס מבטל עבודת גלילים שלו ושל חבירו א עובד גלילים קען מבטל ויין ויין געץ אונ דעם געץ פון ויין חכר וישראל אין מבטל עבודת גלילים של עכו"ס אונ איזר קען גיט מבטל ויין דעם געץ פון איין עובד גלילים חסבטל עבודת גלילים און איין עובד גלילים איז מבטל דעם געץ בייל משמשיה דיא וואס בעדיקען צום געץ נוערין שוין קאל פון ויך אריין בייל משמשיה אכער אז ער האט מבטל גינען דיא וואס בעדיקען צום געץ משמשיה סיידין דיא וואס האבען בעדיקען צום געץ וענען קאל גינווארין, אונ קען קעג הנאה האבען פון ויין דיא אסורה אונ דער געץ איז אסור פון דעם געץ סאר קען גיט הנאה האבען: ה' כיצד בפניה וויא איז קען מבטל אנגען קסע ראש אונה אז ער האט אפ ריהאקט אשמיקול פון אויער ראש חוסמה אכער דעם שפיין נאז ראש אצבעה אכער אשפיין שפיין קסס אכער ער האט אקלאפ גימאחן מיט אהאקער אויף דעם פנים, אונ דיא צורה איז קאליע געווארין אפ על פי שלא חוסמה אפילו עס פעלט נאר גיט פון דיא צורה קסלה דעם ער איזר שוין מבטל גינען, אונ קען קעג פון

איהר הנאה האבען בקמ בפניה ער האט געשפיגען אויף איהר פנים השתין בנפח אכער ער האט קסלה גינען אויף איהר פנים גררה אכער ער האט איר גישלעפמ וורק בה את הצואה אכער ער האט גינווארין אויף איהר צואה חיי ו' אינה בפלה נוערם גיט קסל דיא עבודת פוקבים פחה משכנה אויב ער האט פר קויפט דיא עבודת פוקבים אכער ער האט איהר גינעבין פאר אמשפון דיי אפי' בייל דיי נאנט ער האט איהר מבטל גינען וחכמים אומרים לא גיט אונ דיא חקסים ואנען ער האט גיט מבטל גינען: ו' עבודת גלילים שהניחוה עובדיה עבודת פוקבים וואס האבען איהר פאר לאוס, דיא וואס האבען איהר געדינט, ויא וענען אנוקע גינאנען אין איין אנדער שטאט אונ האבען דיא עבודת גלילים געלאזן ויא האבען איהר גיט מיט גינאנען גשעה שלום אויב דיא צייט איז גינען שלום סיידין איז ויא מוקר, געוויס האבען ויא איהר מבטל גינען גשעה סליחה אכער אז ויא וענען אנוקע פון דיא שטאט ווייל דארט איז גינען אסליחה, אונ האבען דיא עבודת פוקבים גיט מיט גענוקען אסורה איז דיא עבודת פוקבים אסור, ווייל ויא האבען ויך גינאליה צום אנקלויפען דריקער האבען ויא איהר גיט מיט גענוקען, אכער ויא האבען איהר גיט מבטל גינען ועתי' גימסיותא של מלכים פאר צייטען פלעגט סען ליינען פיר קאג' מינען שמייער אויף בידע ליינען וענען, אונ אז קען פלעגט וויסען אז דער סלה נועם פארען

והיה נקם וס"ה לשכנס, ופתי"ם: (י) דללתר מייספי
 פתי"ם וס"ה כפ"ג שהיה נקם מבידוס, כ"ן. וסח"ס: כסב
 וסח"ס: שפדוס לא שפסוס אלל לנורק כפסוס וסח"ס: שפין
 כפסוס מלכוס שפסין לכס נס סס מפסילס אסוס, ופתי"ם: ספין
 [ג] יאכר כ"י. וס"ה יאכר כ"י. וס"ה יאכר כ"י. וס"ה יאכר כ"י.
 דר"י אלו מותרים מפני שמעמידין אותה בשעה
 שהמלכים עוברים: ז שאלו את הוקנים אם אין
 רצונו בעבודת כוכבים לבזה אינו מבטלה, אמרו
 להן אלו דבר שאין צורך לעולם בו היו עובדין
 היה מבטלו הרי הן עובדין לחמה וללכנה
 ולכוכבים ולמזלות [ג] יאכר עולמו מפני השומים
 אמרו להן א"כ יאכר דבר שאין צורך לעולם בו
 ויניח דבר שצורך העולם בו, אמרו להן אף אנו
 מחוייקין ידי עובדיהן של אלו שאמרים תדעו
 שהן אלהות שהרי הן לא במלו: ח. לוחקין נת
 בעומה פן הכהני [ד] אע"פ שהוא נומל בידו ונתן
 לתפוח. ואינו נעשה יין נסך עד שירד [ה] לבור.
 דלל נסכ אלל כי נסכ פסח: כמ"ל דלל נסכ פסח
 לא יין סוף, ופתי"ם: (י) כסב: פסח כמדת ונעשה סס
 נסכ: מלל ספסין ללל סחמסין כד"י יין, דר"י ופתי"ם:
 [ס] לבור. כול סיו טסין לפני כס וסכ"ל נחין סס לקבל סין
 וס"ה טסין סכר כסר וס"י סחמסין נסכוס

נזית המהוקנים כדרך מהלך וכשהמלך עובר
 שם משיבים שם ע"ג והוא מסתחף לה ונמנמל מפרס
 מפני שמתיקין אותה כלומר איך מיוחדות להשיב שם ע"ג
 כל שעה אלל כשעה שהמלכים עוברים פעמים שהמלכים
 עוברים כדרך אחרת ואין
 חוששין להם ה"כך לא
 משמי ע"ג חשיני (י)
 ז אף אנו מחוייקים
 ידיהם של אלו. הסוכנים
 לחמה וללכנה אם היו
 רואין ששאר ע"ג חרבו
 מעמלן ואלו קיימות היו
 מודים לאלו: ח גת
 בעומה. כשעשה וזרכה
 עכ"ס: אע"פ שהוא
 נומל בידו. עכ"ס: מלל
 יין: ונתתם לתפוח. מקס
 אס"ס: העכ"ס העשוי כמין גל קרוי תפוח וסכר תלל דיין
 דלמי נעשה יין נסך עד שירד לבור וזו משנה ראשונה הוא
 ואין הלכה אלל כיון שהתהלך היין להמסך נעשה יין נסך (י)
 וס"ה טסין סכר כסר וס"י סחמסין נסכוס

דורך ריא ווע. פלעגט קען שפעלין געצין אויף
 ריא שטיינער און דער קלף פלעגט זיך בוקין צו
 זיין און אל סתרות ריא שטיינער נעמען מוהר פפני
 שפטידין אויף בשעה שהמלכים עוברים ווייל קען
 שפעלקט נאר די געצין ווען דער קלף פארט דורך.
 און אסאך פארט דער קלף נאר דורך איין אנדער
 נועם און ער פאר לאזט ריא געצין. איז ער זיין
 דאך קבטל. דריבער נעמען ריא שטיינער מוהר
 וועיין בהרע"ב ור"מ: ז שאלו את הנקנים ברוסי
 קען האט גיפערענט דו זקנים אין רוים אם אין רענו
 געבויט גילים אויב נאט וויל גיט דעעבודת פורקים
 לפי איז קבטל פאר וואס איז ער זיא גיט קבטל
 אפוי ללל האקען ריא זקנים גענעקערט אל לדר
 שאין צורך לעולם בו זי עוברן ווען זיין וואלפען גער
 דיינט צו אזוי אסאך וואס ריא וועלט דאך זי גיט
 זיך קבטל וואלט דאס נאט קבטל גינען זיך בו
 עוברן לחמה וללכנה ולכוכבים ולמזלות זיין דיינען אקער
 צוא ריא ווען און צוא ריא לבנה און צוא ריא
 שפערין און צוא ריא מולות יאכר עולמו מפני השומים
 ואל נאט פארליקען זיין וועלט וועגן ריא נארין
 אפוי ללל האקען ריא קענטשין פון רוים גאנאם
 צוא ריא זקנים אם אין אויב אזוי יאכר דער שאין צורך
 ללל פון זאל נאט קבטל זיין ריא עבודת פורקים
 וואס ריא וועלט דאך זיין גיט דער שפער
 היינט בו און ריא עבודת פורקים וואס ריא וועלט
 דאך זיין ואל נאט לאזין אפוי ללל האקען ריא
 זקנים גאנאם צו זי אף אט מחוייקין זי עוברת של אל
 וועלן דאך גישטארקט ווערן ריא קענטשין וואס
 דיינען צוא ריא עבודת פורקים וואס ריא וועלט
 דאך זיין, ווארום זיין וועלן גיט זאגן ווייל

ריא וועלט דאך זיין דריבער נעמען זיין געבליבן
 שאמרים תרש שון אלהות נאר זיין וועלן זאגן
 איצט נייקען מיר אז זיין נעמען נעמער שון לא
 כפלי ווארום זיין נעמען גיט קבטל געווארן, ווייל
 נאט קען גיט פארליקען ריא עבודת פורקים
 אינגענע, דריבער האט קען זיין געלאזן, דורך
 דעם לאזט נאט אלע עבודת פורקים און ער
 וויינט אז איהם הארט נאר גיט וואס קען דיינט
 עבודת גלולים: ח לוקחין נח בשפה פון שיכר גללים
 ווען קען וויל ספעטין די וויינשרויקען לייקט קען
 זיין אריין אין אקרום און קען ספעט אריין זיין
 ריא וויין ואל ארום גיין פון זיין ריז רופט
 קען קעלפער, בלייבט אין ריא גרוב צוא מיטש
 וויינשרויקן מיט וויין, דר נאך שפעט קען ארום
 ריא וויינשרויקען פון דעם קעלפער און קען מאקט
 פון זיין אגאנצען בארג, און ריא וויין ציהת קען
 אריין אין אגאנצער גרוב, נאנט ריא באשנה קען
 קען קופען אקרום גיפערענע וויינשרויקען פון
 אגעצין דיינער וואס ער האט זיין גיפערענען אף
 ע"פ ש"ה גל בידו נחמה לנפשה אפילו דער געצין
 דיינער נעקט ארום ריא וויינשרויקען מיט ריא
 הענט פון גרוב און ליינט זיין צוא דעם בארג
 גאנע וויינשרויקען, וואס זיין נעמען נאט מיט
 וויין און ער רייסט און ריא וויין פון דעקסטענען
 קען קען און די וויין וואס אויף ריא וויינשרויקין
 און ריא וויין וואס אין גרוב ווערן גיט גסך
 פון וויין אנרייכען, ווארום זיין געשע וזן נסך ער
 שיכר ללל וויין ווערט גיט זון גסך ביז קען ציהת
 אריין ריא וויין פון ריא גרוב אין ריא אגאנצער
 גרוב, אפער פריער היינט דאס נאר גיט וויין

מה שבבור אסור. אם יגע בו עכו"ם אחרי כן (יא):
 מ דורכין עם הכוהני בנת. ולא חמירי משכרת
 בחיסורי הנאה הוא דלמי' כשהיה סבר האי תנא דשרי כל
 סלא ירד לבור ומשום גורם עומאה לילכא שמשהו שדרך
 בהם העכו"ם משם נטמאו
 (יב) ונמלא שזין הישראל
 גורם עומאה (יג): אבל
 לא בוצרין עמו. לפי שנתם
 בנת עומאה והעכו"ם ממנה
 הענבים כמנזנו (יד) והישראל
 הכוזב עמו גורם עומאה
 וסבר האי תנא אסור לגרום
 עומאה לחולין שכלאי וספי'
 הלא שכל כותי ואין הלכה
 כמשהו זו דקיימא לן כיון שמחילין היין להמשיך נעשה
 וין נסך הלכך אין דורכין עם עכו"ם בנת וקיימא לן מותר
 לגרום עומאה לחולין שכלאי כשהחולין הם על כותי הלכך
 בולין עם הכותי ואפי' שגורם עומאה לחולין אין בכך
 כלום ומיכר ישראלי הכוזב כרמו לחמלה לא יקח עכו"ם
 עמו אפי' הכיני ענבים בנת משום כך דאמירין לנזירא
 כו' (טו): ישראל העושה פירותיו בשומא. מוכר
 עבירה הוא לפי שהוא ממנה התרומות והמעשרות
 שבהם הלכך אסור לסייעו כדי שלא יהיה רגיל בכך:
 אבל מוליכין עמו. חביות ריקנות לנת: (ובבבאין עמו.
 חביות מלאות מן הגת דמאי דהוא הוה מחמר שנקמחו מותר
 ליתן היין בחביות עמלוח: י' אם יש לו עליו מלוח
 אסור. אם יש לו על היין מלוח הזה היין משועבד לו בהובנו
 עכו"ם: לבור. מלא יין: ועלה. מת אפי' דנגעיה בשעה
 שגמל אינו אסור בהנאה הואיל ולא נתכוין ליגע חבל עלה חי בעלייתו חוסרו מכוס דמודה לע"ז על שנינו (ח):

(י) וספיקא מותר אפי' יגע בו כתי' דמיא דריש' דכתיב' למסות
 מיירי בגניסא אף מותר דקיסוף מיירי בגניסא. חוס': [ז] מותר.
 אף כשהיה דומיא דריש' דלוקחין משמע דמותר אף כשהיה
 חוס': (יב) ואין לשדר כהמלה דריש' ונעשה שנתמחו הכל
 בנת עומאה דא"כ כספאל וספאל לא דורכין עמו כיון שכבר
 נעבשו בנת. חוס': (יג) ומשום
 שחייב ידו עובדי כערים לילכא
 שחייב לן גלגוס על כך.
 (יד) הימם חסידים לית
 משום עומאה הכא לומר אי
 עכ"פ מיה' לנזיר וחסידים למה
 וספיקא דכתיב ד' יד' וספיקא
 לפי שחייב בנת עומאה הוא
 כשהיה לפי שפי' תפקיד סיוולאן
 כשהיה דריש' בנת והכשרו
 ונטמאו בנת ספיקא וקודם
 דריש' אלא כמנזנו לא נטמאו כיון
 סלא סוכטו ודאי דכא דכחור
 לנת והכשרו (כס' דשנת) מימי היום דכחור ודאי סלא לא
 כשהיה. אפי' הכי' דריש' משמע כמנזנו סוף סוף הכי'
 דכ' דהמסא דכחור כדליון וסין שני ספי' עוליס כלחד:
 (טו) משום תנע כותי וספי' לן נסך חמירי כמנזנו: [ז] לא
 דורכין. כדריש' כעבדים בנת עומאה דורכין סוף עיקר
 שומאן כמנזנין שפיקא מן עמאליס ע"ה הגת. רש"י ואשמיטין
 דלמי' כסוף דריש' שייכר נספוא אסור לסייע ידו עובדי כערים
 ומשום דדריש' מד מתעב סוף. חוס'. וספיקא כליש' כגלל
 מלכא דכריכס סוף. ועסוי' [ח] לא כו'. סלא משום דריש'
 זו כעבדים. רש"י: [טו] שפיקא לא ישראלי סוף ספיקא. לנזירא
 סימא. רש"י: [טז] אסור. שפיקא נגע בו י"ה כס' כל י"ה שפיקא
 בו כותי. כפי' אז אסור שפיקא נסך סוף שפיקא כסופי' לע"ז
 סלא לנזיר שפיקא על ישראלי נגע בו. כסופי' דיו כספס' י"ס
 שפיקא אסור בהנאה: [יז] מותר. דהמסא כמנזנו דלמי' לא כעבדים
 ועסוי' לא חיישין שפיקא נגע דמכא. רש"י: [יח] וספיקא
 נסכים כעליהו ואסור כעליהו. רש"י:

(טז) זה הוא כמנזנו ונגע ביה לנזירא הלכך הוא: נפל. עכו"ם: לבור. מלא יין: ועלה. מת אפי' דנגעיה בשעה שגמל אינו אסור בהנאה הואיל ולא נתכוין ליגע חבל עלה חי בעלייתו חוסרו מכוס דמודה לע"ז על שנינו (ח):

פסקער וויין פון קעלשער נחמס שווא עולה בשמחת
 אפגעקער וואס איז קטא האט פאר קנעטין אפייג
 לא לשון ולא עורכין עמו קאר קען איהם גיט העלפין
 קנעטין אונ קען קאר איהם גיט העלפין וועל-
 גערין. טייל קען העלפס איהם צו קארה אפבירה.
 ער זאל קטמא יין די חלה וואס ער דארף געבין
 צום פלן אגל מוליכין עמו פאר פלש אפער קען קעג
 איהם העלפין קראגין די קרויט צו דעם קרעקער
 וואס פאר קרפט זיי: י' עבד גלגליס שפיקא עסר צד
 הכור של יין אויב איז האט גיטראפין אפגעצין
 דינער שפייט ביי זיין גרוב וויין איז יש לו עליו מלוח
 אסור אויב דער קעצין דינער קאנט געלט פון דעם
 בעל הבית פון די גרוב וויין. אונ אויב דער יוד
 האט גיאגט צו דעם קעצין דינער פון איין גרוב
 וויין נאקסמא אפ קעקען דין חוב. איז דא וויין
 אסור. שמאקער האט דער קעצין דינער אן געקריגט
 דא וויין צו יעדן אויב זיא איז גוט צו יין עליוס
 אויב דעם קעצין דינערס חוב איז גיט אויף דא
 וויין. אפילו דער יוד איז אירם מאק שולדיג
 געלט. נאר ער האט איהם גיט גיאגט ער זאל
 קעקען דעם חוב פון דא וויין ספי' קעג קעג
 קריגקען דא וויין. ווארם דער עובד גלגליס
 האט מורא אן צו רייען די וויין ער זאל גיט איהם
 זעהן ווי אנגב נפל גלגליס אויב וויין עובד גלגליס

ז' לבור אז דא וויין איז שוין אריין געקוקען פון
 דא גרוב אין דא אגדערע גרוב. אונ אין דא
 אגדערע גרוב האט אפגעצין דינער אן געקריגט די
 וויין פון שבבור אגד און די וויין אסור השאר מותר אונ
 דא וויין וואס אין דא ערשטע גרוב קעג קען
 קריגקען אפער דער דין גלייבט גיט אזויא נאר
 אפילו דער ער"ג האט אגדערקט די וויין נוס אין
 די ערשטע גרוב ווערם דאס אויף אסור: מ דורכין
 עם העבדים בנת איז אסור קעג העלפין דעם ער"ג קרעטין
 וויינגרובין אין קעלשער אגל לא בוצרין עמו אפער ער
 קאר אים גיט העלפין שניידן די וויינגרובין וועין
 בהרע"ב דער דין גלייבט אויך גיט אזויא נאר אז
 אע"ג ריקט אן די נאקע קרויבין זענן זיי שוין אסור
 אונ אז די וויין הייבט נאר אן ארויס צו גיין פון די
 קרויבין ווערין זיי אסור אויב אעבד גלגליס ריקט
 זיא אן ישראלי שווא עולה בשמחת איז וואס ער
 איז קטא אונ ער שניידט זיינע וויינגרובין אדער
 ער קרעט זיא לא דורכין ולא בוצרין עמו קאר קען
 אים גיט העלפין קרעטין אונ גיט שניידן די וויינ-
 קרויבין. טייל קען העלפס איהם צו קאן אפבירה
 ווארם ער איז קטמא דא הרומות אונ מעשרות
 וואס ער נעמט דארפין געבין פון די קרויבין אגל
 מוליכין עמו חביות לנת אפער קען קעג אים העלפין
 גריינען ליידיגע פסקער צום קעלשער וסבאין עמי
 מן בית אונ קען קעג איהם העלפין קראגין פילע

(יח) וחסום הקס. פכ"ו כי לכן נכלס לנ"ח לסמךד פלסטיט
 כ"ס פסחמ וחוסה ונדלס כ"ס לו ספס"ס סהקנכלי וסלכר
 כסר ש"סרלל וסכ"ס דר"ס כ"ס וספח סחוס לכס"ר פ"ס סל פי
 ססול י"ט של סכ"ס פסח כיון לספחמ וחוסה כ"ד ססעס"ס
 יכ"ס סן יכסכו יסרלל סכ"ס וס"פ (וי"ד ל"סרלל ססכ"ר)
 יסס"ד לכסר י"ט כ"י יס"ס
 דסחי וסלס כוסכ ס' כ"י י"ס
 של יס"ס וסלכר נספחמ וחוסה
 ס"ר אלכ כלל ספחמ וחוסה ס"ן
 סס"ר כיון סכס"ס וס"ס
 דסכל יכסכ"ס (י"ד) ס"ס
 [כ] ס"ס כ"י. נחוס ס"ס
 פ"ס כללס סכ"ס לו יכס"ס
 יכס"ס וס"ס דסחי ס"ן כ"ל
 כל ספ"ס כלל ספ"ס כ"י
 [ג] ס"ס. ס"ס סס"ס
 יסרלל וסכ"ס דכ"ס כ"י.
 י"ד לספחמ"ס לס"ס יסרלל סד
 ס"י ס"י (י"ס) דסחי"ס לנלסן.

ומדרו בקנה. או שהיה עכו"ם מודר יינו של ישראל
 בקנה: והתיו. או שהיו עכו"ם אח הטרטה מיינו של
 ישראל ע"י הקנה ולא נגע בדיוו כיון: המרותחת. שהי'
 החכות מעלה רחמיות וספח עכו"ם כדור על הדחיות אח
 דרך נסוך כנך: ר"ש
 מתיר. ואין הלכה כר"ש:
 וזה ה' מעשה והכשירו.
 אף כסחיה: י"א המסחר
 יינו של עכו"ם. ישראל
 סדר ענינים של עכו"ם
 ככרות כדו למוכרו לישראל
 ואין טחן מעות למכור עד
 שיתכנו ל"אח"ו ונתנו
 כרשות של עכו"ם בעיר
 שיש בה עכו"ם וישראל
 מותר דמרתת עכו"ם דלמא

חו ליה הכי ישראל דעביר כה"ר וספסידלס וס"י און מסתח וסחוס שרי והוא שאין לו מלה על אותו יין כנח
 סכנת לו התקנחתי ממך כדאמר' לקחן (יח): ר"ש בן אלעזר אומר כל רשות עכו"ם א' היא. סגונתא
 דר"ש בן אלעזר ות"ק דת"ק סבר כשהניח ישראל יין כרשותו של עכו"ם בעל ה"ה הוא דבעיין שיהא הבית פתוח
 לר"ה בעיר שישראל ועכו"ם דרים בה אלכ כרשות עכו"ם אחר שאיט כע"כ אפי' כעיר שאין ישראל דרים בה
 שרי ור"ש בן אלעזר אומר כל רשות עכו"ם א' היא וכי היכי דכרשות העכו"ם בעל ה"ה אין אסור אלכ בעיר שישראל
 ועכו"ם דרים בה והכתי פתוח כל רשות עכו"ם א' אחר לר"ה כ"י כרשות עכו"ם אחר לר"ה כ"י כרשות עכו"ם אחר
 לכה"ר (יט) והלכה כר"ש בן אלעזר וכונן מסתחמ וחוסה כ"ד ישראל בין כרשות בעל ה"ה בין כרשות עכו"ם אחר

איו ארין גיפאלין אין אגרב וויין אונ קען האם
 איהם ארין גינאקען סויים. קען קען הנאזה האבין
 פון די וויין יודין קנה אדער איין עובר גלולים
 האם גימאקסין דיא גרב וויין מיט אששקעין צו
 וויסין ווי סוף יא איו חמי את הצדקה קנה אדער
 אששקען איין גינאקען איין גרב וויין האם דער
 עובר גלולים גינאקען אששקעין אונ האם מיט
 איהם ארין גינאקסין דעם ששקען פון דיא וויין אי
 שיהא ספסח על פי תהבית סחיתת אדער אפסא וויין
 איין גינאקען פול מיט ששקען. האם דער עובר
 גלולים אראפ גיששקען די ששקען מיט די הענט
 בכל אלו ה"ה ספסח ואסור די אלע ואבין האבין
 שוין גינאקסין. האבין דיא חקסים גינאקס קען
 נאל דיא וויין פאר קויפין צו איין עובר גלולים.
 נאר דער יוד פאר גיט סרינקען די וויין דבי ששקען
 ספיר אונ רבי ששקען ואנא דער יוד קען סרינקען
 די וויין נפל את תהבית וזקקה בחסות לגור אויב אעובר
 גלולים האם גינאקען אפסא וויין אונ האם איהר
 ארין גינאקסין אין גרב מיט פסס ויה היה פסס
 תכשירו דיא האם שוין גינאקסין. האבין דיא
 חקסים גינאקס קען קען סרינקען דעם וויין:
 יא הספסח יט של ענינים אויב איהר קרעם די וויין
 סרינקין פון איין עובר גלולים אונ מאכט פון ווי
 פשרה וויין ער נאל וי"א פאר קויפין צו יודין.
 אונ ער גיט גיט דאס געלד צום עובר גלולים כיו
 ער נעמ האבין פאר קויפס ונחטו כרשותו אונ דער
 ווייל ששקעלס דער יוד דיא וויין בי"א דעם עובר
 גלולים אין ששקען כבית הסתת לרשות תבנים אין אוי
 אששקען וואס דיא מיר פון ששקען אין אפין אין
 נאם בעיר ששקען כ"י ענינים ישראליס אונ אין ששקען

גענען דיא וידין מיט געצין דינקעס סרינקען קען
 סרינקען די וויין. ווייל דער עובר גלולים האם
 מורא אן צו רינקען דיא וויין סאקסער נעמ איין
 דער נעמן וועלן וידין מיט קויפין ביי אים די וויין
 דער ששקען ענינים אדער אן אין ששקען גענען נאר
 דיא געצין דינקעס. אונ יודין נאר גיט אסור מאר
 קען גיט סרינקען דיא וויין ער ששקען סרינקען
 איהר נאל הישקען די וויין אעובר גלולים נאל וי"א
 גיט אגרינקען וי"א חשש צד"ק להיות יושב ומשכר אונ
 קען בארף גיט דער הישקער נאל ויין אגנאקין סאג
 אונ נאכט בי"א די וויין. ער נאל נאר גיט אונקע
 גיין פון די וויין אף על פי שיהא יוצא ונגנס סוחר נאר
 אפילו ער גיט אריין אונ ארזים. קען קען אויך
 סרינקען דיא וויין. ווייל דער עובר גלולים האם
 מורא אן צו רינקען די וויין סאקסער נעמ דער יוד
 אריין קוקען. דאס איז נאר אדער יוד האם גער
 ששקעלס די וויין ביי דעם עובר גלולים וואס די
 וויין איז ווינקען. אדער אז דער יוד האם גיששקעלס
 די וויין בי"א איין עובר גלולים וואס די וויין איז
 גיט ווינקען. אפילו אין די ששקען איז גיטא איין יוד
 אונ קען האם גיט געהיט די וויין. קען קען אויך
 סרינקען די וויין. רבי ששקען בן אלעזר ואנא כל
 רשות ענינים אחת היא דער רשות פון אלע עוברי
 כוכבים איז איינס. אפילו קען האם גיששקעלס די
 וויין בי"א אפרינקען עובר גלולים. איז אויך
 אנדערש גיט מוקר סידין אין די ששקען איז דא
 יודין אויך אונ די מיר איז אפין אין נאם. אדער
 קען האם גיששקעלס אשוקר: י"ב הספסח יט של
 עובר גלולים אויב איהר סרינקען דיא וויין סרינקען פון

מוותר לדגרי הכל : והלא כותב לו התמבולתי מוֹפֵךְ
מַעֲוֹת מוֹתֵר. אם הביט פתחו להר"ר וישראלים הרים
בְּנֵהוּתָהּ הַעִיר כְּדֹמֶרְיוֹן לַעֲלֹ : אַבְרָם אֵין יִרְצֶה וְכו' :
דִּסְתָּא אֵין הֵיִן מִשְׁכּוֹן חַל
הַעֲוִים הַזֹּהִל וְיֵשׁ לוֹ מִלֵּט
דֵּסְכָר אֵין חוֹל לֹא תִּבְנֶה
וְאִסְרוּ חֲכָמִים :

אמינא דידי הוא (כ) ואע'

יוד וויל נעמען די טיין קאט אים נים דער עובר
גלולים, סיידן דער יוד וואל אים באצאלן פאר
דיא ווייל ער וויל פאשע בבית שן ואסר חכמים דאס
האט גיטראפן אין בית שן האבן דיא חכמים
גיאנקט דיא טיין איז אכור, ווארום דער עובר
גלולים האט נים מורא אן צו רידען די טיין, ווייל
די טיין איז גאך ווייניג, טראכט ער וויל נעמל איה
נים פאר קויפען די טיין צוא יודין, נעמלן עובר
גלולים קויפן די טיין ביא מיר (עין תימן):

צוין עובר גלולים אונ מאכט פון זיי ב'שלה עיין
ער זאל זייא פאר קיימין צו יורדין ויהאט גרשטו אונ
דער ווייל לשעלט דער יוד דא וויין בייא דעם
עובר גלולים אין שטוב ויהא ניהא ב'תקנא
מטה אונ דער עובר גלולים האט געשיקען צוא
דעם יורדין איה האב שוין אפ גינוקען פון דיר די
געלט פון די וויין, אויב די מיר פון די שטוב איז
אפין אין נאם אונ יורדין זענען דא אין די שטאט
מיר קען קען שרייבען די וויין אכל אס ירחא ישראל
לחוצא וואו מניח ער שוין אט מעהיו אבער אז דער

גמרא ע"ז דף נה ע"א

סלכה ס' כלה כלי החילון הנלקח ממלכות דודיאט במ

שאל אגורפס שר צבא את ר"ג כתיב בתורהם
כי ה' אלהיך אש אכלה הוא אל קנא כיום
מתקנא אלא חכם בחכם וגבור בגבור ועשיר
גשא אשה על אשתו חשובה ממנה אין מתקנא
בכי ולכך ידעי דע"ג לית בה ממש והא קא חוינן

רמקז

אגריפס שר לבא. כותי היה עמונה על ראשי גייסות
ובימי אגריפס המלך: אין כהקנא בה.
אשתו הראשונה אינה מקפדת לשנוא את בעלה: זונין.
ישראל

בעשיר. א"ל אמשול לך משל למה"ד לאדם
בה פחותה ממנה מתקנא בה. א"ל זונין לר"ע

אויס אז די עבודה זרה איז גלייך צו הקב"ה און
לית האם רבן בגליצא גיזאנט צו אנרייכט אמשול לך
משל איך וועל דיר זאגן אמשול לכת הדבר ודסה צו
וואס ריא זאך איז גלייך לאדם ששאל אשה על אשת
איינער האט געהאט אטויב און ער האט גענומען
נאך אטויב צווא ריא ווייב השבחה סתנה אויב ריא
אנדערע ווייב איז פון געשענער יחוס וויא ריא
ערשטע ווייב איז סתנה בה איז ריא ערשטע ווייב
גים ביין אויף איהר מאן ווארום געזער עקנטש
ווייל קומען צו אנדערשער יחוס און עס איז נאך
אברור צו די ערשטע ווייב, וויא קיט די אנדערע
ווייב די יחסונגע האבן איין מאן שותפה סתנה און
אויב די אנדערע ווייב איז פון אקלענערן יחוס
וויא די ערשטע ווייב סתנה בה איז די ערשטע
ווייב ביין אויף איהר מאן, ווייל עס איז גים שיינ
פאר איהר ויא קיט די אנדערע אשה זאלן ביידע
האבן איין מאן, דאס ועלכניג איז ביים הקב"ה.
ווען דא עקנטשין וואלשין גענומען אנאם וואס
ער איז גרעסער וויא הקב"ה וואלט הקב"ה גאר
גים ביין וווען, אז וויא האבן אבער גענומען
פאר אנאם אזוי אונז וואס איז גאר נישט, דרייער
פאר הקב"ה ביין אונז וויא אפילו איז שוין צו געב
ווען האט גיזאנט צורבי עקרא לוי ולפי דמיה

שאל אנריקס שי דבא את רבן נבליאל דער נענעראל
אנריקס האט גיפרעגט בייא רבן נבליאל
ואנריקס איז גינען אנטוויבן: בחיב ברוחכם כי ח' אלהיו
יש אלהי ווא אל קנא עם שטייט אין איינער תורה
גאט איז אפגעזענדיקער פייער ער איז אקאט
וואס איז מקנא כלום חתקנא אלא חכם דחכם נבזר כבוד
עשיר בשיר מיר ווייסען מקנא ועען נאר צווייא
גלייכע, איין חכם איז מקנא דעם אנדערין חכם,
אז אהבם ועקם מען גיט פבור צו איין אנדער
חכם האט ער צער ווארום ער טראכט איך בין
אויף אהבם וויא ער פאר וואס גיט מען מיר גיט
דעם פבור, אונ אז איין נבזר ועקם מען גיט
פבור צו איין אנדער נבזר האט ער צער ווארום
ער טראכט איך בין אויף אזוי אנבזר וויא ער פאר
וואס גיט מען מיר גיט דעם פבור, אונ אז איין
עשיר ועקם מען גיט פבור צו איין אנדער עשיר
האט ער צער ווארום ער טראכט איך בין אויף
אזוי רייך וויא ער פאר וואס גיט מען מיר גיט
דעם פבור, אפער אז אהבם ועקם מען גיט פבור
דעם נבזר אדער דעם רייכען איז ער איינע נאר
גיט מקנא, ווייל ער האט גיט זיין חברים בעלה,
אונ אז עקבה איז מקנא אויף דעם פבור וואס
קענענשין גיבען צו דיא עבודה זרה, ועקם ראך

ישראל היה: כי מתבאר. פסחים ההולכים לע"ג שנתפרק
ליצירתן מחמת ה' וזוין וחזרין בלכרין מזמרים: רעים
בשליחותם. שמיסרין את העוף: שהחליקן בדברים.
מניחן לעשות:

נבירי דאזלי כי מתבאר ואתו כי מצמדי מ"מ א"ל
אמשול לך משל למה הרבר דומה לאדם נאמן
שהיה בעיר וכל בני עירו היו מפקידין אצלו
שלא בערים ובא אדם אחד והפקיד לו בערים
פ"א שבת והפקיד אצלו שלא בערים אמרה לו
אשתו בא ונכפרנו אמר לה ובי מפני ששומה
כך יסורין בשעה משגריין אותן על האדם
תצאו אליו כיום פלוני ובשעה פלונית ועל ידי
הלך זה לבית ע"ג אמרו יסורין דין הוא שלא
שלא כהוגן אנו נמיר את שבועתנו והיינו דאמר רבי יוחנן מ"ד וחללים רעים ונאמנים רעים
בשליחותם ונאמנים בשבועתם. א"ל רבה ב"ר יצחק לרב יהודה איכא בית ע"ג באתרין דכי
מצמרין עלמא למיטרא לתו בחלמא ואמר לתו שחמולי נבמרא ואיתי מיטרא שחמולא נבמרא
ואתי מיטרא, א"ל השתא אי הוי שכיבנא לא אמרי לכו הא מלתא דאמר רב מ"ד אשר חלק ה' אלהיך
אותם לכל העמים מלמד שהחליקן בדברים כדי
למורדן

ואלין אנועק גיין הלך זה לבית עמוד זה גיט וויסע
דיג איז דער מענקשע געגאנגען צו די עבודה זרה
אמר יסורים האבין דא יסורים גיטאנא דין הוא שלא
נצא דער דין וואלט געדארפט גיין מיר זאלין איצט
גיט אנועק גיין פון דעם מענקשע. קען זאל גיט
זאגן די עבודה זרה האט איהם געהיילט ויזורים
ויסורים נאכדער האבן די יסורים גיטאנא וכי מפני
ששופה זה עשה שלא כהוגן ונייל דר נאר מוט גיט ווי
קען דארף ער איז געקומען דינען די עבודה זרה
אנו נמיר שבועתו זאלין מיר פארשארשין אונזער
שבועה, דריבער ווערט ער געהיילט אפילו ווען
ער איז געבין דא עבודה זרה הייט דאמר רבי יוחנן
דאס איז וואס רבי יוחנן האט גיטאנא בא דכתיב
וואס מיינט דער פסוק וחללים רעים ונאמנים קראנא
הייטין וואס זענען שלעכטע און פגענליכע רעים
בשליחותן ויזא זענען שלעכטע אין וייער שליחות.
צו דעם מענקשע וואס דא קראנקהייט ווערט גע-
שיקט זענען וי צו איהם שלעכט ונאמנים בשבועתן
און ויזא זענען פגענליכע צו היטען וייער שבועה.
ויזא זאלין קומען צו דער צייט און זאלין אנועק
גיין צו דער צייט אפר ליה רבה דרבי יצחק לרב יהודה
רבה דרבי יצחק האט גיטאנא צו רב יהודה איכא
בית עבודה זרה באתרין אין אונזער שקאט איז דא
אקליסקער דכי מצמרין עלמא ליהרא ווען די נעלם
דארף רעגן מחתיו לת בחלמא ווערט די עבודה זרה
גינען אין חלום צוא איינעם פון איהרע דינערס
ואמר לת אנו די עבודה זרה זאגט צו ויזא ששוי ל
נבמרא ואיתי ספרא איהר זאלט שעכטין אפענקשין
פאר אקרבן צוא מיר וועל איך בריינגען דעגן
שחמולא לת נבמרא ואיתי ספרא האט קען גישאקטין
אמענקשע און קען האט איהם מקריב גיווען
אקרבן צו דא עבודה זרה אנו עס איז געקומען
רעגן אפר ליה האט רב יהודה גיטאנא צוא רבה
השקא איז בת שכיבנא איצט אז איך וואלט גישאקטין
לא אפר לת הא מלתא וואלט איך אייך גיט גיטאנא
דיא וואך דאמר רב וואס רב האט גיטאנא מאי דכתיב

זה לית בה פשע מיין הארץ און דין הארץ וויסען
אז די עבודה זרה איז נאר גישט דאס קא מיין מיר
זען דאך אבער נבירי דאלי כי ספרי מענקשין
גינען צו די עבודה זרה מיט צו קראכענע פיס און
מיט צו קראכענע הענט ואחי כי ספרי און ויזא
קומען צוריק מיט גאנצע פיס און מיט גאנצע
הענט מאי ספרא פאר וואס איז אזוי אפר ליה האט
רבי עקיבא גיטאנא צו וזין אפילו דא פסל איך וועל
ריר זאגן אקישל ליה הרבר דומה צו וואס דיא וואך
איז גלייך דאס נאמן שיהיה דער אין אשקאט איז
אקאהל גיווען אפענקשע וואס אלע מענקשין פון
שקאט האבן איהם געגלויבט וכל בני עירו הוי
מפקידין אצלו שלא בערים און אלע מענקשין פון שקאט
פלעגן כ"י איהם געהאלטן וייערע פארקעניגט
אן עדות ויזא אדם אחד והפקיד לו בערים און איין
מענקשע איז גיווען וואס ער פלעגט אייביג געבן
געהאלטן צו דעם מענקשע פאר עדות פס אפר
שבת והפקיד אצלו שלא בערים אקאהל האט דער
מענקשע פארקעניגט און ער האט אויך גינעבן גע-
האלטן צו דעם נאמן אן עדות אברה לו אשתו בא
ונכפרט דאס ווייב פון דעם נאמן האט גיטאנא צו
איהר מאן מיר וועלן פארלייקענען דעם מענקשע
דאס געלט וואס ער האט בייא אונז געהאלטן
אפר לת האט דער מאן צו איהר גיטאנא וכי מפני
ששופה זה עשה שלא כהוגן אנו נאמר דא אפוקט ונייל
דער נארעשער מענקשע האט גיטאנא גיט ויזא קען
דארף דריבער וועלן מיר פארלירען אונזער ער-
ליבקהייט אפר בה יסורים אזוי איז בייא דא יסורים
בשעה שסגריין אויך על האדם ווען קען שיקט דא
יסורים אויך אפענקשע משגריין אותן שלא תלכו אלא
כיום פלוני בשבועתם קען די יסורים ויזא זאלין גיט
גיין צו דעם מענקשע נאר אין דעם קאן ולא תצאו
אלא כיום פלוני און ויזא זאלין גיט אנועק גיין פון
דעם מענקשע נאר אין דעם קאן וכשעה פלונית און
אין די שעה געלד פלוני און דורך וועלדין דאקטאר
געלד עס פלוני און דורך וועלדין געזינען דין ששוי
זענן געזא ויזא עס איז געקומען די צייט די יסורים

למורדן כן העולם, והיינו דאמר ר"ל אם ללצים הוא יליץ ולענוים תן חן בא לשמא פותחין לו בא לטורח כסיעין אותו :

הורדא און מצות, לאומ איהם הקב"ה ער זאל זיך כהעקשין מיט זיי, און אויב ער כהעקש זיך מיט פרוקע מענטשן, נועם איהם הקב"ה געבן חן די פרוקע מענטשן זאלן איהם כהעקשן צו זיך און זאלן איהם לערנען ער זאל פרוקער נוערן בא לפסא פותחין לו דער מענטש וואס קומט זיך קסטא זיין, ער וויל זינדענען עפענס מען איהם, לאומ מען איהם זינדענען בא לפסא פסיעין אותו און דער מענטש וואס וויל זיך רייניגען פון זיינע זינד, ער וויל טארהן השוברה העלפס מען איהם ער זאל קענען טארהן השוברה :

וואס מיינט דער פסוק אשר חלץ ה' אתך אותם לכל העמים וואס נאם האם זייא אפגעטיילט צו אלע פעלקער פאר שטחלקן בדרים כדי לשלוח בן העולם דער פסוק לערנים אונז אז הקב"ה האט גלאט געמאכט צוא אלע פעלקער דיא דרונג צוא דיא עבודה זרה זאלן פרייען אז דיא עבודה זרה איז אמת מען זאל זייא אנוועק שמוסין פון עולם הקא והיינו דאמר ריש לקיש דאם איז וואס ריש לקיש האט גינאנס פאר דמיב וואס מיינט דער פסוק אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן אויב דער מענטש כהעקש זיך מיט דיא מענטשן וואס לאכין פון

וורר, ואתחנן דף רסה ע"א ת"ת דאצילות יור הא ואו הא

אמר ר"ס בשעתא דכ"ג אקדים כעלנות ליליא וקס ואשתל כאורייתא עד דהיר צפרא כפפרא אמת תפילין כריסא ותפילין כריסא קדישא כדרוטיא ואתעטף בעטופא דמלוה ואחי לנפקא מתרעא דביהא אצרט כמזוזה רשימא דשמיא קדישא כתרעא דביהא אצרט מלכין קדישין מזדונין עמיא ונפקין עמיא מתרעא דביהא ואוסי ליה לבי כנישתא ומכריז קמיה הכו יקרא לדיוקנא דמלכא קדישא הכו יקרא לכריה דמלכא לפרלופא יקרא דמלכא רוחא קדישא שריא עליה הכריז ואמר (ישעיה חס) ישראל אשר כך חתפאר כדון הכו רוחא קדישא סלקא לעילא ואסחיד עליה קמי מלכא קדישא כדון סקיד מלכא טלאה למכתב קמיה כל חיון בני היכלה כל חיון דאשתמודען קמיה הכ"ד (מלכא ג) ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי יי' ולחושבי שמו מאי ולחושבי שמו כ"ד (שמות לה) (ס"א כחכח האשור) והושבי מחשבות חיון דעכדון לשמיה אומותא ככלא, אימנותא דתפילין כנתיבון כנתיבון וכתביהון, אומותא דליליא כחושבון כחוטא דתכלתא, אומותא דמלוה זאלן חיון חושבי שמו, וכתיב (סס) וחושבי מחשבות ולא עוד אלא דקב"ה משתבח ביה ומכריז עליה בכלהו עולמן חמו מה כריה עבדות בעולמי, ומאן דייטול קמיה לבי כנישתא כד נפך מתרעיה ולא תפילין כריסא וליציא כלבויה ואומר (תהלים ה) אשתחוה אל כיכל קדשך בירחחך, קב"ה אמר אל כוח מוראוי הכ סקיד כפדווא דסקרא, אל יסו זכאח חולקיה דמשה דהכא אמר חלרטי (ל"א חלרטי) דל"ר שמעון משה כדרגא עלאה יחיר אחתא על שאר ככיא מהמימי :

הלכה פסוקה

יוסף להק

מוסר

הר"ם הלכות תפלה פרק יר, (א) כיצד הוא נשיאה כפס בנבולין בעת שיוע ש"ץ לעבודה כשיאמר רצה כל הכהנים הצומדים בבית הכנסת נעקצין סמקובן ותולכין ועולין לרובין ועושרין שם פניהם להיכל ואחריהם כלמי העץ ואצבעותיהם וכחורין צבור ההרואה

מספר חסידים סימן קכג, כל המכנס על הכאור אינו פדוס על כהמנים וטע מי סקידן לרעם פליי כנון על בניו וטע כוטיא ואחי וקרויני ואין להם יכול כלכלס ופינו טון להם הכי כל פס שיש לו יבול לירי מי שפלי לו כמות וזקא פ"ו ליר בניו ונתינו וקרויני פלין כצופות לתוך כפיהם עד שישלים שלוח

(א) ביצד הוא נשיאה כפס בנבולין וויא אזוי דרננת מען היינט אויפער דעם בית המקדש גמט טינגע שלח צבור לטובה דער חן וואס זאגט דיא הויקע שמונה עשרה ווען ער האלט בייא רצה כשיאמר רצה ווען ער זאגט דעם ווארט רצה כל בנאנים היסורים גמט הנגמט נקצין סמקובן אלע פנהנים וואס זענען אין שוהר גייען אנוועק פון זייערע ערקער הייליגן וטלין לחין און זייא גייען צום ארון קדש וואס דארט וועלן און דאסן ווערן שם פניהם להיכל ואחריהם כלמי העץ ואצבעותיהם כפיהם און שמייען זייא מיט זייער פנים צום ארון קדש און מיט דעם אינקען צום פאלק ואצבעותיהם כפיהם און שמייען זייא מיט זייערע פינגער זאלן זיי האלמיין אייגן געבויגן אין האנט פאר ששלים שלח צבור ההרואה כיו דער חן וועם אפזאנין די כריה הטוב שמה וליך

כל הכנסת על האכור אינו פדוס על היחבנים דער מענטש וואס האט רחמנות אויף שלעכטע מענטשן נועם זיין דער סוף אז ער נועם נים רחמנות האבין אויף אנוועקע מענטשן וואס מען דארף אויף זיי רחמנות האבין ויל מי שדורן להם עליו און אנוועקע מענטשן וואס דער דין איז מען זאל אויף זיי רחמנות האבין מען זאל גניי ויל גנתי ואחי יקריבי דהיינו אויף זייער ויהן און זייער מעקער אויף זייער קרייער און אויף זייער קריבים וזאל להם וואס זיי האבין נים, זיי זענען אנוועקע וזאלן להם און ער מען זיי שפייין ואחי נותן להם און ער גיט זיי נים ה"ב כל מה שיש לו יבול לירי מי שאין לו נכות וצדקה וועם זיין דער סוף זיין גאנצער פארמעגן וועם קיפער אין די הענט פון אנוועקע מענטשן וואס ער נועם מין נכות און צדקה האבין פון זיין נעלם

[illegible]

נִצְחָה לְהוֹדוֹת וּפְחִידוֹת בְּנֵיהֶם כִּלְכִּי תֵּעָם אִיצֵם קַעְרִין
 וַיֵּיזֶר פָּנִים נִעְנִין סֹאֲלֵק וַיִּשְׁמֹן אֲצֻבְעוֹתֵיהֶם אֹנֶן
 גְּלִיכִין אֹיִם וַיִּצְרַע פִּינְדֵּר וַיִּמְבְּחֵן וַדִּים נִגְדֵּן
 בְּחִסְתָּם אֹנֶן וַיֵּא הֵיכִין אִיּוֹף וַיִּצְרַע הָעָם אֹנֶן
 הַאֲלִמִּין וַיֵּא נִעְנִין וַיִּצְרַע אֲהֻלָּעֵן וַיִּמְחִלִין וַיִּרְבֵּךְ
 אֹנֶן וַיֵּא הֵיכִין אֶן אֲנִין וַיִּרְבֵּךְ וּשְׁלֵחַ צִבּוֹר מִקְרָא
 אִתּוֹ מִלֵּךְ בְּמֵלֶךְ אֹנֶן דָּעַר מִן וַאֲנִם פֶּאֶר וַיֵּא וַוֹאֲרִם
 וַוֹאֲרִם וַחֲוֵן עֵינֵי אֹנֶן וַיֵּא עֲנִסְפֶּעֶרִין, אֹנֶן וַיֵּא
 וַאֲנִין וַדָּעַר וַוֹאֲרִם וַוֹאֲרִם דָּעַר מִן וַאֲנִם שְׁמִינֵר
 וַוֹאֲרִם עֵס בְּשִׁמִּים אִין פֶּסֶם קִרְבִּי לֵחֵם וַאֲנִם פֶּאֶר
 וַיֵּא עַד שִׁאֲסֵר בִּזֵּי קַעֵן וַעֲסֵם פֶּאֶר וַיֵּא וַאֲנִין, דִּיא
 בְּכֻנִּים מִאֲרִין נִים וַאֲנִין בִּזֵּי דָעַר מִן וַעֲסֵם פֶּרִיעֵר
 פֶּאֶר וַיֵּא וַאֲנִין גִּעֵרֵר וַוֹאֲרִם בְּשִׁמְשִׁלִּין פֶּסֶם רֵאשִׁין
 וַעֲסֵם דִּי בְּכֻנִּים הַאֲבִין אֶפֶן גִּוֹאֲנִם דָּעַם עֲרִשְׁשֶׁעֵן
 פֶּסֶם וַיִּרְבֵּךְ הִי וַיִּשְׁמֶרֶהוּ כֹל תֵּעָם עֵינֵי אֶפֶן וַאֲלִין
 אֵלֶּע קִעֻנְתָּן עֲנִסְפֶּעֶרִין אֶפֶן וַחֲוֹדֵר שְׁלֵחַ צִבּוֹר
 בְּפֶסֶם אִיּוֹן פֶּסֶם שְׁנֵי מִלֵּךְ בְּמֵלֶךְ אֲנִקְרָעֵם וַאֲנִם דָּעַר
 מִן דָּעַם אֲנִקְרָעִין פֶּסֶם וַוֹאֲרִם אִין וַוֹאֲרִם תֵּעָם עֵינֵי
 בְּשִׁמְשִׁלִּין פֶּסֶם שְׁנֵי אֹנֶן דִּיא בְּכֻנִּים וַאֲנִין אִיּוֹף
 וַוֹאֲרִם אִין וַוֹאֲרִם וַוֹיֵא דָעַר מִן וַאֲנִם בִּזֵּי וַיֵּא
 עֲנִרְיֵעֵן דָּעַם אֲנִקְרָעִין פֶּסֶם וְכִי תֵּעָם עֵינֵי אֶפֶן אֹנֶן
 אֵלֶּע מִעֻנְשִׁין עֲנִסְפֶּעֶרִין אֶפֶן וְכֹן בְּפֶסֶם שְׁלֵי־שֵׁי אֹנֶן
 אִוִּי מִוֹרֵם קַעֵן בִּיֵּא דָעַם דִּרְוִשֶׁעֵן פֶּסֶם בִּזֵּי
 שְׁלֹם : (ג) בְּשִׁמְשִׁלִּין בְּכֻנִּים הַשְׁלֵחַ בְּשִׁמִּים וַעֲסֵם דִּיא
 בְּכֻנִּים עֲנִרְיֵעֵן דִּיא חֲרִיֵּא פֶסֶם וְכֹיִם מְחַחֵל חֲשִׁלֵּה
 צִבּוֹר בְּכֻנִּים הַאֲבִינֵהוּ שֶׁל מִלֵּךְ הֵיכִין אֶן דָּעַר מִן
 וַאֲנִין דִּי לַעֲשֻׁעֵם בְּכֻנִּים שְׁלֵחַ שְׁמוֹנֵה עֶשְׂרֵה שְׁהִיא
 שִׁים שְׁלֹם דָּעַם אִוִּי דִּיא בְּכֻנִּים שִׁים שְׁלֹם, הַבְּכֻנִּים
 מְחִידִין בְּנֵיהֶם כִּלְכִּי תֵּעָם אִיצֵם קַעְרִין וַיֵּיזֶר
 פָּנִים צוֹם אֲרוֹן קִרְשֵׁי וְקִסְטֵין אֶת אֲצֻבְעוֹתֵיהֶם אֹנֶן וַיֵּא
 פֶּאֶרמִאכִין צוֹרִיק וַיִּצְרַע פִּינְדֵּרֵר וַחֲוֹסֵרִים שֶׁם בִּזְיוֹן
 אֹנֶן וַיֵּא שְׁמִינֵר עֲנִין אֲרוֹן קִרְשֵׁי אִיּוֹף דָּעַם אֲרִם
 וַוֹא וַיֵּא הַאֲבִין גִּעֵרֻקְתָּ עַד שְׁמִינֵר הַהִרְבֵּה בִּזֵּי
 דָעַר מִן עֲנִרְיֵם דִּיא בְּכֻנִּים וַהֲקִבֶרֶה אֶת עֲסֹם
 יִשְׂרָאֵל בְּשְׁלֹם וַיִּחִיד וַיִּסְמֵן אֹנֶן דִּי בְּכֻנִּים גִּעֵרֵן
 צוֹרִיק יַעֲדֵר אִיּוֹף וַיֵּין אֲרִם :

לעפין צוא הרגנן בהמות חיות ויין ואלין דאס בריינגען צו ווייטערע יונגע קינדער ווי: אפֿין האפֿן
וואס צו עסן וואס לא היי סתמן על ידן אונ אויב ווי וועלן קיין רחמנות האפֿן אויף ווייטערע קינדער
לא סתמן אים אונ ווי וועלן נים שפֿיין ווערע קינדער וואן לילים סתם אונ די קינדער האפֿן נים

אין במדין אותן שלל לנזקן לו שלל לפרסם כלל גדול מזה. מנא לן? הלא שמואל מוסר לנאמנים כדו וקלמן מוסרם ולא מוסרם למוסר מוסר למוסר מוסר למוסר:

פון וואס צו שפייזן או שפייזן אונד שלא לצורך אדער זיין שלא צו זייערע קינדער אונד קען דאך זיין גיט שלא צו זייערע קינדער זיין שפראכן נאר גיט זייערע קינדער. נאר זיין לאזן זייערע קינדער פריי זיין זאלן קאהן וואס זי ווילען גדל ענען מנא לן? דער ניגד פון דיא אלטערן זייער גרויס אונד הקב"ה וועט זי גיט מוסר זיין

ואתחנן יום ה תורה

אונקלוס

לחשך מתיב דמי יהוה נפשי יהוה יהוה. רוח יורד הוא ואוהא. נשמתי לזה תיח יחידה המליכי הה אל שם בן שבע שיה בנזקד חלם:

וַנִּשְׁמַרְתֶּם מֵאֵד לְנַפְשֵׁיכֶם כִּי לֹא רְאִיתֶם כְּדִתְמוּנָה בְּיוֹם דְּבַר יְהוָה אֵלֵיכֶם בְּחֹרֵב מִתּוֹךְ הָאֵשׁ : כִּי תִשְׁחַתּוּן וַעֲשִׂיתֶם דָּבָר פְּסֹל תְּמוּנַת כְּדִסְמַד תִּבְנֶינָה זָכָר אוֹ נִקְבָּה : " תִּבְנֶינָה כְּדִי בְּהֵמָה אֲשֶׁר בָּאָרֶץ תִּבְנֶינָה כְּדִי צִפּוֹר כְּנֶפֶף אֲשֶׁר תִּעוֹף בַּשָּׁמַיִם : " תִּבְנֶינָה כְּדִי רֶמֶשׂ בְּאֲדָמָה תִּבְנֶינָה כְּדִי דָגָה אֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ : " וּפְתִילֵשׂ

אין ותשמרתון לחדא לנפשתיכון ארי לא חזיתון כל דמות ביומא די מילי זייערע בחרב מנו אשתא : אין דילמא תחלו וזמערדון לכוון צלם דמות כל צורא דמות דבר או נוקבא : י דמות כל בעיירא די בארעא דמות כל צפר נדפא די פרח באור רקיע שמא : י דמות כל החשא די בארעא דמות כל נגיני די במיא מלרע לארעא ויודילמא ח"א ונשמרתם. בדמות כל : פון שחמון. סנהדרין. מן נג מולין נג כדמות נג שמורה נג : רש"י (מ) תמונת כל סמל. בסוף סמל הקנאה הסקנה ,

רש"י (טו) סמל. לורה: (טז) וכן תשא עיניך. להסתכל בדבר

למה פרט הכתוב ברואים אלו

לו נקבה, ונגד פני שור ופני אריה, ומיט כלכל כסמט, פ"ב אמר חכמים כל כסמט, ונגד פני שור אמר חכמים כל צפור כנף שור חסות כסמט, ולמה נוסח חסות כל כך נוסח פד ש"ס נכלל כחמון כסמט, וכן כסמט, וס"ב כחמון כל כל כוסם כל כלכל ונכלל חיים כסמט, וכל כלל כסמט ונ"א :

פירוש לתורת אלהים

(י) תבנית אדער אנשטאלט פון אלע ביהמות ווס זענען אויף דער ערד תבנית אדער אנשטאלט פון אלע פייגלעל כנף וואס האקען פליגלען אשר תשר וואס פליגלען אונטער דעם הימל : (יח) תבנית אדער אנשטאלט פון אלע מינים וואס קריכען אויף דער ערד תבנית כל דגה אדער אנשטאלט פון אלע פיש אשר בים וואס אין וואסער סתחת לאין וואס דיא וואסער זענען אונטער דער ערד :

(טו) ונשמרתם אונד איהר נאלט איין זייער הימלען איר נאלט גיט מאקען אנשטאלט פון עבורת פוקבים כי ווארום איהר האט גיט געזעהן כל חסונה אנשטאלט בים אין דעם מאן וואס נאם האט צו איין גירעט בחורב אין חורב מידה האט פון דעם פירער : (טז) פון חסונה מאקער וועט איר פון דארכן געשחם לכן אונד איהר וועט מאקען צוא איין פסל איין געשחם בילד דס ואל זיין צו איין עבורת פוקבים חסונה איין גלייכניש כל פסל פון אלע צורות:

עֵינֶיךָ הַשְׁמִימָה וְרֵאִיתָ אֶת־הַשָּׁמַיִשׁ
וְאֶת־הַיָּרֵחַ וְאֶת־הַכּוֹכָבִים כֹּל צִבְאֵה
הַשָּׁמַיִם וְנִדְחָתָה וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם
וְעִבַדְתָּם אֲשֶׁר חָלַק יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
אֹתָם כְּכֹל הַתַּעֲפִיטִים תַּתַּת כָּל־הַשָּׁמַיִם:

תקוף עיניך לשמיא
ותחזי ית שמשא וית
סיהרא וית פוכביא כל
חילי שמיא ותמעי
ותסגוד להון ותפלהון
די זמין אלהה
יתהון לכל עממיא
דתחת כל שמיא:
תאמר חלק. מניל ט פז סס:

רשבים

ענין אליל: (יט) אשר חלק. להאיר. ולפי עיקר הפשט
אשר הניח אותם לכל העמים לעבוד, כי אינו
שפתי חכמים
ע כ"ל מס דכתיב וכן חכמי עירן וי' משום דכשם שנינו לשמים
מ"ס כל לעבוד מותם, לכן פירש להסמל בו: ש כ"ל מס
דכתיב וינצחם אשר חלק לכל העמים וי' וכן פירש חלק
למס' וינצחם: צ ולא כהנאם לאלהות שדכאם לשם כך רק
שלא מנעו לו אלא החליקם בדברי סכל שדכאם להם הסוטה
מנע להם סכ הוכיזי מעלם וינצחם מותם ולמי האמת סס
כענין דני לנצחם: ק דלפני כשם קשם למס אחר לכס וי'
לס כלל סס מליכס, לכן אמר דכס אחר. ולפני סס נחוד
קשם ולפני כלל כהנאם דכס שיכלו לעשות כסם בני אדם

פירוש להוראת אלהים

(יט) וכן השא אונ קאמער וועקסמו אויף הייזען עינד
דיינע אויגען השכיפה צוא דעם הימל קוקן אויף
אואך אונ וועקס געקען דיין הארץ צו טועה זיין
יך אונ רינען צו דער ואך וויא ווייטער שטייט
והאית אונ דוא וועקס זעהן את השמש דיא זון ואת
הלב אונ דיא לבנה ואת הכוכבים אונ דיא שטערן

נביאים ישעיה מ

המשקד מליה דיא צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנצח ארני נשמה דהור יהוה חיה
יחידה דנצח יהוה חיה יחידה דהור אל שם ב"ן שבעליה:

א הישב על-חוג הארץ וישביה פתגבים הנומה
כדק שמים וימתחם פאהל לשבת: ב הנותן
רוזנים לאין שפמי ארץ פתחו עשה: ג אף בל
נמעו אף בל זרעו אף בל שרש בארץ גזעם וגם
גשף בהם ויבשו וסערה פקש תשאם: ד ואדמי
תרפוינו ואשוה יאמר קדוש: ה שאומרום עיניכם
וראו מי-ברא אלה המוציא במספר צבאם לכלם

א דאשרי בתקוף רוקא
שכינה תקביה וכל יחדי
ארגא חשיבין קדמוני
פקקצין דקתח קנציר ימיא
ופרסינון קמשון וקרא לבית
שכנתא: ב דמסר קדמונין
לחולשא דייני ארגא פלכא
עביר: ג אפילו ופשוני אפילו
יקנון אפילו ותרבוני קארגא
בניהון נאף ריגוניה ושלח

ידהון פירמיה בעלעולא קשא יבדד ויהוה ד ודמן תרמון קדבי ותשונן יבדד קרישא:
ה וקבו לרוקא געניכו וחו לרמל קדם מן דקרא אלין דאפיק במן חילי שמיא לכניהון
בצורת דוד

רשי
(א) חוג הארץ. מחוגה לכוני עגול: ויושביה. למנו
כהנבים: כדוק. כיריעה: (ג) אף בל נמעו. הרי
הם כמו שלא נעשו ולא זרעו: גזעם. שרשם: וגם נשף.
רוחו כסם:

אפי' כללו לא נעשו מעולם ואפי' כללו לא ידעו מעולם כהא
הנעם בלחן סידס חללי' כ"ל לא ידעו לעשות: ויגם נשף.
אפי' כהנאם כהנאם יבשו ויפלו ויחיו ספיה חללם מבקשם כהא הישע כהא: (ד) ואל מי תרפוינו. כ"ל סויל וכל חלל
כי אפי' אל עי תרפוינו לסיח כהא לי כהנאם: והאך קדוש. כ"ל כלל קדוש ויאמר אל מינו: (ה) מי כהא אלס. כהנאם

בשמה קרי מסגי גבדו בשם יקרא מרב אונים ואמין פח איש לא געדר :

וקהקו חיל חד מסדרי לא קהעקב : רשי

מצורת דור

והצולות הנכלים בערוס ותי הוא הצולות ככל יום זכא מרוס במספר אחד : לכלל כל כריב קרע בשם הנחל וסדרי לו וכאמר הנחל כי טישס כל הלל : מרב אונים : בעבור רוב סטון וסמנים סכח טיש לו נח לא נפדר אחד מסס כל ימי עולם כי ממחלס פסלן טישו קיימים לעולם :

כתובים תהלים קח

לחמשיך מיכר ומלכות דיה שין דלת יור נמש שין שין דלת שין רוח יאהרונה נשמה דיסור א ארנ ארני נמש ארני רוח אלה דלת נון יור נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה חיה דיסור יתה חיה חיה דמלכות אל שם בין שבעשית :

א שבח נבלא וקנרא אשבח א עזרה הנבל וכזור אעירה שהר : ב אודך בעמים ו יהוה בקרעקא : ב אודך קרעקא ו אופרך בלאמים : ג בידול מעל שמים חסדה געדר געמא : ד באשך חיה שחקים אמתך : ד רומה על שמים אלהים ועל כל הארץ באומיא : ג ארום רב מעלני שמיא מוכר גער שחקי שמי קושערך : ד אחרים עליו שמיא אלהים ועל כל יחבי ארעא אמתך : ה מן בגלל רשפונן רחיקה פרוק ימין געני ימי :

מצורת דור

רשי

(6) אעירה שהר : חנו מעורר את השחר שאני קם קודם לו מחלות לילה : (ה) למען יחלצון ידידיך כו' : ועניי שכל עמך ידידיך תלוין כי : (6) אעירה שהר : חנו מעורר את השחר שאני קם קודם לו מחלות לילה : (ה) למען יחלצון ידידיך כו' : ועניי שכל עמך ידידיך תלוין כי : יושב צעמים ממעל ועיסלה ירך כהחפזים , כי אמי' חלם למעלה נכזר ומכ"ם נכזר למעלה : וסל' קרעס פל כל סלכין ככודך : (ס) לעצן . ככדי שיעכל ידידיך יללו מנלות הפנים השמים לעו צעיקי ומס : קף לו :

פירוש עברי מייחש

(א) עזרה הנבל וכזור אעירה שהר דור הבקל וואס ער האט שפעקריג געוונגען פאר הקביה איז ער גיווען וויא אפירול וואס שפירט , האט דור גואנט צו יוה אליין דערנעק דיה מיין גשמה וואס דוא ביסט וויא אמוניקאלישער אינסקרומונקט וויא אנבל און אבנור , דערנעק דיה צוא וינגען פאר הקביה , פאר כאנ , איך זאל מיט סיין וינגען אויפועקן דעם קארגנישטערין : (ב) אודך בעמים ח האט אפילו גען איך בין צווישען דיה פעלקער וועל איך אויך לויבען דיה וואס אפילו גען איך בין צווישען געניגין וועל איך אויך וינגען צוא דיר : (ג) כי בידול מעל שמים חסדה ווארום

בייגע חקרים וואס דוא מוהקט מיט מיר וענען אזוי גרויס און הויך ביו איבער דעם הימל ויד שחקים אמתך און דיין אמת צוא געבין שחר צוא צדיקים און אשקראא צוא לשעים וענען אזוי גרויס און הויך ביו צום הימל שחקים : (ד) היסת על שמים אלהים האט דוא ביסט דער הויבען אין הימל ועל כל הארץ כבוד פון דעקטווענין איז דיין בבור אויך ריא נאנצע עדר : (ה) למען יחלצון ידידיה הושיעה ימין געני פון וועגין בייגע לעליכטע זאלען גיקעשעט ווערין זאלסמו מיר העלפין מיט דיין דעקסט האנט און זאלסט מיר ענקערין מיט דיין הידך :

ברטנורא

מישנה תמיר פז

עיקר תוי"ט

(6) כדשון כו' . וכו' מסדרי הסגוי בשמחיתו שיהיה סדרימו ליכנס וללכת קודם שיקריב סעודתו . וכו' כחמתי כשסג' דלחיל כלכל סטול מכל לכת וללכת סעודתו כנס וס שוכה כדשון כחמתי ומטיב שחי סכנח וכו' סכ"ס ומסכים ויולל וס סעודתו עם מדינן סעודתו :

מיר ו החל עולים במעלות האולם מי שוכה [6] ברישון ברישון מובח הפנימי . מובח הפנימי והמנוחה היו מקרימין כדי להוציא את העני סהיט לפניהם מי שוכה ברישון מובח הפנימי נכנס סס מחלס שריר לת דסן קמורת אויך דעם מובח וואס אין היכלו האבין אן גיהיבין ארויף צו גיין אויך די צענדלף מרעפ וואס ביו צום אוקס מי שוכה ברישון מובח הפנימי ומסנדה היו מקרימין לפניהם די בנהים וואס האבין

וואס אייגער האט זוכה גיווען אריין צו מראגין אין היכל דיה לעפיל קמורת און דער אנדערער האט זוכה גיווען אריין צו מראגין אין היכל דיה פיגער פון קילין , קקריב צו גיין דיה

אלל המזבח קדמה כמו דש המטרה היה מתחין עד לאחר זריקת התמיד שהיה הזוכה בדשן המטרה עושה הטבת ב' נרות וגומר השלמת דשן המטרה ולא היו שייקין מוליין זה העני וזה הכון ושופכים הדשן במקום א' אלל המזבח קדמה : והשתחויה ויצא : שעתה נמירה מלות : מצאו שכבה : כנון לאחר שמת שקטון הצדיק שלא היה הגם בין שכבה עכשיו לאחר שחיתת התמיד (ה) בין שמאלו שכבה קודם שחיתת התמיד והדליקו כדאמרן לעיל בפרק

(6) ולא דייק דלמך זיקס
הוא שם סתם נניסו ו : (7) לנד
דכא כספ"ג מן ומדליקין
הדולקים ופירש כס"ב וסא אין
נכנסו דולקין מדליקין מזבחה
שטול ש"ס דבי ים דולקין
שפיר ספי למדליקיהו מניסו
ולא כל נומר אלל שאין מדליקין
בשום אש אלא כמקדש : ול
למטותי נרות דמזבחה אש ים
בשם דולקין : ועיין תימם
(7) כספ"ג : ומסתמך ואלל
הס"ס

ונטל את המני והשתחויה ויצא : מי שזכה בדישון
המטרה נכנס ומצא שתי נרות מורחיים דולקין
מדשן את המזרחי ומניח את המערבי דולק
שמשכן היה מרליק את המטרה בין הערבים.
מצאו שכבה מדשנו ומדליקו כמזבח העולה.
נטל את הכון כמעלה שניה והשתחויה ויצא :
ב' מי שזכה במחיתה, צבר את הנחלים על גבי
המזבח : ומרדן בשולי המחיתה והשתחויה ויצא :
ג' מי שזכה בקטורת, היה נוטל את הכון סתוך
הכף ונותרו לאוהבו או לקרובו : נתפזר ממנו
לתוכו נותרו לו [3] בחפניו ומלמדים אותו הוי וזריר

אמר להם הממונה קמא אף
על פי שמשכן מלאו עדיין
דולק כיון שלא היה הסם
קיים מכנהו ומדשנו כדי
לנמור הטבת ב' נרות יחד :
ומדליקו מדליק מזבח
העולה : שאין מוליקין נר
מערבי לעולם (7) אלל מלא
של מזבח העולה דכתיב
אל המיד חוקך על המזבח
אש שנה"ה תמיד דכתיב
למטלה נר תמיד מעל המזבח

החילון חוקך : כמעלה שניה : של ג' מעלות שהיו לפני המטרה : והשתחויה ויצא : שהרי גמר מלותו : ב' צבר את
הנחלים : כמחיתה : ע"ג מזבח : הקטרת : ורדן בשולי המחיתה : כדי שלא יסול הקטרת מעל הנחלים לסיפק הוא
מרקטן וסוקטן שלא יהיו משופכים חילך וחילך תרגום וירקטו ורדירו ועל מזבח הזהב היה מקטיר ולא כתרך
המחיתה אלל בקטרת של יום הכפורים היה מניח הנחלים בתוך המחיתה ועליו היה מקטיר ולא היה שם רדור
מלחם כיו"כ : ג' ונותרו : לקף : לאוהבו : שאל שם עמו להיכל ללורך כך : ואם נתפזר : מן הקטרת שכבדו
לתוך הכף לפי שהכין היה מלא וגדול ופעמים נפל ממנו לתוך הכף : נותר : אוהבו את הקטרת שמתפזר בתוך
הכף : בחפניו : של מקטיר : ומלמדים אותו : לפי שלא הקטיר מעולם כדתן לעיל מדשים לקטרת בלא והסמו

וזכה גינוען אראם צו נעקען דרא אש פון אינ-
גויניגמסין סובב נכנס תפל את המני והשתחויה ויצא
איו, ער אריין גינאנגען אין היכל אונ האם גנוקען
די קארב מיט די אש אונ האם זיך גיבוקט, אונ
איו ארויס גינאנגען פון היכל מי שזכה בדישון המטרה
דער פלן וואס האם וזכה גינוען ער נאל ריון
סאכין דרא מנורה נכנס ופירש שני נרות מורחיים דולקים
איו, ער אריין גענאנגען אין היכל אויב, ער האם
גיפונען דרא צוויי קנטיילן פון די מנורה וואס
גענען וואס מנורה וויס פונען קארב פירשן את המנורה
דעם לעצטן קנטייל פון די מנורה וואס, ער איו
אין גאנצן אין מנורה וויס, האם ער פאר לאשין,
אונ האם ארויס גינאנגען פון דעם רעריל די אש
מיט דרא איבעריגע בויקאטיל אונ דעם אלטין
קנטייל, אונ האם אריין גילייגט אנדעם קנטייל
אונ אנדערע בויקאטיל ופניח את המערבי דולק אונ
דעם אנדערין קנטייל וואס צו מערב וויס האם
ער גילאום פונען שפוט מיה פילק את המנורה בין
הדגים ויורום פון דעם קנטייל האם ער אן
גינאנגען אלע קנטיילן פון דרא מנורה פארין
נאכט מצא שכבה אונ אויב דער פלן האם גיפונען
אז דר אנדער קנטייל פון מנורה וויס, וואס, ער
נערט גינאנגען צו מערב וויס, איו פאר לאשין
גינאנדין פירשן האם, ער ארויס גינאנגען דרא אש
פון רעריל אונ האם ארויס גינאנגען די איבעריגע
ביסול בויקאטיל מיט דעם אלטין קנטייל, אונ
האם אריין גינאנסן אנדערע בויקאטיל אונ אנדעם
קנטייל ופילקו ממנה ופירש אונ ער האם גינאנגען
פירער פון דעם אינפויניקסען סובב וואס קען

איו אויף איהם סקריב קרבת, אונ ער האם אן
געצונגען דעם קנטייל נפל את הכון כמעלה שניה
השתחויה ויצא אונ, ער האם גינאנגען דעם קרינול
בויקאטיל, וואס איו גישטאנען אויף דעם אנדערין
מקדש פון דעם שמיין וואס פאר די מנורה, אונ
ער האם זיך גיבוקט פאר נאם אונ איו ארויס
גינאנגען פון היכל : ב' מי שזכה במחיתה דער פלן
וואס האם וזכה גינוען אריין צו שראגין די פירער
פאן מיט קוילין צבר את הנחלים על גבי המזבח האם
ער אים גישטאטין דרא קוילין אויף דעם סובב
וואס אויף איהם רייקערט קען דרא קטורת, אונ
וידן בשולי המחיתה אונ מיט דעם דעק פון דרא
פירער פאן האם, ער פאר שפריים די קוילין אויף
דעם סובב והשתחויה ויצא אונ ער האם זיך גיבוקט
אונ איו ארויס גינאנגען פון היכל : ג' שזכה
בקטרת דער וואס האם וזכה גינוען צו רייקערין
דרא קטורת אויף דעם סובב היה נוטל את הכון סתוך
הכף האם, ער ארויס גינאנגען דרא קליינע לעפיל
וואס איו גינוען פול מיט קטורת, פון די גרויסע
לעפיל לאזו ווי עס שמיים מ"ד פיהו ונתנו לאוהבו
אז קרובו אונ די גרויסע לעפיל האם ער גינאנגען
צו וויין גושען פריינד אנדער צו וויין קרוב, וואס
ער האם איהם מיט גינאנגען אין היכל, ער ואל
איהם געבין צו האלשין די גרויסע לעפיל, נתפזר
היסט לתוכו אויב אביסול קטורת איו אריין גינאנדין
פון די קליינע לעפיל אין די גרויסע לעפיל נחת
לו בחפניו זאד דער קרוב ארויס געשען די קטורת
פון די גרויסע לעפיל אונ זאד געבין דעם פלן

לפיכך הוצרכו ללמדו: שלא תתחיל לפניך שלא תבוה. היה שופך הקטרה על הנחלים ללד מערב רהוק ממנו וכשהוא מתפור ללד עלתו היה לזכרו (ג) כדלמריקן בינמא כדי שתהא עשה שזה לכא וזה כבוד שיהא

התחיל מרדד
מיר עד שהמונה אומר
המונה אומר לו אישי
הקמיר והשתחוה ויצא:

משער, אבל אם היה עושה הגל לפניו כשיאסוף הקטר' שמתפור חולה לו ומביא: אלא נחא ודעו נחא כדאמר הקטר' שורף לפניו היינו דהנא כפ' הניחו לו לומר פניהם שהוא חולה לו: התחיל מרדד ויצא. כלומר נחא שרדד הקטר' פ"ג גמלי יחא: פרשו העם. כל הכהנים פרשו מן האולם ולמזבח בשעת הקדש הקדוש דכתיב וכל אדם לא יביא ידו למזבח מועד כנחול קדש: כל הכהנים נשבעים בקדש כל אדם לא יהיה כנחול מועד: הלכך כן בשעת הקדשה בין בשעת מתן דמים של פר כהן משיח ופר העגל דבר של זכור ושערי פ"ג היו הכהנים פורשים מנין האולם ולמזבח אבל בשעת הקדשה הקטר' של יו"כ לא היו פורשים אלא מן ההיכל בלבד לפי שהקדשה של יו"כ לא היו כחץ ההיכל על מזבח הזהב אלא לפני ולפנים צבית קדש הקדשים הלכך א"ז שפרשו מנין האולם ולמזבח אלא מן ההיכל בלבד:

ארויף ש'ווען די קמערט אויף די קוילין ער שטענען
אויס צו הקשר ביו דער גבאי האט ג'וואנט צו אים
ש'יט ארויף די קמערט אויף דיא קוילין אס הייז פון
גרוז אויב דער פון גרוז האט ג'רייבערמט דיא
קמערט הקמעה אס איז פון גרוז הקשר האט דער
גבאי ג'וואנט מיין האר פון גרוז ש'יט ארויף די
קמערט אויף דיא קוילין ערשט הייז דיא אלע פנהים
וואס זענען ג'ישטאנען צווישן אוילס און מוכס,
האבן ג'יכטס פון דארט אונזעק גיין זענען קען האט
ג'רייבערמט די קמערט אויף דעם גארענעס מוכס
וואס אין היכל הקשר גע'האט זיך דער פון האט
ארויף ג'ישאמן די קמערט אויף דיא קוילין, און
האט זיך ג'יבוקט, און איז ארויס גע'מאנען
פון היכל:

[illegible]

אין האנטן וואסערן איז אונז קען לערנען איהם צו
ער זאל רייכערדיג די קטורת, אונז קען וואס
איהם וועט זיין שלא פתחיל לענין דוא וואס
היטען די וואס גיט אנהייבן ארויף שיינען די
קטורת אויף די קולין געבן זיך שלא פתחיל דוא
וואס גיט פאר גענען די האנט וואס ער איז
גישטאנען אין מוהל ווייט מוהל, אונז די קטורת
האט ער ארויף גישטאנען אויף די קולין וואס אין
געבן ווייט מוהל פתחיל מוהל וואס ער האט
פאר שפייטן די קטורת אויף די קולין וואס מער
ווייט האט ער גישטאנען די קטורת אויף די קולין
צו צווייט אין מוהל ווייט אונז איז ארויף גינאנען
פון הייל לא מיה תפסיק משה דער פתחיל וואס האט
גינאנען רייכערדיג די קטורת, האט גיט גימארט

רעזי

לא היו מוחזקין. בעלה שהוא בכור וזא כהן בעלי
ואמר בכור הוא זה ומומו עמו שלא הוטל מוס זה
בכוונה ואתי לאחזוי לחכם אי קבוע הוא אי עובר הוא :

נאמן מאי קס"ל שהפה שאמר הוא

גמרא בכורות דף לו ע"א

סלכס ס' רלס כלי סחילון דה'ר רמלכום דנריאס במובן

ר רבי אילעא לא היו מוחזקין בו שהוא בכור
ובא אחר ואמר שהוא בכור ומוטו עמו

תנינא

היה שחתי או ביר זאנן דיא מירל וואס האט גע-
אקט די מירל האט ממיר גיטען. ער אליין האט
געמאכט אסור די בקשה וואס ער האט גיזאגט
דיא בקשה איז אקבור. ער איז דאך אבער
ממיר די בקשה וואס ער זאגט אז די בקשה האט
אפעלער. אזוי וויא מיר גלויבן איהם אז דיא
בקשה איז אקבור אזוי דארפן מיר איהם גלויבן
אז רער פעלער וואס די בקשה האט איז צו איהר
געקוקטע פון זיך אליין. ווארום אז ער וואלט
וועלן אסאך אסאך דיינע ער האט אליין גע-
מאכט דעם פעלער אין די בקשה. האט ער דאך
נאר גיט געדארפט מאכין אפעלער וואס האט גיט

אָמער רבי אַלעס לאַ היי טווען צו שטאָ בכוֹר רבי
אַלעס זאָגט אויב עס איז גיווען פאר אונז
אַהבה וואָס מען האָט גוט געוואוינט און ער איז
אַבכוֹר וואָס אָדער וואָס שטאָ בכוֹר וואָס עס איז גע-
קומען איינער און נאָך זאָגט רבי בַּהֲמָה איז
אַבכוֹר און ער האָט אַפּעלער וואָס דער פּעלער
איז אויף אַייביג און דעם פּעלער האָט קיינער
געמאַכט, נאָר די בַּהֲמָה אליין האָט זיך געמאַכט
דעם פּעלער נאָך איז דער מענטש בלוֹיזט, און
דער פּהן מען שטעקט דעם בכוֹר און עסין,
פּעקט די נאָר אַהיט פּעקט די וואָס פאר אַהיט
דין לאָט אונז רבי אַלעס הערן שטאָ שטאָ וואָ

הנינא האשה שאמרה אישה אישה הייתי וגורושה אני נאמנה שהפה שאכר הוא הפה שהתיר מר"א חתם הוא דאי בעיא לא אמרה כלום אבל הכא דלא מני רלא אמר דקדשים בחוץ לא אכלי אימא לאו הפה שאמר הוא קמ"ל דאי משום הכי הוא הוי שרי ביה מוא דניכר ואכיל ליה. מתקוף ליה מר בר רב אשי מאי שנא מההוא נכרא דאכל ליה חמרה לחבריה ואמר לו לא תיזיל באורחא דנהר פקוד דאיכא מיא זיל באורחא דנרש דליכא מיא אול באורחא דנהר פקוד ומית חמרא ואתא ואמר

געארקט ואנין אז דיא בהקה איז אכבור. עס האט דאך גיינער געוואקט אז דיא בהקה איז אכבור. האט ער זיך געקענט שעקטן אונ עסן. נאר געוויס אלץ וואס ער זאגט איז אמת. אויב דעם דין מיינט רבי אילעא צוזאנען זינען דעם דין האבן מיר דאך שוין גילערנט האשה שאמרה אשת אישי גורושא אני נאמנה איב אשה זאגט איך האב געהאט אסאך אונ דער מאן האט מיר גיגט. איז זיך בגלויבט. דא שמעקסט ביא אזוי אשה וואס מען קען זיך נישט אונ קען ווייסט נישט אויב זיך האט געהאט אסאך אדער גיין. נאר זיך אלץ זאגט אז זיך האט געהאט אסאך אונ. ער האט זיך גיגט איז זיך בעגלויבט. האשה שאמרה הפה שהתיר ווארום די כולל וואס האט זיך געאקרה וואס זיך האט גיזאגט אז זיך האט געהאט אסאך. דא כולל האט זיך סתיר גיטען וואס זיך האט גיזאגט דער מאן זיך גיגט. ווארום אויב זיך איז נישט גיגט נאר זיך וויל סתאן אעבירה. האט זיך דאך געקענט זאגן זיך האט נאך גיין מאן געהאט. נאר מיר זאגן געוויס איז אלץ אמת. אזוי וויא מיר גלויבן איהר אז זיך האט געהאט אסאך. אזוי דארפן מיר איהר גלויבן אז זיך איז גיגט גיזאגט. ווייסן מיר דאך שוין דעם דין פון הפה שאמר הוא הפה שהתיר צו וואס דארף אונ רבי אילעא זאגן דעם דין ביי אכבור מיר קענען דאך אפ לערנען דעם דין פון כבוד פון דעם דין פון די אשה. ענטפערט די גמרא כבוד פון אשה וואלט מיר נישט געקענט אפ לערנען. ווארום מיר וואלטן זאגן חתם הוא הפה שהתיר דא בעיא לא אקרה כלום ווארום אזוי אשה וואלט וועלן סתאן אעבירה וואלט זיך נאר נישט זאגן אז זיך האט געהאט אסאך אכל הא לא מני רלא מני רב אשי מאי שנא מההוא נכרא דאכל ליה חמרה לחבריה ואמר לו לא תיזיל באורחא דנהר פקוד דאיכא מיא זיל באורחא דנרש דליכא מיא אול באורחא דנהר פקוד ומית חמרא ואתא ואמר

א"א הייתי. ולא היינו מוחזקין בה כקאי ח"א מעולם ד נאמנה. ומותרת להינשא: דאי בעי' לא אמרה כלום. כלומר מי הויה השורה להינשא בתי' בעלה כלל גירושין הוה חתמה ולא אמרה ח"א הייתי. דהא כפנויה מחזיקין לה אכל הכא בכבוד דלא מני רלא מני רב אשי מאי שנא מההוא נכרא דאכל ליה חמרה לחבריה ואמר לו לא תיזיל באורחא דנהר פקוד דאיכא מיא זיל באורחא דנרש דליכא מיא אול באורחא דנהר פקוד ומית חמרא ואתא ואמר

דאך דער כבוד הייליג אונ אז ער נעמט איהם שעקטן אויסער די עזרה נעמט דאך איהם קענען פרת דקדשים ביזן לא אכלי ווארום קרשים וואס קענען גיזאגט גיזאגטן איסער די עזרה וועלן די פתחים נישט עסן ווייל עס קומט פרת אסאך לאו הפה שאמר הוא וואלטן מיר זאגן דאס איז דאך שוין נישט הפה שאמר. ווייל נישט מיט זיך אייגענעם ווילען האט ער גיזאגט אז דיא בהקה איז אכבור נאר ער האט גימזט זאגן פאר דעם חכם אז די בהקה איז אכבור קא שפשי לן לאנא אונ רבי אילעא הערין אז דער פהן איז בעגלויבט צוזא זאגן אז דער פלעקער איז גיזאגט פון זיך אלץ דא כשם הכי הוא ווארום אז ער וואלט וועלן עסן וואס מען קאר נישט זיך שרי ביה סתא דניכר וואלט ער גימזט אנהען פלעקער אין דעם כבוד אפילו אפראקסער מעקשט זאל אויך דעקענען אז דאס איז א אייביקער פלעקער וואלט ער נאר נישט דארף גיין מיט דיא בהקה צו אהבם וואלט ער נישט דארפן דער ציילן אז די בהקה איז אכבור ואכל ליה וואלט ער שעקטן די בהקה אונ וואלט עסן ווארום אז אפיהן סאכט אלץ אפערען אין אכבור איז ער נאר עובר אויף אלאו דריבער אז ער זאגט די בהקה איז אכבור אונ דער פלעקער איז גיזאגט פון זיך אלץ איז ער באגלויבט ווערן רשי בנמרא דא דאכ בחד ותיבא דאנן יתדען וכו' סתאף ליה מר בר רב אשי מר בר רב אשי האט גיפרענט פאר שנא מההוא נכרא דאכל ליה חמרה לחבריה פאר וואס איז דער דין אנדערש פון דעם דין וואס איינער האט אסאך פארדונגען א צייל צוזא זיך חבד אפילו אונ. ער האט גיזאגט צו זיך חבד לא תיזיל באורחא דנהר פקוד דאיכא מיא זיל באורחא דנרש דליכא מיא אול באורחא דנהר פקוד ומית חמרא ואתא ואמר

ואמר דלא נה לא לזכר. כספ נספון שמים כפי שזכר ולא דכח פיה ליה כסדיא כמ"ה (דף ל) דמה לי לזכר במקום מים לא לזכר דאמר חכמי ורבי לא ס"ל כספ דכח פיה ליה :
 לו באורחא דנהר פקוד אולי ומיהו ביא לא הוו דהא לין אחר יודע סהו ואמר רבא מה לו לשקר אי בעי אמר באורחא ככור וזקדקים בחון ומי דגרש אולי ואמר אבוי מה לו לשקר במקום ערים שאל : הכא ודאי שרא לא אמרין הכי השתא ההם ודאי איכא ביא הכא שאל : הכא ודאי שרא ודאי שרי ביה בומא חששא הוא ובמקום חששא ביה בומא . כמיה דלא אכרין מה לו לשקר :
 כה חל חששא :

האט גינאנט צום בעל הבית פון איינזל באדאח דנהר פקוד אולי איך בין טאקע גינאנטען אין די וועג וואס קען גייט צום טייך פקוד וסיהו פיא לא פון נאר אויף דעם וועג איז קיין וואסער גינען . איז דער איינזל גיט גיפייגערט וועגן וואסער . דריבער אפילו איך וואלט גינאנטען אויף דעם וועג וואס קען גייט צוואו ריא שטאט נקש וואלט אויך דער איינזל גיפייגערט , האב איך דאך נאר גיט גינען דערט דארף איך פטור זיין וואסער רבא מה לו לשקר האט רבא גינאנטען עס איז גענוים אפאט אז אויף דעם וועג איז קיין וואסער גינען . ווארונט אז עס וואלט גיט גינען וואסער אויף דעם וועג אונטער וויל ויך פטור מאכט פון צו באצאלן מיט אליגען אי בעי אכר באדאח דנהר אולי אז ער זאל וועלן זאגן אליגען קען ער דאך זאגן איך בין גינאנטען מיט דעם איינזל אויף דעם וועג וואס קען גייט צו די שטאט גרש , וואלט ער דאך גענוים פטור גינען פון צו באצאלן , דריבער אז ער זאגט איך בין גינאנטען אויף דעם וועג פון דעם טייך פקוד נאר אויף דעם וועג איז קיין וואסער גינען איז ער באצולייבט אונטער פטור צוואו באצאלן וואסער אכרי מה לו לשקר במקום ערים לא אמרין האט אכרי גינאנט וויא אזויא קענען מיר זאגן אז ער זאגט קיין ליגען ווארונט אז ער זאל וועלן זאגן אליגען וואלט ער גינאנט אפגעקערן ליגען גענוים איז

זוהר ואתהנן דף רסה ע"א ת"ת דאצילות יוד הא ואו הא

רבי חייה אחר הכי מלך דבני דיסטמח אורחיו לא יעבר כל מיל דלוידין קמי פתחא בנין דתנן שכי דהא בידא וכו' בין תרין דשין דפתחא ואנפו לקבליה דפתחא ואסמחי כל מה דעבדין כביחא ולא לכשי ליה לאינש דישדי מיל בין תרין תרין . ר' יוחנן אחר מוין זלילן ליה לן כה וכו' דלא יושיד לון ארח קלמא . מלי טעמא בנין דלית ליה רשו לזקא ולא עוד חלל דיהדר רישיה לקבלי ביחא ובכל מה דלכחלח חלפתיה . חל מלא וסתין וסתין וסתין וסתין ימי גתא לית ליה שמתין דהוא שלט עלייה וכלהו נפקין עס כ"ג כד נפק מתרעא דביתיה . ח"ר הנער כל דא בעי קב"ה לנטרל לון לישראל ואתקין שמה קדישא לעילא דליהו אורייתא ואורייתא כלל חד שמה קדישא איכו ומלך דלשטדל באורייתא השדל בשמיה . ת"ת דעי כ"ג כפתחא דביחא לרשמה שמה קדישא דליהו מהימונחא דכלל . דהא בכל אחר דשמה קדישא אשתכח וזיין ביטין לא משתכחי תמו ולא יכלין לקטרגא ליה לב"ג כמה דחביב (תהלים לא) לא תחונה דהוא חקונה דביחא ופתחא דביחא . מהיכו מוזהו ערקין מחרי ניומוסין מחרי דלויין קמיא לא משתמחין . וקבל דא לתתא כד כ"ג אתקין מוזהו לפתחא דביחא ודאי שמה קדישא רשים כפתויה ראי כ"ג אשתער כעשרוי דמלריה ולא קריבין לפתחא דביחא וזיין ביטין ולא משתכחו תמן :

הלכה פסוקה

יוסף לחק

מוסר

הר"ם הלכות תפלה פרק יד . מספר חסידים סימן קנג .
 (א) אין הסקרא רשאי (להקרות לכהנים) עד איכחל אם תראה שלשה דורות ולפניה זה אחר זה בולם תלמידי הקמץ אביב רוא וועקט זעהן דריי דורות אונ

עם חוסר ונמילות חסדים כי על שלשום נאמר וסמוע כפשוטו
לכ' במסרה יתקן כי ה' חסידים בנות נתיב' וכו' וכו' וכו' וכו'
(כי שקולם ירעם כמורכב וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו'
ס' שכל טוב לכל עושים ה' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו'
לכנס: וס' להם ליראה חסידים וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו'
לס ליראה וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו'
פושטם ולא לכל עושים כיראה שכל טוב לכל עושים נאמן
הכסילו בכל אדם תפשו):

לא יבטו בעם ולא יסיתו דעתן אלא יהיו עיניהם כנגד
הארץ בעומד בתפלה. ואין אדם רשאי להסתכל בפני
הכהנים בשעה שהם מברכים את העם כדי שלא יסיתו
דעתם אלא כל העם מתכוונים לשמו: הכרזה ומכונות
פניהם כנגד פני הכהנים ואינם מבוססם בפניהם:
(ד) אם היה הכהן המורה אר- מתחיל לברך מעצמו
וש"ץ מקרא אותם מלה במלה כמ"ש. הו"ש שנים או
יותר אינן מתחילים לברך עד שיקרא להן ש"ץ ואומר
מקרא אותם מלה במלה על המדרש שאמרו:

הכהנים מברכים את העם לא יבטו בעם ווען ריא פהנים
בענמשין דאם פאלק זאלן זיין גיט קוקען אויף
דעם פאלק ולא יסיתו דעתן אונ זיין זאלן גיט
מראקטין פון אנדערע זאכן אלא יהיו עיניהם כנגד
הארץ בעומד בתפלה נאר זיין זאלן האלשין זייערע
אויגן זענען ריא ערד אויף וויא מען שטייט אונ
דאווינט שמונה עשרה וואן אדם רשאי להסתכל בפני
הכהנים בשעה שהם מברכים את העם אונ ווען ריא פהנים
בענמשין דאם פאלק מרא קען גיט קוקען אויף
זייער פנים כדי שלא יסיתו דעתם דאם פאלק זאלן
גיט מראקטין פון אנדערע זאכן אלא כל העם
מתכוונים לשמוע הברכה נאר אלע מענשטן זאלן אין
זינען האבן צו הערין דא ברךה פון ריא פהנים
ומכונות פניהם כנגד פני הכהנים אונ זיין זאלן שטיין
מיט זייער פנים זענען דעם פנים פון ריא פהנים
ואינן מבוססם בפניהם אונ זיין זאלן גיט קוקען אויף
דעם פנים פון ריא פהנים: (ד) אם היה מבטו המורה
אחד אויב עם און נאר דא איין פהן צום דוכנן
מתחיל לברך מעצמו ואר ער פון זיך זאלין אנהייבן
זאגן די ברךה. אונ דער חזן זאל גיט זאגן דאם
נוארט פהנים אונ גיט דאם נוארט פהן ושלח צור
מקרא אותם מלה במלה כמו שאמרו אונ דער חזן זאגט
פאר איהם נוארט ביי נוארט וברךה אונ ווייטער
אזוי וויא ער זאגט פאר פיל פהנים הו"ש שנים או
יותר אויב עם זענען דא צוויי פהנים צום דוכנן
אדער קענען וויא צוויי פהנים אינן מתחיל לברך
זאלין זיין גיט אנהייבן זאגן די ברךה עד שיקרא
להם שלח צור ביי דער חזן וועט זיין רופען ואמר
להם פהנים אונ ער וועט זאגן צו זיין דעם נוארט
פהנים דעם ענין ואמרו: וברךה אונ די פהנים זאלן
זאגן וברךה והוא מקרא אותם מלה במלה על המדרש
שאמרו אונ דער חזן זאגט פאר זיין די ברכות
ווארט ביי ווארט בסדר ווי קיר האבן שון גיזאגט:

להם כהנים והם עונים ואמרו: וברךה והוא
זיין אייניקול ואיב זיין דאליין קענען ווייטער
צו הקב"ה זאל ואיהם אונ זיין צו נאמען פארין
מיט אזוי אאשה וואס איז איראט שמים וארץ וכו'
עם הורה ונמלות חסדים אונ איהר פאנער אונ אירע
ברידער זענען פרומע אונ זענען הורה אונ
מורה נמלות חסדים ב' על שששם יאמר ווארום
אויף די דריי זאכן ויראט שמים הורה נמלות
חסדים זאגט שלמה המלך והיום השמשיל לא
בפניה יתקן אפאדים וואס איז גיפלאכטין אין
דרייען דריי פערס צו נאמען וועט גיט גשוניט
צו ריסען ווערין ב' שלש חיות שוה בניספא ווארום
די דריי ווערפער זענען בלייד אין צאהל ויראט
הורה נמלות חסדים דער ווארט "ויראט"
באמערעט זעקס הורה עוף. "הורה" איז אויך
זעקס הורה עוף. נמלות חסדים במערעם
אויף זעקס הורה עוף ב' שוקים ויראט פארה
נמלות חסדים ווארום ויראט איז געווארן בלייד וויא
הורה אונ נמלות חסדים וכתוב ראשית חקכה
ויראט ה' שכל טוב לכל עושים אונ ביי ויראט ה' שטייט
אין פסוק דער אנהייב פון חקכה איז ויראט ה'
דאם איז אנגיקער פארשטאנד צוא ריא אלע
מענשטן וואס מוהען זיין הרי ויראט חקכה זענען
מיר אז דאם ערשטע איז מורה צוא האבן פאר
נאם וכתוב אונ נאך שטייט אין פסוק הקב"ה האם
גיזאגט מי יתן ויהי לבכם יהי להם ליראה איתי ווער
וואקט געבן די האבן פון די יודין זאל אזויא זיין
אייביג וויא זאלין אייביג מורה האבן פאר מיר
וכתיב אונ נאך שטייט אין פסוק משה האב גיזאגט
צו די יודין מה ה' אליה שואל מעמד ב' אם ליראה וואס
פארלאנגט נאם פון דיר נאר דוא זאלקט פאר
איהם מורה האבן ללכת בכל דרכיו ולאהבה דוא
זאלקט גיין אין זייער וועגן אונ זאלקט איהם ליב
האבן לא נאמר לכל עושים עם שטייט גיט אין פסוק
שכל טוב לכל עושים. דא מורה פאר נאם איז
מנוסער פארשטאנד צוא אלע מענשטן וואס
עושים צו אלע מענשטן וואס מוהען זיין ויראט חקכה איז
אנגיקער פארשטאנד צוא אלע מענשטן וואס מוהען זיין
לפני תפלה בכל אשר תעשה איהר זאלקט
געברענגען אין אלץ וואס איהר וועט מאהן:

זיל ו אונקדום כ"ז פסוק שמיט נדר כ"ז ור' ה' ורעשה סמנו צירוף ויהי בניקוד ששי תורה
י ויתכון קריב י י ואתכם לקח יהוה ויוצא אתכם
לדחמיה ואפק יתכון

מכור הברנל ממצרים להיות לו
 לעם נחקה פיוס הזה : כא ויהוה
 התאנף בי ער דבריכם וישבע
 לבדתי עברי את הירדן ודבדתי
 בא אר הארץ הטובה אשר יהוה
 אלהיך נתן לך נחקה : כב כי אנכי
 מת בארץ הזאת אינני עבר את
 הירדן ואתם עברים וירשתם את
 הארץ הטובה הזאת : כג השמרו
 לכם פן תשכחו את ברית יהוה
 אלהיכם אשר כרת עמכם ועשיתם
 לכם פסד תמונת כל אשר צוה

מכורא דפרולאממכרים
 דמתי ליה לעמא
 אחסנא פיוסא הדין :
 כא וכן קדם יי הנה רגו
 עלי עד פתגמיכון וקיים
 בדיל דלא למעברי ית
 ירדנא וכדיל דלא
 למיעל לארעא מבתא
 די יי אלהיך יתיב לך
 אחסנא : כב ארי אנא
 מאית בארעא הדא לית
 אנא עבר ית ירדנא
 ואמתון עברין ותירתון
 ית ארעא מבתא הדא :
 כג אסתמרו לכו דלקמא
 תתנשון ית קמא די
 אלהכון די גור עמכו
 ותעבדון לכו צלם דמות
 כלא די פקדך יי אלהיך :

בעל המורים

(כ) ויולא ד' במס' ויולא סמו בששון ויולא סמו בכדור ויולא סמו בכדור

(כ) מכור. הוא כלי שמוקקים בו את ההובל (כא) התאנף. (כב) כי אנכי מת וגו' אינני עובר. מאחר שמת מהלל רגו : על דבריכם. על אזהרותיכם על עסקיכם : מהיכן יעבור אלא אף עלמותי חלים עוברי : (כג) תמונת פירוש לתורת אלהים

נאל גים קוסן אין גושען לאנד אשר נואם דיין נאם
 גים צוא דיר פאר איין ארץ : (כב) כי אנכי מת בארץ
 הוואה דען איה וועל שטארקען אין דעם לאנד אינני
 איה וועל גים אריקער גיין דעם ירדן רש"י פקענא
 אז עס שטייט שוין איה וועל שטארקען אין דעם
 לאנד נואם דארף שטיין איה וועל גים אריקער
 גיין דעם ירדן פונדא אז ער וועט שטארקען ווי
 אזוי וועט ער אריקער גיין דעם ירדן אז ער
 תירוצ אזוי האט משה גואנאם אפילו מינע גינער
 וועלן איה גים אריקער גיין דעם ירדן ואם שריים
 און איהר וועט אריקער גיין דעם ירדן וירששם
 און איר וועט רששן דאס גושען לאנד : (כג) השמרו
 לכם היט אייה פן מאקער וועט איהר פאר געקען
 די תורה פון אייער גאט אשר נוס ער קט מיט אייה
 פורת ברית גינען ורששם לכם און איהר וועט צוא
 אייה מאקען פסל אנעשניצשען בילד תמינה כל
 אנלייכנש פון אלע ואקען אשר נואם דיין נאם קט

תחונני משה ממדרש תנחומא

דער סדרש שרייבט אייב קט געזאגט אס געלח לשמים שאו.
 אפילו די גרוסקייט פון סענאט איז ביי צום היפל וראשו

בְּכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ
כִּי־אָבַד הָאָבֶדוֹן מֵהָרַם מֵעַל הָאָרֶץ
אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה
לְרִשְׁתָּהּ לֹא־תֵאָרִיכוּ יָמִים עֲלֶיהָ כִּי
הַשֹּׁמֵד תִּשְׁמְדוּן: ^כ וְהַפִּיץ יְהוָה
אֶתְכֶם בְּעַמִּים וּנְשֹׂאֲרֵתֶם מִתִּי
מִסֵּפֶר בְּגוֹיִם אֲשֶׁר יִהְיֶה יְהוָה אֶתְכֶם
שָׁמָּה: ^{כא} וְעַבְדְּתֶם־שָׁם אֱלֹהִים
מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם עֵץ וָאֶבֶן אֲשֶׁר
לֹא־יִרְאוּן וְלֹא יִשְׁמְעוּן וְלֹא יֵאָבְדוּן

בְּכֹן יִמָּא דִּין יִתְשִׁמָּא
וְיִתְ אַרְעָא אַרִי מִיבֹד
תִּיבֹדוֹן בְּפִרְעָא מַעַל
אַרְעָא דִּי אַתּוֹן עֹבְרִין
יִתְ יִרְדְּנָא לְהִמָּו
לְמִירְתָּהּ לֹא תִירְכּוּן
יִמְסִין עֲלֵהּ אַרִי אִשְׁתַּצָּהּ
תִּשְׁתִּיצוּן: כִּי וְיִבְדֹּר יִי
יִתְכּוֹן בְּעַמִּי אִי
וְתִשְׁתַּאֲרוּן עִם דְּכִינִין
בְּעַמִּי דִּי יִדְבֹּר יִי
יִתְכּוֹן לְתַמָּן: כִּי וְתִפְלַחוּן
תַּמָּן לְעַמִּי אִי פִלְחִי
מַעֲוֵתָא עוֹבֵד יְדֵי אִנְשָׁא
אִנְשָׁא וְאִבְנָא דִּי לֹא חֹן
וְלֹא שְׁמַעִין וְלֹא יֵאָבְדִין

בעל המורים

רשב"ם

כִּסִּי לְמַסְמִי לְמִיחָלָה: (כז) כְּעִמָּס: הַיָּמִים: כִּין סִכְלִיִּס:
כְּנִיִס: כְּעִמָּס: וְכַמְרִי: (כח) כְּעִמָּס: כִּין: כְּעִמָּס: כְּעִמָּס:
מְכֻרִמִּס: כְּכִי כְּמִיִּס: כִּלָּן דִּי גְלִיִּתִּי: (כט) וְעַבְדְּתֶם סֵם אֱלֹהִים:
כְּכִיִּס:

לא תחן את יכולה: (כח) ועבדתם שם: כתרמיטו: כדבר ואין רוח בניהם:
ולא ירחון: כדבר ואין רוח בניהם:

ולאו לוכד אלסם אלהים כמו ככ"ט רצו ישלח שכה"ל מיבד

רש"י

לְהוֹת עֲדִים נִשְׁתַּמְרִיתִי כִסִּי: (כח) וְעַבְדְּתֶם שָׁם
אֱלֹהִים: כְּתַרְמִיטוֹ מִשְׁתַּחֲוִיָּה עוֹבְדִים לְמַכְלֵהֶם דִּי כִלָּנוּ

שְׁתַּמְרִיתִי חֲכָמִים: וְכִיִּס: כְּכִיִּס: (דף ל):
נִשְׁתַּמְרִיתִי חֲכָמִים: לֹא עֲדִי עוֹבְדִים שְׁתַּחֲוִיָּה עֲדִיִּין לֹא
מִשְׁוֹ כְּכִיִּס: דִּי דִקְלָן מִשְׁוֹ שְׁתַּחֲוִיָּה סִי פִלְחִי כִין הַעֲשִׂים

פירוש לתורה אלהים

בְּעִמָּס אִנְשָׁא אִנְשָׁא נִשְׁתַּמְרִיתִי כִסִּי: (כח) וְעַבְדְּתֶם שָׁם
אֱלֹהִים: כְּתַרְמִיטוֹ מִשְׁתַּחֲוִיָּה עוֹבְדִים לְמַכְלֵהֶם דִּי כִלָּנוּ
נִשְׁתַּמְרִיתִי חֲכָמִים: לֹא עֲדִי עוֹבְדִים שְׁתַּחֲוִיָּה עֲדִיִּין לֹא
מִשְׁוֹ כְּכִיִּס: דִּי דִקְלָן מִשְׁוֹ שְׁתַּחֲוִיָּה סִי פִלְחִי כִין הַעֲשִׂים

אִיִּיךְ הַיִּינְטָא אֶת־הַשָּׁמַיִם הָעֵם הַיִּסָּל מִיִּם דִּיא עֶרֶךְ
אִיִּיךְ נָאֵן וְיִיא וְלֹאֲעֵן וְיִין עֲדוּת אִיִּיךְ הָאֵב אִיִּיךְ
גְּוֹאֲמִי בִי אִבֹּד מִבְּרִיתִי מִיִּתְ אִיִּיךְ וְעֵרִין קַעֲשִׁי
וְיִינְטָא פִּרְלִיִּיִּין מִלְּהָרָא פִּרְלִיִּיִּין לֹאֲבִי אִיִּיךְ וְיִין אִיִּיךְ
נִיִּים אִיִּיךְ עֶרֶךְ דִּיא לֹא תִיִּיִּין אִיִּיךְ וְיִין אִיִּיךְ
צוּר יִיִּיִּין וְיִיא לֹא תִיִּיִּין אִיִּיךְ וְיִין אִיִּיךְ
לְעֵנְיִין וְיִיא עֶרֶךְ אִיִּיךְ אִיִּיךְ פִּרְלִיִּיִּין אִיִּיךְ
וְיִיא עֶרֶךְ אִיִּיךְ אִיִּיךְ פִּרְלִיִּיִּין אִיִּיךְ
וְיִיא עֶרֶךְ אִיִּיךְ אִיִּיךְ פִּרְלִיִּיִּין אִיִּיךְ

תחנוני משה

אִיִּיךְ הַיִּינְטָא אֶת־הַשָּׁמַיִם הָעֵם הַיִּסָּל מִיִּם דִּיא עֶרֶךְ
אִיִּיךְ נָאֵן וְיִיא וְלֹאֲעֵן וְיִין עֲדוּת אִיִּיךְ הָאֵב אִיִּיךְ
גְּוֹאֲמִי בִי אִבֹּד מִבְּרִיתִי מִיִּתְ אִיִּיךְ וְעֵרִין קַעֲשִׁי
וְיִינְטָא פִּרְלִיִּיִּין מִלְּהָרָא פִּרְלִיִּיִּין לֹאֲבִי אִיִּיךְ וְיִין אִיִּיךְ
נִיִּים אִיִּיךְ עֶרֶךְ דִּיא לֹא תִיִּיִּין אִיִּיךְ וְיִין אִיִּיךְ
צוּר יִיִּיִּין וְיִיא לֹא תִיִּיִּין אִיִּיךְ וְיִין אִיִּיךְ
לְעֵנְיִין וְיִיא עֶרֶךְ אִיִּיךְ אִיִּיךְ פִּרְלִיִּיִּין אִיִּיךְ
וְיִיא עֶרֶךְ אִיִּיךְ אִיִּיךְ פִּרְלִיִּיִּין אִיִּיךְ
וְיִיא עֶרֶךְ אִיִּיךְ אִיִּיךְ פִּרְלִיִּיִּין אִיִּיךְ

נִשְׁתַּמְרִיתִי חֲכָמִים: לֹא עֲדִי עוֹבְדִים שְׁתַּחֲוִיָּה עֲדִיִּין לֹא
מִשְׁוֹ כְּכִיִּס: דִּי דִקְלָן מִשְׁוֹ שְׁתַּחֲוִיָּה סִי פִלְחִי כִין הַעֲשִׂים
אִיִּיךְ הַיִּינְטָא אֶת־הַשָּׁמַיִם הָעֵם הַיִּסָּל מִיִּם דִּיא עֶרֶךְ
אִיִּיךְ נָאֵן וְיִיא וְלֹאֲעֵן וְיִין עֲדוּת אִיִּיךְ הָאֵב אִיִּיךְ
גְּוֹאֲמִי בִי אִבֹּד מִבְּרִיתִי מִיִּתְ אִיִּיךְ וְעֵרִין קַעֲשִׁי
וְיִינְטָא פִּרְלִיִּיִּין מִלְּהָרָא פִּרְלִיִּיִּין לֹאֲבִי אִיִּיךְ וְיִין אִיִּיךְ
נִיִּים אִיִּיךְ עֶרֶךְ דִּיא לֹא תִיִּיִּין אִיִּיךְ וְיִין אִיִּיךְ
צוּר יִיִּיִּין וְיִיא לֹא תִיִּיִּין אִיִּיךְ וְיִין אִיִּיךְ
לְעֵנְיִין וְיִיא עֶרֶךְ אִיִּיךְ אִיִּיךְ פִּרְלִיִּיִּין אִיִּיךְ
וְיִיא עֶרֶךְ אִיִּיךְ אִיִּיךְ פִּרְלִיִּיִּין אִיִּיךְ
וְיִיא עֶרֶךְ אִיִּיךְ אִיִּיךְ פִּרְלִיִּיִּין אִיִּיךְ

וְלֹא מִרְיָחִין כִּם וְתִתְבָּעֶן
מִתְּמֵן יֵת לְחֻלְתָּא דִּי
אַלְהֵהּ וְתִשְׁכַּח אַרִי תִבְעִי
מִן קִדְמֹתֶי בְּקַל לְבָךְ
וּבְכֹךְ נִפְשֶׁךְ : ל בְּד יַעֲקֹב
דָּךְ וְיִשְׁכְּנֶךָ בְּל פִתְנֵמִיָּא
הָאֲלִין בִּסְמִיָּא
וְתִתּוּב לְחֻלְתָּא דִּי
אַלְהֵהּ וְתִקְבֵּל לְמִמְרִיָּה:
לֹא אַרִי אֱלֹהָא רַחֲמָא יִי
אַלְהֵהּ לֹא יִשְׁכְּבֶךָ וְלֹא
יִחְבֹּלֶךָ וְלֹא יִתְנַשֵּׁי יֵת
קִימָא דְאַבְהֵתְךָ דִּי קִיָּים
דְּהוּן : לִב אַרִי שְׂאֵל פְּעֹן
חֲמִי כִי שְׂאֵל נֶל : תְּנִים יֵל :

רע"י

אחם עובדים להם : (לא) לא ירפך. מלהחזיק כך בידיו
ולשון לא ירפך לשון לא יפעיל הוא לא יתן לך רפיון ה לא
יפריע אותך ממלכו וכן אחזקו ולא ארפסו (א ר פ) שלם
ננקד ארפסו ו כל לשון רפיון מוסב על לשון מפעיל
ותחפשל כמו (מזכים ב ד) הרפה פסל ו זה לה רפיון

דעת זהנים חרעלי העומפור

יִיחִידוֹ אֲנִי קִשְׁעֵנָּה גִּיט שְׁמַעְקִין: (כס) אֲנִי אֵן דְּרֵא
אֲלֵעִי זְאִכְוִין וְעֵלְוִין אִידֵּךְ גְּרִיכִין וּבִשְׁמֵשׁ שְׁמֵשׁ פֶּסֶן
דִּי עֲרֻמֶּר נִוּאס אִיהֶר נִוּעַם דְּרִאָסִין וִיין אִין גְּלוּת
נִוּעַם אִיהֶר בְּעֵסִין אֵת צִוּא גֵּאט רִיין גֵּאט עַד
זֶאָל דִּיר הַעֲלִפִין וּפִצָּה אֲנִי דְּרֵא נִוּעַסֵט אִיהֶם
נִעֲסִינֵן בְּלוֹקֶר גֵּאט בִּיה נִוּעַם אֵן בְּעֵסֵן רִיין
תַּסְלָה לִי תַּדְרִשֵׁט אֵן דְּרֵא נִוּעַסֵט פֶּאָר־שְׁמֵעֵן אִיהֶם
גְּגֵל לִבֶּקֶד מִיט רִיין נִאָגְצִין דְּהֶאָרְצִין וּבִלְבִּלְבֶּשֶׁת אֲנִי
צִוּא רִיין נִאָגְצִין וִוִילִין: (ל) בֵּער לֶךְ אֵן עַם נִוּעַם
מִיט דִּיר עֲגֵן וִוִין וּפִצָּה אֲנִי עַם נִוּעַם דִּיר גְּרִיכִין
גַּל לִי אֲלֵעִי זְאִכְוִין וּוּאס פֶּרִיעֶר אִיו גִּישְׁמַנֵּנֵן

החנוני משה

אָים גענוען אַפילו נאָך איינער אויף דער וועלט, דער שר
האט געהייסן דעם לענדער אפמאכן צו ס'פך, האט דער
פך געזאגט זיך וואס דעם שר אפ געזען דעם קאס מיט
זיין שווער, אזוי האט מען געזאגט פאר הקב"ה דעם שר
עלם מיט די ווערקער וואס איך האב דיר געליבט, מיט די
ווערקער ביזנס טור אויף מיר איך ואל שפארבען, איך האב
דיר געליבט און האב געזאגט צו די יודין לה' אלהיך
תשיש וישיש השמים, ון הקב"ה געזען אלע היסטען וואס
די גאנצע וועלט מיט די ערליכע ווערקער האסטו אויף מיר
גענוען איך ואל שפארבען דו האסט געזאגט צו מיר הן
דערביי מייך לטוט וויילע מען האבען געזען דעם שפארבען
האט הקב"ה געזאגט צו מיין איך האב שוין לאנג טען געזען

וַיִּיף אָדָם הָרִאשׁוֹן זֶר וְאֵל שְׂטָאָרְבִּין כְּאַרְפָּסוּ אֵיבָה שְׂטָאָרְבִּין

שֶׁאֲרֵנָא לְיָמִים רַאשֵׁינָם אֲשֶׁר־הָיוּ
לְפָנֶיהָ לְמִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים
אָדָם עַל־הָאָרֶץ וּלְמִקְצֵה הַשָּׁמַיִם
וְעַד־קֵצֵה הַשָּׁמַיִם הַנִּהְיָה בְּדָבָר
הַגָּדוֹל הַזֶּה אוֹ הַנִּשְׁמָע בְּמַהוּ:
לֵב הַשְׁמַע עִם קוֹל אֱלֹהִים מְדַבֵּר
מִתּוֹךְ־הָאֵשׁ בְּאִשְׁר־שְׁמַעַת אֹתָהּ

לְיָמֵי קִדְמָא דְהָיוּ
קִדְמָא לְמִן יוֹמָא דִּי
בָרָא יְיָ אָדָם עַל אֶרֶעָא
וּלְמִסְפִּי שְׁמִיָּא וְעַד
סִפִּי שְׁמִיָּא הַהוּא
כַּפְתָּנָמָא רַבָּא דְהָיוּ אוֹ
הַאֲשַׁתְמַע דְבוֹתֶיהָ:
לֵב הַשְׁמַע עִמָּא קוֹל
מִיָּמָא דִּי מְמַלֵּל מְגוֹ
אֲשַׁתָּא בְּמָא דִּי שְׁמַעַת

רש"י

שפתו חכמים

(דברים ט) הרף ח ממתי התרפה ממתי: (לב) לוימים ראשונים. על ימים פ ראשונים: ולמקצה השמים. וגם שאל לכל הכרוזים אשר מקצה אל קצה וכו פסונו (תנינה יח) והדרשו מלמד על קומונו של אדם י שיהיה מן הארץ עד ב השמים וכו'ו השיעור עמנו אשר מקצה ל אל קצה: והנהיה כדבר הגדול הזה. ומנו הדבר הגדול

פירוש לתורת אלהים

הנהיה אויב עם איז גיווען או אנרויטע נאך אי השפצ אדער אויב עם איז גיהערט גיווארין כסודי אויזא אנברייכין: (לג) און דאס איז די גרויסע נאך השפצ האט דען גיהערט אפאלק קול אלהים דאס קול פון גאט דבר וואס ער האט גערעדט פון דעם פויער באשר אויז ווי דא האסט גיהערט ותי וואס דא

כסיון סיונו מספיל: ה דרכיבו התרפס ממתי הספסל: פ ס' משום דיעים אין כספלי: י דרכיבו בקרב אש כדל אלהים אדם על הארץ: כ ולמקצה השמים כלומר קומונו של אדם היסס קו הסלס פד השמים דלס פסונו מלי סלי דכסיב ולמקצה השמים: כ"ל אדם דהקרב השמש מסתכל על פד סוף טוים בלכיו דכסיבו ולמקל השמים פד קלס השמים וגם פ"כ משמע עמסלכן פד השמים קופמו סיסס דכסיב פל הסלס ולמקל

די ערשטע פענ אשר הי לפניך וואס נענען גיווען פאר דיר איידער דאס ביסט נאך גיבארין גיווארין למן היים פון דעם טאג אשר ברא וואס גאט האט בשאפין אדם אפגענוש על הארץ אויף דער ערד ילמקצה אונ פערע אלע בשעפניש וואס ויי נענען פון איינעק היסיל ביו דעם אנדערין עק היסיל

תחונני משה

משלי חכמים

האט משה געזאגט פאר הקב"ה אדם הראשון האט געדארפט שטארבען ווייל דו האסט איהם געבאטען אנריינע מצוה אונ ער האט די מצוה גיט געהיירט האט הקב"ה געזאגט צו משה אנדערס האט געהייליגט מיין נאמען אויף דער וועלט אונ איז אויף געשטארבען. האט משה געזאגט צוה הקב"ה רבנו של עולם פון אנדערס איז געבארדען געווארען ישעאל וואס וויינע קינדער דערנעבען דייך, דריבער האט ער געדארפט שטארבען. האט הקב"ה געזאגט צו משה יצחק וואס ער האט אייגענע צויגען ויין האלדז אויף דעם סוכה פון נאל איהם שטעקן פאר אקרבן אונ ער איז אויף געשטארבען. האט משה געזאגט צו הקב"ה פון יצחק איז געבארדען געווארען עשו וואס וויינע קינדער וועלען תרוב מאכען דעם בית המקדש אונ וועלען אים מארדענען. דריבער האט ער געדארפט שטארבען. האט הקב"ה געזאגט צו משה יעקב וואס פון איהם נענען געבארדן

איים שיקען נעלס דורך אפגעקדין סענש דער ווען ואל גיט וויסין אז דער פאטער שיקט אים נאס נעלד, וואס איז אונעס גימאנגען אצויס לאנג, אפאחל האט דער פאטער שטארק געבריינגט צו ויין ווען אונ ער איז ארוסגימאנגען ווייער סרויערע אפריינד פון דעם גביר האט גינעהן דער גביר איז אויף סרויער ערע האט ער גימאנט צום גביר איך ווייס געוויס אז איך נעמס סרויערע וועגן אייער ווען איהר וואלט געוויס ער נאל קוסען צוריק איהם גאר איך נאלס שרייבן צו איהם ער נאל קוסען איהם פאקס גיט פאר אייך דריבער ווייסט איך גיט וואס איך נאלס פאקס, איך וועל אייך געבין אעצט וועמס אייער ווען אצוין געסען איהם אונ ער נעמס אייך איבערבעטן אונ וועמס צו נאמן ער נעמס שוין גוט ויין, די פערד איז איך נאלס איהם גיט שיקען נעלד, אונ איך נאלס שרייבן צו אייער געקאנפן ער נאל איהם דארם פערשאפן אנדערע צוהר נרויסע וועמס ער סוין קוסען איהם אונ וועמס סוין צו נאמן אז ער נעמס שוין גוט ויין. דאס וועלכע איז גינעהן ביי הקב"ה מיט דא וידיון, ווען די וידיון האבן געווינגען אונ הקב"ה האט הרוב גימאכט דעם בית המקדש אונ ער האט פארטריבן די וידיון פון ווער לאנד האט הקב"ה רחמטא גימאכט איהם דאס ויין ווען אונ האט וי געשיקט ווייער פרנסה דורך ווייסע סוהר ויין נאלין גיט ווייסע אונ ויין האבן די פרנסה פון הקב"ה גאר ויין נאלין גינען אונ דאס קיבס פון דער וועלכעיקר נאמור, נאמס משה רבינו צו די וידיון אייב איהר וויילס ווייסען אסיקן ווען די רחמטא פון הקב"ה האט ניד אין גאנצין דערנענט איהם אייך אונ הקב"ה וויל שוין אייך צוריק נעהן אין ויין לאנד, גאר הקב"ה וועמס דאך אייך גיט איבער געסען איהר האבן אסיקן בצד לך, אז דיר וועמס שטארק גיט ויין אונ דיר וועמס פרעגן אלע צוהר מיט איינסארה דאסאלס וויל הקב"ה וישקת עד ה' אליהם דו נאלסם צוריק קערן צו איהם מיט תשובה, נאקאלס גיט הקב"ה אויף דיר רחמטא האבן אונ וועמס דיר צוריק בריינגען אין ויין לאנד:

את ואתקם: לה או נסין
דעבר יי לאתגלאה
למפרק ליה עם מנו עם
בניסין באתן ובמפתין
ובקרבא ובדא תקיפא
ובדרעא מ ר מ א
ובחונין ורברבין בבל די
עבר לכו יי אלהבון
במצרים לעינה: לה את
ה' אלהינו: כדכוס של מניס
י:

וְסוֹף עוֹלָם כִּשְׁם אֱלֹהִים אֲשֶׁר נִגְלָה בּוֹ לְמַשָּׁה לְהַיְלִיחַ מַעֲלֵרִים,
וְבוֹ מִשְׁחַ לְעוֹלָמִים כְּשֶׁמֶלֶךְ וּפֶן אֲחֵץ. ז' לְדַבְרֵים מִזְכָּרִים כֹּחַ,
בְּמִסְחָה, כְּלוּמָה, כְּעִסְתִּים, כְּעִסְתִּים, בִּיר חֻקָּה, כְּזֹרֵם לְשׁוֹם,
כְּמִלְחָמִים גְּדוּלִים. כִּנְגֵד ז' יָמִים כְּשֶׁמֶלֶךְ לִבְּנֵי מִצְרַיִם וְכִנְגֵד
ז' יָמִים שֶׁל פֶּסַח: בְּעֵלְרִים לְעִינֵן. וְסִמְּךְ לִיב אֶסֶף סִרְחָה.

[illegible]

עכ"ס בשבועה הז': (לד') או הנסבה. כזה הספוק יש כל האשפה
 יצאם שכלם הקב"ם ליקון לכם חבורה נמצאים אלה שחמרים מזה
 דינן גם חיתם חתלה. לכן הכסף ד' בשם, הנה, ואידך הכסף
 דבר אלה. חתלה. שחמרה דוחה דינן גם חיתם קודם שחמרים
 דברין. וספוק פתחיל באל"ף ומסיים בד"ף ק טוב לישאל

הַשָּׁמַיִם עַם וְאֵל; (לד) הַנֶּחֱמָה אֱלֹהִים; הִכִּי עָשָׂה נִסִּים
 עִם אֱלֹהֵי לְבָב לְקַחְתָּ לוֹ גִּיּוּרִים; כֹּל הַיָּדָא הַנֶּחֱמָה תְּחִיבָה
 כִּן קִדְּוֹת כִּן בְּנִסִּין פִּתְחֵהּ הִיָּהִי הַלְלוּ תְּחִיבָה
 הַשָּׁמַיִם; בְּמִטְרָה; עִי כִּסּוּתֵהּ הַיּוֹדֵעַם בְּנִדְרוֹתֵי כִנּוּן
 (מִחוּת ח) הַתְּחַלֵּךְ עֵלֵי אֵל אוֹכֵל לְעֹשֶׂת כִּן הִרִיז עֵמִין;
 בְּאוֹרֹתָ; כִּסְמִינִי לְחֹמֶיךָ שְׂחָף שְׁלוֹהֵה כִּן מִקּוֹס כִּנּוּן
 (דס) מֵה לִּי כִּיָּד; וּבְמוֹפְתֵיךָ; הִלְפֹּתוֹת שְׂחָפֵה

מעם עלי הנסים והנפלאות שהיו ב"ם
(לד) לו הנסם אליו נפלאות לקחה לו שיהיו נסיונותיו שלם
הע"ס אחר חזק נסיון כ"ם דרובי נסיון יצחק לא יסור
ממנו, ומחזק יקם מלך אלל אחרם לנעם דרובי ונסיונו
הנסיון הסודות נסיון דרובי, כמחזק העולם לנעם לנסיון
הנסיון עליו מלך נסיון דרובי, וחזק לא מלך יסור לנסיון
הנסיון חזק נסיון, אלל הכ"ם סיונו אלל נסיון מלך
הנסיון נסיון לנעם לנסיון הכ"ם חזק נסיון, וכל נסיון
הנסיון נסיון יסור נסיון ונסיון, כי נלך נסיון
הנסיון אלל הכ"ם יסור נסיון חזק נסיון ונסיון, פ"ב
הנסיון חזק הכ"ם חזק נסיון חזק

דעת זקנים מבעלי התוכפית
כלומר אם ע"כ כך נשים אומה בעולם אי היתה אלהים וגו'
כל זה שאל: (לר) ובמלחמה. היא קירא לים סוף מלחמה
מש"ס דכה"ב ס' ילחם לכם:

למחשבים, וע' שהורגל ש:מחזירי צדיות רמות וצמחנים רעים
בדמות בלגנים יצאו כחילו לנכסיו החאזיון שהורגל נס, וסכ'
יו' מתקב' גו' כולו מוכרם מו' וסללו מוכרם יו' וסכ'
למח' ס' ופולח', וכל זה לא יוכלו לצפות אלהי העמים לגויים,
שהאומות מוכרים לסס ומכרם מקוריו כדור' שס'הם, לנרדרי נס
סוכר' כהפס' מלור' עס' גני' ישרלח' סח' גדלו וסח'

עײַביגן וּבְמִצָּתִים און מײַס וואָנאָדער וּבְמַלְחָה
און מיט טרֹפֶקָה יבֵיד חוֹקָה און מיט אשְׁמֵי־חֶקֶק
האַנד וּבוֹרוֹץ נִסְיוֹה און מיט גישְׂכַּרְעֻקָּמֶע
אַרִיס וּבְמִזָּרִים און מיט גרוֹיִסֶע פֿאַרבֶם כָּלל אִישׁ

ביטל לעבן געברייכען: (לד) או אנדער האט גע-
וועלכער גאט נסים גיטאן לוא צו קיטען זקת לו
געטן אים צו צווייזן גיטאן אפאלק פארקייט
אין אנדער באלק פסית מים גיטם באהות גיטם

[illegible]

קעווארען די צוועלף שטיים וואס זענען אלע געווען צדיקים
און ער איז אויך געשטארבען, האט משה געזאגט צו הקב"ה
דאך גיט צום לעצטן איין היסטל און זיינע שניי האנטן גיט גער-
טריקען צום ערשטן און ער איז גיט געווען ווי די מלאכים און
די האקס גיט געזעס מיט איהם געזעס געגען אפנים און ער
האט גיט געזעען די תורה פון ר'יון האנד, ר'יביער האט ער
האט גיט שפארבען, האט הקב"ה געזאגט צו משה וואלט
גיט מערער ריידן מיט מיר פון די נאך, האט משה געזאגט
צו הקב"ה רבנו של עולם מענטשן וועלען זאגען ווען הקב"ה
איז גיט געשטן ביי משה'ס לעבטען נאכן צוהלות וואלט ער
איהם גיט צוא גענומען, פון דער וועלט, געוויס האט משה
געזיגט, האט הקב"ה געזאגט צו משה איז האב שוין

מִמְצָרִים: לֹא לְהוֹרִישׁ גּוֹיִם גְּדֻלִּים
וְעַצְמִים מִמֶּךָ מִפְּנֵי קִבְיָאָה
לְתַת־לָךְ אֶת־אֲרָצָם נִחְלָה בְּיוֹם
הַזֶּה: לֹא וַיִּדְעַת הַיּוֹם וְהַשַּׁבָּת אֲרִי־
לְבַבְךָ כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים
בְּשָׂמִים מִמֶּעַר וְעַד־הָאָרֶץ מִתַּחַת
אֵין עוֹד: וְשִׁמְרַת אֶת־חֻקֶּיךָ וְאֶת־

מִמְצָרִים: לֹא לְהִרְכָּא
עַמְמִין בְּרִבְרִין וְחִקְיָין
מִנֶּךָ מִקְדָּמָה לְעִלְוִיתָהּ
לְמִינֵי לָךְ יֵת אֲרַעְהוּ
אֲחִסָּא בְּיוֹמָא הַדִּין:
לֹא וַיִּדְעַת יוֹמָא דִּין
וְהַתְּנִיב לְלִבְךָ אֲרִי
הוּא אֱלֹהָא דְשִׁבְיָתִי
בְּשָׂמִיא מִלְעִילָא וְשְׁלִיט
עַל אֲרַעָא מִדְּרַע לִית
עוֹד: וְחִמְרֵת יֵת קִימֻתִּי
ת"א וידעת סיום. כ"ס נב גיטין כז.

רשב"ם

בעל המוריס

לפניהם יומם: (לח) כיום הזה. שכבר התחלתם לירש
את ארץ סיוון ועונן:

נ"כ מחוק כהם וסחם כי לסכ לומר פסס מור כהם של פססין:
(לס) סין מור. ושכר קרין וסין מור וי"ו יסירם וסס ו"ס
בקרית. ו"ס סין כל סכין כנגד ו' קלוח מעלים ומטה ולכנס
כוחם: (פ) סמן ושכרם סח פקיר וסח מלפניו לס יבדיל,

למנ

שפתי חכמים

רש"י

לד"ס דקלי כפניו נ"כ על אבותיך לא קשם עם דכסי ל' ויחד
וסולך לפני פספס דנטסם דלסון קשם סל' ויוולך וסולך
כפניו, לכן אמר ד"ס. ולנטסם זס סלסוד נמי קשם וסל' לטופס

יחיד ויכחר בזרעו אחריו: (לח) ממש מפניך. סרסו
ודרסו להוריס ממניך גוים גדולים ועלומים ממך: כיום

לימוד איך לעבוד ה'

לימוד איך לעבוד ה'

סזו סיל מחוק פטולוסיו ומעמיו סטרולסיו ונכרסיו ספולוסיו
וספסולס, וסיריסס ז סיל ספסכיס, סכל סיריסס מלך מסוסו
ועלמחוס סיל נמנטס ז"ס ל' למעוד מלס, ועלס לסלר ככוד

(לס) וידעת סיום וסכנס סל לכדך וגו'. כחכ סכר ר"ב ו
למז פסס מן ססירס כיריסס ס' ויכדך סלסיוט לנטס
למז ולמקור מל מלחמיו וסל נספוק מל סקלס ככדך, וסיריסס

ליקוטם על התורה

פירוש לתורה אלהים

האם מים ויין שכל אליין פארשטאנען אז עס איז נאך אגאס
אויף דער וועלט און אברהם האט אויף געלערנט צו זיךק און
זיךק האט געלערנט צו זיךק, דריבער האט הקב"ה געוואלט
זייערע קינדער אליין אויף דערקענען אז הקב"ה האט באשאפן
די וועלט און ער איז דער גאט פון די וועלט, און ווייל הקב"ה
האט געזעהן אז ויך אליין וועלן ויך גאט גיט וויסען און
נוער עס נאל וויא לערנען דיא גרויסקייט פון גאט איז גיטא
ניארום זיךק מים זייערע קינדער זענען געשטארבען, דריבער
האט הקב"ה דערוועקט די פצרים ויך אליין פיינט האבן די
קינדער פון זיךק און אליין ויך פייגלען, פירעט מים די פצרים
אליין קענען גיטשטראפן ווערען און גאט נאל ריך דארפן
ארויס געבען מים אנדויעסן פל פון מצרים און קען זאל פאר
דיר פארשטרייבען פערלעכער וואס זענען גרעסער און שטארקער

ממצרים פון מצרים: (לח) להוריש צו פאר שרייבען
גרויסע פערלעכער און שטארקערע פון דיר נאל ער
ווי פאר שרייבען ספיר פאר דיר להביא צו ברענגען
דיך לחם צו געבען צו דיר וייער לאנד נחלה פאר
איין ארבע אווי וויא דוא נעהט היינטיגען טאג:
(לס) וידעת און דוא ואלסם וויסען און דוא ואלסם
דאס דיר אין הארצין געבען כי יי אז גאט ב"ה איז
אגאט בשמים אויף דעם הימערל ספעל אויבען ועל
הארץ און אויף דער ערד אונטען אין ערד עס איז
גיטא נאך איין גאט: (ס) ושמרת און דוא ואלסם

פון דיר, און עס נאל ריך ביינען אין ניער לאנד, פון די אלע
דער וועלט אויף דעם היסערל און אויף די ערד, און דורך דעם
וויסערל פונעם וייערע פאזא און אז די וויסערל הישען די
חורבא און פאזא וועט גוט ויין צו דיר און צו דייער קינדער
כיו אייביג, און דורך דיר וועט געהיליגט ווערן דער
נאמען ויך וידעת היום והשבת אל לבבך וגו' אין ערד, שלמה
המלך האט געזאגט בכל דרכיך דריבער זעהר, איין זיינע
אלע וועגן וואלסער וויסען גאט, זאגט דער רשב"ם אלץ וועט
געסס עסין אדער שרייבען ואל ער פראקטיין ער וויל עסין
און שרייבען ער וויל עסין, און אשוואכער פונעם קען ויך
גאט פקטיון ויך, און אפילו ווען ער באהעפט ויך מים ויין
ווייב פיינט

פון הקב"ה אויף די זאגנע וועלט דאס איז גייען דער
פייגלען פון הקב"ה מים אייך צווא פאזא:
לס וידעת היום והשבת אל לבבך וגו' אין ערד, שלמה
המלך האט געזאגט בכל דרכיך דריבער זעהר, איין זיינע
אלע וועגן וואלסער וויסען גאט, זאגט דער רשב"ם אלץ וועט
געסס עסין אדער שרייבען ואל ער פראקטיין ער וויל עסין
און שרייבען ער וויל עסין, און אשוואכער פונעם קען ויך
גאט פקטיון ויך, און אפילו ווען ער באהעפט ויך מים ויין
ווייב פיינט

תחנוני משה

און איך האב גאר איין עכירה און די ווילסס קיר גיט סחל
וויין, האט הקדוש ברוך הוא געזאגט צו משה די האקס וועט
עכירות און איך האב דיר גיט געזאגט אפילו איינע פון ויין.

נאמען ויין איהר האט געשלאגען דעם שטיין האט משה
געזאגט צו הקב"ה פאר וואס אויף אלע מענטשן האקסו
הקב"ה און די גרויסע צוויי דריי עכירות שיינקסו ויין,

מב קִנְם שְׁמָה רוֹצֶה אֲשֶׁר יִרְצֶה אֶת־
רַעְהוּ בְּבִלְי־דַעַת וְהוּא לֹא־שָׁנָא
לֹא מִתְמַל שְׁלֵשׁ וְנָם אֶל־אַחַת
מִן־הַעֲרִים הָאֵל וְהִי : סג אֶת־בָּצָר
בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ הַמִּישֹׁר קְרָאוּבְנִי
וְאֶת־רֹאמֶת בְּגִלְעָד לְגִדִי וְאֶת־
גִּזְלָן בְּבָשָׁן קְמַנְשִׁי : סד וְזֹאת

סגל־מַעְרוֹק לְחֶמֶן קְטוּלָא
די יְקוּטוֹל יֵת חֲבֵרִיָּה
בְּלֹא מַדְעִיָּה וְהוּא לֹא
סְנִי לִיָּה מֵאֲתַמְלִי
וּמִדְקַמְוִהי וַיַּעְרוֹק
לְחֵדָא מִן קְרָוְנֵי הָאֵלִין
וַיִּתְקִים : סג יֵת בָּצָר
בַּמִּדְבָּרָא בְּאַרְעֵי מִישֹׁרָא
לְשִׁבְמָא דְרָאוּבֹן וְיֵת
רֹאמֶת בְּגִלְעָד לְשִׁבְמָא
דְּגִדִי וְיֵת גִּזְלָן בְּמַתְנִן
לְשִׁבְמָא דְקְמַנְשִׁי : סד וְזֹאת

ה"א וסול ל. פחות סו : וסס אל. סס סו : סס כלר. סס : וסס סססס. יוסס עס פחות סס ס"ז כ פחות סס : נ

רשב"ם

אלא לזי שהארץ כדכרש ער עכשו ועתה סתחיל
לפרש הסצוה היאך ביאר את התורה הזאת, והוא צ"ל
בשופמים ושומרים שלש ערים חבדיל לך בתוך ארץ
אשר ה' אלהיך נותן לך, ואם רחובי לעתיד לבא
יוספת לך עוד שלש ערים על השלש האלה ועל שלש
הירדן לא הזכיר שם ולא צוה משה לישראל לכך

בועל המורים
לומר שחורס ופחות קולטוס : (מב) כולם מלא ויו, סרלס
סלרס סנכרס כסשי וסכר טל לל סרלס ססול דכר סשי :
(מב) וסח גולן כסש. וסמך ליה וסח סכורס, דכו סיי גולס
למסר סורס : גולן. סמך ויו, עיי' (יוספס כ) דכו ססס סלסין
גולין גולן סכ סכסכ לבטו וסכסכ ללסלסו כו' כדלסלס כססכס
ערים סצוה לו הקב"ה באלה מסעי לעשות בעבר

דעת וקנים סבעלי התוספות

כתיב כיס וישכן פקדס לנן פדן וגו' יסן כליסכסו סיס פקדס,
וכן קין ססכסו לכלל גלס לנורסס סל ססס ססססר יסכס לסלן
נד קדמס פדן :

מלסטי ס' ויסכ סלכר נד קדמס פדן : (מב) אל סלל נמכרס .
זס"ס אלס סססוק דס נסס סד כור יוסס וגו' . ללסמס אלס
ססססס : ללססו דס נסס ללסמס ססכסו סססס פד פקיס ללסו
סססססר כו ויסכ ללסון אל סכור יוסס ללסלס דלסיו כלר נמכרס ללסוסי :

פירוש לתורת אלהים

אונ דער רוצח איז דעם גיבנדיגן קיין שונא גינען
סכסול גיט געקניטן שלש אונ גיט פון פאר געקניטן
וְנָם אונער נאל אנפלוסין אין איינע פון די שטעט
וְהִי אונ ער נאל לעבין בלייבין : (מב) אַת בָּצָר בַּמִּדְבָּר
דִּיא שְׁמָאס בָּצָר אין דער מִדְבָּר בְּאֶרֶץ מִישֹׁר אין
דעם לאנד פון דעם פֿלון האט ער אפ גישיידט
לְרֹאשֵׁנִי און דעם שְׁבֵט רָאוּבֵן וְהָאֵם אונ דִּיא שְׁמָאס
רֹאמֶת וְהָאֵם איז אין גִּלְעָד וְהָאֵם ער אפ גישיידט
לְגִדִי צו דעם שְׁבֵט גִּדִּי וְהָאֵם אונ דִּיא שְׁמָאס גִּזְלָן וְהָאֵם
אִיו אין בָּשָׁן וְהָאֵם ער אפ גישיידט צו דעם שְׁבֵט
קְמַנְשִׁי : (סד) וְזֹאת הַתּוֹרָה אונ דִּיא אִיו דִּיא הַתּוֹרָה דִּיא

מקלס אז סען וועט פון גענער נייט ירדן אייך אפ
שיידען דרייא שטעט פון ערי מקלס וועגין אונ
וְיִיא וַעֲנֵן דִּיא גִיד גיט אירקער גענאנגען דעם
ירדן וואלס דִּיא גיט גייטיג גינען ער נאל אפ
שיידען דִּיא דרייא שטעט פון דער נייט ירדן נאר
כִּשָׁה האט גיטראכט דִּיא מָגוֹר וואס איך קאן
קניס גיין איידער און דעם שטעט אירן וועל איך
וְיִיא מָקִים וְיִיא : (מב) לָנֶם שָׁמָּה צו אנפלוסין דִּיא רִשְׁתִּין
גִּיד האט אפ גישייד דִּיא דרייא שטעט קען נאל
זִהִין אנפלוסין וְיִיא דער רוצח וואס וועט הרגל
אָמְעֵנָשׁ בְּכָל־בַּעַת אֵן וַיִּסְעֵנָשׁאָפֶס וְהוּא לֹא שָׁנָא לוֹ

תחנוני משה

האס גינאנס את סחלות החסאים האלה גנשלותם, סען
נאל געבען די פיגור פאנען פון די סענשלין וואס האבין גע-
וִינְדִּינָם סיס וַיִּשְׁקַע בְּשִׁמּוֹת. האססו וי איך גערופן וינדיקע.
האט חקב"ה גינאנס צו משה איך האב גינאנס וַיִּנְעֵן וַיִּנְדִּינָע
אָבְנֵר איך האב גיט גינאנס וַיִּשְׁקַע אָלְעֵסִין וַעֲנֵן וַיִּנְדִּינָע .
האט משה גינאנס פאר חקב"ה איך בין איינער אונ די יורין
וַעֲנֵן וַעֲקֵם סחלל וַיִּנְדִּינָעם סויענד פירל סחלל האבין די
ידין פאר דיר געוִינְדִּינָם אונ איך האב גיבעטן פון וַיִּשְׁקַע
סויענדין האססו וי סחלל גינען . אונ סיר ווילססו גיט סחלל
וְיִיא, האט חקב"ה גינאנס צו משה עס איז גיט גלייך אז איך
בין גוזר אָבְנֵר אייך פיל סענשלין צו אָבְנֵר אייך איין סענשלין
דער וכות פון פיל סענשלין איז גרויס סין ואל וי סחלל ויין .

די דרושע גבירה איז דו האסט גינאנס צו מיר . אפילו אלע
די סענשלין אונ אלע רינדער וועט גינאנס ווערן פון די ידינים
וַיִּנְעֵן וַיִּנְדִּינָם וי דען גענוג ויין. די סענשלין געביר איז דו
האסט גינאנס ביי די קריג פון קרח . אונ די סיר וועט ויך
גיט גענען האב איך ויך גיט געשליקט צו סחלל אלע נסים
וְיִיא דו האסט גינאנס ויין . די פינשטע גבירה איז דו האסט
גינאנס צו די יורין הערס נאר ויידערלעכענדין גיט פאלערס
פאר וואס האסט גינאנס די יורין מורים, די געקסעט גבירה
איז דו האסט גינאנס צו די יורין . איר וועט אירפגעשטאנען
ווי איינער קלעסערין וואס וועט גינען וינדיקע סענשלין
וַעֲנֵן דִּיא וַיִּשְׁקַע אָלְעֵסִין אָבְנֵר וַיִּחַק וַעֲקֵם גינען וינדיקע .
וואס דו האסט איר גינאנס . צו וַיִּשְׁקַע קינדער, האט משה
גינאנס פאר חקב"ה פון דיר האב איך דִּיא גילעדינס, דו

הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־עָשָׂה מֹשֶׁה לְפָנַי בְּנִי
 יִשְׂרָאֵל: ^{סח} אֵלֶּה הָעֵדוּת וְהַחֲקִים
 וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל־
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מִמִּצְרַיִם:

אֲרִיחָא דִּי סִדֵּר מִשָּׁה
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
 סח אֵלֶּיךָ סִדְרָתָא וְקִימָא
 וְדִינָא דִּי מִלֵּיל מִשָּׁה
 עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 בְּמִצְרָאֵן מִצְרַיִם:

יום 1 כדי לחלום כל המדרה שנים מקרא ואחד תרגום חצגנו תשלום הסדרה וכל התרגום והפסוק

וּבַעֲבֹר הִירְדֵּן בְּנִיאֵמוֹד בֵּית פְּעוֹר
 בְּאֶרֶץ סִיחֵן מִקֵּד הָאָמֹרִי אֲשֶׁר
 יוֹשֵׁב בְּחִשְׁבּוֹן אֲשֶׁר הִבֵּה מֹשֶׁה
 וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מִמִּצְרַיִם:
 וַיִּירָשׁוּ אֶת־אֶרֶצוֹ וְאֶת־אֶרֶץ
 עֹג מִקֵּד־הַבָּשָׁן שְׁנֵי מַלְכֵי הָאָמֹרִי
 אֲשֶׁר בַּעֲבֹר הִירְדֵּן מִזֶּרֶחַ שָׁמֶשׁ:
 מִח מַעֲרֹעַר אֲשֶׁר עַל־שַׁפְת־נַחַל
 אֶרְנוֹן וְעַד־הַר שִׂיאֵן הוּא חֶרְמוֹן:

סו בַּעֲבָרָא דִּיהִרְדָּא
 בְּחִילָתָא לְקַבִּיל בֵּית
 פְּעוֹר בְּאֶרֶץ סִיחֵן מִקֵּדָא
 אֲמֹרָא דִּי יִתִּיב
 בְּחִשְׁבּוֹן דִּי מִחָא מֹשֶׁה
 וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרָאֵן
 מִצְרַיִם: סו וַיִּירָשׁוּ
 אֶרֶץ עֹג וְיֵת אֶרֶץ
 מִקֵּדָא דְּמִתְּנֵן חֶרֶן מַלְכֵי
 אֲמֹרָא דִּי בַּעֲבָרָא
 דִּיהִרְדָּא מִזֶּרֶחַ שָׁמֶשׁ:
 סח מַעֲרֹעַר דִּי עַל פִּי
 נַחַל אֶרְנוֹן וְעַד מִנְהָר
 דְּשִׂיאֵן הוּא חֶרְמוֹן:

בעל המזרים
 פסוק: (מס) חלם ספדס .
 פסוק כנעמסכיל חלמוד:
 רש"י

שפתי חכמים
 פסוק: (מס) ר' ל' כס"א סנהדרין ח"ג: ש דל"כ עס כל
 סנהדרין למר כלן בעס שדכר פס ישראל כללסס מלכין מלרים
 וסכסח אלה העדות דכור עס וולח הכורס וסמל שולח הכורס
 עסס חלם העדות שפסדל מחר פססס ו סס העדות אסר דכר
 כללסס מלכין מלרים וסור וסנלן בערבות מולח ומקלס חלר
 בערבות מולח: (מס) אסר בעבר הירדן . שסול מנורס

שהוא דכור נקוד הרי"ס כחטף מורח של ר שמש מקום
 וריחח השמש: (מס) חזקת התורה. וס שהוא עתיד לסדר
 אחר פרשס ו: (מס) אלה העדות ונר אסר דכר.
 חס חס אסר דכר כללסס מלרים ש חור וסנלח להס
 שסנר

פירוש לתורת אלהים

קִלְקַל פֶּן אֲמֹרִי אֲשֶׁר נֹאם עַד אֵין גִּינוּעִין אֵין
 חֲשֹׁבוֹן אֲשֶׁר הִבֵּה מֹשֶׁה נֹאם מֹשֶׁה אֹנֵן דִּי יוֹדִין הָאֲבִין
 אִים גִּישְׁלָאֲנִין בְּצֵאתָם נֹעֵן וַיִּי עֲנֵן אֲרִים גִּינְאֲנִי
 גֵּעֵן פֶּן מִצְרַיִם: (מס) וַיִּירָשׁ אֶת אֶרֶץ אֹנֵן וַיִּי הָאֲבִין
 גִּינְאֲרָבִם וַיִּין לֹאנֵר יֵהֵא אֹנֵן דָּאס לֹאנֵר פֶּן עֹג
 דַּעַר קִלְקַל פֶּן קִשָּׁן שְׁנֵי דִי צִוּוּ מַלְכִים פֶּן אֲמֹרִי
 אֲשֶׁר נֹאם וַיִּי עֲנֵן גִּינוּעֵן אִיף עֲנֵנֵר וַיִּין יִרְדֵּן
 מִזֶּרֶחַ שָׁמֶשׁ אֵין מִזֶּרֶחַ וַיִּין וּוּא דִּי וַיִּין שִׁינְטֵן אִיף:
 (מס) מַעֲרֹעַר פֶּן עֲרֹעַר אֲשֶׁר נֹאם אֵין בִּיאָ דַּעַס
 בְּאֶרֶץ פֶּן דַּעַס טִיף אֶרְנוֹן וַיִּין בִּיאָ דַּעַס בְּאֶרֶן

טִינְטֵן קֵעֵן דִּיא עֲשֻׁרֶת הַדְּבָרוֹת אֲשֶׁר נֹאם מֹשֶׁה
 הָאֵם גִּישָׁאן פֶּאָר דִּי יִשְׂרָאֵל: (מס) אֵלֶּה הָעֵדוּת דָּאס
 וַיִּעֲנֵן דִּיא בְּאִיצִינְעֵנֵם וַיַּחֲקִים אֹנֵן דִּיא גִינוּעִין
 וַיַּחֲשֹׁפִים אֹנֵן דִּי רִינִים אֲשֶׁר נֹאם מֹשֶׁה הָאֵם גִּינוּעֵן
 אֹנֵן גִּילְעָרִינִם צוֹ דִּי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מִמִּצְרַיִם אֹנֵן וַיִּיא
 וַיִּעֲנֵן אֲרִים גִּינְאֲנֵנֵן פֶּן מִצְרַיִם אֹנֵן דִּי אִיצִינְעֵנֵם
 דְּבָרוֹת הָאֵם עַר מִים וַיִּיא נֹאֵךְ אֲסֹאֵל גִּילְעָרִינִם
 אֵין מֹאֵב: (מס) בַּעֲבֹר הִירְדֵּן בִּיאָ דַּעַס אֲרִיבֵעַר גִּין
 דַּעַס יִרְדֵּן בְּנִיא אֵין כָּאֵל מִלִּי בֵּית פְּעוֹר אֲנִימְקֵנִין בֵּית
 פְּעוֹר גִּאָרִי מִי: אֵין דַּעַס לֹאנֵר פֶּן סִיחֵן דַּעַר

תחנוני משה

אֲרָא פֶּן בֵּין שְׁטוּלָא נֹאם דו וַיִּצֵם אִיף אִיֵּר צוֹם מִשְׁפָּס
 אֹנֵן וַיִּצֵם דִּי אִיף דִּי שְׁטוּלָא נֹאם דו וַיִּצֵם אִיף אִיֵּר וַיִּצֵם דו
 דָּאסס חֲמִסִּיל , אֹנֵן הָאֵב אִיף מִיר רִחֲמִנָּת אִיף וַיִּצֵם

נֹאֵךְ וַיִּעַל אִיף דִּיר וַיִּנְקֵן בִּין אִיֵּם אֵין דִּי צִיִּים גִּינוּעֵן אֵין
 דִּין הָאֵנֵר פֶּן אִיֵּם אֹנֵן וַיִּיפֹעַר אִיֵּן שִׁין גִּיֵם דִּי צִיִּים אֵין
 בִּין הָאֵנֵר . הָאֵם מִשָּׁה גִינוּעֵן פֶּאָר דִּיהִבָּה אִיף בִּסֵּם דִּיֵּן בִּין

מִסְכָּה וְכָל־הָעֶרְבָה עִבְרֵי הַיַּרְדֵּן מִזֶּרְחָה
 וְעַד יָם הָעֶרְבָה תַּחַת אֲשֶׁר־
 הַפְסָגָה: פֶּה " וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל־
 כָּל־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲדֹהֶם שְׁמַע
 יִשְׂרָאֵל אֶת־הַחֻקִּים וְאֶת־
 הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנִי דֹבֵר
 בְּאָזְנֵיכֶם הַיּוֹם וְלִמְדַתֶּם אֹתָם
 וּשְׁמַרְתֶּם לַעֲשֹׂתָם: י יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
 כָּרַת עִמָּנוּ בְּרִית בְּחֹרֵב: י לא אֶת־
 אֲבֹתֵינוּ כָּרַת יְהוָה אֶת־הַבְּרִית
 הַזֹּאת כִּי אֶתָּנוּ אֲנִיחָנוּ אֱלֹהֵי פֶה

מס וכל מישרא עברא
 דירדנא מדינחא ועד
 ימא דמישרא תחת
 משפג סרסחא:
 וקרא משה לכל
 ישראל ואמר להון שמע
 ישראל את קומיא ות
 דינא די אנא מסליל
 קדמיכון יוסא דין
 ותלפון יתרון ותשרון
 למעבדהון: י אלהנא
 גור עמנא קים בחורב:
 י לא עם אבהנא גור
 י ית קומא דדין אלהון
 עמנא אנחנא אלון הכא

ח"א ולפוס ססס. יפוס סס:

שפתי חכמים

סוף: ת"ל כססוק מסעס דוקא לנו נפנו עכס סוכס

ליקוטים על התורה

(א) ויקרא משה אל כל ישראל. משה האם געווען אלע
 יידן ואלען קוסען הערין די עשרת הדברות נאך
 אפאהל פון איהם אליין. בייל איצט איז דאך גיווען אנדער
 דור וואס נעמען גיט געשפאנען ביי דעם בארג סיני ווען האט
 האט געוואלט די עשרת הדברות דריבער האט ער פאר וויא
 גיוואלט נאך אפאהל די עשרת הדברות, און אזוי ווי ביי יענע
 עשרת הדברות נעמען גיווען אלע יידן ווי איין מענטש וויא
 עס שטייט אין פסוק ויהן שם ישראל ער האט געוואלט ישראל
 אלע ישראל האבען געוואלט ווי איין מענטש אזוי האט משה
 איצט אויך גיוואלט צו זיי שפעט ישראל דער ישראל די חקים
 און די משפטים וואס איך הייד אין אייערע אויערן וואס די
 ווערערט גייען ארויס פון סיני מול גלדיק אין אייערע אויערן
 הילס, און דאס איז נאר היינט, אבער מער וועט זיך שוין גיט
 הערין פון מיר די בייד:

נאם ברת האם אונז פורת ברית גיווען אין חורב: (ג) לא את אבותינו כרת יי את הברת חזאת גיט
 קיט אונזערע עלטערין אליין האט נאם פורת גיווען דעם ברית כי אנט אנחנא אלה גאר מיט
 אונז אלע פה היום וואס מיר נעמען היינט דא כלל מייט מיר לעבין נאך אלע האט ער פורת ברית

תחנוני משה

ערד גיוואלט צו משה איידער מיר ואלין דעסין ביי הקב"ה
 פון דינעסוועגן וועלן מיר בעסין פון אנדערסוועגן, איהר
 אונז איז אויך דא אברהם מיר ואלין פארלענד ווערין ווי עס
 שטייט אין פסוק די וימלען וועלן צוגיין וויא דער דויך און
 די ערד וועט קאלעט ווערין און פארשילט ווערין ווי אגלייד.
 האט משה גיוואלט צו די שפעטין און די פלחא פון היסעל
 זיי ואלין בעסין ביי הקב"ה פון וינעסוועגן האבן זיי גיוואלט
 צו משה איידער מיר ואלין דעסין ביי הקב"ה פון דינעסוועגן

העכער השני היה כמעבר: (ג) לא את אבותינו. כלכלת

פירוש להורח אליהם

שיאון הוא חרבון דאס וועלבינע ווערט גירופין
 חרבוין: (מס) וכל חרבה עבר חרבון אונ דעם גאנצין
 פלאץ פון יענער וויס ירדן מורה אויף מורה וויס
 יעד ביי דעם ים פון דעם פלון תחת אשרות הפסגה
 אונזער די וואסער וואס ווערט גינאסין פון דער
 הייך: (א) ויקרא משה אל כל ישראל און משה האט גי-
 רופין צו אלע ישראל ויאמר אליהם אונ ער האט צו
 גיין גיוואלט שפעט ישראל הערם צו ישראל את החקים
 די גיווערין ואת המשפטים אונ די דינים אשר וואס
 איך הייד היינט אין אייערע אויערן ולמדתם אותם
 און איר ואלט זיי לערנען ופסוקם לעשוטם און איר
 ואלט היסען צו קאן ווי: (ג) לא את אבותינו נאם אונזער
 נאם ברת האם אונז פורת ברית גיווען אין חורב: (ג) לא את אבותינו נאם אונז
 קיט אונזערע עלטערין אליין האט נאם פורת גיווען דעם ברית כי אנט אנחנא אלה גאר מיט
 אונז אלע פה היום וואס מיר נעמען היינט דא כלל מייט מיר לעבין נאך אלע האט ער פורת ברית

שפתי חכמים און מיינע זינד ואלססו מוחל זיין מיט די יסורים וואס
 די וועסט אויף מיר ביינען, און די ואלסס מיר גיט בעדין
 אין די הענד פון פלאך הכות, אויב דו וועסט אזוי טאהן וועל
 איך דיר ליבן פאר די גאנצע וועלט מענטשין, האט אים
 הקב"ה געשפעט דער מיט איז אנגעברייט פאר די גאנצע
 וועלט מענטשין, ווי משה האט גיווערן אז זיין זיידן און בעסין
 העלסן איהם גיט האט ער גיוואלט צו די היסען און ערד זיי
 ואלין בעסין ביי הקב"ה פון וינעסוועגן האבן זיי היסעל און

היום פקנו חיים: י פנים | בפנים
 דבר יהוה עמכם בחר מתוך האש:
 אנכי עמד בין יהוה וביניכם בעת
 ההוא להגיד לכם את דבר יהוה
 כי יראתם מפני האש ולא עליהם
 בחר לאמר: ס בצבור קורין כמעט העליון ותמצא
 בסוף הספר ו אנכי יהוה אלהיך אשר

יזמא דין פולגא קמיין:
 ר ממלך עם ממלך מלך
 יי עמכון בטורא מנז
 אשתא: ה אנא הויתי
 קאים בין מיכרא דיי
 וביניכון בעידקא ההיא
 לחואה לכון ית פהקמא
 דיי ארי דחלתון מן קדם
 א ש ת א ולא סלקתון
 בטורא למימר: : אנא
 יי אלהיך די אפקתוך

בעל המורים

רשב"ם

כתיב כאן כי משה הבדילם כבר ולכן לא צוה לישראל: (ד) פנים בפנים: (ה) לאמר: מוסב למעלה פנים בפנים דבר ה' עכבם

רש"י

שפתי חכמים

והא לטובתו שחמו למנוח וכל הדגש שפתי קיימין בשפתי פה
 פורס בשפתי פנים כשילכו ממלחמה: ואלו עמכם נכרתה סכנה
 שחמו ושהלא לא קיימין ל"ס לא פס שפתי הולך כרת ה' וגו'
 חלל פה נז: א וזהו דמיון פנים בפנים: ב דלך יתכן לומר
 דקא למר חולשתי ולא פליטם בסר לאמר דמס סיס לסס לומר
 כסר חלל שפתיק סל בין פהון סלס סלס למלס למר ס' סודיע

פירוש פנים בפנים

(ד) פנים בפנים דבר ה' עמכם וגו'. ס"ד כשפס כלל המלשי
 כמנין כשפס כללש ידבר ל"ס אל כסכו כלל פלגעי: וס"ד
 שדכס פנים כפנים כדפיומס סככס נומס סככס יסכסלל לס
 ככסס מומד ולוס יוסכ: לוס כסור ולוס זקן: פל יס סוף ככסס

ליקוטים על התורה

וה אנכי ח' אלהיך וגו'. די צווי דברות אנכי ה' אלהיך את
 לא יהיה לך האמין די יוין געהערס מן הקב"ה
 אלין. איינס איז אקצוז קלש מיר ואלץ גלייבן אז אלץ מוהם
 הקב"ה אלין. דאס נעמץ וואס דאס קוקט מן האקען ה' את
 דער מלשם וואס קוקט מן דעם נאקען אלהים, דאס איז
 אלץ איין גאט נען ער מוהם נומס נערס ער גערופין ה' את
 נען ער מוהם אמשקט נערס ער גערופין אלהים אגענויינג
 איז אשר הרצאות סאך סגרים, נענען גיוען ביינע נאכין
 מן מיר אליין דיר האב איך נישאקן נומסעס את די סגרים
 האב איך נישלאגין מים פסות את דער מרונקען איין ים את
 דריבער לא יהיה לך אלהים אחרים ואלסמס גים האבין איין
 ביינע געראנקען אז אלהים דער מרת ה' וואס שפראכט,
 אחרים נענען אנערע. גאר דר גאט וואס שפראכט איז דער
 זעלביגער גאט ווס מוהם נומסעס. נוארס זל פני אלץ איז מר
 מיר את מן מיר, אלץ מוה איך אליין דאס נעמץ את דאס
 שפראכט קוקט אלץ מן מיר, אן מיר מיר, קען ניש קיינער נומס
 פאקן את קען גים שפראכט סאקן:

דעם פסוק (ו) את אנכי וואס איז דער פשט פנים בפנים דבר ה' עמכם
 גאט האט מים איך אליין גינעס אויף
 דעם בארג פון צווישען דעם פייער. לאמר צו נאגין די עשרת הברות אזוי וויא ווייטער שטייט אנכי
 שפד את איך משה בין דענסקאל גישטאנען בין יי גינעם וכו': (ו) דעם פשט מן עשרת הדברות האבין
 מיר שוין איין מאל גישפאלטן אן פריש יתרו דרום שפעלן מיר נאר דעם פירוש המלח אנכי ה' איך בין גאט אלהיך

תחנוני משה

נעלין מיר דעמין מן אינגערסוועגן איך אגין איך דא
 אנהי מיר ואלץ פארלענד נעדין ווי עס שטייט אין פסוק

הוצאתיך מארץ מצרים מבית
עבדים: לא יהיה לך אלהים
אחרים ערפני: לא תעשה לך
פסל כד תמונה אשר בשמים
ממעל ואשר בארץ מתחת ואשר
במים מתחת לארץ: לא תשחתנה
ההם ולא תעבדם כי
אנכי יהוה אלהיך אל קנא פקד
עון אבות עד בנים וערשלים
ועל רבעים לשנאי: ועשה חסד
לארפים לאהבי ולשמרי מצותו: ׀

מאדעא דמצרים מבית
עבדותא: ולא יהיה לך
אלהא אחרן בר מני:
" לא תעבד לך צלם כל
דמות די בשמיא
מלעילא ודי בארעא
מלרע ודי במיא מלרע
לארעא: ׀ לא תסגוד
להון ולא תפדחניון אבי
אנא יי אלהך אל קנא
מסער חובי אבהון על
בנין מרדון על דר
תליתא ונע דר רביעא
לשנאי כד משלמין בניה
למחמי בתר אבהתהון:
ועבד מיכו לאלפי דרין
לרחמי ולגמרי פקודי:
ת"א אשר כשפים. כ"ס כד:

רשב"ם

מסותי קרי

בעל המורים

לאמר אנכי ה' אלהיך: (ו) על פני. נראה לי אם לא
אתה באמין כי לא יהיה לך אלהים אחרים לקסום
בהם קסמים כתרפים של לכן שקרא אותם אלהי
שמינו אלא לקסום קסם וכן לא תעשון אתי אלהי כסא.

פסוקים: (ח) פסל כל חמוס. וכדכרת כדלשונות כסוי
וכל חמוס ו' יחוס, כנגד ו' דכרת. חכמה וכל לו נקב
חכמה כל חכמה חכמה כל חסר חכמה כל רמז חכמה כל
דגם: (ט) פסל אל קנא ללא חסא. שכל כנסע לשקר כללו
סוד מוסים: (י) פסל ולפני מלוא חסא. שאלו
רש"י

שפתי חכמים
שלי ספרד כיון כי ויכנס מפני שירמס מפני פסל ולא
יכולם לעלות כס: ג ולחלי פסל קסם סלל כסני. לכן אמר
ד"א כיו. ולפני ד"א קסם סלל ולחלי ופסל פני יש פקום

וכינס: (ו) על פני. בכל מקום אשר ג' חלי שם וזהו
כל העולם. ד"א כל זמן שאני קיים. עשרת הדברות כנר

פירוש לתורה אלהים

נואקער ספתי לארץ וואס איז אונקער דער ערד:
(ס) לא תשתחוה לם דוא ואלקם ריך צו ויאי גיט
בוקין ולא תעבדם אנד דוא ואלקם גיט רינען ויאי
כי אנכי יי אלהיך ווארום איה בין גאט דיין גאט אל
אזוי אנאם קנא וואס ער איז ויך נוקם פון דעם
קעגנשין וואס ריגם עבדות פוקדים פאר ער שום
גריינקען. צו אבית די יונד פון עלטערין על גנים
איה די קינדער ואל שלשים אנד איה דעם דריטן
געבירט ואל רבעים אנד איה דעם פערטן געבירט
לשנאי צו מינע פיינד פלומר אז די קינדער סענען
איה שלעכטע מעשים אזוי ווי ויערע עלטערין:
(י) ועשה חסד ער מורם נקאר לאלים צו צווייט
מיוניגט געבירט לאיבי צו די קעגנשין וואס

דיין גאט אשר הוצאתיך מארץ מצרים וואס איה האב
דיך אויס גיציגין פון דעם לאנד מצרים מבית
עבדים פון דעם הווי פלומר פון דעם ארט וואס איר
גענט דארטין קעגנט גינען: (ו) לא יהיה לך עם: ואל
גים ויין צו דיר אלים אחרים פערקערע אפ געטער על
פי פאר מיין פנים פלומר וואו איה בין דאס היימם
איה דער גאנצער וועלט אדער על פי איז מיינש
בל וכן איה לעב אנד איה לעב, דאך אייביג: (ח) לא
תעשה לך דוא ואלקם גיט מאכין צוא דיר פסל איין
גשיל ציטין בילד כד חכמה קיין שום גלייכעניש אשר
בשמים ספעל וואס איז איה דעם הימיל אויפן גאט
גאנץ אנד דאס וואס איז איה דער ערד ספתי
אונקין ואשר בשמים אנד דאס וואס איז אין דעם

תחנוני משה

מארלענד ווערן ווי עס שטייט אין פסוק די וויקע בערע
נעלין אפטיקאהן ווערן אנד די גינעניקע בערע צעלין איינר
געבויגן ווערן. איז משה געגאנגען צום גרויסען ים אונקלם

זינעסווענין האבן די בערג גינאנס צו משה איינער מיר
נאלין בעסין פון זינעסווענין ביי הקב"ה וועלין מיר בעסין
אן אונקלעסווענין איה אנד איז איה דא אונדז מיר נאלין

הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא-
תַעֲשֶׂה כְּדִמְלֹאכָה אֹתָהּ וּבִנְךָ
וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וְשׂוֹרְךָ
וְחִמְרְךָ וְכָל-בְּהֶמְתְּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר
בְּשַׁעֲרֶיךָ לְמַעַן יָנוּחַ עַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ
כָּמוֹךָ: 10 וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם וַיֵּצְאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם
בְּיָד חֲזָקָה וּבְזֹרֶעַ נְשׁוּיָה עַד-כֵּן
צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לַעֲשׂוֹת אֶת-יוֹם
הַשַּׁבָּת: 11 כִּי כִּבְדָּרְךָ אֶת-אֲבִיךָ וְאֶת-
אִמְךָ כִּי אֲשֶׁר צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְמַעַן

שְׁבִיעָא שַׁבְתָּא קֳדָם
יְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבֵד כָּל
עֲבִידָתָא אִתְּךָ וּבִרְךָ
וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ
וְשׂוֹרְךָ וְחִמְרְךָ וְכָל
בְּהִמְתְּךָ וְגֵירְךָ דִּי בְּקִרְךָ
בְּדִיל דְּיָנוּחַ עַבְדְּךָ
וְאִמְתְּךָ כָּמוֹךָ: 10 וְתִזְכֹּר
אֲדִי עַבְדָּא הָיִיתָ
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֵּצֵאֲךָ
יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִתְּמָן בְּיָד
חֲזָקָה וּבְזֹרֶעַ נְשׁוּיָה
עַד כֵּן בְּקִרְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ
לְמַעַבְדָּךָ יוֹם יוֹמָא
דְּשַׁבְתָּא: 11 כִּי יִכְרִית
אֲבִיךָ וְיִתְּ אִמְךָ כִּי
דִּי בְקִרְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּדִיל
ת"א וְשׂוֹרְךָ. קמ"ב ד: וְגֵרְךָ
יִבְנוּתָ מִן: לְמַעַן יִטַּח
קמ"ג ד: לְמַעַן יִקְדָּשִׁין לֵב מִכָּל
סֵה מִלִּין קמ"ד:

בעל השוורים

חמין כענמ: (סו) סמן כדל אס סכין לשכמ. שגס כענמ. סכין וכדמיו שלרין לכדו במאלל וכסוס: למען ייפכך יך. שפתי חכמים

לאמרו לכן חזר לטעמי כענמ סכין: המדמיו כענמס ו סלס
סחקים וגו' דעשעפ סלסמיו י' דכדוס כלן כלסער סלסער סס סלס
כן סלסן סיסוף משס כדכדוס כלסער לוס וגו' וכן סכס"י סכ"ד י'
מיתוס וימין כחוס' סכ"ד כבי סקובל (דף סו). וס"ח וסלס
לכן לכן נבי כדור סלס לוס סלסער נבי כדור סלסער לוס וגו' וססס ס"כ סין
לומר כלסער לוס נבי מן דסס סלס לא סססר: על כדור סלס סלסער לוס
ו (מסכס"י) שסוס דידס ססוקסס לסס ססניסס מלסלסס כדלסכסן נבי סוריס
סקלן סלסס ילמי שפסס וסמסס וסל

פירוש לתורת אלהים

אקנעקט אין דעם לאנד מצרים ויצאך יי אונ דיין
נאם האט דיה אויס גיצויגין פון דארמין בדי חקיק
מיט איין שטארקין בל ויבדע נשויא אונ מיט אויס
גישטרעקעט ארעם אונ אויף דעם הנאי האט
ער דיה אויס גציינמ אז דוא ואלקס הימין גיינע
מצות על בן דרום דיה האט דיין נאם דיה גיבאמין
לעשות צו מאכין את יום השבת דעם סאג שבת
כלוקר דוא ואלקס רוקען שבת: (סו) כדד את אידי
ואת אפך דוא ואלקס ערליך האלמין דיין סאסער
אונ דיין סאסער באשר צוף יי אליה אוי ווי דיין
נאם האט דיר גיבאמין אין דעם ארם סרה לסנ
דרום כלוקר אז דוא וועקט יי ערליך האלמין

(וי) יום השביעי אונ דעם ויבועטין סאג שבת ליי אליה
נאל ויין שבת פון נאמס ווענין לא העשה כל סלאכה
נאלקס גיט סאהן אום שבת קיין שום סלאכה
אפה ויבדע ויבדע אונ דיין וזהו אינ דיין סאכסער
תקדד אונ דיין קנעקט וסאפה אונ דיין דיקטס מויד
ושוך וסאפה אונ דיין אקס אונ דיין אייניל וכל
בספה אונ אלע ביינע בריסות ויבדע באשר בשער וסאג
דער גר וסאג ער איז אין ביינע שוקטס סאר אויף
קיין שום סלאכה סאהן אום שבת למען יטע דרום
עס ואל רוקען ערד וסאפה דיין קנעקט אונ דיין
דינקט מויד סמוך אזוי ווי דוא: (סו) וזכרת אונ דוא
נאלקס גיביינקען כי עדי היום אז דוא ביסט גיווען

תחנוני משה

מען ווערן. ווי משה האט גיהערט די וועקסערן דעם סלאך
מספורין האט ער געלייגט ויינע הענר אויף זיין קאפ אונ האט
געוויינט מיט אנשער יי אונ האט גינאמט צו וועקסן ואל איך
זיין טען נאל בעטין מן סיינקסווענין. רבי שלמאי נאמס דא

גינאמט צו איהם בעט מן סיינקסווענין ביי הקב"ה איך נאל
גיט שטארבין האט דער סלאך מספורין גינאמט צו משה רבי
צו וסאג ואלקסו דיר ססריט זיין איך נאב גיהערט אז ווענין
די נאך דו ואלקס גיט שטארבין וועט דיין ססלה גיט אנגעט

וּאִמְתוֹ שׁוּרוֹ וַחֲמֹרוֹ וְכָל אֲשֶׁר יִרְעֶה;
 חמישי יט אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה דִּבֶּר
 יְהוָה אֶל־כָּדִי־קֶהֱלֶכֶם בְּדֶר מִתּוֹךְ
 הָאֵשׁ הָעֲנַן וְהָעֶרְפֶּל קוֹד גָּדוֹל וְלֹא
 יִסָּף וַיִּכְתֹּבם עַל־שְׁנֵי לַחַת אֲבָנִים
 וַיִּתֵּןם אֵלַי : וַיְהִי כַשֶּׁמְעֶכֶם אֶת־
 הַקּוֹל מִתּוֹךְ הַחֲשֵׁךְ וְהָהָר בָּעַר
 בָּאֵשׁ וַתִּקְרְבוּן אֵלַי כָּל־רָאשֵׁי
 שְׁבָטֵיכֶם וְזִקְנֵיכֶם : כֹּא וַתֹּאמְרוּ הֵן
 הִרְאֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶת־כְּבוֹדוֹ וְאֶת־

ואסתמיה תוריה וחמריה וכל אשר ירעה;
 וכל די לחברך : יט ית
 פתקמיה האלין מליל
 יי עסקל קהלכוון במורא
 מנו אשתא ענגא
 נאמריה קל רב ולא
 פסק וכתבינו על תרין
 לוחי אבניא ויהבינו
 לי : כ והנה כמשמעון
 ית קלא מנו חשוכא
 ומורא בעיר באשתא
 וקריבתון לחי כל רישי
 שבטיכון וזקביכון :
 כא ואמרתון הא אחזינוא
 יי אלהנא ית יקריה וית
 תא קול גדול סומי סכרין

רשב"ם

חזרין וגו' (יט) ולא יסף. שוב לא נסף קול גדול בזה בעולם לפי פשוטו כי כל יסף לשון תוספת, אמר רש"י

(ב) נחמד למראה דמתרגמינן דמרגנן למחיי (יט) ולא יסף. דכריו כנשימה אחת וזרך להפסיק ומדת הקב"ה אינו כן מתרגמינן ולא פסק (לפי שמדת ב"ד אינו יכול לדבר כל

פירוש פסוקים אלו ע"ד דרש

כס' (כ) ותאמרו סן סכלנו ס' חלטינו וגו' סיום סוס כלינו כי ידבר חלטיס סח סכלס וחי וטמס למס נמוס וגו'. ספסוקיס אלו קסיס לסולמס, סחלס אמרו סיום סוס כלינו כי ידבר חלטיס סח סכלס וחי, וסח"כ אמרו וטמס למס נמוס וגו'. סח סכל כי סיו סיו סרן יסחור כי יסחור. סכל דיוס סוס כי כני יסכל לא סלמיו כי ידבר סלטיס סח סכלס, כמ"ס מוס סל כי כסודו סל ססנס וסן לא יסמיו לי כי יסמרו לא נכלס חלין ס', ס"כ סמרו חו"ל כי יסכל סמרו למסס כלונסו לנסות סח סכלנו, ונכלס סח ויכל סיות סידכר סלטיס סס סרס, יסל נסמיו מוס סס מוס ידכר ס' וסמיו דכדכר כל מוס סלמכר לנו

פירוש לתורת אלהים

גים ויין ריקנס מויד שווי אונ גים ויין אקס וחמור אונ גים ויין איינעל וכל אונ אלע זאכין פון דיין הךר ואלקסו גים גלוקסען : (יט) את הדברים די בייך דבר האם נאם גרעם אל כל צו אלע אייער איין וואקלינג דבר אויף דעם כארנ סמוך האש פון צווישן דעם פייער הענן אונ פון דעם וואלקין והענן אונ פון דעם געפעל קיל גדול אנרויס קול ולא יסף אונ עם האם גים אויף גיהעערס. רשי שרייבס אקענקש קאן גים ביינען אלע וייער בייך אין איין אטום נאר ער סו ויך אפ רוקען אקער הקב"ה איין גים איווי ער האם גרעם אין איין קאהל ווארום ויין

תחנוני משה

לעבין מויון די יידן סארלענד גערין האם משה גיאנס צו הקב"ה די קיקסס אויף סיר מים אכלבול, די עקססס אן דעם

רבותיה וית קל מימריה
שמענא מנו אשתא יומא
הדין תזיגא ארי
סתליל מן קדם יי עם
אנשא ומתקניו: כד ובען
למא נמות ארי תכלינא
אשתא רבתא הקא אם
מוספין אנחנא למשמע
ית קל פיקרא דיי
אלהנא עוד מיתין
אנחנא: כד ארי מאן קל
בשרא די שמע קל
מימרא דיי קניא
דמליל מנו אשתא
פוחנא ואתקניו: כד קרב
את ושמע ית כד די

רש"י

חוק וקיים ש לעולם דבר אחר ולא יספך ולא הוסיף להראות

פירוש פסוקים אלו עיר רש

למית, ומה שחיים לאנשי זה סים בדרך נס, ולאו כל יופס
נחכהש ניכס, פ"כ קרב לחם ושמן חם כל אשר יאמר ס'
אלהינו ואת חרדכ אלנו וגו' כי קולך מלשן מקול ס', אף
כי כשהיה מדברת עתון גרוע פכ"ז קולך מלשן מקול ס',
פ"כ כמוב חם ולא חסם, מ"ן כפ"י:

פירוש לתורת אלהים

ואל מיט איהם סתיה סתים ויין בשעת די נאולה
נועם קושען אזוי ווי עם שמיים אין דער היילי-
גער נקרא אין דער וסמכת שבת דף פ"ח ע"ב דרום
האבין די ישראל גינאנא: (כג) ופחא אצונר לשי
נמת ווארום ואלין מיר שטארבין יי תאכלט ווארום
עם נועם אונז פאר ברענגען האש דאס גרויסע
פייער אס אויב מיר וועלן פערין לשטוב צו הערין
את קול דאס קול יי אלהי פון אונזער נאם ער נאך
ופחט וועלן מיר שטארבין: (כד) כי ווארום מיווער
אין דען פאר האנדלן פון אלע פשעפעניש אשר
שפע וואס האם גיהערט קול דאס קול פון דעם
לעפעריגען נאם מדבר וואס ער דעם מידע האש
פון דעם פייער כמיו אזוי ווי מיר האבין גיהערט
ויהי אונז ער ואל בלייבין לעבין: (כד) פכא איה
גינעהן רוא וישע אונז דער את וואס אונזער נאם

תחנוני משה

ער אין גינעהן ווי אפלאך אונז נאם גירעם מים הקב"ה אפנים
נעין אפנים אונז נאם גענוסען די חירח מן די הערין פון
הקב"ה פון דעספונעניש מוח ער שטארבין וואס ואלק פארן
אלע מענטשין האם הקב"ה גינאנא צו משה ואנ כיר וואס
גיוסו דיק אזוי מצער נענין דיין שטארבין האם משה גינאנא

גדלו ואת קלו שמענו מתוך האש
היום הזה ראינו כי ידבר אלהים
את האדם וחי: כד ועתה למה נמות
כי תאכלנו האש הגדלה הזאת
אם יספים אנחנו לשמע את קול
יהוה אלהינו עוד ומתנו: כד כי מי
כל בשר אשר שמע קול אלהים
חיים מדבר מתוך האש כמנו ויחי:
כד קרב אתה ושמע את בר אשר

סבטרי פסמי

שפתי חכמים

דסא סחם כמיב לא תהמוד וסכא כמיב לא תחלוס ופעפס אף
סוא כו' ולכן סיי סכרניס לא מירוב סכוס י' סמנד: ש ולי'

ידבר אלסים אם כלהם וכו', אל לא ישמע אלסים נסים המיד
ככל פס, כי מפשה נסים לא יתמידו, ובדולי ישוב סדכך לדרך
ספסע, ובדרך ספסע אס ויספס אלהינו לשמיע קול ס' אלסינו
סוד ופחטו, פ"כ כהשטנו למס נמות, כי מי כל כשר אשר שפע
קול אלסים מייס מדבר סמור סאס כפוטו ויחי, כי י' אלסכ

גרויסקייט ואת קלו אונז ויין קול האבין מיר
גיהערט פון גינעשען דעם פייער חים מיה דעם סאג
האבין מיר גינעהן כי ידבר האללים את האדם או נאם
טוהט גינעהן מים אפענעשין ויהי אונז קאן בלייבין
לעבין אין סרגנוס וינעהן שמיים ויקא הדין חמינא
ארום סמלל יי עם כד נש דרום קרישא ביה
ויהקנס דעם סאג האבין מיר גינעהן או נאם האנדלן אין
מים אזוי איין מענטשין וואס אין פאר האנדלן אין
איהם רוח הקדש אונז ער קאן בלייבן לעפען
ווארום משה רבינו האם גיהערט אלע דברות פון
הקב"ה אונז אין געבליקען לעפען, אבער דיא
ישראל נאך איסליקען דבור וואס ויין האבין
גיהערט פון הקב"ה אין ויין דיא נשמה אויס
גינאנען נאך נאם ביה האם יי ויידער לעפעריג
גימאקט מיט דעם סל וואס אין אן געברייט קען

לארין ווערין, האם משה גינאנא פאר הקב"ה רבנו של עולם
די סים וואס נענען ארויף גינאנען אין הימל, דער פנים וואס
האם גינעהן די שכינה די הערין וואס האבין גינעשן די חירח
פון דיין האנדל ואלן גינען אין דער ערד אלע מענטשין וועלן
נענין ווי, מאדאך משה וואס ער אין גינעהן אין הימל אונז

יאמר יהוה אלהינו ואת תדבר
אלינו את כל אשר ידבר יהוה
אלהינו אליך ושמענו ועשינו :
כה וישמע יהוה את קול דבריכם
בדברכם אלי ויאמר יהוה אלי
שמעתי את קול דברי העם הזה
אשר דברו אליך היטיבו כל
אשר דברו : כי מיייתן והיה לבכם
זה להם לראיה אתי ולשמור את
כל מצותי כל הימים למען ייטב
להם ולבניהם לעלם : כי כך אמר
יהוה שובו לכם לאהליכם : כי ואתה

ימר " אלהא ואת
תמליל עמנא ית קל די
ימליל " אלהא עמך
ונקבל ונעבד כה ושמע
קדש ייית קל פתגמיכון
במלכותכון עמי ואמר
" די שמיא קדמי ית קל
פתגמי עמא תדין די
מליו עמך אתקינו קל
די מליו : כי דנוי דיהי
לבא תדין להון למדחל
קדמי ולמסר ית קל
פקודי קל יומיא גדיל
דייטב להון ולבניהון
לעלם : כי אייל ותימר
להון תובו לבון
למשקניכון : כה ואת
ת"א מי יתן ויסע . פ"ד ס :
למען ייטב . שס : לך למכר
שכח ס : כילס ס : פ"ק ס : יכמות ס :
מכדלין ס : פ"ז ס : ולחם ס :
שכח ס : מגילס ס : יכמות ס : כחל
ק :

בעל המורים

שפלי שדוח : (כד) ולח מדבר . בקול נמוך כלשהו בענין שכול
לכול : ולח מדבר . בנ"פ שמע דכדוש : (כח) ולחם ס :
פנין ס : ס"ל . רתו ליה שיעמוד כפרישות ובסמיס : ד"ל ולחם
כן ס : בנים ופתיס לחנין סמור פנים : שמדי . יו"ד כפוסס
סמפסוד כלשהו לס"י וכסוף . ד"ל ככניל יכדמי יו"ד ירדוס
רש"י

כלותו סומני : (כד) ואת תדבר אלינו . התחמסי את
כמי כנקבה שנתערתו עליכם ודפיסות את ידיך כי רחמי
שליכם חרדים להתקרב אליו מלהכח וכי לא היה יסע

פירוש לתורת אלהים

נועם ביריין ואח אונ דוא ואלקס ביריין צו
אח אלץ וואס גאט אונזער גאט נועם ביריין צו
דיר ושמע אונ מיר וועלין הערין ועשי אונ
מיר נועלין סאחה : (כה) וישמע " את קול דבריכם גאט
האט גיהערט איינער בירי דברכם אלי נועם איר
האט צו מיר גירעט ויאמר אונ גאט האט צו מיר
געזאגט שפטי איה האב גיהערט דאס קול פון
דעם פאלק אשר וואס ויאת האבין צו דיר גירעט
וישטי וי האבין כניסיגם כל אלץ וואס וי האבין

תחנוני משה

צו הקב"ה איה האב געזאגט איר די שטערען וואס איה וועל
האבין פון סלאך הקנה . האט הקב"ה געזאגט צו משה איה
וועל דיר גוט געבן אין די האנד פון סלאך הקנה האט משה
געזאגט פאר זקב"ה מירן מוספער ויכבר האט גיהאט פון מיר
ער ביי מירן געבן ואל ווא נאך איינע האבין צער אין קר

רשב"ם

יסמים אנהנו . אבל סמו תמו סן בללות סגורת האן
חספה : (כח) ואתה פה עמר עמדי ואבררה אליך וגו'
ועשו בארץ וגו' . זה שאמר משה למעלה ואותי צות
ה' בעת ההיא ללמד אתכם וגו' . לעשותכם אותם

שפתי חכמים

סעס וס קעס שפיטא פסוס סספמיס קילו סחוק ססס לסח ס"פ
יספוק וול . ל"ס ד"ל ס"ל . ול"ס ד"ל קעס לסח סח"ס סח"ל
יוסף . ל"ס גס ססס לסשון . סופי ס"י גלי וססורס : י' ס
נוכח סוכר לסס ונוכח סססס סס : ב סססס ססולס וסלס

משלי חכמים

(כו) מי יתן והיה לבכם זה להם וגו' . הקב"ה האט געזאגט צו
משה נועם וואלט געבן וייער הארץ ואל אוי ויין
צו מיר אייביג ואגס די קטרא די ירדן האבין געזאגטס ואגס
צו הקב"ה גיב דו אונזער הארץ ואל דיר ליבען אונ ואל סודא
האבין פאר דיר אייביג . איי דאך אקשאי אלץ ואבין גיט

פֹּה עֹמֵד עֹמְדִי וְאִדְבַּרְהָ אֵלַי אֵת
כָּדֵה מִצּוֹה וְהַחֲקִים וְהַמְשַׁפְּטִים
אֲשֶׁר תִּלְמַדְם וַעֲשׂוּ בָאָרֶץ אֲשֶׁר
אֲנֹכִי נָתַן לָהֶם דְּרֹשְׁתָּה :
כִּי וּשְׁמַרְתֶּם לַעֲשׂוֹת כַּאֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲתֹכֶם לֹא תִסְרוּ יָמִין
וּשְׁמֹאל : ^ל בְּכָל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲתֹכֶם תֵּלְכוּ לְמַעַן
תַּחֲיוּ וְטוֹב לָכֶם וְהֵאֲרַכְתֶּם יָמִים
בָּאָרֶץ אֲשֶׁר תִּירָשׁוּן : ו " וְזֹאת
הַמִּצְוָה הַחֲקִים וְהַמְשַׁפְּטִים אֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְלַמֵּד אֲתֹכֶם
לַעֲשׂוֹת בָּאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים

הַבְּאֲקָיִם קְדַמִּינְאִמְלִיל
עֲמֵד יֵת כָּל תַּפְקִידָא
קְמִינְאִנְדִינְא דִּי מִלְּפִינוּ
וְנַעֲבִדוּן בָּאֲרֵעָא דִּי אֲנָא
יְהִיב לְהוֹן לְמִדְתָּה :
כִּי וְתִסְרוּן לְמַעַבְד כְּמָא
דִּי פְקִיד " אֲלֵהֲכוּן יִתְכוּן
לֹא תִסְמוּן לְיָמִינָא
וְלִשְׁמֹאלָא : ל בְּ כָל
אֲרֵעָא דִּי פְקִיד "
אֲלֵהֲכוּן יִתְכוּן תַּחֲכוּן
בְּדִיל דְּתִיחֲוֹן וְנִיטֵב לְכוּן
וְתוֹרְכוּן יוֹסִין בָּאֲרֵעָא
דִּי תִירָחֹן : ו " וְזֹאת
תַּפְקִידָא קְמִינְאִנְדִינְא
דִּי פְקִיד " אֲלֵהֲכוּן
לֹאֲלָא יִתְכוּן לְמַעַבְד
בָּאֲרֵעָא דִּי אַתֶּן עֲבָרִין

שמה

פירוש לתורה אלהים

לִינְקֵר עֲוֹנוֹת : (א) בְּכָל הַדֶּרֶךְ אֵין דַּעַם מִנְצִין נִוְעַם
נִוְאֵם אִיעֵר נִאֵם הָאֵם אִיעֵר גִּבְאִמִּין מִלֵּט וְאֵלֵם
אִיעֵר גִּין לִסְנוּ תַחֲוּ אִיעֵר וְאֵלֵם לַעֲבִין וְסִיב אִוֵּן
עַם וְאֵל אִיעֵר נִוְם וִין וְתִאֲרַכְתֶּם אִוֵּן אִיעֵר וְאֵלֵם
דַּעַר לַעֲנֻנְעֵרִין וְסִיב סַעֲנֵן דִּיאֵם הִיִּסֵּם אִיעֵר וְאֵלֵם
פַּעֲרִבְלִיִּין בָּאֲרֵץ אֵין דַּעַם לֵאנֵד נִוְאֵם אִיעֵר נִוְעַם
יִרְשָׁנוּ : (א) וְזֹאת מִצְוָה אִוֵּן דִּיאֵם אִוֵּן דִּיאֵם גִּבְאִם
תַּחֲוִים דִּי נִוְעַם וְתִאֲרַכְתֶּם אִוֵּן דִּי נַעֲרִיבְתֶּם אִיעֵר צִוָּה
נִוְאֵם אִיעֵר נִאֵם הָאֵם גִּבְאִמִּין צוּ לַעֲנֻנְעֵרִין אִיעֵר
נַעֲשֵׂה בָאֲרֵץ צוּ סִאֵהֵן דִּיאֵם מִצְוָה אֵין דַּעַם לֵאנֵד

גִּינְעֵלְטִין : (כח) וְהָאֵם פֹּה אִוֵּן דִּיאֵם בְּלִיב דִּיאֵם שְׁמִינִין
סִיב סִיב וְאִדְבַּרְהָ אִוֵּן אִיעֵר נִוְעַם צוּ דִּיר בִּיִּרְדִּין וְזֹאת
כִּי הַמִּצְוָה אֵלֵם מִצְוָה וְתִאֲרַכְתֶּם אִוֵּן דִּי גִינְעֵץ וְתִאֲרַכְתֶּם
אִוֵּן דִּי דִּינִים אִיעֵר מִלְּפִסֵּם וְנִוְאֵם דִּיאֵם וְאֵלֵם לַעֲנֻנְעֵרִין
וִין נִוְעַם אִוֵּן וְאֵלֵם מִסִּיב דִּי מִצְוָה אֵין לֵאנֵד
אִיעֵר נִוְאֵם אִיעֵר נִוְעַם צוּ וִין גִּבְאִין לִרְשָׁנָה צוּ יִרְשָׁנוּ
וְזֹאת : (כח) וְתִאֲרַכְתֶּם אִוֵּן אִיעֵר וְאֵלֵם הִיִּסֵּם לַעֲשׂוֹת צוּ
מִסִּיב בָּאֲרֵץ צוּ אִוֵּן וִין אִיעֵר נִאֵם הָאֵם אִיעֵר
גִּבְאִמִּין לֹא תִסְרוּ אִיעֵר וְאֵלֵם נִיט אִיעֵר קַעֲרִין וְסִיב
וְשְׁמֹאל נִיט אֵין דַּעַר רַעֲבִבְרִין וִין אִוֵּן נִיט אֵין דַּעַר

תחנוני משה

משלי חכמים

פֹּה מִיִּין שְׁמִינְבִין נִאֵם הַקְּבִיָּה נִוְאֵם צוּ מִשָּׁה אִוֵּן אֵין בִּיר
סִיב נַעֲבִלְבִין אִוֵּן אִוֵּן אִוֵּן דַּעַר שִׁירֻנֵּן מִן דַּעַר נִוְעַלֵם, יַעֲרֵר
דִּיאֵם וִינֵעַ בְּרִשְׁתִּים אִוֵּן וִינֵעַ מִיִּעֵרֵם בִּין אִיעֵם אֵין גִּינְעֵן
בִּין צִיִּים דִּי וְאֵלֵם כַּעֲדִינֵן מִן סִיב אִיעֵם אֵין שִׁיב בִּין צִיִּים
אִוֵּן נַעֲנֻנְעֵן אִוֵּן עַם אִוֵּן נַעֲקֻסֵּן דִּי צִיִּים מִן בִּין פִּלְסִיד
יִרְשָׁנָה עַם וְאֵל כַּעֲדִינֵן מִן סִיב. הֵם מִשָּׁה גִינְעֵם צוּ הַקְּבִיָּה
אִיעֵר אִיעֵר שְׁמִינְבִין נִאֵם נִוְעַן וְיִרְשָׁנָה נִוְעַם אִיעֵר בִּין צוּ יִרְשָׁנָה
אִוֵּן נִוְעַם וְעִרִין בִּין פִּלְסִיד, הֵם הַקְּבִיָּה גִינְעֵם צוּ מִשָּׁה
אִיעֵר דִּי וְוִילֵם אִיעֵר מִסִּיב מִסִּיבֵם אִוֵּן מִסִּיב, מִשָּׁה אִוֵּן

הַקְּבִיָּה צוּ דַּעַם סַעֲנֵסֵם, נִאֵם וְהָאֵם שְׁמִיב מִן דַּעַר סַעֲנֵסֵם
הַקְּבִיָּה מִן וִין אִיעֵר, וְזֹאת אִיעֵר הַקְּבִיָּה וִין גִּינְעֵם אִוֵּן צוּ
הַקְּבִיָּה עַם וְאֵל וִין גִּבְאִין וְהָאֵם שְׁמִיב נִאֵם דַּעַר עַם אִוֵּן לִסְשֵׁל
אִיעֵר הֵם נַעֲנֻנְעֵן אִיעֵר צוּ וִין אִיעֵר קַעֲסֵם, עַם הֵם
אִיעֵר גִּינְעֵן וִינֵעַ נִוְעַם קַעֲסֵם, דַּעַר אִיעֵר הֵם אִיעֵר
מִרְשָׁנָה אִוֵּן דִּי נִוְעַם קַעֲסֵם וְנִוְאֵם מִסִּיב נִיט אִיעֵר אִוֵּן נִאֵם
וִינֵעַ עַם אִוֵּן אִיעֵר גִּינְעֵן דִּי תַחֲנוּן דִּי לִבְשָׁאֵם אִוֵּן נִאֵם
פִּרְשֵׁן אִוֵּן אִיעֵר, אִיעֵר אִוֵּן דִּי עַרְשָׁתִּי צִיִּים נִוְעַם אִוֵּן
גִּינְעֵן דִּי לִבְשָׁאֵם נִוְעַם אֵלֵם סִאֵהֵן וִינֵעַר נִוְעַן וְעִרִין
דִּי קַעֲסֵם אִיעֵר וִינֵעַר נִוְעַן, דִּרְבִּיעַר הֵם דַּעַר אִיעֵר
גִּינְעֵם צוּ בִין שְׁמִיב עַם וְאֵל אִיעֵר אִיעֵר אִיעֵם וְזֹאת אִיעֵר

קַעֲסֵם אִיעֵר אִוֵּן אִיעֵר וִינֵעַ קַעֲסֵם אִוֵּן, וְאֵל עַם אִיעֵר בָּאֲרֵץ

את יהוה אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאריך י והיו הדברים

בכל לבבך ובכל נפשך
ובכל מקרבך : ו יהוה
ת'א בכל לבבך זכרונות : וכל
מקרבך כל יומא פד מנהיג
פד : וסוף : זכרונות : מנהיג : ו
מסוף : זכרונות : מנהיג : ו

בעל המורים

שגמאר בו ומלחא את לבבו : וכל נפשך : כולחא ממסר נפשו
למקרבך : וכל מלחא : כולחא דמסר כס וכל מלחא חסן
רש"י

כשהוא מסתיר עליו מיתחו והולך לו : בכל לבבך .
(ספרי) כשני יורד ב ד"א בכל לבבך שלא יהיה סלח
חלוק על המקום : ובכל נפשך . חפילו הוא מוטל את
נפשו : ובכל מאריך . (זכרונות) ככל מחובר יש לך אדם
במחשבו ע חביב עליו מנופו לך נחמד ובכל מאריך דבר
אחר ובכל מאריך פ ככל מזה ומזה שמודד לך בין במדה
טובה בין במדה פורענות וכן דוד הוא או' (תהלים קטו)
כום ישועות אלא וגו' (שם) לרע ויגון אלא וגו' (ו) והיו
הדברים וגו' . ומה האהבה והיו הדברים האלה .
יש לך כו' , ל"פ שיהיה שלל ליתן מקום לנפשו , וסוף חתם
פירוש

על עשר דיו נוסח לנח וסוף לל ירו לסופיעו , לו כספך כלונו

פירוש לתורת אלהים

נאמ' אלהיך ביון נאמ' . רש"י שרייבם אוי או דער
פשוט דוא זאלסטם קהוון נאמ'ס מצות מחמת ליב
שאמ'ס אבער ניש מחמת דוא האמ'ס מורא פאר
נאמ' ווארום אז איינער דינט זיין הערין מחמת
מורא אז דער האר ליינט אויף איהם אחיף איין
גרויסע פרקא גייט ער פון איהם אונזעק אבער
דער וואס דינט רעם הארין מחמת ליבשאפט או
פאר איהם קיין שום נאך צו שווער בכל לבבך מיט
אלע דינע הערצער פלוצר מיט רעם גיך דער
אונ מיט רעם גיך טוב וכל נפשך אונ מיט זיין
נאנצין לעבין . רש"י שרייבם אוי או דער פשוט
אפילו קען נעמען ביי דין אונזעק ביון לעבין ווייל
דוא דינטם נאמ' ווארמט פארט דין גיט אפ שיידין

פון נאמ' וכל מאריך אונ מיט נאר זיין פארמעגן
פארמעגן זאלסטו לאנען בייד דיר אונזעק געמען
פון נאמ' צו דינען נאר די קשיא או אז עס שטייט
דאך שוין אפ' שכן איז דער הירון ווארום עס איז
אז בייד איהם שווערער ווי זיין לעבין דרום
שטעלט די תורה וכל מאריך : (ו) וזו אונ זיי זאלן

תחנותי משה

אשם סעע פון היפעל צו די יודין איהר זאלן לערנען תורה
פון יהושע , איז יהושע גינעסין אונ משה איז גינעסין ביי זיין
רעכטע האנד אונ די קינדער פון איהרן נענען גינעסין ביי זיין
לינקע האנד , אונ יהושע האט גילערנט תורה אונ משה האט
גיס פארשטאנען וואס יהושע לערנט : וידין האבין גינאמ'ס
צו משה ער זאל מיט זיי נאך אפארהל לערנען די תורה וואס

מצות

(ט) [מית] (טכס קעג) להוה את כ' ימחכך כלום שמים
כאדם כל כל לבו דמחיו וכל מנחמו לרעה דמחיו וכלמכס
לחיו , כמ'ס וסכסס חס ס' חליך :
וואהב' את ה' אלהיך וגו' , ונאמ' איז אפצול שטח יעדער
קענסט דאך ליב האבין נאמ' מיט זיין גאנצע הארץ
אונ כמ'ס וויסען אז די נאנצע וועלט אונ אלץ וואס איז דא

רשב"ם

ששירשת למעלה : (ה) ובכל בשכך , לפי פשוטו אמר
נחלין את נפשך שרתי כבד אבך בכל לבבך :

שפתי חכמים

ואהבה טעם דכיוו מלכסס לינו דומס מ' כלומר שיעבור ואל
יסר וחסר זס מ' בכל נפשך אפי' כוא נוסל את נפשך דעשט
יסר ואל יסור ואלו כפרך בן סוכר ומוסר (דף פד) אמרו
בכל נפשך אפי' כוא נוסל את נפשך וסכס' זס דמחיו וסכס'
אפי' חליך של חסרנו דעסוד חליט וכלך נאמ' בכל
נפשך סכס' סכס' סכס' כן יוסר מל חסרין לך טעם דעסוד
חליט' כלכד מיירי כלכד כלשאר מל' שיעבור ואל יסר כו' וז"פ
ועיין בקל' וכו' : ג כ"ל נאמ' כחיד לבבך כשני ביה' וספס'
כשני ילד' כו' : ס דלשעס ספס' קס' וכו' סכל כוא וכלו של
אדם ער שאלמך כשני ילד' , לכן אפ' ד"ל כו' , וסוף ד"ל קס'
למה אפ' בכל לבבך סל' בכל לבך , לכן לר' גס נעמס דלשען :
ע מסכ'ן דלכ' לכונו חל' וסוף חל' עיניס חסר' ל"ל סל'
יש לך כו' , ל"פ שיהיה שלל ליתן מקום לנפשו , וסוף חתם
פירוש

לס' ע' לענוסו סכס' גכיר פלוס ולין דכמ' לסורידו ממשכו , לו

ליקוטים על התורה

וח וואהב' את ה' אלהיך וגו' , דו זאלסט ליבן חבדי' סיס
זיין גאנצע הארץ אונ מיט זיין נאנצין לעבין
אונ מיט זיין נאנצין פארמעגן , דער זילסט נאמ'ס סאפער
וועסטו נאנ'ן דו ווייסט גיט וואס אזוי דו זאלסט ליב האבין
הקב"ה זאמ' דער פסוק והיו הדברים האלה וגו' , אז די תורה
פון די תורה נעמ' שפענד' זיין אויף זיין הארצין וועסטו שוין
וויסען ווי אזוי דו זאלסט ליב האבין הקב"ה , דער זילסט סיינס
איין מענטש האט ליב דעם אנדערן ווייל עס גינעלט איהם
זינע דלות אדער זיין שיינקייט אדער אנדערע סעלות וואס
ער געפינט ביי אים , אבער זיין זאל ליב האבין אזוי מענטש
וואס ער האט אים קיין סאהל גינען דאס איז אונזר וואס עס
קען גיט זיין אפגעשטעל האט דאך קיין סאהל גינען הקב"ה
אונ ער ווייס גאר גיט וואס הקב"ה איז ווי אזוי קען זיין ער
זאל ליב האבין הקב"ה , עפעסער דער זילסט דער מענטש וואס
לערנט תורה וועט ער פון די תורה וויסען וואס הקב"ה איז ,

אפילו קען וויל בייד דיר אונזעק געמען נאר זיין
נאר זיין פארמעגן אונ זאלסט דיר גיט אפ שיידין
פון נאמ' צו דינען נאר די קשיא או אז עס שטייט
דאך שוין אפ' שכן איז דער הירון ווארום עס איז
אז בייד איהם שווערער ווי זיין לעבין דרום
שטעלט די תורה וכל מאריך : (ו) וזו אונ זיי זאלן

משלי חכמים

אפילו דער קענסט גלייב'ס ביי דאמ' שמים מיט די הילף פון
הקב"ה איז אבער די דאמ' שמים קליין , ווען זיי וואלטן אבער
דאמאלס גינעסין הקב"ה ואל זיי העלפן צו דאמ' שמים
וואלט די דאמ' שמים געלעבן ביי זיי וייער גליט :
(וח וואהב' את ה' אלהיך וגו' , דער ענין פון די סעוד קריאות
שפע דעווי סארל צו זייענען אלע קווא , אז

השם

אויף דער וועלט ווערעם אלץ פיל אונ עס איז גאר גיט ווערעם
גענין די ליבשאפט פון הקב"ה אונ די גאנצע הארץ פון דעם
יוד דאך זיין פארנומען גאר מיט די ליבשאפט פון הקב"ה
אונ קענען דא ליבשאפט פון הקב"ה איז קיין ליבשאפט נא
אויף דער וועלט , די סעוד גינען צו זייער אונ נקבות אונ
אויף יעדער ארץ :

הַאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מַצִּיחַ הַיּוֹם עֲרֵי לְבָבְךָ : וְשִׁנַּנְתָּם לְעֵינֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָם

פּתגמא האלין די אָנא
מפקיד לך יומא דין
על לבך : ו ותגנינו
לבנה ותמליל בהן

ח"א אשר אנכי. בדרכי יום: על לבך. שם יום: מן פסוקי דא ענינה כ: ושננתם. בדרכי ד קידושין ל: ודברם כס. בדרכי יומא ים:

בחרב

רשב"ם (ז) ושננתם. לשון חרור לפיכך היטב כמו אשר שגנו

רש"י

שפתיה חכמים

צ שמתוך כך חתה מכיר בהקב"ה ומדבק בדרכיו (ספרי):
אשר אנכי מצוה היום. (ספ) לא יהיו בעיניך כדיוטנמא
ישנה שאין אדם סופה ק אלא כחדשה ר שכל רצון
לקראתה. דיוטנמא מלות הולך הכאה במכתב:
(ז) ושננתם. (ספ) לטון חרור הוא ש יחיו מחודדים
בפיך שם ישאלך אדם דבר לא חתה לרד נגמם צו אלא
אמור לו מיד: לבניך. אלו התלמידים ה מניט ככל

קשה ס"ל ממוך, לכן פ' ד"ל כ"ו. ולפי ד"ל קשה ס"ל ככל
מדך, ל"ס גם נחמה לאסון: צ דל"ל לך יך שכול אהבה כדבר
שלא ידע ולא פסין עמולם מלך מסוך שחיו הדרכים אלה שם
כמלות פל נכרך שכל ידן אדם מכיר הקב"ם שגולה שגרה
כדלית ספילת לא יסם מלגות נכמות ופ"י שדמם שחול סדור
וממנו סל אדם ואוכבו ופסאום לדמם אפסין: ק סופסל ל: חטיבות
הוא: ר יחיו דכסין סיוס כלומר כללו כלומר סיוס דל"ל: מלי
מליך סיוס וסלסו ס' שם שגלגלו מליס ופל כל סדורס, וכ"כ
סל"ס כמלם לקפן כפ' סיוס לשפוט: ש מלי מלי גבור
שגוים ככל לא ל' שפוט דל"כ ס"ל ולמדס: ת דלי כדניס

פירוש ע"פ ק"ש

שכחם עליו פניו או יסורים, לא נחמם שגלה מישם ס', כאשר
אמר משה דפ"ה כלשכר ייסר לים חס כנו ס' אלהיך מוסר, כמו
סל: שמיסר אדם כנו לא נחמם שגלה מוסר, כלס יס אב שגולה
אם כנו (לכשר אמרו כסכס נחמרת), אך אב מוכרו יהפין,
שייטיב דברו דכר ס' סיסס, כמו שגמר ספיקן לפד נקטס.

כיוצא בזה פסוקים שגולה מושפם כסם וסוף סין כדמו לחטוף
פמנו הסוכות. וססס לאוסכו פו סססס שגולה לא נשאר רן
כלב כסם ולס ספסל. אכל מדמ סק"ס סוט כן, (כ) סול סוט
שולס לטוס כרים כי סכל פמנו נכרלו מדמיו ומלגו, (כ) אף
כי נלסס ככלל לא כדסרם סק"ס שולס לל"ס ארס, וסל לטס

פירוש לתורת אלהים

זיין הדברים האלה ריא בריד אשר אנכי מצוה חיים וואם
איה געבויס דיר היינט. על לבך אויף דיין הארצין
כלומר דוא זאלסט שטענדיג פראכטן אין זיין
נועםסו דער קענען נאם ב"ה אונ דוא נועםס דיר
בייא העפישען אין זיין נועם. רש"י שרייבט אזוי
אין דער פשט אשר אנכי מצוה חיים דיא מצות זאלין
גיס זיין אין ריינע אויגן אזויא וויא אין זאלסט
גיבאם וואס עס איז שוין פון זאלגן גיקופען גע-
שריבען פון דעם מלך אין דאס שוין בייא דעם
עולס קיין חירוש נוארום מען האט דאס שוין
געליכע מאהל גיהערט נאר זיין זאלין בייא דיר
זיין אין ריינע אויגן אזוי וויא אנזייער ציווי וואס
איז ערשט געקומען געשריבען פון דעם מלך וואס
אוישליכער לויפט הערין גשעת מען לייגענט דאס
אזוי זאלין דיא מצות בייא דיר חשוב זיין גלייך
(ז) ושננתם לבנה אונ דוא זאלסט זיין לערנען צוא

ליקוטים על התורה

פון די היליגקייט וואס אין די תורה נועם ידך דערנועקן די
איים אין הארצין אנדריסע ליבשאפט צו הקב"ה נוארום די גשעה
וואס אין אפעקש איז אנטקן פון הקב"ה, אונ אז די גשעה
נוערס הייליג פון די תורה וואס זיין לערנען צייען זיין אראם
אנדריסעשאפט פון הקב"ה אין דעם מעקש אונ עס נוערס
אראפגע צייען אפעקענגען פון הקב"ה אין די הארץ פון מעקש
ער זאל פילען זיין ידך אין הארצין די גרויסקיים פון הקב"ה אונ
די גשעה חיים הקב"ה נוערין צוריק איינס אפילו נוען זיין איז
נאך אין דעם מעקש אונ וויא פארשפרייט זאלבשאפט אין די
הארץ צו הקב"ה אז נוען ער לעבט נאך אויף דער נועלס וואלט
ער שוין גערין געמליגן צו הקב"ה אונ ער געקומען אין ידך
אזוי זאלבשאפט צו הקב"ה אז אלץ וואס איז דא אויף דער
נועלס נענען זיין אים נאר גישט געגין דעם גייסליכען פער-
נעקען וואס ער פילט אין הארצין אונ ער נואלט שוין גערין
אראם געוואקסן פון ידך דעם גוף ער זאל שוין קומען צו דעם
פערנעניגען פון די גשעה, דאס איז בכל לבך ובכל גשעה
ובכל מאדע:

וויא נאם האם ערשט היינט דיר זיין גיבאטין: (ז) ושננתם לבנה אונ דוא זאלסט זיין לערנען צוא

החנוני משה

ידעש האם גילערין האם משה גינאם צו די ידיון איך
ווייס גיס וואס איך זאל אייך געפערין, האם משה גינאם צו
הקב"ה זיין איצט האב איך גיבעטן איך וויל לעבן איצט וויל
איך דיר שוין אונעק געבן פון גשעה ווי משה האם גינאם
ער וויל שוין שפארקין האם הקב"ה גינאם נוער נועם איצט

מצות השם

(ז) [פסס קעד] ללמוד תורה וללמד, שגל' ושננתם לבניך:

פאג אונ אין אפאל ביי נאכס ווי פיל די צייט איז, נאר עס
זאל גיס אונעק גיין אין פאג אונ גיס אין נאכס אן תורה
לערנען דער חוב איז אויף ארייבן אונ אויף אפאלעקען אויף
איינען אונ אויף אפאלען אויף אפאלעקען אונ אויף אפאלעקען
אפילו אויף אפאלעקען וואס האם יסורים די מצוה איז אויף
יעדער אדם אונ זייער צייט:

ושננתם לבנה וגו'. וואס איז אמצות עשהו צו איז אמצות
מען זאל לערנען תורה אונ מען זאל געבייגען וואס
מען לערנט אויב איינער נועם פערעין אפאלעקען אריין
זאל מען באלד וויסען וואס צו געפערין, אונ יעדער פאפער
טון לערנען תורה חיים זייער קינדער די יקרים וואו ער מוז
זי געבן אין אפאלעקען זאל חיים זיין לערנען תורה אונ
יעדער יוד מור האבין צייט צו לערנען תורה אין מאהל ביי

עֵינֶיךָ : ׀ וְכָתַבְתָּם עַל־מִזְוֹת בֵּיתְךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ : ׀ וְהָיָה כִּי־יִבְיֵאֵל יְהוָה אֶלְהֶיךָ אֶרֶץ־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלִיעֲקֹב וְיִיעֲקֹב יָתַת לָךְ עָרִים גְּדֹלֹת

ת"א וכפחוס . כלכות יד פז סכת קנ גיפין מס עמחוס לל לל לו

מכ עד : פל מזוזס . סס לר : יסך . יומאל יל מנחוס סס מזולן קלס : וכשפיר . יומאל יל :

לומר

רש"י

שכרסח ועל שם מנין פרכיותיה' נקראו טעמח טס ככחסי ר שחיס פח ככפריקי ה שחיס : (ט) מזוזות ביתך . מזוזת כחסי שחין לריר ו אלל אחת : ובשערך לרבות שעריו חלרות ושער מדינות ושערי עיירות (ומאל יל) : לס מזוזס כלל חסר מן ססמח מייב לקבוע מזוזס כלוס ססמ :

פירוש ע"פ ק"ש

לסכת סכס סוכ סוכ לכן סוס , וסס יס לסכס משרס רוכל סל כגד עכור כו , יולול כל סכסכס רוכל עכור ויססס לו כגד יקכ כגד משרס רוכל , וסס סוס לו סני כניס ויסס לו סס משרס רוכל , יססס לכן : כגד עכור משרס רוכל וסססי יססס כגד עכור משרס רוכל , וסס משרס כל סכס , סס סוכ כן יחיד לסכו יודע סוכ כי כק סליו מוסל לססס לסכו , כי סי יוסס עכור

פירוש לתורת אלהים

דָּאס מִיִּינָם קָען דִּי תַפְּלִין שְׁל רָאשׁ : (ס) וְכָתַבְתָּם אֹנָן דְּרֹא וְאַלְכָּשׁ וַיֵּא שְׁרִירֵיכֶן עַל מִזְוֹת בֵּיתְךָ אוֹיִף דִּיא בֵּיא שְׁמִירְךָ מִן בֵּין הוּוּ יבִשְׁרָךְ אֹנָן בֵּיא אוֹיִף דָּעס גֹּרָא עַר זֶאל גְּעִירֵיכֶן דִּי שְׁפָחָה , דָּאס וְעֵנֶן דִּיא תַפְּלִין וְיִי עַם שְׁפִיטִים אִין פִּסְטֹן וְהָיָה לָךְ לֹאחַ עַל דִּיךָ דִּי תַפְּלִין וְאֹיִף דִּי הֶאָנָד וְאֵלֶּין וַיִּין צוֹ אֲצִיבִין אוֹיִף דִּי הֶאָנָד וְלִקְרֹדִין בֵּין שְׁפִיטִים , אֹנָן דִּי תַפְּלִין וְאֹס אוֹיִף דָּעס , קָאם וְאֵלֶּין וַיִּין צוֹ אֲקִרְבָּטֹאנִג וַיִּי וְאֵלֶּין דִּיךָ דְּמִאָּנֶען לִפְסֵן תַּהִיָּה תֹרַת חִ' בְּפִיךָ דִּי תֹרַת פִּון הֶקְבִּיָּה וְאֵל וַיִּין מוֹלֵל דִּי וְאַלְכָּשׁ לְעִרְנָן תֹּרַת אֹנָן דִּין הֶאָנָד וְאֵל פִּאָּהֶן מִצֹּחַ , אֹנָן דִּי תַפְּלִין וְאֹס אוֹיִף דִּי , כְּאִבְּמִיָּגֶן מִן הֶאָרֶץ וְאֵל וַיִּין סִיס דִּי מִצָּחָה צוֹ וְאַמְעָן :

תחנוני משה

ספסרן און איז נפאלין פאר הקב"ה און האט גיאנאם רבנו של עולם ווען משה לעבט איז ער רייכער און ווען ער וועט שפארבן וועט ער אויך זיין רייך . האט הקב"ה געזאגט צו ספסרן אויך וועל דיר זאגן אפילו צו וואס דאס איז גלייך , אפילו דאס געהאט אונז אלע זאגן איז דער פאפער אויף אים ביז גייען און האט איהם גיזאלס הרגען טייל ער האט אים גיזעבן כבוד ווי ער האט געדארפט געבן , נאר די סופער פלעגט אים אלע מאל דעפסן מן זיין האנד , אפסאל האט צו דיר ערס גיזאל גיזעבן געבן און קריאט שפע פארן נאכט וועט דאס ביי סיד

מצות השם

(ט) [סכנ] (ססס קעמ) לקבוע מזוזס כמזוזס פסח סכית , שכלמז וכסמחט פל מזוזס יסך וכשפיר : ויכתבתם על מזוזות וגו' . דאס איז אפצול שחזו או אויף יעדער מיר מן שטוב ואל זיין אפוזות , דיא נכרא ונאם דער ספסל וואס האט תפלין אויף זיין האנד און אויף

שמותי חכמים
כשכנן וגו' וספתי כזמן שכנן וכזמן קימך דסינו שחיס וסכית : ג ר"ל דרומס כללו כחסי של עמחוס שחיס סס פי שחיס סוס : ד רככחסי כשחוסיס לרבר עמיס עמיס סס : ה רככחסי כשחוסיס לרבר עמיס סס עמיס סס דסינו לרבר כלומר חרבר פרכיות בכל תפלין , וספין כחסי סככדין ריס ס"ק : ו ר"ל שחין לרבר פל ססמ חסר שני מזוזוס סכל לכל ססמ שחיס ספין מזוזוס ססמ וסל כ"יב כזכות סס סוס דפסח ספין

מדת סדן , ס' , כלל רחמים בלי סוס דין , שכלל יולל מלחמות ספסוט , כי מלחמ סחכ"ס אסר , סוס לכ חסר כלכונל וסוס ככלל סח כל סילור וסין יסול סח אסר סוס פלמו ככלל יולל , כסח סין כלל סוס סמלח וסוס דין וסין סוס רחמים גמכיס , וכל יסרכל סללו כלסס חסר , וכלל מוסכ ס' , וסמחמ שחיק כסכסס סוס מלחמ וסל סס' , סיינו סס' לכס כן חסר , כל

ליקושים על התורה

גוף הונקערס גיט צו לערנען תורה און גיט צו פארהן מצות , און אפילו גיט צום דאוונען , נאר ווייל ער פארגיס עסין אוס געדאנקעס מן ער דאוונען אבער ווי איז דער דאוונען , נאר מן נאך קענען עסין , דריבער האט הקב"ה געזעבן צייכענס אויף דעם גוף ער זאל געדרינגען דיי שפחה , דאס ווענען דיא תפלין ווי עס שפייט אין פסטון וועלל לך לאחז על דייך דיי תפלין וואס אויף די האנד וואלן ויין צו אצביין אויף די האנד , וליקורן בין שפייט , און די תפלין וואס אויף דעם , קאם וואלן ויין צו אקערמאטונג ויין וואלן דייך דמאנען לפסן תהיה תורת ח' בפיך דיי תורה פון הקב"ה ואל ויין און דין מויל דו וואלסט לערנען תורת און דין האנד ואל פארהן מצות , און די תפלין וואס אויף דיי , כראכטונג מן הארץ ואל ויין סיס דיי מצינה צו וואפען :

משלי חכמים

איד לערן אין בית המדרש אין דער פריה און פארן נאכט , קום אין בית המדרש אין דער פריה און פארן נאכט און דו וועסט הערן מיין לערנען דאס וועט זיין מיר אויף מייער ווי דיי צוויי סעודות וואס דו פלעגסט מיר אלע קאמ געבן אין דער פריה און פארן נאכט , און האט הקב"ה גיאנאם צו דיי וידן הייבט ווען עס איז דא אפית המקדש וועט איר מקריב פו מיר צוויי קרבנות איין שעפט אין דער פריה און איין שעפט פארן נאכט , איד ווייסט דער בית המקדש וועט קרוב ווערן און איהר וועט גיט קענען מקריב ויין קרבנות , בעס אויך ציי אויך פאר דיי קרבנות ואלס איהר זאגן קריאט שפע אין מצות השם

(ט) [סכנ] (ססס קעמ) לקבוע מזוזס כמזוזס פסח סכית , שכלמז וכסמחט פל מזוזס יסך וכשפיר : ויכתבתם על מזוזות וגו' . דאס איז אפצול שחזו או אויף יעדער מיר מן שטוב ואל זיין אפוזות , דיא נכרא ונאם דער ספסל וואס האט תפלין אויף זיין האנד און אויף

וּמִכֵּת אֲשֶׁר לֹא־בְנִיתָ : י' וּבָתִּים
מִלֵּאִים כְּדִי־טוֹב אֲשֶׁר לֹא־מִלֵּאֲתָ
וּבֵרַת חֲצוּבִים אֲשֶׁר לֹא־חֲצַבְתָּ
כְּרָמִים וְזִיתִים אֲשֶׁר לֹא־נִטְעַתָּ
וְאִכְלָתָ וְשִׁבְעַתָּ : י' הַשֹּׁמֵר לָךְ פֶּן־
תִּשְׁכַּח אֶת־יְהוָה אֲשֶׁר הוֹצִיאָךְ
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים : י' אֶת־
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִירָא וְאֵתוּ תַעֲבֹד

וסכן די לא בניתא :
י' ובתינ מלן כל טוב די
לא מליאת ונובין פסילן
די לא פמלאת פרמין
ווחין די לא נצבתא
ומיכול ותשבוע :
י' אסתמר לה דלמא
תתנשי ית דחלמא דיי
די אפקה מצרעא
דמצרים מבית עבדותא:
י' ית יי אלהה תדחל
נקדמהו תפלה בשמיה
ת"א ותיס. חולין פו : ספער לך.
מוסס ס

בעל המורים נחמך לך שזכוכס מוכס מפילין פוזוזס וככסו ללכין : (יג) סירס.
רש"י

(יא) חצובים. לפי שהיו מקום טרשין וסלעים נוכל בו לטון חליבה: (יב) מבית עבדים. כתרנומו מביית עבדותא

פירוש ע"פ ק"ש

סוף כענין פסוקים ס' יחשוב סלדס מלחמס' ימח' כדל כל סוירס
וכל סלנשים סלו כסס ססס ססמלס סססס ס' יסמכך סל סולס

סכיו חון פמנו, וסס יס ללכיו סמי כניס, כל סלד סולס פסס
ססני, וסול כקדסס די סססי, לס ססססס וסל קרילס, וכן

פירוש לחזרת אלהים

(יג) אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ תִירָא וְגו' עס וענען דא דבייערליי שבעות
איינער דערציילס עשעס צו זיין חכר אונ ער וויל זיין
חכר זאל איהם גלובין שווערס פער די שבועה פאר מען גיט
שווערין אפילו ער וויל שווערין אמת פאר מען איך גיט
כפרא נאמס מויענד שפעס וענען וויסס גיווארין וויל די
פענסשין פלעגן שווערין אפילו ווייערע שבעות וענען גינען
אמת, אדר איינער סאמס ביי דעם אנדערין נעלס אונ בית דין
הייסן איהם שווערין אפילו ער קען שווערין אמת פון דעסס
נוענין זאל ער גיט שווערין אייב ער קען בצאהלין, נאר אייב
ער וויל שווערין צו סקייס זיין אסצנה סעג ער שווערין, דאס
נאמס דער פסוק אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ תִירָא פאר נאמס ואלססו סורא
האבין אונ זאלסס גיט שווערין אפילו ווארט תעבוד, ווען דו
נועסס דיען נאמס דאס הייסט דו נועסס שווערין אמת ואלססו
אייך גיט שווערין, אבער וכלשו ווענין דעם נאמען פון נאמס
צו סאנה אסצנה תשבוע פענססו שווערין :

אֲשֶׁר לֹא בְּנִיתָ וְנֹאם דוא האקסט זיאי גיט גיבועס :
(יא) וּבָתִּים אונ היינער מלאים כל טוב ונאם וענען פול
מיט אלעס נוסען אֲשֶׁר ונאם דוא האקסט זיאי גיט
פולה נעמאכט וכוות חצובים אונ כרוגענס אויס
גיהאקטע אֲשֶׁר ונאם דוא האקסט זיאי גיט אויס
גיהאקט נרסס וזייתס וויין נערמנער אונ איילכירטין
ונאם דוא האקסט גיט גיפלאננץ, ואלכל וסכס דוא
נועסס נעסין אונ ונאם זיין אונ ססמח נרסס נוסס
נועססו אפער פאר נעסין אן נאם : (יב) וְנֹאם אֵיךְ
דיר הססר לה רוא ואלקסט דיר היסען וס סאמער
נועססו פאר נעסין אן נאם אֲשֶׁר הוציאך ונאם ער
האט אויס גיצונין דיר סאנץ מצרים פון דעם לאנד
מצרים סביי כדדים פון דעם ארס ונאם איהר נענס
דארטין גינען נעקעט : (יג) אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ תִירָא פאר זיין

תחנוני משה

זיין גלייך ווי איהר וואלס מקריב גינען קרבנות. דער וילקס
ראנגי שרייבט אנאפער דעם כסא הכבוד אוי דא איהר איר
נאמען איז אנאפער, ווען די יודין וואגן אין די שוועלע אלץ צו
נאמען שפע ישראל נעמס זיא דעם זיין פון שפע אונ דעם
דלי"ת פון אחר צו נאמען ווערס נעליענסס פד, איין עדות,
אונ זיא כריינגס דעם ווארס ער פאר הקב"ה אונ זיא נאמס צו
הקב"ה דא האקסו אסמקין פון די יודין, איך נאם עדות אונ
די יודין אז היינס האבין זיי גינאמס אז די כנס איין נאמס
איהר דער נועלס אונ אוי סוהס די חיה אלץ סאג, ונאם די

גיסראשין די מוסער איז גישפארבן האט דער סלך געווייגס
האבין די נעקעס גינאמס צום סלך זאג אונ ווענין ונאם
ווינקסו, האט דער סלך צו זינא גינאמס איך וויין גיט נאר
ווענין מיין ווייב איך וויין ווענין מיין ווייב אונ ווענין מיין
ווען סיל סאהל בין איך ביי גינען אויף מיין ווען האט מיין
ווייב איהם גירעפעס אז איך וועל איצם בית שווערין אויף אים
ווער וועס אים רעספין, אויף האט הקב"ה גינאמס צו ספסרן
גיט נאר ווענין משה אליהו סויער איך נאר איך סויער
ווענין אים אונ ווענין די יודין סיל סאהל האבין די יודין סיל
דערפערניגס אונ איך האב זיי גיוואלס פארלענדן אונ משה
האט זיי גירעפעס פון מיין האנד, איצם אז משה שפארבט
סען האט גינאמס צו איהם עס איז נעקסען די צייט ונאסרו

ווער וועס די יודין רעספין, איז סען נעקסען צו משה אונ
כארפסס אוועק גיין פון דער נועלס האט משה גינאמס צו זיי

תקום : יי לא תהבון
בתר מענות עממיא
ממענות עממיא די
בסחרניכון : יו ארי אל
קנא יי אלהיך שכינתה
פינך דלמא יתקרוגא
דיי אלהיך בך וישצינך
מעל אפי ארעא : יו לא
תנסון ית יי אלהבון
פמא דינסיתון בנסיתא:
יומסר תמרון ית פקודיא
דיי אלהבון וסחרותיה
וקימיה די פקדך :
יי ותעביד דכשר ודתון

ת"א לא תנסון . הצניח ע : ופשי
ס"כ . מלעל יג קס :

ובשמו תשבע : יי לא תלכון אחרי
אלהים אחרים מאלהי העמים
אשר סביבותיכם : יו כי אל קנא
יהוה אלהיך בקרבך פני יחרה אף
יהוה אלהיך בך והשמידך מער
פני האדמה : ס יי לא תנסו את
יהוה אלהיכם כאשר נסיתם
במסה : יי שמור תשמרון את
מצות יהוה אלהיכם ועדתיו וחקיו
אשר צוה : יי ועשית הישר והטוב

שפתי חכמים

רש"י
מקום שיהיה סעודים : (יג) ובשמו תשבע . אם
יש כך כל המדות הללו ח שאתה ירא את שמו ועובד אותו
או בשמו תשבע שמתוך שאתה ירא את שמו תהא זכיר
בשענתך ואם לאו לא תשבע : (יד) מאלהי העמים אשר
סביבותיך תועים אחריהם הולך להוהיר עליהם דיותר :
(טו) במסה . כשלאו ממלרים שמוהו כמים שאל' (שמות יז) ה"ה ה' נקדנו : (יח) הישר והטוב . זו מפרה לפניס

(מנחות כג) : א' פ' מית פכודם שייחם שם עבדים לא מית
פכודם כי לא היו עבדים לפניס : ח ס' לא כהא מלום ליכע
כמו את ה' אלהיך חסא וסומו חסוד שכל אחר חסא מלום
כס' ע' לא חס יי בך כל המדות הללו כו' ואם לא לא תשבע וא"כ
יו"ו ונשמו נוסף וליך לבסוף מלת אם קודם חס ה' חסוד
סביבותיכם . הוא הדין לרחוקים מלא לפי שאתה רואה את
(טו) במסה . כשלאו ממלרים שמוהו כמים שאל' (שמות יז) ה"ה ה' נקדנו : (יח) הישר והטוב . זו מפרה לפניס

פירוש להורח אלהים

ואלסמו דיען אנא אז דוא האסמ אין דיר מרות
דעצמאל ובשמו תשבע מענקסו שווערין ביאי ויין
נאמען ווארום דוא וועקס בנדאי דיר היסין דוא
נאסמ אמת שווערין אבער אז דוא האסמ אין
דיר גיט די מרות סארסמו גיט שווערין ביי נאסמ
נאמען : (יז) לא מלכין אחרי אלהים איהר ואלס
גיט גיין נאך פערעכער אפ געטער כאלוי העמים פון
דיא געטער פון דיא פערעכער אשר סביבותיכם וואס
נענען ארום אייך : (יח) כי אל קנא יי אלהיך ווארום
דיין גאט וואס ער רוקם צווישען דיר איז ער ייך
נאך פון דעם יוד וואס דינט פונקבים ומלכות פן

משלי חכמים

מנהגו איז שפאק אנגעטומען ביי הקב"ה , דער סדרש נאס
ווען משה רבינו איז גייען אין הויפט ווארער אויף דעם בארג
סיני , עיין מוכה דיהוה האט ער גיבער די פלאים וואו ער

ההגוני משה
אויך וויל איהר וואלט געארבעט ביי איהר וועלל ענקשלין די יודין
ווייל ביי איהם האב איך זיי גאר נישטאקאמט און זיי האבן
פון מיר קיין פערנענענען געהאט דריבער וויל איך זיי אנט

מצות השם

(סו) [מכר] (לאו רמו) בלא נסום ולסחפך כעידין שיער :
ח ס' מלכים :
לא תנסו את ה' אלהיכם וגו' . וואס איז אמצוא לא תגשו
אז אם קוקט צו יודין אנקניא אונטן זעהט ער איז פרום
און ער הוה צו קאנן די מצוה פון די תורה פאר מען איז גיט
צו קיל פרוניג און מען פאר גיט פרוניג הקב"ה זעהן אויב ער
וועט פקיים זיין וואס ער האט צו גינאנס דורך זיינע נביאים

הנביאים שוחזקו מלניו לנביאי כלמם וסלדך . שטמל לא חסמו
און מען פאר גיט נאנן איך וועלל קאנן די מצוה און וועלל
זעהן אויב הקב"ה וועט מיר געבן דעם שבר וואס ער האט צו
גינאנס צו געבן פאר דיא מצוה , דיא מצוה איז איך איין
נעכער ארום און צו נעכער צוים :

ממצרים ביד תקיפא :
 כ ויהב יי אתין ומפתין
 רב רבין ובישין במצרים
 פ פ ר ע ו ובכל אנש
 בתייה לעינא : כ ויתנא
 אפיק סתמן בדיל
 דאעלא יתנא למתן דנא
 ית ארעא די קיים
 דאכחנא : כ ופקדנא
 יי למעבד ית כל קיימא
 האלן למדחל קדם יי
 אלהנא דייטב דנא כל
 יומיא לקיימותא דקיימא
 הדין : כ וכתא תהי
 דנא ארי נטר למעבד
 ית כל תפקדתא דנא

יהוה ממצרים ביד חזקה : כ ויתן
 יהוה אותת ומפתים גדלים ורעים
 במצרים בפרעה ובכל ביתו
 לעיניו : כ ואתנו הוציא משם
 למען הביא אתנו קתת לנו את
 הארץ אשר נשבע לאבותינו :
 כ ויצונו יהוה לעשות את
 החקים האלה לראות את יהוה
 אלהינו למוב לנו כל הימים
 לחיתנו בהיום הזה : כ וצדקה
 תהיה לנו כי נשמר לעשות את

פירוש ע"פ ק"ש

אפי' על לדיק אחד בשולם שומד , ופי' יכול שם שם שם לסמוד
 שאלו שפכודם ס' , ופי' לו בשות שומד כי בשות שפסח ס' יי
 תמים כי כל אחד סוד בשולם שאל , וד' כי סין לסמורין חסר:

שפולס , וכל ששגחטו סוד כח פליך , וכן סוד ששחט כי סקכ"ה
 ששנים סל כל אחד וסוד . כסרס כלל כיה סוד לכדו בשולם ,
 ופי' לזם כונס כמובן להכריז אפי' כמלא שמש , וכל אחד וסוד
 כייכ לומר בשכילי נכרל בשולם , כש"ס חז"ל ודיק יסוד שולם

ליקושים על התורה

פירוש לתורת אלהים
 פרעה אין מצרים ויצאנו יי אונ נאם האם אים
 גיצויען אונ פון מצרים ביד חזקה סוד אשמארקין
 פח : (כב) ויח' אונ נאם האם גיצויען אוחות וסופות
 גדולים גיצויען אונ גרויסק ווינדרער ורעם אונ
 שלעקטע בםצרים אין מצרים בפרעה אין פרעה אונ
 אין ויין גאנץ דווינ קעוירד לעיט פאר אונזערע
 אויגין : (כג) ואיתנא הוציא משם אונ אונז האם ער פון
 דארטין אים גיצויען לשון פון וועגין צו כרענען
 אונז לתת צו געבין אונז דאם לאנד אשר וואס ער
 האם גישווארין צוא אונזערע עלטערין ער זאל
 דאם אונז געבין : (כד) ויח' אונ נאם האם אונז
 גיבאמין לעשות צו סאדאן אלע די גינעצען ליהא צו
 סארקטין ויך פאר אונזער נאם לסיב עם זאל אונז
 גוט ויין אלע קעגן להיחית צוא לאוין לעבען אונז
 פתים תיה אזוי ווי היינטיגען טאג : (כה) וצדקה תהיה
 לנו אונ עם וועט אונז ויין גירעכונט אצדקה
 אשכבה סוד די תורה אונ סודת וואס סוד היסען צו סאדן ,
 אויף ביינער וועלסין אויף עולם הנה אונ עולם הבא :

(כד) ויצונו ה' לעשות את כל החקים וגו' אז סוד ועתן
 סענשין סודתן זאכין וואס גים אלע סענשין
 סודתן אזי אדער סענשין וועגן אפגעקום פון צו סאדן
 אונזערע זאכין וואס אנדערע סענשין סודתן ווא , קען ויין
 אים פון די ביינער זאכין אדער עס איז אויף וואס אונז פון
 אפליך ויין זאלין אזי פאדן , אדער עס איז אויף ווי אונז פון
 אדאקסאר , אויב עס איז אונז פון אפליך קען ויין אז דער
 פליך פיינט דא , נהנה פון ויין סודת וועגין , אונ אויב עס
 איז אונז פון אדאקסאר איז דאם פון וינער סודת וועגין ,
 נאם די תורה די חקים אונ אלע סודת וואס הקב"ה נאם אונז
 גיבאמין סוד פון אלע סעלעקט דאם איז פון אונזער סודת
 וועגין דאם איז אפערעצין פאר אונזערע נשמות ווא זאלין
 האבין עולם הבא אונ פאר אונזערע גוים סוד זאלין גלייכען
 וואהנען אין אונזער לאנד אויף אייביג , אונ סוד זאלין גוט
 פיינען אזי וואס דער קראנקער צוהאלט דעם דאקסאר פאר
 דעם סענעצין וואס ער האם אים פארשריבען , אדער דער
 דאקסאר צוהאלט גוט דעם קראנקען פאר וואס ער היט צו
 סאדן ווי ער האם אים גיבאמין , אזי וועלן סוד גוט האבין
 זיכר פאר די תורה אונ סודת וואס סוד היסען ווייל דאם איז
 אונזער לעבין דריבער וואס דער פסוק וצדקה תהיה לנו וגו'
 תקב"ה וועט אונז קענענען גלייך ווי סוד וואלסין אים גיבאמין
 אונ פאר דעם קיום פון זאל אונז געבין שרר

תחנוני משה

נאכדעם האם קען גינאם צו משה דו האסט נאך צו לעבען
 אהאלק' רבב האם משה גענומען נייע ביינער וועגן אונ האם

ווי צו דעם ווהן פון סדרס וואס ער איז גילאפין פאר אונ
 ווי אפערד אונ וינע ביינער וועגן גיפאלן אין דער סודת ,

כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת לִפְנֵי יְהוָה
אֲדַהֲנֶנּוּ כַּאֲשֶׁר צִוֵּנוּ: ס ז שביעי א כי
יִבְיֹאֵל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר־אַתָּה בָּא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ
וְנָשַׁר גּוֹיִם־רַבִּים וּמִפְּנֵיךָ הִחָתִי
וְהַגְרָנָשִׁי וְהָאֶמְרִי וְהַכְנַעֲנִי וְהַפְּרִזִּי
וְהַחִתִּי וְהַיְבוּסִי שְׁבַעַה גּוֹיִם רַבִּים
וְעַצוּמִים מִמֶּךָ: י וְנָתַתָּם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לְפָנֶיךָ וְהִכִּיתָם הִחָרֵם תַּחֲרִים אֹתָם
לֹא־תִכְרַת לָהֶם בְּרִית וְלֹא תִתְּנֵם:

קדם יי אלהא כמא די
פקדנא: * ארייגליך
יי אלהך לארעא די ארץ
עליל לחמן למירתה
ויתנך עממין סגיאין
מן קדמך חתאי
וגרנשי ואמורי
וכנעני ופרזי ותאי
ויבוסאי שבעא עממין
סגיאין ותקיפין כנע:
ב וימסרינו יי אלהך
קדמך ותמחינו גמירא
תנמר יתהון לא תנור
להון קים ולא תרחם

ת"א לא תחנם. פ"ז לב:

בעל הטורים

רשבים

וסנה: (כח) סמולה סולח לפני ס' אלסינו. מלמד סמולות סולח
וספיריות לפני ס'. וס' רפני כפולה, למד סככות לפני
ולפנים: כחשכ וס'. כי ייבך כשכר סמולות: (6) וסל. ג'
דין, וסידן וסל ס' אלסין את היום סל ספין. וסל סככול מן
רש"י

מחר שהוא אחר זמן: (6) וסל. לטון השלכה והתזה וכן (דכרים וט) וסל הכרזל: (ב) ולא תחנם. (פ"ז לב) לא

פירוש לתורה אלהים

פריי ויתחי אונ דעם חוי ותיבסי אונ דעם יבוסאי
שבוע גוים רבים ועצמים ססס: ייבסן פעלקער גרעסערע
אונ שטארקערע פון דיר: (ב) ותחם אונ גאם ויעם
נעבין ויאי פאר דיר ותיבס אונ דוא וועסט שלאגין
וייא תחרם תחרים איתם דוא ואלסם ויאי פארזויקסין
לא תכרית דוא ואלסם כיס ויי גיט פורת ברית ויין
ולא תתנם אונ דוא ואלסם דיר איבער ויי גיט דער
באריקסן אדער ולא תתנם דוא ואלסם ויי גיט נעבין
קיין רהונג פלקס דוא ואלסם די ויבסן אוכות

תחנוני משה

אין די רגע האם הקב"ה ארויס גענומען די נשמה פון משה,
פבטול אצוי ווי איינער קושש ויך סיס ויין חקר אונ וייל אים
בהעפסין צו ויך אצוי האם הקב"ה בהעפס די נשמה פון משה

מצות השם

גנעני אמרי חתי חוי יבוסאי גרנשי איז אנשלאסן פון לאנד:
ולא תחנם וראם איז אמצות לא תעשה ויען ארץ ישראל איז
גיווען די לאנד פון די ירדן האבין ויי גיט גיטארש לאון
ווארנען די פעלקער אין גייער לאנד פון האם גיט גיטארש
פארקויבן אונ גיט פארדינגען אששוב אונ גיט אפעלר צו איינעם
פון די פעלקער, אונ פון האם גיט גיטארש איהן ויי רחכות
האבין אונ גיט אביון בהיינגען אין הארצין וייער שייגקיים אונ
איהן גיט ויער חן:

והיום תחרים אותם וגו' וראם איז אמצות עשרה ויען די ירדן
זינען אביון געקומען אין ארץ ישראל סיס ויערשע בן
גון איז איהן ויי גיווען אמצות ויי ואלין פארלענדן אלע זיבן
פעלקער וואס האבין באקאלט געווארן אין היים לאנד ודגם

עליהון : ג ולא תתחנן
בהון ברתך לא תתן
לבריה וברמיה לא
חסב לברך : י ארי
ימעין ית ברה מכתר
פולחני ויפלהון למענות
עממיה ויתקם רונקא
דיי בכון וישיצין
בפריע : ה אלהין בדין
תעבדון להון אנגריהון
תתבעון וקסתהון
תת ברון ואשיריהון
תקוצצון וצלמיהון
תוקדון בגורא : י ארי
עם קדיש את קדם יי
אלהך בך אחרעי יי
אלהך קסהוי ליה לעם
חביב סב עממיה די

י ולא תתחנן בם בתך לא תתן
לבנו ובתו לא תקח לבנד : י ביי
יסיר את לבנד מאחרי ועבדו
אלהים אחרים ותרם אפייהו
בכם והשמידך מהר : ה ביי אספה
תעשו להם מזבחתיהם תתצו
ומצבתם תשברו ואשיריהם
תגדעון ופסיליהם תשרפון באש :
י כי עם קדוש אתה ליהוה אלהיך
בך בחר יהוה אלהיך להיות לו
לעם סגלה מכל העמים אשר ער-

ת"א ולא תתחנן : יבמות פז קידושין סח ט"ז לו : כי יסיר את : יבמות פז קידושין פה ט"ז לו : ואשיריהם : מוספס פ"ז פס פס
רש"ם : הברול מן העץ : (ה) כי אם כח תעשו להם : תגדעון : גידע

שמיני חכמים

רש"י

סירה : כ"ס : ס לפי ספס וס קסס ס"ל כעין כיון ספס לי
מן ס"ל ספס ספס מלא וי"ו : נכך סירה ד"ל לא תתן לבס
המים כלומר אף אם לא תבדיל ספס ספס והלכך כלכך יסיר
לי לבס סוד : לכן ספס ולא תתן לבס ספס ספס ספס ספס
ולספס ספס ספס לא ספס לא ספס ספס ספס ליסיר
מנייה וספס ספס לספס ספס ספס ספס ספס ספס
אנו קרוי בך חלל כהן שפיר לא נל' על בתו לא חקם כי חסור
(ה) מוכחתייהם : של כנין : מצבותם : אכן אסח : ואשיריהם : חילנות שנוכדן אוחן : ופסיליהם : ללמס
פירוש לתורת אלהים

גים לאעון וואקען אין לאנד : (ט) ולא תתחנן אונ
דוא נאלקט דרך מיט זיי גים מכתחין ויין בך דיין
מאקמער נאלקטו גים געבען צוא ויין וזהן פאר
אנוייב יבטו אונ ויין מאקמער נאלקטו גים געמען
צוא דיין וזהן פאר אנוייב : (ז) כי יסיר ווארום ער
וועט מאכין אפ קערין דיין וזהן פון סיר כלומר
דער וזהן פון דעם עובר בנזבים אז ער וועט
געמען דיין מאקמער פאר אנוייב וועט ער מאכין
אפ קערין פון סיר דיין וזהן וואס עס וועט גבורין
ווערן פון דיין מאקמער ויגדי אונ ויין וועלן
דינען פערפער אפ געמער וזהן אונ עם וועט

תחנוני משה

משה בנראבין וינאדון אין חוצה לארץ ווען עס וועט קוקען
די צייט פון תחילת הפסח ואלק אלק פסח וואס גענען
השם
ולא תתחנן בם וגו' : וואס איז אפציה לא תעשהו דוא וידין
נאבין גים גימקס ויך מכתחין ויך מיט די וינען פערקיר :

מצות

(ג) [מז] (ללא רעם) שלם לסמחון כנעניס : שלם לא
סמחון כס :

פני האדמה: לא מרפכם מפד-
 העמים השק יהוה בכם ויבחר
 בכם כי אתם המעט מפד העמים:
 כי מאהבת יהוה אתכם ומשמרו
 את השבעה אשר נשבע
 לאבותיכם הוציא יהוה אתכם ביד
 חזקה ויפדו מפי עבדים מיד

עד אפי ארעא: י לא
 מדסגיאין אתון מכל
 עממא צבי יי בכו
 ואתרעי בכו ארי אתון
 זעירין מכל עממא:
 כי ארי מדרחם יי יתכון
 ומדנמר ית קיימא די
 קנים לאבהתכון אפיק
 יי יתכון בידא תקיפא
 ופרקה מבית עבדותא
 סידא דפרעה מלכא
 ת"א לא מר. כס. חולין ס:

רשכ"ם

בעל המורים

גידוע נוסל באילן: (ז) לא מרפכם מכל העמים, אנשי
 לב"ב יבינ' ויתמח' . ובי משה רבינו היה סבור
 שישראל היו מועים בזה הדבר שיהיו מרובים מכל
 האומות שבעולם שהוצרך לאמר לא מרפכם, ועוד
 שאמר השק ה' בכם, וכן בשביל שהם מרובים יאהב
 גוים רבים מסניך החתי וגו' שבעה גוים רבים ועצמים
 ובעונם ירדו נגדש אותם, לא מרובים אתם מכל אתון
 שבעה עממים, ולא מרובכם השק ה' בכם לבער אותם מעולם
 שופרו חכמים

גוים ונלס ככר: (ז) לא מרפכם, ריכס חסר, נוסל לא מרפכם
 שבעה עממים מרפכם: כי חסר כענש. ס' מעט.
 כי מספוס כרפס פתח וז' בליס סרי פ"ה, ונספלק
 עמסס ס' גנוס נלפסר יסיו עמסס:
 ח' אותם, אלא כך מירשו לי שאמר למעלה ונשל
 מסך, ושמא תאמרו אנו מרובים מאוהן שבע עממים
 שבעה עממים, ולא מרובכם השק ה' בכם לבער אותם מעולם
 רש"י

מס דכתיב כי יסיר לה כנן דעשעפ נתינת עסס סוא
 אלדליל מיניס ואמס סוא נתינת עסס וסין נוסל דנתינת עסס
 אלסיס דקלס דכתיב כקל לא חסן לנו דל"ס סל"ז כי יסיר לה
 כקל וגו' וסל' דקלי אלסיס דקלס דעשעפ עשוס כל קלס
 וכו' לא חקל לבדן ולכך כתיב כי יסיר לה כקל זס סל"ז דסס
 כתיב כי יסיר ולי קלי אלסיס סל"ז כי חסיר ל' נקסס סל"ז כגו
 סל כוסי כו' כלומר ויסירו סוסי מלסרי סל"ז כן כקל סלס מן

(ז) לא מרפכם, כפשוטו, ומדרשו לפי שאין אתם
 מגדילים עלמכם כשאי משפיע לכם טובה לפיכך השקית
 בכם: כי אהרם המעט, התמזגין עלמכם כגון אברהם
 שומר (בראשית יח) ואחיו עמר ואמר וכגון משה ואהרן
 שזמרו (שמות טז) ונחמו מה לא כנכודלנר שזמר (ישעיה
 יד) אדמה למליון וסאחריב חמר (שם לו) מי כלל אלהי
 הארצות ויורס חמר (יחזקאל כח) חמי מושב אלהים יסבתי
 מאהבת ה', הרי כי משמש כלשון חלל ה' חסכם ומשמרו את השבועה.

דעות וקנים מבעלי התוספות

וידע כי ס' אלהיך סוא אלהי סלססס וגו' שומר סכריס מפתח
 כריס סכניסו סוססר עד שימלס חסיני וסומרי מלוחי נלס
 דור כנוסר עד סלס דור סוא מפתח עד שימלס דור כסר סומלי
 סמלס לקב סכר סכניסו סלס נשענ לאסומי:

(ז) לא מרפכם, רשכ"ם סיס מוכר זס סוסס: נסוק דלסון
 דוסיס ומפסל סני לא מרפכם שסס ס' כסס כ"ל מלסכס
 ס' אלסס ומסערו סל סכניסו, וס"ל כיון סלס שסס כני כי סס
 עסס סוקק סכניסו ס"ל נלס נסרס לקייס מלוחי, לנך כסיב

פירוש לתורת אליהם

סיר השוב אפער די אומות עובדי פוכבים וסנולות
 אז קאם מוהם ניי מוכות מאבין ניי יוך דער מיס
 גרויס גבוכדנצור האם גיאנאס אדסל לעליו איך נועל
 ניון גלייך צוא דעם אייבערשטען אונ אנדערע
 מלקים ניון גלייכען האבין יוך איך גרויס גימאכט
 אזוי ווי אין רש"י שטייט: (ח) כי סאבתי יי אהכס נאר
 נוייל קאם האם אייך ליב וסשסי אונ, ער נוייל היסען
 דיא שבוועה אשר נשבע לאבותיכם ונאם ער האם
 גישווארין צו אייערע עלטערין וצאי יי אהכס דרום
 האם קאם אייך אויס גיצוגין ביד חזקה מיס דער
 שטארקער האנד וסדף אונ, ער האם אויס גליינט

פעלקער וואם נויא זענען אויף דער ערד: (ח) לא
 מרפכם גימ חיייל איר זענט מער פון אלע פעלקער
 חזק האם קאם אין אייך גילוקס גימיר אונ האם
 אייך אויס דער נויילט יי אהס הפסע ווארום איהר
 וייס ווייניגער מכל הפסס פון אלע פעלקער דער
 כדרש שרייבט אזוי אז דער פשט לא מרפכם נוייל
 איהר מאכט יוך גימ גרויס אז איך גיב אייך
 מוכות דרום האם קאם אין אייך גילוקס כי אהס
 דפסע ווארום איהר מאכט יוך קליין אברהם האם
 גיזאנט ואכיו ער ואמר איך בין ערר אונ אש אונ
 משה אונ אהרן האבין גיזאנט ונהני סה וואם זענען

תחנוני משה

שטארבין אונ ויבען קאם אין אדר איז מלס גיבארין ניווארין
 וכו' ינן עלינו בב"א:

גיבארין אין חוצה לארץ לעבדדיג ויערין סיס מלס צו נאקען
 אין דעם זכות פון מלס, ויבען קאם אין אדר איז מלס גע-

דמזרים: וידיע ארי
 אלהיה הוא אלהים
 אלהא מהימנא גמר
 קימא וחסדא לרחמיה
 ולגמרי פקדוהי לאלפי
 דרין: וימשלם לשנאוהי
 מכון דאינון עבדין
 קדמוהי בתייהון
 לאובדיהון לא מאחר
 עובד מב לשנאוהי
 מכון דאינון עבדין
 קדמוהי בתייהון משלם
 להון: יא ותמר ית

פרעה מלך מצרים: מפטיר מ וידעת
 כי יהיה אלהיה הוא האלהים
 האל הנאמן שמר הברית והחסד
 לאהביו ולשמרי מצותו לאלף דור:
 ומשלם לשנאו ארפנו להאבדו
 לא יאחר לשנאו ארפנו ישלם--
 לו: יא ושמרת את המצוה זאת--

ת"א ולשמרי. סוסס ח: ועלם. מירובין כ: לא יאחר. מס:

מצותיו קרי
 רשב"ם

משומן. וזו היא מדה טובה מרובה מדרת פורעניות,
 שעל התשאים לא יענש מרביעי ואילך אבל גמול
 החסדים אצל שחוטאין מאה דורות צדוק אחד תעמוד
 צדקתו אף לדור אחרון של אלף דור שימצא חמים:
 (יא) ושמרת. כמו שמירשתי לך שטעם של דבר: היום
 לעשותם. באגרת ולמרגו בענין כי סי גוי גדול אמר
 רבי אושעיא מי באומה זאת שירדע אופיא של אלהיה
 יודעים מה הוא מבקש מהם והם עושים יודעים היאך
 הוא מחבבם וכו', ה' העריך אופיא דעתו. תוספת
 בשוחר טוב למנצח בנינות. אמר רבי יערי אדם יש
 לו בן בית סעס ראשונה נכנס אצלו ומשיבו על הסטה
 שניה על הבסא שלישיית על ספסל רביעית אוסר כמה
 פלוגי דוחק עלי ומסרתי, אבל הקב"ה כל ישראל
 דוחקין אותו בתפלה והוא שומע ושםח לכך נאמר מי

רש"י

מחמת שמרו ב את השמעה: (ט) לאלף דור. ולהלן
 הוא חומר (דברים ה') לאלפים כלן שהוא סמוך לאל שומרי
 מצותיו העושין מיראה הוא חומר לאלף ל ולהלן שהוא
 סמוך לאל לזהביו העושין מחלצה ששכרם יותר גדול הוא
 חומר לאלפים: לאורביו. אלו העושין מחלצה: ולשומרי
 מצותיו. אלו העושין מיראה: (י) ומשלם לשנאו:
 אל פניו. בחייו משלם לו גמולו הטוב מ כדי להאבדו מן

מארכת ה' אתכם בשביל שבועתו לאבותיכם, ונשל
 אותם מאנך: (ט) וידעת כי ה' אלהיך וגו'. כלומר
 ושמת אמרתי הואיל ונשבע לאבותינו למה לנו את
 הארץ למה הוצרכנו לשמור מצותיו כי יעשה מה
 שהט"ח: מכל מקום. על זאת אני משיב לכם כי אם
 לא תשמרו מצותיו לא תירשו את הארץ והוא לא
 יעבור על שבועתו כי זו היא מדרתו שומר ובמחין את
 הברית והחסד שנשבע לאבות לקיים מה שהבטיחן עד
 אלף דור לאותו דור שיהיו אורביו ושומרי מצותיו.
 והו' שאמר לפנינו ומסיים את דבריו והיה עקב תשמעון
 וגו' ושמר ה' אלהיך לך את הברית זאת החסד. לך
 ישמרה ולא יסתין עד אלף דור: (י) ומשלם לשנאו:
 אל פניו. גמול חשאתיו אל פניו בחייו לו ולכניו עד
 דור רביעי והו' לא יאחר: אי בחייו או עד רביעם והו'

שפתי הבמים

סוכים איו קריבין צדק וטעם לא הקדים סוכים עליו פטני
 שכר מוסר סוכ: ב סכ"ס סוכ איו שימוש כמקום מן כמנהגו
 כדכר כח ימותו קח סוכ מ"ס הכיכ: ל כלומר העושין מיראה
 לאלף דור ובעושין מחלצה אלפים דור וטעם דכסל נמי כסיד
 ללוכדיו לפני שומרי מצותיו ד"ל ללוכדיו מוסר אלדעיל מניס
 אשומר סכנים והסדר ולשומרי מצותיו קלי אמה דכסיד אחריו
 וכן נלוי נמי דכסיד לאלפים וכסיד נמי לשומרי מצותיו אף הכס
 י"ל ללוכדיו מוסר אלדעיל מניס דסיני מס שכסל לפניו
 לאלפים ולשומרי מצותיו קלי אמה שכסל אחריו לאלף דור כמי
 סכס: מ דכס"ס קיבא ריבס לסיס דכרישע משמע דאף לשונאיו

דעת זקנים מבעלי ההוספות

וכמר ס' אלהיך לך מיד את הכרית ואת החסד ולא יענין לאלף דור
 אלא לך ישלם זה כגמולו סוכו כי סלחין לשמע הבנים ימים
 וכו' ונשכר:

פירוש לתורת אלהים

מצות לאלף דור ביו מויעגד דורות: (י) וישלם אונ
 ער בצאלט צוא ויינע פיינט פאר זיין לעבען
 כלומר ער בצאלט דעם רשע זיין שָׁכר פון דיא
 מצות אויף דער וועלט לאבדו דרי ער זאל איהם
 כאכין פארלירען פון עולם הקא לא יאחר לשנאו ער
 פארשעטיגט גיט צו זיין פיינד זיין שָׁכר פון די
 גוטע בעשים צו בצאלטין אל פניו ישלם לו פאר זיין
 לעבין בצאלט נאם ב"ה איהם: (יא) ושמרת אונ דוא

(י) וישלם לשנאו אל פניו. כלומר ללוטם סכס שגלוני מיר
 משלם לסס גמול מעשה יריבם ולא יאחר לשנאו לכן ושמרת
 את החקים וגו' ויסע טקב משמעון כלומר לס חסעם פון ושמרתם

דיה פון דעם אָרם וואס איהר זענט דאָרטיין
 קנעקט גינען מיד פרעה מלך מצרים פון דער האנד
 פון פרעה דער מלך פון מצרים: (ט) וידעת אונ דוא
 זאלסט וויסען כי ה' אלהיך אז נאם זיין נאם היא
 האליה ער איז דער רעכטער נאם האל הנאמן ער
 איז אבאגלייבטער נאם שומר הברית ער היט דעם
 ברית אונ דעם גינאר צו די קעגנשטין וואס ליגען
 איהם ולשמרי מצותיו אונ צו דיא וואס וויסען ויינע

תפארתא וית קמיא וית דינא די אנא מפקד לה יוקא דין למעבדהו: מצינה היום לעשותם: פ פ פ

ק"ח - פז"ל סימן: ונפטרין נחמו נחמו עמי ציטעס סימן פ.

רשב"ם

בילדנו ובפסיקא דשור או כשב משל למלך ששלח פרוודגומא שלו למדינה נטלוה ועמרו על רגליהם ופרעו את ראשיהם וקראו אותה באימה וברתה ובזיעה כך אמר הקב"ה לישראל ק"ש פרוודגומא שלי וכן בפסיקא דבחדש השלישי אל יהי: דברי אנדה של תורה בענין כפרודגומא ישנה, פי' הערוך פרוודגומא אנדה, ול"ש שהיא פקידה וזויוו ככתב [בפעהל]:

חמלת פרשת ואתחנן

שפתי חכמים

משלס נמולס הטוב וקחיו נכספא לטכידו: ג סי' שמלת היום דבוק עם לעשותם לא עם מלך ולעני עינים כי לא היום כניווי היום:

בה' אלהינו בכל קראנו אליו, א"י יצחק בשם ר' יהודה עבודת כוכבים נראית קרובה שנאמר ישארו על כהן יסבליהו והיא רחוקה לבסוף אף יצעק אליו ולא יענה. אבל הקב"ה נראה רחוק כד"א מן הארץ עד לרקיע חמש מאות שנה וכן בין כל רקיע ורקיע וכו' ואדם נכנס לבית הכנסת ולחש והקב"ה שומע חפלתו הה"ד בכל קראנו אליו. בילכדנו פרשת אם שכר תשכרון. רמ"ח תיבות יש בק"ש שמשמרת רמ"ח איברים. ועוד

רש"י

העולם הבא: (יא) היום לעשותם. ולמחר לעולם ג הבא לטול שכרם:

חמלת פרשת ואתחנן

פירוש לתורת אלהים

ואלקם היקעו די גיקאם ואת אונ די גינען אונ די דינים אשר וואס איה געקט דיר היינט צו טאן ווי. רש"י שרייבט אזוי אין דער פשט מים היינט דאס נועט איהר געקען דעם גושען שבר פון די מנצות:

הפמרת ואתחנן

נחמת ישעיה

נחמו נחמו עמי יאמר אלהיכם. ירושלם וקראו אליה פי מלאה צבאה כי גרצה

נאדפסען האם, ער גענעבען דעם וויינאדפסען צוא אארים ואפענעש וואס ואל אכסונג געבען אויף דעם וויינאדפסען ווען דער וויינאדפסען האם אארים גענעבען גופע וויינאדפסען אונ גופע וויין פלעגט דר בעל הבית ואנען פון וויינאדפסען גים אארים גופע וויין אונ ווען דא וויין איז געווען שלעכטס פלעגט דר בעל הבית ואנען ווי שלעכטס איז די וויין פון דעם אארים, האם דר אארים גענאנט צום בעל הבית צו די וויין איז גוט איז דער וויינאדפסען מים די וויין דינע, אונ אז די וויין איז שלעכטס זענען זיי מיינע, סיי דער וויין איז גוט אונ סיי ער איז שלעכטס איז ער אלץ דיין וויין. ביי הקב"ה מים די יודין איז אויך אזוי געווען אין אנהייב ווען הקב"ה האט געשיקט משה צו שרעה האם הקב"ה געזאגט צו משה זיי צו פרעה אונ דעם אארים מין פאלק פון מצרים אונ ווען די יודין האבען געמאכט דעם עגל האט הקב"ה געזאגט צו משה נידער אראפ פון בארג ווארום דיין פאלק האט געווינדען דעם צו וויינאדפסען ווען די יודין וינדענען זענען זיי מין פאלק אונ ווען זיי זענען פרום זענען זיי דיין פאלק, סיי זיי זענען פרום אונ סיי זיי וינדענען זענען זיי אלץ דיין פאלק, אונ משה איז גים אראפ געזאגנען פון בארג ב"ח הקב"ה האט גערופן די יודין זיי זענען מין פאלק, זיי עס שפייט אין פסוק הקב"ה האט דעקט געהאט אויף דיא שלעכטס וואס ער האט געפראכט צו פאלק צו זיין פאלק, דריבער האט דער נביא יאמר געזאגט: צו די יודין הקב"ה האט געזאגט צו די נביאים זיי זאלען אויך פרייטשן. וואס זאל זיין דאס פרייטשונג, עמי יאמר אלהיכם, אויפער נאם ואנא אויף זיין יודין איר זענען מין פאלק אונ אז איהר זענען נאך די פאלק פון הקב"ה וועט איר ענינים גיהאלין ווערן פון הקב"ה אונ איר וועט געפרייטשט ווערן, דער פדרש זאגט פאר וואס שפייט צוויי מאל נחמו, נחמי חסידים. פון זאל פרייטשען די לעבעדיגע מענטשן וואס זיי וועלן אויס געלייזט ווערען פון גלות, נחמי חסידים, פון זאל פרייטשען דיא גייטאדענע, וואס זענען אין די קברים, ווארום ווען משה וועט קומען וועלן די בתי לעבעדיג ווערען, יאמר אלהיכם, אזוי וועט נאם זענען ווען עס וועט קומען די צייט פון אויסלייזונג פון גלות: דברו על לב ירושלים וקראו אליה, איר ואלט היינען אויף די הארץ פון ירושלים אונ איהר ואלט ווען צו איהר, איז דאס אקשאי מיינער מו פון דאך ווען אונ נאכדעם דאך פון צו איר ביידן, נאר דער ענין איז למשל מען האט איינעם אריין געזעצט אין געפאנגעניס אויף צעהן

פירוש עברי מייטש

(א) נחמו נחמו עמי יאמר אלהיכם אייער האט נועט איר כי דאס זיא וועט דער פילם ווערין מים אירע מענטשן וואס זענען פאר טריבען גינארין פון איהר אדער כי מלאה צבאם מיינט מען עס איז דער פילם גינארין איר צייט כי גרצה שנה דען עס איז

עונה כי לקחה מיד יהוה כפלים בכל חטאתיה :
 י קול קורא במדבר פנו דרך יהוה ישרו בערבה
 מסלה לאלהינו : י כל-גיא יגשא וכל-הר וגבעה
 ישפלו והיה העקב למישור והרכסים לבקעה :
 ה ונגלה כבוד יהוה וראו כל-בשר יחדו כי פי
 יהוה דבר : י קול אמר קרא ואמר מה אקרא
 כל-הבשר הציר וכל-חסדו בציץ השדה :

יאהר, און ער איז געקענט דאס
 נאנט צעהן יאהר, אז עס קומט
 דער לעצטער טאג שטייט ער אויף
 פריה און נעמט צוואסען זינע אלע
 נאכען וואס ער האט געהאט אין דעם
 געפונענעם און ביהאט אים זינע
 קליידער, צו דער שעה וואס ער
 איז אריין געקומען אין געפונענעם
 גייט ער ארויס פון געפונענעם
 פון דאס ארום גאר גיט רופן ביי
 דעם נאכען ומשהו קום ארויס פון
 געפונענעם ווארום ער שטייט שוין
 צו זיין פונקט צו די צייט וואס ער דארף ארויס גיין גאר אז ער קום ארויס פון זיין געפונענעם צו זיין פאמיליע איז
 ער ביי אים ווי פאר וואס זיי האבען איהם געלאזט אזוי לאנג, ווען ער איז געפונענעם און האבען גיט געזעהן אים ארויס צו
 געטען פאר די צייט, מוילן די פאמיליע זיך פארקנעפערן פאר איהם און ביי אים ריידן גוטע וויי ארויס נעמען דעם כעס
 פון זיין הארצן און ווייזן איהם אז זיי האבען גיט געקענט אים ארויס געטען פון געפונענעם פאר די צייט ווייל זיי זיך
 איז ווער נאנט געווען און די גענוי וואס האט אים גיט געוואלט שטיינען, אפאלט פירן דעם ביי איינעם וואס האט געדארפט
 זינען צעהן יאהר אין געפונענעם און די פאמיליע האט אבער אנגענומען זייער מיל קרעפטן און האבען איהם ארויס
 גענומען פון געפונענעם פאר די צייט דער בענטש האט זיך גאר גיט געזעהן אויף דעם גאר פלוצלונג רופט מען אים וכושהו
 די צייט פריי פון געפונענעם, דעם בענטשט מו מען רופן ווארום ער ווייסט דאך גיט פון זיין פרייהייט, און אז ער קום
 אהיים צו זיין פאמיליע, בעדארפט ער זיך ביי זיי פאר ווער סוכה וואס זיי האבען אים געטאן און זיי דארפן אים גיט ספייס
 מען ווארום וויא האבען דאך אים שוין געפרייסט, דאס זעלבנע זאגט דער נביא וועט זיין ביי ווען אים די וועלן וועלן זיין
 אין גלות ביי צו ווער צייט וואס הקב"ה האט בעשטימט אז עס וועט קומען דער לעצטער טאג וועט מען גיט דארפן רופן
 די ווען זיי זאלען ארויס גיין פון גלות ווייל זיי וועלען אליין ארויס גיין גאר מען וועט זיי דארפן פרייסען פאר וואס וויא
 נעמען גיט ארויס געטען געווארען פון גלות פאר די צייט, דריבער זאגט דער נביא דאך על לב ירושלים איר זאלט ריידן
 אז ירושלים אונזערע ביי וואס זאלען געהערען איר הארץ, אבער אז די וועלן וועלען ארויס גיין פאר ווער צייט פון גלות
 דארף מען זיי גיט ספייסען גאר רופן דאך מען זיי ווייל זיי וועלען דאך גיט ווייסן ווען זיי זאלען ארויס גיין פון גלות,
 דריבער זאגט דער נביא וקרא אליה איר זאלט זיך רופן, דער פסיקא זאגט נחמד גמי, לבישל איינער האט געהאט
 אונזיב וואס זי איז געווען ארויסען חסד און ווער שוין און ער האט געהאט מיט איהר ווער שיינע קינדער אונזער האט
 געהאט אשינע שטוב מיט אשינע וואהנג און ער האט געהאט אשינעס וויינגארטן צו זיין פערטנעמען און ער האט
 געהאט מיל שפעטן צו ווער שפעט און עס האט ביי דעם בענטש געטראפן דאס אפגליק זיין ווייב איז געשטאנען,
 זינע קינדער זענען געפאנגען גיטאן, די שטוב איז געברענט געווארען, דער וויינגארטן איז צוטרעסען און איז געבראכט
 געווארען, אלייב האט אפגעגעסן די שפעטן, וועסען דארף מען פרייסען געוויס דעם בעל הבית וואס ער האט פארלאזען
 די אלע מיט נאכ, די זעלבנע מיט נאכ האט הקב"ה געהאט ביי די ווען, הקב"ה האט זיי ארויס געטען פון מצרים

פרוש ע"פ

באויליגט גיטארוין איר וינד בלוזר איר וינד איז
 איהר פאר געבן גיטארוין די לקחה פד זי דען ווא
 האט גיטארוין אפרייסטונג פון גאט גלייך וויא ווא
 וואלט גיטאראפט גיטארוין צוויי טאל אזויא פיל
 וויא איהרע אלע וינד אדער מען מיינט ווא איז
 אין איהר גיטאראפט גיטארוין פון גאט גלייך בכל
 חסותה סאפיר אנגעהעני אלע איהרע וינד דאס
 איז גיטארוין איהרע וינד און איהרע די וינד
 פון איהרע עלטערין, זאגט ישעיהו : (ו) קול איין
 קול פון רוח הקודש רופט אים אין דער סדר
 אין דעם ווען פון ירושלים און זאגט מיט דער
 ראשט אים גאט ווען די פאר שריבענע ישראל
 זאלן קאנען דארטן ארום אום קערן זיך אין
 ירושלים ישר קאנען גלייך אין דעם פלאץ איין
 גיטאראפענע ווען פאר גאט אפאלק : (ו) כל
 גאט איהרע ווען פאר גאט אפאלק און ווער
 וכל הר נבזה ושפלי און אלע בערע און הייך וועלן
 גענדערט נעווען ווער און דער קרובער ווען וועט

זיין צו איין גלייכן ווען ווער ווער און די בערע וואס
 זענען געהעט איינער ביי דעם אנדערין וועלן
 זיין צו איין גלייכן פלאץ : (ו) ונגלה און עס וועט
 אנפאלקעט ווערן גאטס כבוד וראו און אלע
 מענטשן וועלן זעהן דאס גאטס מול האט געזעהן
 די נחמות ווייל זיי זענען מקוים גיטארוין, זאגט
 ישעיהו : (ו) קול איין קול פון גאט זאגט צו איר
 ישעיה רוח און זאג גביאור ואפר האט מיין רוח
 גיטאנט צווא אים וואס זאל איך רופן האט כיר
 דאס קול געקענטער רוח ביי איהרע מענטש
 איז גלייך וואס גראו איהרע מענטש שטארקט
 און וועט פאר שטיינען פון דער וועלט גלייך ווי
 גראו וכל און גאר זיין חסד וואס ער זאגט צו קאן
 צו איין מענטש זיין גלייך ווי דאס שטארקע פון
 דעם שפיר וואס עס ווערט פאר דאס און פאר
 שטיינען און קען קאן זיך גיט פארלאזן אויף אים
 ווארום עס איז גיט אין זיין האנט מקוים צווא זיין
 וואס ער האט צו גיטאנט דען עס קאן זיין ער זאל

יבש הציר גבל ציץ פי רוח יהוה נשבה
בו אכן חציר העם: יבש חציר גבל ציץ
ודבר אלהינו יקום לעולם: ער הרגבה
על-לך מבשרת ציון הרימי בפה קולך מבשרת
ירושלם ה ימי אל-תיראי אמרי לערי יהודה הנה
אלהיכם: הנה אדני יהוה בחזק יבוא וזרעו
משלה לו הנה שכרו אתו ופעלתו לפניו:
פרעה עדרו ירעה בורעו יקבץ מלאים ובחין
ישא עלות נחל: מי-מדד בשעלו מים ושמים
בזרת תפן וכל בשלש עפר הארץ ושקל בפלם
הרים וגבעות במאזנים: מי-תכין את-רוח

אנן האם נייא נעברייננס צום בארג
סייג און האם ניי נענענען די חלדה
האם ער נייא מקדש נעווען מיט די
חלדה ווי אפאן איז בקדש אנווייב
ועוין במדרשים און די אלע דורות
נואס נענען נעבארדען געווארן פון
ניא נענען נענען נענען נענען
הקב"ה קודר ווי משה רבינו האם
נעוואס די די ידיו גנים אפס לה
אלהיכם איר נענס קודר ביי הקב"ה
די ר בית המקדש וואס איז נעווען
אין ירושלים האם איז די שטוב פון
חלדה און ווייל הקב"ה האם נייא
נעברייננס אין ארץ ישראל נענען
ויי האם נעווען איינעפלאנעס ווי
אנווייב אפאן און ווייל הקב"ה האם
ויי געשפייט אין דער מדרג מיט
פון און נאסער נענען ווי נעווען ווי
שפייט וויא עס שפייט אין סטק
וגענס וויא דעם במדרג: איינע קינדער נענען וויא דער מדרג און נען דער בית המקדש איז פאר גענוג

פירוש ע"ט

וועלמיגען צו אים הנה נייא נענען שבר וואס ער
וועט געבן צוויי צדקים איז אן גיברייט מיט
איהם ופעלתו לפני און דער שבר פון דער ארבעט
וואס אויף אים איז צו געבן צו צדקים ווייל נייא
האבן אים געדינט דער שבר איז אנוגיברייט פאר
אים: (יא) דורש אנווי ווי דער פאסטקע סוט פאשין
ניין סטאדע מיט ניין ארים נענען פארנאמילס
ער די שפעטלאך וימיני ישא און אין ניין שוים סוט
ער ניי מראגן עלה נענען די נענענען יסא פירם
ער פאקעלאך אנווי וועט נאט פירען די ישראל און
נייא וועלן ויה אום קערן פון גלות ונינס
ישעיה: (כב) פונעם האם גיקאסקין מיט ניין סטים
אדער מיט ניין פרי דיא וואסערין פאר וואר נאר
נאט האם עס גיקאן וסטים פונם חסן און די היקען
האם ער גיקאסקין מיט דעם שפאן וכל בשלש עפר
הארץ און האם גיקאסקין מיט איין שליש דיא
שאיב פון דער ערד פלוקר נאט האם די וועלס
גייטילס אויף דריי חלקים איין דריטיל איז מדרג
און איין דריטיל איז ישוב און איין דריטיל איז
ימים און מיכין אדער וכל בשלש מינים מען ער
האם גיקאסקין די וועלס מיט איין שפאן דרייט
פון דעם גראבן פונקער ביי דעם דריטען פונקער
אדער בשלש איז איין נאמקען פון איין כלי וסל
און ער האם גיוואונגן מיט איין ווא דא פערט
גבעות און די היף האם ער גיוואונגן מיט די וואג
שאלין פלוקר ער האם גיעהן וועלכער בארג עס
איז שווער האם ער איהם אריין גישטעקט אין
הארטע ערד און די גרינגע פערט האם ער אריין
גישטעקט אין ווייכע ערד נאט ווען נאט האם ער
אלץ טאהן וועט ער נעווען מקיים ניין וואס ער

שטארבן: (ו) יבש דען אוויא וויא עס ווערט פאר
רארט האם גראו און עס ווערט פאר ווייאלעט
דאס שפראצונג פון ווייל נאמס ווינס האם גיבלאזין
אין אים און פאר וואר אוויא איז דאס פאלק אויף
גלייך וויא גראו דען אז דער מענטש שטארבט
ווערט גאל וואס ער האם צו גיוואנט צו איינעם
דרום קאן מען ויה אויף אים גיט פארלאזין ווען
ער נאמס צו צו קאן איין חסד: (ח) וידבר אפער די
היף פון אונזער נאט בלייבט אויף אייביג ווארום
ער לעבט אייביג און ער קען מקיים ניין וואס ער
נאמס צווא: (ט) על אויף איין הויכין בארג נייא
ארויף די מבשרת ציון דאס מינים ער די נביאים
וואס נענען מבשר בשורות צו ציון הויף הויב אויף
מיט פון דריין קול מבשרת ירושלים דאס מינים ער
אויף די נביאים וואס נענען מבשר בשורות צו
ירושלים הויף הויב אויף דריין קול און האב קיין
סרא גיט ווארום די הבקעה פון דער בשורה איז
גיוואנט פון נאט וואס ער לעבט אייביג דרום וועט
ער נעווען מקיים ניין די הבקעה אפער נאט צו די
שפעט פון הידור איינער נאט קומט צו אויס לייון
אויף און דרום נאמס ער דא מבשרת לשון נקבה
און טייטשער נאמס ער גלייך מבשר לשון זכר דען אז
די ישראל וועלן פרום ניין וועט די נאילה גיש
ווינעם קומען פאר דער צייט אוויא וויא איין זכר
איז גישטעקט און ווען נייא וועלן גיט פרום ניין
וועט נייא ויה פארנאמקען ביי די צייט וועט קומען
און וועט גיט איילין צווא קומען פאר דער צייט
אוויא וויא איין נקבה איז גיט געשווינדט און
גייטילס: (י) הנה נאט דער האר וועט קומען מיט
שטארקייט חרות משלה לו און ניין ארעם וועט גי-

יִהְיֶה וְאִישׁ עֲצָתוֹ יִדְרֹעֵנּוּ : יִי אֶת־מִי נֹעֵץ
 יִכְבִּידוּ וְיִלְמְדוּהוּ בְּאֶרֶץ מִשְׁפָּט וְיִדְמְדוּהוּ דַעַת
 וְדַרְךְ תִּבְנוּת יִדְרֹעֵנּוּ : יִי הֵן גִּזְרִים כְּמֶר מִדְּלִי
 וְכִשְׁחָק מֵאֻזִּים נִחְשְׁבוּ הֵן אֵיִים בְּדָק יִמּוֹל :
 יִי וּלְבָנוֹן אֵין דִּי בַעַר וְחִיתוֹ אֵין דִּי עוֹלָה :
 יִי כִל־הַגִּזְרִים כְּאֵין נִגְדוֹ מֵאִפֶּס וְחִתּוֹ נִחְשְׁבוּ--
 לוֹ : יִי וְאֶל־מִי תִדְמִינוּ אֶל וּמַה־דְּמוּת תַּעֲרֹכוּ--
 לוֹ : יִי הַפֶּסֶל נִסְךְ חֲרָשׁ וְצֹרֵף בּוֹחֵב יִרְקַעֲנוּ
 וְרִתְקוֹת כֶּסֶף צוֹרֵף : יִי הַמִּסְכֵּן תְּרוּמָה עֵץ לֹא--
 יִרְקֵב יִבְחַר חֲרָשׁ תִּכְסֵּם יִבְקֹשׁ--לוֹ לְהַכִּין פֶּסֶל

נִחְשְׁבוּ וְיִלְמְדוּהוּ בְּאֶרֶץ מִשְׁפָּט וְיִדְמְדוּהוּ דַעַת
 וְדַרְךְ תִּבְנוּת יִדְרֹעֵנּוּ : יִי הֵן גִּזְרִים כְּמֶר מִדְּלִי
 וְכִשְׁחָק מֵאֻזִּים נִחְשְׁבוּ הֵן אֵיִים בְּדָק יִמּוֹל :
 יִי וּלְבָנוֹן אֵין דִּי בַעַר וְחִיתוֹ אֵין דִּי עוֹלָה :
 יִי כִל־הַגִּזְרִים כְּאֵין נִגְדוֹ מֵאִפֶּס וְחִתּוֹ נִחְשְׁבוּ--
 לוֹ : יִי וְאֶל־מִי תִדְמִינוּ אֶל וּמַה־דְּמוּת תַּעֲרֹכוּ--
 לוֹ : יִי הַפֶּסֶל נִסְךְ חֲרָשׁ וְצֹרֵף בּוֹחֵב יִרְקַעֲנוּ
 וְרִתְקוֹת כֶּסֶף צוֹרֵף : יִי הַמִּסְכֵּן תְּרוּמָה עֵץ לֹא--
 יִרְקֵב יִבְחַר חֲרָשׁ תִּכְסֵּם יִבְקֹשׁ--לוֹ לְהַכִּין פֶּסֶל

כִּי לִקְחָה מִדֵּי הַכֶּלֶם כִּלֵּם כִּלֵּם חֲסִידֵי . כִּדְרָפֵן מִדֵּי וּפִסֵּן פֶּסֶל וְנָעַן דִּי יִדְרִין נִשְׁמָרָאָם נִעְנוּרָרֵן סִמְפֵּל וְיִיא
 וְיִי הַכֶּלֶם נִעְנוּרָרֵם . לִפְסֵל פֶּסֶל אִפְסֵר הָאֵם נִעְהָא אִבִּי יִחִיד וְנֹאס עַר הָאֵם אִיהֶם וְיִיעֵד נִעְלִיבִם , אִסְמָהֵל הָאֵם דָּאס
 קִינֵד נִעְסָאן אִנְדִּיסֵט וְיִיד אִבִּי דַעַר פֶּסֶל אִיז שְׁמָרֵק בִּינִי נִעְנוּרָרֵן אִיף דַעַם קִינֵד אִבִּי הָאֵם אִיהֶם שְׁמָרֵק נִעְשְׁלָנֵן
 וְיִיא דַעַר בַּעַס מִן פֶּסֶל אִיז אִנְדִּיסֵט , הָאֵם עַר אִנְדִּיסֵט בִּין בִּארְעֵקֵנֵן וְנִעְסֵן הָאֵם אִיף אִיז שְׁמָרֵק נִעְשְׁלָנֵן
 מִיִּין אִנְדִּיסֵט קִינֵד מִן גִּזְרִים עַר הָאֵם דַעַר פֶּסֶל נִעְלָשָׁה מִן הָאֵם אִיהֶם אִנְדִּיסֵט נִעְסֵר דַעַר וְיִיא אִיז דִּי וְאִךְ בִּעְרָאָסֵט

פירוש עברי מייטש

הָאֵם צו גִּינָאָם : (י) מִי וְנִעַר הָאֵם אִנְדִּיסֵט דַעַם
 רוֹם הַקֹּדֶשׁ אֵין דַעַם מוֹל פִּון דִּי גִבְיָאִים יִי פֶּסֶל
 וְיִיא הָאֵם אִיהֶם אִנְדִּיסֵט רוֹם אִיז רֹאוי
 קִעַן וְאֵל גִּלְבִּינִי דִרְנֵעַן וְיִיא אִבִּי וְיִין עֲצָה מֵאֵן
 דָּאס אִיז דַעַר צִדִּיק הָאֵם נָאָם וְיִין רוֹם הַקֹּדֶשׁ אִים
 מוֹדִיעַ גִּינָעִין וְנָאָם יִשְׁעִיהוּ : (י) אִיז מִיט וְנִעְסֵן
 מוֹט נָאָם וְיִךְ בִּארְאָמִין אִוִּיא וְיִיא עַר מוֹט וְיִךְ
 בִּארְאָמִין מִיט דִּי גִבְיָאִים יִשְׁרָאֵל אִוִּיא וְיִיא מִיט
 נִעְפִּינֵן בִּי אִבְרָהָם הָאֵם נָאָם גִּינָאָם הַכֶּסֶף וְאֵל
 אִיף דַעַן פֶּסֶל הוֹלִין פִּון אִבְרָהָם וְנֹאס אִיף וְיִיא
 קָאן צו סוֹרֹם וְיִבְיֵה אִדְרֵר וְנִעְסֵן הָאֵם נָאָם גִּי
 מֵאָכֵס פֶּסֶל שְׁמִיִין אֵין לִעְרֵנֵן עַר וְאֵל גִּינִין אֵין
 דַעַם וְנִעַן פִּון מִשְׁפָּט וְיִלְמְדוּהוּ אִבִּי הָאֵם אִים גִּינָאָכֵס
 לִעְרֵנֵן וְיִיסְקֵנְשָׁאָם וְיִיד אִבִּי הָאֵם אִים מוֹדִיעַ
 גִּינָעִין דַעַם וְנִעַן פִּון פֶּסֶל שְׁמָרָנִיגִיבִים אִוִּיא וְיִיא
 עַר הָאֵם גִּינָאָם צו אִבְרָהָם דָּאס עַר הָאֵם אִיהֶם
 גִּינָעִין אֵין הָאֵרֶץ עַר וְאֵל אִים דַעַר קִעַנֵן פִּון
 וְיִךְ וְלִעְבֵּרֵם אִבִּי וְאֵל פֶּסֶל שְׁמִיִין אֵין דַעַר הוֹרָה
 אִבִּי וְיִיעַד גִּינָעִין הָאִבִּין גִּינָעִין חִקְקָה : (י) הוּ
 נִון דִּי הִיִּירִין וְנִעְסֵן הָשׁוּב בִּיאָם אִוִּיא וְיִיא דַעַר
 כִּדְרָפֵן וְנֹאס מִיִּיבֵס אִרְאָם פִּון דַעַם עֲמֵר וְכִשְׁחָק
 אִוִּיא אִוִּיא וְיִיא דָּאס אִפֶּס רִיבּוֹנֵן פִּון דִּי קוֹפֶּרֶנֶץ
 וְנֹאגִשְׁלִין וְנֹאס עַם וְנִעַר אִפֶּס גִּינָעִין פִּון דַעַם
 שִׁמְעֵל הוּ נִון דִּי וְנִעְסֵן גִּינָאָכֵס פֶּסֶל אִוִּיא וְיִיא
 דַעַר דִּינֵר שְׁמִיִין וְנֹאס וְנִעַר אִנְדִּיסֵט גִּינָאָרִין
 דִּינֵר דַעַם וְיִיד אִדְרֵר אִוִּיא אִיז דַעַר פֶּסֶל מִי מִן
 וְנִעַר הָאֵם אִנְדִּיסֵט נָאָם רוֹם וְיִיא אִבִּי וְנִעַר
 אִיז נָאָסֵט עֲצָה מִעְנֵשׁ עַר וְאֵל מוֹדִיעַ וְיִין אֵין

עֲצָה צו גִּינָאָם מִן גִּיט נִון דִּיא הִיִּירִין וְנִעְסֵן דָּאָךְ
 גִּינָאָכֵס פֶּסֶל אִיהֶם אִוִּיא וְיִיא דַעַר מִרְאָפִין וְנֹאס
 מִיִּיבֵס אִרְאָם פִּון דַעַם עֲמֵר אִבִּי וְיִיא אִוִּיא קִעַנֵן
 וְיִיא אִים לִעְרֵנֵן : (י) וְלִבְנוֹן אִבִּי דַעַר וְנֹאָלֵר אִיז
 גִּיט גִּינָעִין צו בִּרְעֵנֵן אִיף נָאָסֵט מִזְבֵּחַ וְיִחִיתוֹ אִבִּי
 דִּי חִית פִּון דַעַם וְנֹאָלֵר וְנִעְסֵן גִּיט גִּינָעִין צו אִיף
 בִּרְעֵנֵן עוֹלֹת פֶּסֶל אִיהֶם אִדְרֵר דָּאס אִלֵּין אִיז
 גִּיט גִּינָעִין צו מִכְסֵר וְיִין אִיף דִּי וְיִיד פִּון דִּי הִיִּירִין :
 (י) גִּלְבִּינִי אִלֵּין אִדְרֵר וְנִעְסֵן אִוִּיא וְיִיא גִּיט
 אִנְדִּיסֵט אִיהֶם מִיִּיבֵס נָאָךְ וְיִינִיגֵר פִּון גִּיט אִבִּי
 לִעְרֵנֵן וְנִעְסֵן גִּי גִינָאָכֵס בִּי אִים , וְנָאָם יִשְׁעִיהוּ
 צו דִּי הִיִּירִין אֵין וְיִין צִיט : (י) וְאֵל מִי אִבִּי וְנִעְסֵן
 מוֹט אִיהֶם גִּלְבִּינִי נָאָם וְיִיא אִבִּי וְנֹאס פֶּסֶל גִּינָעִין
 מִאֵלֵס מוֹט אִיז אִנְדִּיסֵט צו אִים : (י) הַפֶּסֶל קִעַנֵס
 אִיהֶר דַעַן נָאָם גִּלְבִּינִי צו דַעַם בִּילֵד וְנֹאס דַעַר
 מִיִּיבֵס פִּון אִיִּין מוֹט אִיהֶם אִים גִּיט פִּון
 אִיִּין אִדְרֵר פִּון קוֹפֶּרֶנֶץ אִבִּי דַעַר נִאָלֵר שְׁמִיד
 מוֹט אִיהֶם דַעַר נָאָךְ בִּעְשִׁינֵן אִבִּי בִּארְעֵקִין מִיט
 בִּרְעֵקִין פִּון אִלֵּין וְיִיד אִיז וְיִיא אִבִּי וְנִעְסֵן מִיִּיבֵס
 מִאָכֵס דַעַר נִאָלֵר שְׁמִיד צו אִיהֶם מִיט וְאֵל אִיהֶם
 מִרְאָפִין מִיט וְיִיא , אִבִּי וְנִעַן קִעַן וְיִיא מִאָכִין
 אִהִילִצֶּרֶנֶם בִּילֵד רוֹם מִיט אִוִּיא : (י) הַפֶּסֶל דַעַר
 וְיִיא אִיז גִּינָאָכֵס אִבִּי גִלְעִינֵם צו פֶּסֶל שְׁמִיִין צו
 אִפֶּס שִׁיִּירִין צוֹיִשֵׁן דַעַם הָאֵלֶךְ וְנִעְלָכֵר אִיז
 שְׁמָרֵק אִבִּי וְנִעְלָכֵר וְנִעַר גִּינָאָכֵס פֶּסֶל
 מִיִּיבֵס דַעַר דִּאָוִינֵר מוֹט אִים דִּעֲנוֹיִלִין אִהִילֵךְ
 וְנֹאס וְנִעַר מִיט גִיךְ פֶּסֶל חֲרָשׁ אִבִּי אִנְדִּיסֵט
 מִיִּיבֵס מוֹט עַר וְיִיא צו וְיִךְ לִיִּין עַר וְאֵל אִים

געווארען צוזאם מלכוד פון דעם
קניד, ווי דאס קניד איז געקומען
אין דער האנט דעם רבי אים שטארק
געשלאגן האט דאס קניד געזאגט
צום רבי מין פאסער האט מיר
גענוג געשלאגן פאר מין וינד פאר
וואס אנט אייר מין איז געלאזט.
דאס דער רבי זאגט צום קניד
ווי פאסער האט דיר געשלאגן
פאר דיא וינד וואס דו האסט גע-
טאן, וואס איך שאלג דיר פאר
דיא וואס געשלאגן דיין פאסער
איז פיל צער, דערנאך דיין פאסער
האט געחלשט פון גרויס צער האסטו
דאך געטאן אפגעלעבט וואס איז
פאר מיר וינד וואס דו האסט גע-
טאן, ווי צווייט וינד וואס דו

[illegible]

דגל גיווא

אָנברייטן פון דעם האַלץ אַשטאַרק בילד דאָס
ער זאל זיך נישט אים גלייטשן; (כא) הילף דען פאר
וואָר איר ווייַסט דאָך וואָס אונז איר האָט גיהערט
זון אַנדערע קענטשן הילף הייב פאר וואָר עס איז
דאָך ניקאָט גיטאָרן פון לאַנג צו אייך הילף פאר
וואָר פאר שטייט דאָך ווער עס האָט געזינד
פּעקט די אַפּ גרונטן פון דער ערד האָט איר גאָט;
(כב) הייב דער גאָט וואָס וועט איר דעם צירקעל
פון דער ערד אונז אַדע ווער ענען נאָכט פאר
אויס אַזוי ווי די היישרעקען הייב דער גאָט וואָס
האָט געזיגט אונז אים געזיגן די היימלען אַזוי ווי
אירן פלענען געהאָט אונז האָט וויא פאר שפּירט
אַזוי ווי אירן געזעלש קען זאל ווערן אונטער וויא
דעם גאָט האָט איר געדאַרפֿט צו ריין; (כג) הייב
דער גאָט וואָס נישט דיא האָרן פון דער היידן צו
נישט שפּיט אונז ווערע שפּאַטס פון דער ערד האָט
ער געמאַכט אַזויא ווערע ערקרייב; (כד) עס זאל נישט
אונז ווי ענען אַפּילו גאָר נישט געפאַלענע גיטאָרן
עס זאל אונז גלייך וויא ווי ענען אַפּילו נישט געוויט

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום ליום השבת וה' מלך ילל"ח דברו משנה והלכת והפטרה ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר

עיקר תוי"ט

משנה נגעים פ"א

ברטנורא

מראות נגעים שנים. כתיב בקרא כהדיא שאת ובהרת: שהן ארבעה. יש לך לרבות עוד שנים אחרים דלא כתיב בקרא וכן תולדה דשאת ותולדה דבהרת דמריב להו מתפחת שאין ספחת סס נגע אלא לכן ספלה וכה"ס ספחתי נא אל אחת הכהונות והטיל הכתוב ספחת בין שאת לבהרת ולומר לך שיש תולדה לשאת ויש תולדה לבהרת (ה): בבהרת עוזה בשלג. לבנה ביותר דכתיב ואם בבהרת לבנה היא היא לבנה ואין למעלה ממנה לבנה: שאת

כקרום ביצה. דסבר האי חנא לין שאת אלא לכן גובה וכה"ל ועל כל הנפשות הנשאות ואין לך כהה בלבוניות בכל מ' מראות קרום ביצה לפיכך הו' גובה יותר מכל

כמראה כל גובה מן החמה: שניה לה בצמר לבן. והוא עו' בלבוניות יותר ממיד ההיכל שהיא תולדה דבהרת משום דאמר קרא שאת לבנה לענין מלי קריאת רהמנא לבנה על כרחך לתולדת: שהיא לבנה יותר ותולדה דבהרת: שאת בצמר לבן. ורובן סברי שיש מראות עוזה שכן שלג ואמר לכן הן לשני אבות בהרת ושאת ומי מראות כהות מזה שכן מיד ההיכל וקרום ביצה הן תולדות מן תולדה גדולה לגדול דהיינו מיד ההיכל לבהרת שהוא חב גדול ותולדה קטנה לקטן דהיינו קרום ביצה לשאת שהוא קטן מבהרת. ונפקא מינה בפלוגמיהו דרבנן וכו' לענין לירוק דהיינו גרים מחל ודאי גרים מתולדה דידיה מטטרפין וכן שני האבות שאת ובהרת מטטרפין דדרשין והיה בעור כשור לגנע מלמד מטטרפין זה סס זה מדכתיב והיה ולא כתיב והיו עשה כל הנגעים אחד אבל שתי התולדות אין מטטרפין תולדה דבהרת אינה מטטרפת עס תולדה דשאת דלא קלי והיה אלא לשאת ובהרת דכתיב כהדיא ולא לתולדה דהיינו מרוביא והשאת ל"ת שלג וקרום ביצה מטטרפין שלג ואמר לכן אין מטטרפין לרבנן שלג ואמר מטטרפין שלג וקרום אין מטטרפין (ב), והלכה כהכמים: צמר לבן. אמר נקי של כבש הן יומא לאחר שרמיהו ונתלבן: ב הפתוך שבשלג. המעורב בלובן ולורס כעבורה העוה כשלג נראה: כיון המזוג בשלג. שלבניותו מרובה ולדמויות שבו מועט: הפתוך שבסיד. ההיכל. והמעורב שבנגע שהוא כסיד ההיכל נראה: ברם המזוג בחלב. שאלדמויות שבו מרובה ואע"ג דלא מתי פתוך אלא בבהרת ותולדה ה"ה דיש פתוך ממי

אין דיא תורה שמיים או אינער האם אנגע
ואל ער בין צום בלן אונ דער בלן ואנא וועלעק
נגע אין סטא אונ וועלעק נגע אין כהר, אונ
נגע סינגען מען נים קערע, נאר אפליקע אין דיא
הויס, ואנא דיא משנה:

פ"א מראות נגעים שנים צווייא ערלייא פלעקין
שמייען אין דיא הורה וואס ווענען
קמא. איינע הייסט שאת אונ די אנדערע הייסט
בהרת שיה ארבע וואס ווענען פיר. נאך צווייא
ערלייא פלעקין ווענען אויף קמא נאר ווי שמייען
נים ארויס גישטעלט כפירוש אין דיא הורה, די
רבנן האבין גינאנט אז ווי ווענען קמא, ווייל אין
די הורה שמיים דער ווארט ספחת צוויישן שאת
אונ בהרת. אונ ספחת איז שייטש אפאקעפאנגע
מיינט מען אפאקעפאנגע אפגעגליקקייטן צו שאת
אונ אפגעגליקקייט צו בהרת, דער קאלער וואס
איז ערגליך צו שאת אונ בהרת, נאר אביסול
מינקעלער. איז אויך קמא, צו ואנקען איז פיר
שאת אונ מינקעלער וויא שאת. בהרת, אונ
מינקעלער ווי בהרת בהרת עיה בלעז דער פלעק
וואס איז שטארק ווייס אזוי ווי שניי הייסט בהרת
שניה לה דאם אנדערע פון בהרת, וואס איז מינ
קעלער ווי בהרת וואס איז ספחת! כסיד הדיא איז

ווייס וויא די וואפנע פון היכל השאת קרום ביצה
דער פלעק וואס ווערט אויס ווי דיא הויס וואס
אויף די איי הייסט שאת שניה לה דאם אנדערע
פון שאת, וואס איז ווייסער ווי דיא שאלאק פון
אזוי בצמר לבן איז ווייס וויא ווייסער קאל ופון
אשעפס וואס איז היינט גיבארהין אונ מען האט
ווינע וואל ביין אפ גינאנשען דברי רבי מאיר אוריא
נאנט רבי מאיר וחקמים אפרים אונ דיא חכמים
נאנץ השאת בצמר לבן דער פלעק וואס איז ווייס
ווי ווייסער וואל הייסט שאת שניה לה דאם אנדערע
פון שאת, וואס איז מינקעלער ווי שאת וואס איז
ספחתו בקרם ביצה איז ווייס ווי די הויס פון אא"י:
ב הפתך שבשלי דאם צו מישקע וואס ואין קעם
בהרת וואס. ער איז ווייס ווי שניי, אויב דער
בהרת וואס ער איז ווייס ווי שניי איז צו מישקע
מיט וויסקיין, איז אנדערש נים קמא פירין
עס ווערט אויס גינאנשען בלעז ווי מען צו מישקע
וויין מיט שניי, דאם מיינט מען בלעקע וואס איז
וויין ווי שניי איז צו מישקע גינאנשען מיט וויין
וויין צוויי מיל משקה אונ איין מיל וויין, אויב
די נגע ווערט אויס ווי דער קאלער פון די מישקה
מיט די וויין, איז וויא קמא הפתך שבסיד דאם צו
מישקע וואס אין דיא נגע וואס נא איז ווייס ווי

כלל שפיר: לפדיונו או ביון לו כדס ופ"ט חגי בסידי כדס
בהכלל כיון בסידי ועוד שיער המיוון עמי יכיו או ב"ב הלכין
של ומהב או כפחות וכו' י"ל שהיה כדרי שפירסם זה לחי' וס'
כדמפרין כפולת מים שדס פלפול יכיר כדס וכלל דר"י
סכר כדרין שיעור וידס סלגינו' ויכיר סלדעיוס סלכר סלג'
פמך כדס ככלל או כדס כסיד

בחלב. דברי ר' ישמעאל, רע"א ארמסם שבוה
ושבוה כיון המווג במים. אלא של שלג עזה
ושל סיד דיהה מוכנה: ג (ג"א מארבעה) ארבעה
מראות האלו מצטרפין זה עם זה [ג] לפמור
ולחלולים ולהסגיר. להסגיר את [ד] העומד בסוף
שבוע ראשון [ה] לפמור את העומד בסוף שבוע
שני. להחלולים את שנולד לו מחיה או שער לבן
ושתי תולדות זו עם זו

אין מצטרפין אבל ב' אבות מצטרפין מדכתיב וזה
בעור כשרו ולא כתיב והיו משמע שפירסם שאת ובהרת
לחלול דלי איכא חגי גרים וחגי גרים מזה מצטרפין
לגרים. וריכס' נכח כלל הד' מראות מצטרפין בין
התולדות וזמס זו בין חס עס תולדה שאינה שלו כל מקום
בינה ולמעלה מצטרפין, והסופספת מסייעתו (ג): לפמור
ולחלולים ולהסגיר. לכל הקד מילי מצטרפין, וכולהו
מפרש להו: להסגיר העומד בשבוע א'. דכתיב
וראשו הכהן כיום השביעי והנה הגעג עמד כענינו והסגירו

הכסן שבת ימים שנית: ולפמור את העומד בסוף שבוע ב'.
פי שלא ירד למטה וד'. מראות פוטרו כסוף שבו שני והל דכתיב. ורחל הכהן אותו כיום השביעי שנית והנה כהן
הגעג וגו' וסברו הכהן לאו למיחרל לחי' ומסברו א"כ כהן אלא אשמעין קרף לחס' שנתה משלג ספיר לו מסיד
לשגל לא אמרין געג אחר הוא וחזור ומסגירו כהנהל אלא כעומד דמי ומסגירו: להחלולים את שנולד בו מחיה
או שער לבן בתחלה. כשהוכח כהנהלם אל הכהן ויש בה כהרת בגרים ומחית כשר כדעשה מרובעת כחוף מקס

באהפספין ויה דיא ביידע קאלערין עם ואל
גייערעכיקס נוערין איין גגע גרויס וויא אנגרים, צו
די נאכין נוערין גייערעכיקס צווייא קאלערין וויא
איינס ווערין בחדע"ב לפמור פרייא צו מאכין דעם
קענטש פון די גגע ילדליס צו מאכין איהם פאר
פאלן. ער ואל זיין אייביג סאג ילדמיר צו פאר
שליקסן איהם אויף ויבצען קאמ ילדמיר צו פאר
בסוף שבע ראשון דער דין איז פאלד ווי דער פלן
קומט צו דעם קענטש אונז יעדעס, ער האט אנגע
גרויס ווי אנגרים פון אייגעס פון די פיר קאלערין.
אדער פון צוויי קאלערין צו נאמען, פאר שליסקס
מען דעם קענטש אין אבונגדער שפוב אויף ויבצען
מען. אונז אויב קאך דיא ויבצען מען איז דיא גגע
גרויס ווי יא איז גינען אונז דער קאלער פון די
גגע איז גיט סונקעלער גינארין נאמס הייסקס
העמך בסוף שבע ראשון, די גגע שפייט אין
איהר גרויס אונז אין איהר קאלער אין סוף פון
דיא ערשטע נואך פאר שליסקס מען איהר קאך
אויף ויבצען מען לפמור את העמך בסוף שבע שני אונז
אויב אין סוף פון די אנדערע נואך איז די גגע
געבליבען שפייט אין איהר גרויס וויא איז גיט
גרעסער גינארין אונז איז געבליבען אין דעם
געבליבען קאלער, מאכט מען איהם פריי אונז
מען נאמען ער איז סהור ווערין בחדע"ב ילדליס את
שגולד יא מתה או שער גכן כהנהל אויב אין אנגרייב ווי
דער קענטש איז גיבראכט גינארין צום פלן.

הספסל חרס סלדדומיס סלכר משער לסן יין בעיס כו',
ס"כ"ג (ג) וסופסל לחל' חית כפספר ד' ואל חגי ססס
כל פקדוס כו' מ'טסרין פלגד סלס חגי כקי כסן וספסופין
לא יכסל את סנעיס, ס"ט"ט כסס חסוסספסל: [ג] לפמור
כו'. נקס סחלס ב' סקלול וססר מקקין ספמיר סטול
כשכוס א' וסל"כ לפמור שהו סכסוס ב' וססר סחלס ש"ס
עו כסס ווער: [ד] ססמיר כו'. ואל קס נפי כססל דריש
ס"פ ד' מכלוס כו' מצטרפין כהנהל וכן לפמור כו' ואל
סולכר לפס' לירוף דריש' דסספסל דמלח' דלירי כסס
כססלס, סס"ט"ט: [ס] לפמור כו'. וס"ס עמי לירוף סין כלן,
י"ל כנון ססמיר כססס כ"ל גריסין וססוף ססוס ב"ל כססס

די נואפגע פון היכל, אויב די גגע וואס איז נויים
ווי די נואפגע פון היכל איז צו מיטש קיט רויט
קייט, איז אנדערש גיט מסמא סידין עם נעהם
אויס גרס ספוג בלג ווי קען צו מיטש בלום מיט
מילך, צוויי פויל מילך אונז איין מילל בלום דגרי
ביי שפמאל אויף נאמס דבי ישמעאל, דבי עקירא
נאמס אדמס שפב' וספב' דיא רויטקייט, דבי איהר
אריין געמיטשט אין די גגע וואס איז נויים וויא
שגיי, אונז די רויטקייט וואס איז אריין געמיטשט
אין דיא גגע וואס איז נויים וויא דיא נואפגע
פון היכל, אויב דער קאלער פון דיא גגע נעהם
אויס גיט ספוג בליט ווי רויטער וויין וואס איז צו
מיטש מיט וואסער, צוויי פויל וואסער אונז איין
פויל וויין איז די גגע מסמא אלא של שג' שיה דיא
גגע וואס איז גינען וועלס ווי שגיי, איז איהרע
ווייטקייט שטארקער וועלס פיר אונז די גגע וואס איז
גינען נויים ווי די נואפגע פון היכל, איז איהרע
ווייטקייט ויהי ספנה סונקעלער פון איהר:
ג ארבעת מראות האלו פיר קאלירען פון געגים
נואם שפייטס אין משנה א ספספין וי עם יא כהעפמין
ויה איינס מיט דאס אנדערע, ווארום אנגע דארף
זיין גרויס ווי אנגרים, נאמס די משנה אויב עם איז
גינען איין גגע גרויס וויא אנגרים, פון צווייא
קאלירען, אהאלער גרים איז ווייס ווי שגיי אונז
אהאלער גרים איז ווייס ווי די נואפגע פון היכל
אדער ווי איין אנדער קאלער פון פיר קאלירען

כ"י. ל"ד דסא אילס תקיעה אלס
בעיר כסא קאמא, ס"ד:
ל"ח. ופי' ודל' כ"ע
דלפא. כולסו דסא' שטא
מלפניו מפרסם כסכרס
וסד דקאס וקאס יסד ס' וס'
מלפניו ד' ל' יסו' וד' מלפניו
אסו' כנסס ס' פ' י"ז
זס' וס' אפוקסל ל"ס כס'
מלפניו, וס' וס' (ס) וס'
ק"א מרין דסא דקאס וס'
אלס כס' וס' כנסקס אלס וס'
מלפניו כנסקס לופס סס' יסו'ס
ויסו'ס ס' אלס כס' וס' וס'

מיט רוים שפיל געגיס פלויס דאס וואס אלע גנאים
 געקומען זיך איין דיא פיר קאלירען: ד רבי הניא
 קנן הכהנים ואנאם פראות גנאים ששה עשר ועקצעהן
 קאלירען איז דא ביי גנאים, פיר בלוז ווייסע,
 און שטארקעכונט זיך צו ואפען מיט די איבערענע
 דריי קאלירען, איז נאך דריי, איז זיכען, קרום
 ביצה און סיד התיכל די פידע דעקענען זיך צו
 ואפען. איז נאך איינס, איז אכט, און דיא אכט
 אז ווי זיכען צו מיטש מיט בלוז איז נאך אכט
 קאלירען, איז ואפען איז עקצעהן. דבי דאך אכט
 קארנים ואנאם פראות גנאים שלשים וששה ועקס און
 דרייסיג קאלירען איז דא ביי גנאים, פיר בלוז
 ווייסע, און פיר צו מיטשע מיט רוים ביא דיא
 גנאים פון לייב, אכט קאלירען ביא שחין און
 סקוה ושחין און סקוה איז איין ערלייא גנע,
 אכט קאלירען ביי נקמים אכט קאלירען ביא
 נקמת און גבחת ונקמת און נקמת איז איין ערלייע,
 גנע, צוויי קאלירען ביי די גנאים פון קליידער,
 צוויי קאלירען ביי די גנאים פון הינער, צו ואפען
 איז ועקס און דרייסיג, עקצעהן פון סקאלאל נאנט
 שבעים ושנים צוויי און זיבעציג קאלירען איז דא
 ביי גנאים, ועקס און דרייסיג אין אנהייב ווען
 ער ווערש גיבראכט צום פלן, און דיא ועלביגע
 נעקס און דרייסיג נאך דעם ערשטן פאר שליטין
 אנדער נאך, דעם אנדערן פאר שליטען, רבי
 הניא קנן הכהנים ואנאם איז רואים את הגנאים במחלה
 לאחר השבת דער פלן סאר נישט זעהן גנאים אין
 אנהייב וואו ער האט נאך די גנע נאר גיט גינעהן
 וונטאג, ווייל מאסער דארף מען איהם פאר

מן הלד א"ר היתה בשבת מעטת במוקד אחד ולאחר השבת נחפזה: ובה השחין ונכנס לתוכה. כלומר בשבת לא היה שם שחין והיתה המהרה סימן טומאה וכל השחין ונכנס (ח) לתוכה: הקיפה או חלקה או מעטה. כלומר לא שלא כל השחין על כל הנגע אלא על קנה המחיה ופיחתה מעטתה: השחין ומחית השחין והמכבה ומחית המכבה והבוהק. כל הני אעפ"י (ט) קיימו שמעטה פשחין או מחית השחין להיטו כשעשה קרום קליפת השום או המכבה או מחית

המכבה כל הני ששבת לא היו ולאחר השבת בלו: וכן הבהק. ששבת בלו למחרתי ומעטו המחיה לשחין ונזרקו ממעטין מחיה כדמילא בת"כ בשר חי ולא השחין בשר חי ולא הכהק: היה בו פסיון. ששבת: והלך לו. הפסיון לאחר השבת דמה ששטה בשבת כגם למחרת: או שהלכה האדם. עיקר הנגע נקרא חום והלכה כלומר ח"נ בשבת

וחלף השחין ונכנס בתוכה. או שהלכה לה האדם. או שנתהמעטה (ג) ואין בזה ובזה כגרים. השחין ומחית השחין המכבה ומחית המכבה והבוהק חולקין בין האדם לפסיון הרי אלו להקל: ו כיוצא להחמיר. [נ] לא היה בו שער לבן ונולד לו שער לבן היו שחורות והלבינו אחת שחורה ואחת לבנה והלבינו שתרין קצור והאריכו אחת קצרה ואחת ארוכה ושתרין שתרין כסמך השחין לשתיהן או לאחת מהן. הקוף השחין את שתרין או את אחת מהן או חלקן. השחין ומחית השחין.

האדם וגשאר הפסיון: או שנתהמעטה. האדם ואין בין שניהם כגרים: השחין ומחית השחין. כלומר ח"נ בשבת פשה ולא היה מפסיק בשבת בין האדם לפסיון לא שחין ולא מחית השחין ולא מחית המכבה ולא בזהק ולאחר השבת הפסיון אחד מאלו ה"ו להקל: ו כסמך השחין. ששבת. לשתיהן. לשתי השערות להשחיל לא היה סימן טומאה שאין שער לבן סימן טומאה אלא כשהוא בנגע עלמו ולא בתוך השחין או בתוך המכסה: או הקוף השחין וכו'. דלמא ראה בשבת לא היה מחליט והלכו להן לאחר השבת ששעה מקום השחין והמכבה ללקח והרי הוא כעור בשר

שבת איז קיין שחין גיזוען. איז ער דורך די ווילד פלייש קטא גיזוען, אונ וונקאג איז גיזוען שחין אין די ווילד פלייש, איז ער קטור הקפה אדער דער שחין האט וונקאג ארום גערינגליכט די ווילד פלייש חלקה אדער דער שחין האט צו טיילט די ווילד פלייש אויף צווייען, אי ששטה אדער דער שחין האט די ווילד פלייש קלענער געמאכט פון אליינדיגן השחין או מחית השחין סיי דער שחין אליין האט קלענער געמאכט דיא ווילד פלייש, אדער דיא ווילד פלייש פון דעם שחין האט קלענער געמאכט די ווילד פלייש פון די מכה והפסיון או מחית המכה אדער ער האט ויך אפריה גיטאה וונקאג אריין די ווילד פלייש, אונ דיא מכה פון דעם אריה איז אויף דעם ווילד פלייש, אדער דיא ווילד פלייש פון דעם גריה איז אויף דעם ווילד פלייש פון די מכה והפסיון אדער וונקאג איז געווארן אויף די ווילד פלייש אסכה וואס הייבט בזהק, דורך איינע פון דיא אלע זאבין איז ער וונקאג קטור דה בן פסיון אדער שבת איז גיזוען דיא מכה גרעסער וויא זיא איז גיזוען דיא נאנצע ויגען קאט פון פאר שליסקען, איז ער גיזוען קטא והלך לו פסיון אונ וונקאג איז אונקע געאנגען דאס גרעסערקייט או, שהלכה לה דאוד אדער דיא נאנצע נגע איז וונקאג אונקע געאנגען, נאר דאס ביסול פון דיא נגע וואס שבת איז צו גיקוקען דאס איז געבליבען או שהששטה אדער די נגע איז גיט אונקע גינגאנגען אין נאנצין, נאר אביסול פון איהר איז גבליגען אונ דאס ביסול וואס שבת איז צו גיקוקען איז

אויך געבליבען ויין בזה ובה כגרים אונ די שטיקל נגע וואס איז געבליבען מיט די צו גיקוקענע צו זאקען איז גיט גרים וויא אליין, איז ער קטור, אדער אום שבת ווען די מכה איז גרעסער גווארן איז די צו גיקוקענע גיזוען ביי זאקען מיט דיא מכה, נאר וונקאג איז גיזוען שחין ומחית השחין והמכבה ומחית המכה והבוהק דיא אלע כגרים סבות חולקין בין האדם לפסיון האבין צו טיילט צווישן דיא מכה אונ די צו גיקוקענע הרי אלו להקל דיא אלע מאבין גרינגער, או וונקאג זאל ער ווערן קטור: ו ביצד להחמיר ווי אזוי מאכט וונקאג שוועקער לא היה בו שער לבן אויב שבת איז גיט גיזוען ווייסע האר, אונ וונקאג וועלך לו שער לבן איז גיזוען ווייסע האר, אדער היי שחורות שבת וענען די האר גיזוען שווארץ והלבט אונ וונקאג וענען ויי ווייס גיזוען אחת שחורה ואחת לבנה אדער שבת איז גיזוען איין האר שווארץ אונ איין האר ווייס והלבט שפיהן אונ וונקאג וענען ביידע האר ווייס געווארן קטור אדער שבת וענען די האר גיזוען קטור והאריט אונ וונקאג וענען ויי לאנג גיזוען איין אית קטור ואחת איתקא אדער שבת איז גיזוען איין האר קטור ויין איין האר לאנג והאריט שפיהן אונ וונקאג וענען ביידע האר לאנג גיזוען ויפסד השחין לשפיהן אדער שבת איז גיזוען דיא שחין גאהבט צו ביידע האר או לאחת מהן אדער צו איין האר הקוף השחין את שפיהן אדער שבת האט דיא שחין ארום גערינגליכט ביידע האר או את אחת מהן אדער נאר איין האר או חלקי השחין ומחית השחין והמכבה ומחית המכה והבוהק אדער שבת איז גיזוען

ומי שהולך מעת לעת בלי
תורה רע מאד והשם י"ת יצילנו מזאת שכל אדם חייב לעסוק
בתורה בכל עת ורגע שאפילו מי שעוסק במצ"מ ואין לו זמן
עכ"פ יקבע עתים לתורה ובפרט שעכשיו בנמצא הספר **חק**
לישראל שבו כלול תנ"ך גמרא ואגדה משניות
וזהר ואין צריך שהות רק חצי שעה ומה תירץ
יש על זה ומה יענה האדם כשידונו אותו ע"ד פוסט מ"ס
ראשית מדון ומה תירץ יהיה לו על זה למה לא קבעת עתים
לתורה היה לך לקבוע עכ"פ איזה עת לתורה

לחם הפנים

הגהות מכתהמ"ח מסגרת השלחן
(א) יעסוק בתורה. איתא בספרים דלימוד משניות מסוגל
לנשמה כדלעיל סי' א' ס"ה וע' לעיל בסי' כ"ז ס"ג
דטוב ללמוד בספר חק לישראל דבר יום ביומו. והנה עמדנו
למנין בשיתא סדרי משנה וראינו כי משניות אלו חסרים
בהספר חק. (סדר ורע"ס) מעשרות, מעשר כבי, חלה, ערלה,
בכורים: (סדר מועד) שקלים, יומא, ראש השנה, תענית,
מגילה, מועד קטן, חגיגה: (סדר נשים) נדרים מן פרק
ד' ולהלן, גיטין: (סדר נזיקין) מכות, עדיות, אבות, הוריות:
(סדר קדשים) בכורות מן פרק ד' ולהלן, ערכין, תמורה,
כריתות. מעילה, תמיד עד פרק ד': (סדר סהרות) כלים.
גזעים מן פ"ק י"א ולהלן, סהרות, נדה, מכשירין, זבים,
טבול יום, עוקצים: והם עולים בס"ה שני מאות פרקים.
והנה עצה היעוצה לסיים בכל שנה לימוד שיתא סדרי
משנה כשילמוד בספר חק לישראל דבר יום ביומו, ואם
לא יהיה לו פנאי באיזה יום ישלים בלילה או ביום שאח"כ
(גם ישלים בשנה שאינה מעוברת המשניות של הסדרות
המחוברין הכתובים בחק). והשני מאות פרקים הנוספים
הנ"ל ילמוד בכל שבוע ד' פרקים, היינו בכל לילה ילמוד
חצי פרק משניות קודם השינה, ובש"ק ילמוד פרק אחד:
וכתב בספר שערי הקדושה חלק א' שער י' וזה לשונו
ולמען יהיה שלחנך מובח כפרה לכפר עונותיך בהמיעוט
מאכלך להחליש הקליפה השורה במזון שנפגך ניוונת
בו תעסוק בתורה איזה משנה כי ויכריזו עליך זה השלחן
אשר לפני ה' ויהלש כח היצה"ר מעליך ויתחנך בפש השכלית שכן על ידי התורה שהיא מזון אל הנפש הול
גם היא עכ"ל. וכן כתבו בהרבה ספרים. ולכן טוב להשלים ה' פרקים הג"ל שבכל שבוע בדרך זה, שילמוד בכל
סוגיה של ימות החול עכ"פ ב' משניות. ובליילה קודם השינה ג"כ עכ"פ ב' משניות, וממילא יושלמו ה' פרקים
במשך השבוע, וזה יוכל להתחיל לנהוג גם באמצע השנה מתי שירצה, כי א"צ ללמוד המשניות כסדר דוקא. וכל
אימת שיתחיל לנהיג יעשה בשנה הבאה בעת זה הסיום על המשניות כגיל, רק שצריך לזיזר להתנות בתחילה
שאינו מקבל עליו כן בנדר, וגם יאסר שאין בדעתו לנהוג כן ללמד באופן זה אלא בפעם ההיא, או בפעמים שירצה,
ולא לעולם, וכמו שנתבאר לעיל סימן ס"ז סוף ד' בכל פתח של מצות:

קיצור שלחן ערוך קנא

ף הרוצה לשמור א"ע מחטא זה, ישמור את פיו
מניבול פה, משקרים, מרכילות ומלה"ר ומליצנות.
וכן ישמור את אזנו משמוע דברים כאלו. גם
יהא זהיר לקיים נדריו, ולא ירבה בדאגה, וגם
יהא זהיר מהרהורים רעים. וקודם שהולך לישון (א)
יעסוק בתורה, או יאמר ארבעה מזמורי תהלים
הראשונים (ע"ן לעיל סימן קל"ב סעיף
ה'). ויזהר שלא לישן בחדר יחידי:

החיים

סדר היום

אוצר

קכט. אחר תפלת מנחה למד רבינו חק לישראל ושו"ע אר"ח.

(ד"ח)

וילקט קכט יום פ

בתורה מפר' השבוע ההוא ביום א' יקרא
ששה פסוקים ראשונים שבאותה פרשה
וביום ב' יקרא ד' פסוקים שלאחריהם,
וביום ג' ה' פסוקים שלאחריהם וביום ד'
ו' פסוקים שלאחריהם וביום ה' פסוקים
שלאחריהם כללות כולם הם כ"ז פסוקים
וכו' עיי"ש.

בשער המצוות פר' ואתחנן דף מ"ו
ועתה נבאר סדר עסק התורה שיעסוק
האדם בכל יום וכו', תחלה יקרא מקרא
ואח"כ גביאים ואח"כ כתובים ואח"כ
קבלה ואח"כ משנה ואח"כ תלמוד, וטוב
שיקרא ג' בחינות שיש בתלמוד והם
ברייתא ותוספתא ומימרא וכו' תחלה יקרא